

Nr 41.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m.; given Stockholms slott den 22 januari 1932.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning; samt
- 2) lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet.

GUSTAF.

D. Hansén.

Förslag
till
Lag
om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning.

Häri genom förordnas som följer:

Om kringföringshandel.

1 §.

Vill någon, själv eller genom annan, kringföra varor till salu annorledes än å marknad, har han att därtill söka myndighets tillstånd.

Den, genom vilken försäljningen skall äga rum, skall vara godkänd av tillståndsmyndigheten.

2 §.

Tillstånd till kringföringshandel inom kommun, där sökanden är bosatt, eller inom kommun, där han driver fast handel, sökes i Stockholm hos överståthållarämbetet, i annan stad, där poliskammare finnes, hos denna, i övriga städer hos magistraten eller, där sådan icke finnes, stadsstyrelsen samt på landet hos länsstyrelsen i det län, inom vilket kommunen är belägen.

Juridisk person skall anses vara bosatt, där styrelsen har sitt säte, eller, om styrelse icke finnes, där huvudkontoret är beläget.

3 §.

Tillstånd till kringföringshandel utom kommun, som i 2 § sägs, sökes hos länsstyrelsen i det län, där kringföringshandeln skall äga rum.

4 §.

I ansökningen skall uppgivas arten av de varor, som skola försälas, samt genom vem försäljningen skall äga rum. Vid ansökningen skall fogas försäljares fotografi samt, där ansökningen göres av fysisk person, som icke är av myndigheten känd, intyg om sökandens redbarhet och ordentlighet.

5 §.

Uppfyller sökanden icke de villkor, som för idkande av handel i allmänhet äro gällande, eller finnes anledning antaga, att han icke är lämplig att handhava verksamheten, skall ansökningen avslås.

I annat fall än nu sagts må tillstånd till kringföringshandel enligt 2 § icke

vägras, med mindre varorna ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt anses icke böra kringföras till salu. Vid prövning av ansökning om tillstånd till kringföringshandel enligt 3 § skall främst beaktas, huruvida kringföringshandeln kan väntas medföra gagn eller olägenhet för allmänheten.

Tillståndsmyndigheten äger meddela de särskilda ordningsföreskrifter för försäljningens utövande, som kunna finnas erforderliga.

6 §.

Tillstånd till kringföringshandel enligt 3 § må icke utsträckas utöver ett kalenderår.

Avser tillståndet det län eller den del av länet, där kommun, som i 2 § sägs, är belägen, äger tillståndsinnehavaren rätt att utan särskilt tillstånd enligt nämnda paragraf driva kringföringshandel inom kommunen så länge tillståndet gäller.

7 §.

Såsom försäljare må icke den godkännas, som kan antagas vara därtill olämplig.

Om lämnat godkännande skall utfärdas särskilt bevis, försett med försäljarens fotografi.

8 §.

Utan hinder av bestämmelserna i denna lag må motor- och smörjoljor samt bränsle till salu kringföras, så ock följande varor, då de äro av inhemskt ursprung eller av övervägande inhemsk tillverkning:

jordbruks-, ladugårds-, mejeri- och liknande produkter ävensom andra trädgårdsprodukter än växtplanter och frö;

kött och köttvaror;

bageri- och konditorivaror, konfekt, choklad, karameller och pastiljer;

drycker, som avses i förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, is och vatten;

vilda bär och blommor, svamp;

fångst från jakt och fiske; samt

hemslöjds- och hantverksalster, dock endast där kringföringen sker av tillverkaren eller av hans make eller barn under sexton år.

Vad nu sagts gäller icke konserver.

9 §.

Giver kringföringshandel, som i 8 § avses, anledning till anmärkning, må densamma förbjudas av myndighet, som, därest tillstånd enligt denna lag erfordrats, haft att pröva ansökningen. Beslutet länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär.

10 §.

Om kringföringshandel med vissa varor är särskilt stadgat.

Om tillfällighetsförsäljning.**11 §.**

Handelsidkare må icke i annan kommun än den, där han driver fast handel, tillfälligtvis å auktion eller under hand annorledes än å marknad, mässa eller utställning avyttra lager av handelsvaror; dock att efter myndighets tillstånd sådan försäljning må äga rum, då fråga är om skadade eller för hastig förskämning utsatta varor eller varor, som tillhöra konkurs- eller dödsbo, så ock då eljest synnerliga skäl till försäljningen föreligga.

12 §.

Tillstånd enligt 11 § sökes hos länsstyrelsen i det län, där försäljningen skall äga rum.

I ansökningen skola tid och ort för försäljningen angivas. Vid ansökningen skall fogas förteckning å varulagret och, där sökanden icke till det av länsstyrelsen förda handelsregister anmält sin handelsrörelse, bevis, att sökanden behörigen anmält sig inom riket idka handel, samt, där ansökningen göres av fysisk person, som icke är av länsstyrelsen känd, intyg om sökandens redbarhet och ordentlighet.

13 §.

Beviljas tillstånd, skall länsstyrelsen med hänsyn till de uppgivna varornas myckenhet och värde samt antalet försäljningsdagar bestämma en avgift, ej under tjugufem eller över femhundra kronor, till varje kommun, inom vilken försäljningen skall äga rum.

Försäljningen må ej påbörjas, innan avgiften erlagts till länsstyrelsen.

14 §.

Utän hinder av bestämmelserna i denna lag må handelsidkare genom tillfällighetsförsäljning avyttra varor, som till följd av haveri eller liknande anledning eller i annat syfte än tillfällighetsförsäljning förts till försäljningsorten.

Gemensamma bestämmelser.**15 §.**

Tillstånd eller godkännande enligt denna lag må av myndighet, som meddelat detsamma, återkallas, när helst anledning därtill förekommer. Beslutet länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär.

16 §.

Bevis om tillstånd enligt 11 § eller styrkt avskrift därav, så ock bevis om godkännande som försäljare skall av den, som utövar försäljningen, medföras och vid anfordran uppvisas.

17 §.

Den, som saluför varor utan tillstånd eller godkännande, då sådant erfordras, eller i strid mot förbud, som meddelats enligt 9 §, eller som överträder vad i 13 § andra stycket sägs, straffes med dagsböter.

För förseelse mot 16 § vare straffet böter från och med fem till och med etthundra kronor.

18 §.

Av olovligen saluhållna varor må allmän åklagare till säkerhet för gäldande av böter, som kunna komma att ådömas, där ej annan säkerhet ställes, taga i beslag så mycket, som skäligen kan anses i värde motsvara böternas belopp, dock högst ett tusen kronor.

Anställes ej åtal inom en månad från det beslag skedde, skall beslaget anses förfallet.

Finner åklagaren, att fara är för varornas förstörelse eller att kostnaden för deras förvarande skulle bliva större än skäligt är, skola de av åklagaren försäljas å offentlig auktion, så kungjord som om auktion å utmätt lös egendom är föreskrivet. Försäljningssumman skall nedsättas i riksbanken på sätt särskilt är stadgat; och skall om insättning i bankinrättning vidare gälla vad i 160 § utsökningslagen sägs.

19 §.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom förmåles i 17 § första stycket, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

20 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

21 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

22 §.

Angående utlännings rätt att idka handel gälla särskilda villkor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1933, då § 9 mom. 3—6 samt andra och tredje styckena av § 11 förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet skola upphöra att gälla.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Förslag
till
Lag
om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet.

Härigenom förordnas, att i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet dels skall införas ett nytt stadgande av nedan angivet innehåll och betecknat med § 9 mom. 3 dels ock § 26 mom. 2, vilket lagrum senast ändrats genom förordning den 21 augusti 1914 (nr 171), skall erhålla den ändrade lydelse, som nedan angives:

§ 9.

Mom. 3. Om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning är särskilt stadgat.

§ 26.

Mom. 2. Utlänning må ej idka kringföringshandel utom kommun, där han efter erhållet tillstånd driver fast handel. Angående utlännings rätt till kringföringshandel inom kommun, som nu sagts, gälle vad om kringföringshandel är särskilt stadgat.

Tillfällighetsförsäljning må av utlänning, ändå att han undfått tillstånd att här i riket idka handelsrörelse, icke verkställas, utan att Kungl. Maj:t på grund av ingången traktat därtill lämnat särskilt tillstånd. Sådant sökes i enahanda ordning, som i mom. 1 av denna § sägs; och gälle härvid i övrigt vad om tillfällighetsförsäljning är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1933.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 november 1931.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Hansén, fråga om *revision av gällande näringsfrihetslagstiftning* samt anför:

»Vid upprepade tillfällen under de senaste årtiondena hava från köpmanna- **Inledning.**
och hantverkarhåll framställningar gjorts hos Kungl. Maj:t om revision av gällande näringsfrihetslagstiftning. Som önskemål har därvid framhållits, bland annat, att viss yrkesskicklighet och bokföringskunskap borde fordras för rätt till självständig näringsutövning, att rätt till gårdfarihandel och möjlighet att verkställa s. k. realisationer utom hemorten måtte begränsas samt att gällande lag angående handelsregister, firma och prokura måtte i vissa hänseenden omarbetas.

Sedan kommerskollegium den 2 juni 1913, efter hörande av representativa sammanslutningar inom handel, industri och hantverk ävensom rikets länsstyrelser, avgivit utlåtande över då föreliggande framställningar och därvid tillstyrkt åtgärder för upptagande av det begärda revisionsarbetet samt Sveriges hantverksorganisation härefter i en den 31 december 1920 dagtecknad skrift gjort ytterligare framställning i saken, underställdes ärendet den 25 februari 1921 av dåvarande chefen för handelsdepartementet Kungl. Maj:ts prövning. Efter att hava i korthet erinrat om innehållet i berörda framställningar uttalade departementschefen därvid, att kraven på en revision av näringsfrihetsförordningen och därmed sammanhängande författningar syntes honom icke längre böra lämnas åsido. Revisionsarbetet torde emellertid böra föregås av en ingående utredning rörande tillämpningen av nu gällande bestämmelser i ämnet och önskemålen beträffande deras omarbetning. I anledning av vad departementschefen sålunda anförte och på dennes hemställan uppdrog Kungl. Maj:t åt revisionssekreteraren, numera generaldirektören Torsten Nothin att verkställa berörda förberedande utredningsarbete. Sedan Nothin i oktober 1921 utnämnts till statsråd, förordnades t. f. revisionssekreteraren Olof Hægström

att tillsvidare fullfölja utredningsuppdraget. Under arbetets gång inhämtades yttrande från handelskamrar och andra näringsorganisationer samt från länsstyrelser och magistrater på grundval av ett upprättat cirkulär, däri frågor uppställtts angående vederbörandes önskemål i särskilda hänseenden beträffande ändringar i gällande lagstiftning å området. Den 24 november 1922 beslöts emellertid, i samband med då vidtagna allmänna inskränkningar i kommittéväsendet, att utredningsarbetet skulle från och med den 1 januari 1923 vila och därefter icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande upptagas.

Sedan härefter olika näringskorporationer vid upprepade tillfällen, bland andra Sveriges hantverksorganisation i en den 11 augusti 1924 dagtecknad skrift, hemställt om revisionsarbetets återupptagande, uppdrog Kungl. Maj:t den 27 september 1924 åt kommerskollegium att i huyudsaklig överensstämmelse med vissa av föredragande departementschefen angivna riktlinjer fullfölja det för en revision av gällande näringslagstiftning erforderliga utredningsarbetet samt till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, som av utredningen kunde föranledas. Enligt de angivna riktlinjerna skulle till en början den redan påbörjade undersökningen rörande tillämpningen av nu gällande bestämmelser av näringsrättslig natur slutföras. Vidare skulle de olika önskemål, som från näringsidkarehåll och eljest under årens lopp till statsmakterna framförts, göras till föremål för ingående och allsidig prövning. Särskilt borde därvid det omstridda spörsmålet rörande stadgande av speciella kompetensvillkor för rätt till utövning av hantverks- och handelsverksamhet upptagas till förutsättningslöst övervägande. Vad frågans mera formella sida anginge, hade kollegium att undersöka, huruvida icke för vinnande av större överskådlighet ett sammanförande av de nu på en mångfald olika författningar spridda näringsrättsliga bestämmelserna i större eller mindre omfattning kunde äga rum, liksom ock huruvida icke åt vissa av dessa bestämmelser kunde givas en tydligare och efter moderna förhållanden bättre anpassad avfattning. I anslutning till ifrågasvarande uppdrag hava vidare till kollegium överlämnats åtskilliga sedermera hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar rörande till utredningen hörande spörsmål. Genom direkt hänvändelse till kollegium hava därjämte från skilda håll framställts önskemål i ärendet.

Efter bearbetning av det tillgängliga utredningsmaterialet har kollegium haft överläggningar i ärendet med representanter för handelskammarmötets kommitté, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverksorganisation och Sveriges grossistförbund.

I utlåtande den 24 oktober 1928¹ lämnade kommerskollegium en översikt över de särskilda frågornas dåvarande läge jämte olika framkomna reformförslag och angav de huvudsakliga riktlinjer, efter vilka enligt kollegii mening en författningsrevision borde företagas, samt hemställde, att de av kollegium sålunda utvecklade principerna i huvudsak måtte läggas till grund för förslag till ny näringsfrihetsförordning.

Den 26 april 1929 underställde dåvarande chefen för handelsdepartementet ärendet Kungl. Maj:ts förnyade prövning samt anförde därvid, att det vid

¹ Tryckt som bilaga till Kommersiella Meddelanden 1928 nr 21.

de överväganden, som ägt rum inom departementet, visat sig, att ställnings-tagande till de av kommerskollegium skisserade riktlinjerna för en revision av näringsfrihetsförordningen och därmed sammanhängande författningar svårli-gen kunde äga rum, innan formulerade förslag till författningsbestämmelser förelåge. Efter hemställan av departementschefen lämnades honom därför be-myndigande att tillkalla högst två sakkunniga för att inom departementet bi-träda med upprättande av förslag till lagtext.

Sedan revisionssekreteraren William Hemberg, vilken med stöd av nämnda bemyndigande tillkallats, på grundval av kommerskollegii berörda utlåtande utarbetat preliminära utkast till näringslag och till ändringar i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura, hava infordrade yttran-den över utkastens avgivits av samtliga länsstyrelser, av magistrater och stads-styrelser i rikets städer ävensom av skolöverstyrelsen, statistiska centralbyrån, kontrollstyrelsen, rikets handelskammare, Sveriges köpmannaförbund, Stock-holms och Malmö köpmannaföreningar, Sveriges hantverksorganisation, Sve-rides industriförbund, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, Sveriges advokat-samfund, kooperativa förbundet, fullmäktige för samtliga svenska handelsre-sandeföreningar och Sveriges organiserade gårdfarihandlare. Vidare hava Sve-rides tobakshandlars riksförbund, svenska konditorföreningen, Sveriges han-delsträdgårdsmästareförbund, föreningen blomsterförmedlingen och blomster-handlanden Ester Widén i Alvesta inkommit med skrifter i ämnet. Skånes köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges kolonialvaruengrossis-ters riksförbund, svenska handelsagenters förening, Göteborgs köpmannaför-ening och svenska slöjdföreningen, vilka jämväl lämnats tillfälle att yttra sig över utkastens, hava icke inkommit med yttrande. Utkastet till näringslag har dessutom varit föremål för diskussion vid svenska handelskammarmötet i Malmö den 8 september 1930. Sedan samtliga i ärendet inkomna yttranden och skrif-ter överlämnats till kommerskollegium, har kollegium den 6 juni 1931 avgi-vit utlåtande¹ över utkastens.

Redan på 1700-talet och särskilt under dess senare år förmärktes allt star-kare opposition mot den privilegierade ställning, som vissa grupper av med-borgare enligt den då gällande lagstiftningen intogo i fråga om rätten att ut-öva handel, hantverk och industri. Början till det näringsfrihetens tidsskede, som kom till genombrott vid 1800-talets mitt, kan emellertid hänföras till ett av borgarståndet vid 1809—10 års riksdag gjort uttalande, 'att id-kandet av borgerlig näring mot åtagandet av däremot svarande tunga må bliva en rättighet för alla medborgareklasser' (den s. k. borgarstån-dets koncession). Om innebörden av denna grundsats gjorde sig likväl skarp meningsskiljaktighet gällande, och under de närmaste decennierna förekom-mo livliga debatter härom såväl i som utom riksdagen. Särskilt borgarstån-det och Stockholms stads femtio äldste sökte ivrigt försvara de bestående för-hållandena. Redan 1812 uttalade borgarståndet sina farhågor för, att en

Historik.

¹ Statens offentliga utredningar 1931:13.

alltför vidsträckt tolkning av koncessionen skulle leda till äventyrliga följder för näringarna. I slutet av sistnämnda år tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté med uppdrag att efter granskning av gällande författningar föreslå 'de efter tidernas förändrade skick lämpade stadganden, som kunna leda till befordrande av frihet utan sjelfsvåld i borgerliga näringar, till idoghetens underlättande vid alla lofliga företag och till återinförande af en obrottslig efterlefnad af de föreskrifter, hvilka hafva för ändamål att lifva och bibehålla ordning, arbetsflit och sedlighet inom samhället'. Kommitténs betänkande förelåg färdigt år 1816. Dessförinnan hade vid 1815 års riksdag såväl hos ridderskapet och adeln som i bondeståndet väckts motioner om allmän näringsfrihet.¹ Vid 1823 års riksdag bringade Kungl. Maj:t åter frågan om ny näringslagstiftning under riksdagens prövning. Ehuru vissa partiella reformer vidtogos, läto de nya författningarna dock alltjämt vänta på sig. År 1835 avlät riksdagen ånyo skrivelse i ämnet, och kommerskollegium, som ålades yttra sig över riksdagens framställning, avgav under år 1836 utlåtanden med förslag dels till författning angående utövändet av hantverks-, manufaktur- och fabriksrörelse, dels ock till förnyat handelsreglemente. Härefter behandlades näringsfrihetsfrågan ånyo bland annat på riksdagen 1840—41, och slutligen utfärdades den 22 december 1846 de nya författningar, som betecknade den avgörande brytningen med det gamla systemet.

Genom 1846 års fabriks- och hantverksordning samt handelsordning avskaffades skräväsendet och utplånades de flesta skiljaktigheterna mellan näringsfriheten på landet och i städerna. Vidare medgävos högst väsentliga lättnader i möjligheterna att öppna näringsverksamhet. För rätt att idka hantverk och fabriksrörelse uppställdes endast vissa allmänna betingelser: sökanden skulle vara svensk medborgare, råda över sig och sitt gods, äga god frejd, kunna skriva läsligt och räkna de fyra räknesätten i hela tal samt hava begått nattvarden. För rätt att utöva vissa i förordningen uppräknade hantverks-grenar: skomakare-, skräddare-, smed- och snickareyrkena m. fl., tillhoppa tjugo skilda yrken, fordrades dock av magistraten godkänt mästarprov. Hantverkare i stad skulle dessutom hava vunnit burskap. För rätt att driva handel uppställdes samma allmänna bestämmelser som i fråga om hantverk. Dock skulle handlanden även kunna räkna i bråk samt kunna föra handelsbok. På landet fick öppen salubod icke anläggas på kortare avstånd än tre mil från stad. Lantmannaprodukter fingo dock på landet avyttras av lantmän utan inskränkning.

Utfärdandet av dessa författningar medförde emellertid icke, att striderna om näringstvång och näringsfrihet upphörde. År 1863 ingingo ständerna till Kungl. Maj:t med anhållan om utfärdande av nya författningar rörande rätten att idka näring, grundade på principen om allmän näringsfrihet och angävo därvid utförligt de riktlinjer, efter vilka lagstiftningen enligt ständernas förmenande borde utformas. Denna riksdagens framställning remit-

¹ Jfr i andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 vid 1887 års första riksdag lämnad översikt.

terades till kommerskollegium, som redan året förut erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att avgiva yttrande angående ifrågasatt borttagande av åtskilliga i avseende å näringsutövning stadgade inskränkningar. Kollegium avgav den 5 mars 1864 utlåtande med förslag till förordning i ämnet. Detta förslag, som i huvudsak byggde på de av riksdagen angivna riktlinjerna, är i allt väsentligt grundläggande för den ännu gällande förordningen av den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet. Med denna förordning försvunno de sista resterna av det gamla systemet; den mer än halvsekellånga striden mellan näringsfrihetens förkämpar och motståndare hade slutat med fullständig seger för de förra.

I 1864 års förordnings § 1, vilken alltjämt gäller i sin ursprungliga lydelse, stadgas, att varje svensk man och kvinna är berättigad 'att i stad eller å landet idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering, att till utrikes ort utföra eller därifrån införa samt inrikes orter emellan fortskaffa varor, ävensom att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart'. För rätt att idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe, eller att med biträde av annan än hustru och hemmavarande barn till avsalu tillverka fabriks- och hantverksarbeten, eller såsom yrke utöva annan hantering, uppställdes såsom villkor att hava god frejd samt att råda över sig och sitt gods, d. v. s. icke vara omyndig eller försatt i konkurs. Kravet på god frejd uteslöts genom förordning den 24 maj 1918. Om rörelsen skulle anmälan göras i stad till magistraten och på landet till länsstyrelsen eller kronofogden i orten. Numera skall för landets vidkommande anmälan ske hos länsstyrelsen. I fråga om viss produktion, nämligen tillgodogörande eller förädling av mineralrikets alster, skulle anmälan göras hos bergsöverstyrelsen, numera kommerskollegium. För drivande av vissa kemiska fabriker fordrades dessutom intyg, att näringsidkaren själv eller hos honom anställd föreståndare ägde härför nödig skicklighet.

För rätt att utom bosättningsorten kringföra varor till salu erfordrades endast anmälan till magistrat, kronofogde eller länsstyrelse i mantalsskrivningsorten med företeende av intyg, att näringsidkaren ägde god frejd och icke vore omyndig eller i konkurs. Önskade handlanden använda biträde vid försäljningen, skulle även beträffande denne företes betyg, att han vore välfrejdad och myndig.

Försäljning å marknad var helt fri.

Hantverkare, som ej i sin rörelse hade andra biträden än hustru och hemmavarande barn, behövde varken uppfylla förutberörda allmänna villkor eller göra anmälan om sin rörelse. Likaså ägde lantmän att utan vidare med biträde av hustru, hemmavarande barn och lagstadda tjänstehjon till avsalu förfärdiga de fabriks- och hantverksalster, vilka såsom föremål för husflit kunde av dem åstadkommas. Av stat eller kommun stiftade inrättningar för fattig- och fängelsevård samt alla slags undervisnings- och vårdanstalter ägde likaledes full frihet att till avsalu tillverka fabriks- och hantverksalster.

Från den allmänna näringsfriheten undantogos emellertid vissa uppräknade

rörelser: tillverkning och försäljning av brännvin, källare- och krogrörelse, apoteksrörelse m. fl. näringsfång, beträffande vilka särskilda föreskrifter funnos utfärdade. Den sålunda gjorda uppräknigen har sedermera vid skilda tillfällen ändrats och kompletterats. Vidare föreskrevs, att den som hade kronouppbörd om hand, allmän åklagare samt tulltjänsteman ävensom någon nu angiven befattningshavares hustru icke ägde driva handelsrörelse.

Gift kvinna ägde idka näring, såframt mannen iklädde sig ansvarighet för de förbindelser, hon i och för rörelsen kunde komma att ingå. Denna bestämmelse gäller dock numera icke, om nya giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden. För omyndigs rätt till näringsutövning fordrades, att förmyndaren åtagit sig sådan ansvarighet. Numera erfordras endast förmyndarens och överförmyndarens samtycke.

I fråga om utlännings rätt till näringsutövning gävos särskilda regler.

Förutom straffbestämmelser och vissa processuella regler innehåller 1864 års förordning härutöver endast vissa numera föräldrade bestämmelser om förening av näringsidkare samt om handelsbetjänte och arbetare i fabrik, hantverk eller annan hantering.

I näringfrihetsförordningen hava sedermera under årens lopp vid åtskilliga tillfällen ändringar vidtagits. Dessa hava dock i allmänhet icke inneburit någon beskärning av näringsfriheten. Endast i tvenne avseenden, nämligen i fråga om rätt att idka gårdfarihandel och att företaga s. k. realisation, d. v. s. tillfällig försäljning av varulager å annan ort än den, där handlanden driver sin fasta handelsrörelse, hava föreskrifterna väsentligen skärpts.

Vid 1875 och 1876 års riksdagar väcktes motioner (resp. II: 57 och II: 49) om förbud för all gårdfarihandel, men motionerna vunno icke riksdagens bifall. Med anledning av en inom första kammaren väckt motion (nr 27) hemställde emellertid 1886 års riksdag om vidtagande av ändring i gällande lagstiftning till avhjälpan av vissa av riksdagen anmärkta olägenheter vid gårdfarihandel och realisation. Sedan Kungl. Maj:t härefter inhämtat riksdagens yttrande (1887 års senare riksdag prop. nr 35, skrivelse nr 47) över ett med anledning av 1886 års riksdagsskrivelse upprättat förslag till vissa ändringar i 1864 års förordning, utfärdades den 23 september 1887 förordning i ämnet. Såväl realisation som gårdfarihandel gjordes nu beroende på tillstånd av länsstyrelsen i det län, där försäljningen skulle försigå. Tillstånd till gårdfarihandel kunde endast erhållas för kalenderår eller del av kalenderår. För rätt till realisation skulle sökanden dessutom erlagga viss avgift, lägst 25 högst 500 kronor, till varje kommun, inom vilken försäljning skulle äga rum. Vid ansökan om realisation skulle sökanden förete, förutom förteckning å varulagret, intyg att han efter behörig anmälan idkade handel inom riket samt hade gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet. Då fråga vore om gårdfarihandel, skulle sökanden förete intyg, att han ägde råda över sig och sin egendom samt gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet. Önskade sökanden begagna biträden, skulle angående dem enahanda intyg avlämnas. Vid försäljningens utövande skulle bevis om det meddelade tillståndet ständigt av tillståndsinnehavaren och hans biträden medföras för att på an-

fordran uppvisas. Tillståndet kunde vidare återkallas, när helst skälig anledning därtill förekomme.

De tidigare stadgandena om lantmäns och vissa inrättningsars och anstalters rätt att utan anmälan till avsalu tillverka fabriks- och hantverksalster bibehölls, men därjämte berättigades en var att utan tillstånd till salu kringföra livsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster av inhemsk husslöjd.

På framställning av 1889 års riksdag (skrivelse nr 89) utvidgades genom förordning av den 30 juni 1893 den fria försäljningsrätten såtillvida, att även den, som anmält sig till idkande av fabrik eller hantverk, berättigades att utan särskild anmälan eller tillstånd själv eller genom hustru och hemmavarande barn till salu kringföra sina egna tillverkningar under villkor, att den, som utbjöde varorna, därvid medförde prästbetyg ävensom av magistrat eller viss tjänsteman utfärdat intyg angående beskaffenheten av det näringsyrke, som idkades av den, för vars räkning varorna utbjödes. Intyget skulle vara utfärdat under det kalenderår, då försäljningen ägde rum. Samma förordning genomförde även den ändringen, att gift kvinna med mannens tillåtelse kunde erhålla tillstånd att biträda vid realisation samt att idka gårdfarihandel eller därvid biträda.

Sedan 1905 års riksdag (skrivelse nr 61) gjort framställning om vidtagande av sådan ändring i näringsfrihetsförordningen, att genom vanlig anmälan om idkande av handelsrörelse å viss ort ej skulle förvärvas rätt att utan iakttagande av därför stadgade villkor idka handel av tillfällig beskaffenhet, meddelades genom förordning den 4 december 1908 bestämmelser, varigenom näringsfrihetsförordningens stadgande om realisation utsträcktes att gälla jämväl i fråga om realisation å sådan ort, där handlanden anmält sig idka handel men ej inrättat kontor av stadigvarande beskaffenhet. Bestämmelserna om kringföringshandel ändrades samtidigt såtillvida, att den, som anmält sig till handels idkande, fick rätt att utan tillstånd driva gårdfarihandel å ort, där på grund av dylik anmälan kontor av stadigvarande beskaffenhet inrättats.

Beträffande realisation har slutligen genom förordning den 8 juni 1923 vidtagits ytterligare en ändring. Då näringsfrihetsförordningens bestämmelser härom ansågos hava tillämpning allenast å enskilda personer och handelsbolag, men icke å aktiebolag och liknande sammanslutningar, vilka på grund härav kunnat utan tillstånd anordna realisationer å vilken ort som helst, gjordes genom denna författningsändring stadgandena om realisation tillämpliga jämväl å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Med nu angivna ändringar äro de bestämmelser om rätt till gårdfarihandel och realisation, som år 1887 infördes i näringsfrihetsförordningen, ännu gällande.

Det högsta straff, som enligt näringsfrihetsförordningen i dess ursprungliga lydelse kunde ådömas för förseelse mot förordningens föreskrifter, utgjorde 200 kronors böter, men detta belopp höjdes år 1879 till 500 kronor, vilket belopp för närvarande utgör maximum för bötesstraffet. Samtidigt tillerkändes

åklagaren hälften av utdömda böter. Denna andel höjdes sedermera år 1887 till två tredjedelar, med rätt för angivare, om sådan finnes, att därav utbetomma hälften. Från och med nästkommande år är straffet dagsböter enligt särskilda böteslagen den 24 september 1931.

Även i vissa andra av näringsfrihetsförordningens ursprungliga bestämmelser — utlänningars näringsrätt, viss näringsverksamhets undantagande från förordningens föreskrifter m. m. — hava under årens lopp vissa ändringar vidtagits.

I riksdagen har, utöver vad förut omförmäls, vid åtskilliga tillfällen fråga uppkommit om ändring i olika hänseenden i näringsfrihetsförordningen. Redan vid 1884 års riksdag påyrkades sålunda i en motion (II: 94) skrivelse till Kungl. Maj:t om införande i förordningen av stadgande om skyldighet för en var, som ville driva rörelse, med vilken följde bokförings-skyldighet, att förete intyg om inhämtad kännedom i bokföring. Vid 1886 och 1889 års riksdagar väcktes motioner (1886: II: 119; 1889: I: 2) om fordran på bokföringskunskap för rätt att driva handel. Samtliga dessa motioner avstyrktes av utskottet och avsgos utan debatt. Vid 1895 års riksdag väcktes motion (II: 99) om uppställande av bokföringskunskap som legalt kompetensvillkor i fråga om icke blott fast handelsrörelse utan även gårdfarihandel, samt att gårdfarihandlaren i likhet med den, som ville anordna realisation, skulle vara pliktig att erlägga viss avgift till varje kommun han besökte. Förslaget blev icke av riksdagen bifallet. Vid 1896 års riksdag förekommo likaledes motioner om legala kompetensvilkors införande (II: 105, 115), men ej heller dessa motioner vunno riksdagen bifall. I motion vid 1897 års riksdag (I: 2) väcktes förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning genom sakkunniga om behövliga ändringar i näringsfrihetsförordningen och andra handel och industri berörande lagar. I den utförliga motiveringen framhölls särskilt behovet av legala kompetensvillkor för rätt att idka handel. I andra kammaren väcktes motion i samma syfte (II: 50), därvid särskilt konkursrealisationerna påtalades. Icke heller dessa motioner, som avstyrktes av utskottet, vunno riksdagens bifall.

I ett flertal motioner, sista gången vid 1896 års riksdag, har förslag väckts därom, att för rätt att öppna handelsrörelse å landet skulle erfordras tillstånd av vederbörande kommunalmyndigheter (1868: I: 2; 1870 II: 177; 1881: II: 41; 1887 A: II: 118; 1888: II: 68; 1890: II: 41; 1896: II: 115). Samtliga dessa motioner hava av vederbörande utskott avstyrkts och av riksdagen avslagits.

Slutligen hava vid 1909, 1910 och 1912 års riksdagar motioner (1909: II: 152; 1910: II: 93; 1912: II: 173) väckts om författningsändringar i syfte att i visst hänseende begränsa kommunala myndigheters befogenhet att giva föreskrifter i fråga om handel med livsfrömodenheter. Ej heller dessa motioner vunno riksdagens bifall.

Utländsk
rätt.

En inom departementet utarbetad översikt över motsvarande bestämmelser i vissa europeiska länder torde som bilaga få fogas till protokollet (*bil. B*).

Redan på ett tidigt stadium efter näringsfrihetsförordningens tillkomst men alldeles särskilt under de senaste årtiondena hava upprepade krav framställts från hantverks- och detaljhandelskretsar om näringsfrihetens begränsning i viss utsträckning.

Från hantverkarhåll har därvid särskilt klagats över hantverksskicklighetens avtagande och hantverkets tillbakagång i allmänhet, vilket förhållande åtminstone till viss del tillskrivits den rådande friheten att starta hantverksrörelse. Då vem som helst utan några kvalifikationer eller någon erfarenhet i yrket kunnat etablera sig som hantverkare, hade hantverkets anseende dragits ned, konkurrensen hade urartat till en tävlan enbart om lägsta pris utan hänsyn till fullgott arbete, hantverkets konkurrenskraft i förhållande till industrien hade undergrävts, och även den kunnigaste hantverkare hade ofta att kämpa med stora svårigheter för att hålla sin rörelse uppe. Sveriges hantverksorganisation har härutinnan yrkat, att som villkor för rätten att självständigt utöva hantverk skulle i huvudsaklig överensstämmelse med den norska lagen om hantverksnäring av den 25 juli 1913 krävas viss tids praktik i yrket, genom gesällbrev eller på annat lämpligt sätt styrkt yrkeskunskap samt kunnighet i bokföring och kostnadsberäkning.

Från detaljhandelshåll hava framställts liknande krav under hänvisning till den utomordentligt livliga och fullständigt okontrollerade företagsbildningen inom minuthandeln samt därmed följande osunda och för såväl detaljhandelskåren i allmänhet som konsumenterna menliga förhållanden. Sveriges köpmannaförbund har såsom önskemål för rätt att driva butikshandel uppställt fordran på minst två års praktik i yrket samt kunnighet i bokföring.

I sitt principutlåtande av den 24 oktober 1928 förklarade kommerskollegium, att det enligt kollegii mening borde kunna tagas under övervägande, huruvida icke detaljhandelskårens ofta framförda krav på bokföringskunskap som villkor för rätten att öppna detaljhandel borde i lagstiftningen tillgodoses. Gentemot de i övrigt ifrågasatta kompetenskraven för rätt till näringsutövning ställde sig kollegium däremot avvisande. Kollegium anförde härutinnan i huvudsak:

'Ehuru ingen torde vid en återblick på utvecklingen under det gångna halvsekle vilja göra gällande, att icke den allmänna näringsfriheten varit en kraftig hävstång i den enastående uppblomstringen inom det ekonomiska livet i vårt land liksom annorstädes, kan man såsom förhållandena utvecklats icke heller förneka, att den nära nog obegränsade friheten att öppna näringsverksamhet medfört vissa efter hand alltmera framträdande olägenheter särskilt inom hantverket och detaljhandeln.

De upprepade klagomål, som framkommit från ifrågavarande näringskretsar, böttna, såsom naturligt är, ytterst i en strävan att i konkurrensförminska-nde syfte kringgärda den egna yrkesutövningen. Därvid framhålles — och sannolikt med rätta —, att dessa näringsfång i stor utsträckning icke kunna under nuvarande konkurrensförhållanden bereda sina utövare ett nödortfött uppehälle. Från den enskildes synpunkt kunna skäl av dylik art förklarligt nog anses utgöra fullgoda motiv för ett ingripande från det allmännas sida. Vid ett mera vidsynt betraktelsesätt måste emellertid främst hävdas, att hantver-

**Legala
kompetens-
villkor.**

*Kommers-
kollegium
1928.*

ket och detaljhandeln ha till uppgift inom samhällets ekonomiska liv att i konsumtionens intresse frambringa och omsätta nyttigheter men icke att såsom självändamål bereda utkomst för sina utöfvere. En sådan syn på det föreliggande problemet innebär självfallet icke, att icke hantverket och detaljhandeln liksom annan samhälleligt nyttig verksamhet äga befogade krav på stöd från det allmännas sida. Åt dessa båda betydelsefulla grenar av samhällets ekonomiska organisation, inom vilka en väsentlig del av landets befolkning finnes sysselsatt, bör tvärtom ägnas all den omsorg, som erfordras för beredande åt dem av möjligast gynnsamma förutsättningar för fyllande av deras speciella uppgifter resp. inom produktionen och varuförmedlingen. Men den gjorda invändningen riktar sig mot den på sina håll förekommande felaktiga utgångspunkten för den föreliggande frågans bedömning, att en del av dessa näringsidkare äga befogade krav på en sådan undantagsställning i den fria konkurrensen, att de skola under alla förhållanden kunna få sin försörjning av verksamheten ifråga.

Med ett sådant betraktelsesätt som det nu angivna kunna i själva verket konsumenternas och näringsidkarnas intressen i den föreliggande frågan, vilka ofta förmenats stå i motsättning mot varandra, sägas i huvudsak sammanfalla. Det är nämligen tydligt, att de svaga ekonomiska betingelser, varunder hantverket och detaljhandeln i regel bedrivs, med nödvändighet måste medföra en motsvarande sänkning av yrkenas nivå ur såväl organisatorisk som teknisk synpunkt. Härav uppstå otvivelaktigt så småningom ytterst menliga verkningar för konsumenterna i form av högre priser och lägre varukvaliteter samt i allmänhet försämrade möjligheter att på det mest ändamålsenliga sättet tillgodose sitt behov av nyttigheter. Denna omständighet, att konsumenterna och näringsidkarna hava ett samfällt intresse av en kvalitativt högt stående hantverksproduktion och en rationellt organiserad varuförmedling, är uppenbarligen ägnad att avsevärt förstärka de skäl, som tala för det allmännas mellankomst till avhjälpande så vitt möjligt av de förhandenvarande missförhållandena.

Emellertid råda — icke minst bland näringsidkarna själva — ganska delade meningar om vad som härvidlag kan anses lämpligt och tillrådligt. Ifrågavarande meningsmotsättning har kommit till uttryck såväl i de under utredningens gång införskaffade preliminära yttranden från myndigheter och näringskorporationer som ock vid de överläggningar, kollegium haft med representanter för skilda näringskretsar.

Efter redogörelse för berörda yttranden fortsatte kollegium:

'Då kollegium för egen del haft ifrågavarande spörsmål under öfvervägande, har kollegium icke kunnat undgå att finna de från hantverks- och detaljhandelskretsar förordade utvägarna ägnade att väcka starka betänkligheter. Särskilt gäller detta kravet på viss yrkeskompetens eller viss yrkeserfarenhet såsom legalt villkor för rätt att idka näring. Frågan härom synes kollegium äga betydligt större räckvidd än vad man inom närmast intresserade kretsar i allmänhet torde vara böjd att tro. Vad som särskilt komplicerar det ifrågavarande spörsmålet är — såsom också i flera av de ovannämnda yttranden framhållits — detsammans nära beroende av den praktiska yrkesutbildningens organiserande. Tydligt är, att, om det allmänna för rätten att idka hantverk eller detaljhandel uppställer såsom villkor viss kompetens eller viss tids erfarenhet inom yrket resp. inom branschen, det också måste vara sörjt för att den enskilde äger möjlighet förvärva dylik kompetens eller erfarenhet på ett för honom icke alltför betungande och svåråtkomligt sätt. Om så icke vore förhållandet, skulle ett legalt villkor av nu avsedd innebörd påtagligen kunna medföra avsevärt större inskränkningar i den allmänna näringsfriheten, än som därmed egentligen avsetts, och i varje fall skulle därav följa en starkare begränsning av konkurrens-

förhållandena, än som ur det allmännas synpunkt kan anses gagneligt. Man kunde också befara en utveckling i den riktning, att uppfyllandet av det legala villkoret kunde urarta till enbart en formalitet, vilket naturligen föga skulle motsvara de avsedda syftena. Otivelaktigt skulle det ofta komma att inträffa, att den erforderliga yrkeskompetensen mera formellt förvärvades genom utnyttjande av personliga förbindelser eller genom ekonomiska uppoffringar, medan den verkliga dugligheten — i saknad av dylika hjälpmedel — hölles utestängd från hantverksyrkena och från detaljhandeln.

Tillkomsten av legala kompetensvillkor för rätten att idka näring utan samband med en lagstiftning om lärlingsväsendet skulle också medföra avsevärda svårigheter med avseende å ett rättvist bedömande av huruvida den i lag fastställda yrkeskompetensen i det enskilda fallet vore för handen. I saknad av objektiva grunder för prövningen härav skulle lätteligen rena tillfälligheter eller mera subjektiva inflytanden kunna bli avgörande. Rörande de svårigheter, kollegium här åsyftar, har kollegium under senare år varit i tillfälle att vinna erfarenhet vid tillämpningen av en specialförfattning rörande behörighet att utöva visst yrke, nämligen förordningen om rätt att vara installatör av elektriska anläggningar. Och dock må framhållas, att nämnda författning innehåller ganska preciserade bestämmelser om såväl den teoretiska utbildning som den praktiska yrkeskompetens, vilken skall vara för handen för tillståndsbefviljande. Bemärkas bör också, att i Norge, vars näringslagstiftning ofta åberopats såsom exempel vid kraven på införande av legala kompetensvillkor, man sedan länge äger en detaljerad lagstiftning om lärlingsväsendet.

Av nu anförda skäl har kollegium funnit det vara ofrånkomligt, att det nu avsedda näringsvillkoret, om det överhuvud skall av lagstiftaren upptagas, förbindes med en lagstiftning om lärlingsutbildning och yrkesprov, genom vilken möjlighet beredes envar att under av det allmänna kontrollerade former och villkor förvärva nödig yrkeskompetens och yrkeserfarenhet. I betraktande härav har kollegium med hänsyn jämväl till frågan om revision av näringsfrihetsförordningen ägnat speciellt intresse åt den praktiska yrkesutbildningens ordnande. Tyvärr har emellertid utvecklingen på sistnämnda område icke varit sådan, att den kunnat utgöra någon grund för förslag till reformer av nu avsedd innebörd ifråga om rätten att idka näring. Kollegium får härutinnan erinra om ett av kollegium, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen den 10 mars 1927 avgivet utlåtande¹ i lärlingsfrågan, i vilket ämbetsverken på grund av det rådande opinionsläget bland arbetsgivare- och arbetareorganisationerna nödgades förorda, att från det allmännas sida en avvaktande hållning tillsvidare intoges i avseende å lagstiftningen om lärlingsväsendet.

Såsom läget sålunda för närvarande är, anser kollegium icke tillrådligt, att förbinda rätten att idka näring med ett legalt villkor om viss yrkeskompetens eller yrkeserfarenhet. I detta sammanhang må också framhållas, att ett i Danmark nyligen framlagt förslag till ny näringslag icke innehåller några allmänna kompetensvillkor av nu avsett slag. Såvitt kollegium kunnat utröna, finnas dylika bestämmelser icke heller i något annat europeiskt land, som i förevarande hänseende kan komma i betraktande, med undantag för Norge, Österrike och Polen.

Bland övriga framkomna förslag till åtgärder för att råda bot på de förhållanden som missförhållandena inom hantverket och detaljhandeln har krävt på kunskap i bokföring och kalkylation som villkor för rätten att idka näring tilldragit sig särskild uppmärksamhet. Klart är, att ett villkor av dylik innebörd i viss utsträckning sammanfaller med det förut berörda legala villkoret om yrkeskompetens och yrkeserfarenhet, i det att i fordringarna för fyllande av

¹ Tryckt i Sociala meddelanden 1927 nr 4.

sistnämnda villkor väl borde inrymmas jämväl krav på ett visst mått av bokföringskunskap och kännedom om kalkylation inom ifrågakommande yrke eller bransch. Men det låter sig även tänkas, att kunnighet i bokföring och kalkylation upptages såsom ett fristående villkor. Att ett behov därav förefinnes torde vara obestridligt. I själva verket lär det icke vara ovanligt inom det i mindre skala bedrivna hantverket och inom småhandeln, att näringsidkaren saknar kunskap om de mest elementära grunderna för bokföring och kalkylation samt om näringsrörelsens ekonomiska betingelser i allmänhet. Utan tvivel torde det vara berättigat att häri söka en av orsakerna till den alltför livliga företagsbildningen inom dessa näringsgrenar, i det att många företag startas utan nödigt ekonomiskt underlag och utan förutsättningar överhuvud taget för en ekonomiskt lönande drift. Med bristande kunskap om bokföring och kalkylation följer självfallet också en viss planlöshet i näringsföretagets ekonomiska skötsel. Möjlighet till överblick över rörelsens utveckling saknas, och prissättningen kommer som regel att kännetecknas av rena godtycket eller påverkas av tvånget till snabb utförsäljning för vinnande av omedelbar tillgång till likvida medel. Som ett särskilt skäl för bokföringskunskap som villkor för rätten att idka näring har anförts, att då vid konkurs stränga straffpåföljder inträda för försummad bokföringsplikt, det med fog kunde fordras, att från det allmännas sida hölles tillsyn över att näringsidkarna besitta nödiga kunskaper i bokföring.

Emellertid kunna de invändningar, som från olika håll framförts gentemot kravet på bokföringskunskap såsom legalt villkor för rätten att idka näring, icke heller fränkännas berättigande. Det är sålunda utan vidare uppenbart, att enbart en genomgången utbildningskurs i bokföring ingalunda kan tillmätas betydelse som mätare på förmågan att omhänderhava skötseln av ett affärsföretag. Å andra sidan kan, såsom också framhållits av Stockholms handelskammare, ofta inträffa, att personer, som genom driftighet och duglighet synnerligen väl lämpa sig för köpmansyrket, äro mindre väl kvalificerade ifråga om bokföring. Denna brist i affärsledarens utbildning kan ju för sådana fall lätt ersättas genom anställande av för sådant ändamål kompetent arbetskraft. Beträffande ett villkor av nu ifrågavarande innebörd gälla överhuvud taget — om än i mindre grad — samma synpunkter, som anförts beträffande den mera speciella yrkeskompetensen. Särskilt må betonas den här mycket näraliggande faren för att villkorets uppfyllande efter hand övergår till att bliva enbart en formalitet.

Vid övervägande av hithörande omständigheter har kollegium för hantverkets vidkommande kommit till den slutsatsen, att förvärvet av kunskap om yrkeskalkylation står i så nära samband med yrkesutbildningen såsom sådan, att fordran på dylik kunskap inom resp. hantverksgrenar näppeligen kan uppställas såsom fristående legalt villkor för rätten att idka hantverk. Att för hantverkets del fordra kunnighet enbart i bokföring torde icke kunna ifrågasättas.

Med avseende å handelsyrket ligger frågan om kunskap i bokföring däremot något annorlunda till. Medan för hantverket såsom sådant bokföringen torde vara av mindre betydelse i jämförelse med behovet av yrkeskompetens och kalkylationsförmåga, spelar bokföringen i handelsyrket en särdeles viktig roll för rörelsens bedrivande överhuvud taget enligt ekonomiskt sunda principer. Det bör därför enligt kollegii mening kunna tagas under övervägande, huruvida icke detaljhandelskårens ofta framförda krav på bokföringskunskap som villkor för rätten att öppna detaljhandel borde i lagstiftningen tillgodoses. En bestämmelse härom kan principiellt icke anses inkräkta på näringsfriheten utan bör snarare betraktas som en ordningsföreskrift, vilken betingas av bokföringslagens bestämmelser om skyldighet att föra handelsböcker. Det kunde då med

fog anmärkas, att samma villkor borde i konsekvens med en sådan uppfattning uppställas för rätten att idka all sådan näringsverksamhet, som är förbunden med bokföringsplikt. Emellertid bör bemärkas, att något krav därpå icke blivit framställt och att något allmänare behov därav icke heller synes vara för handen. Vad särskilt grosshandeln beträffar hava dess representanter under kollegii med dem förda överläggningar i denna lagstiftningsfråga ställt sig bestämt avvisande till ett villkor av här avsedd innebörd.

Om alltså ett legalt villkor, avseende bokföringskunskap, skall uppställas för rätten att idka detaljhandel, torde ett dylikt villkor böra givas den innebörd, att den, som vill idka handel med allmänheten i bod eller från annat fast upplagsställe (butikshandel), skall styrka, att han äger nöjaktig bokföringskunskap.

För handelsbolag, aktiebolag, ekonomiska föreningar och andra juridiska personer, som dreve butikshandel, borde enligt kommerskollegii förmenande enahanda kvalifikationsvillkor gälla som för fysiska personer. Detta skulle innebära skyldighet att såsom föreståndare hava anställt bokföringskunnig person. För filial med självständig förvaltning inom detaljhandeln skulle likaledes finnas anställd särskild föreståndare med kompetens i bokföring.

Såsom tillfyllestgörande bevis om bokföringskunskap borde enligt kollegii mening godtagas betyg om genomgången kurs i handelsbokföring vid av skolöverstyrelsen för ändamålet godkänd skola eller utbildningskurs. Därjämte syntes vitsord böra tillerkännas intyg av auktoriserad revisor eller av två trovärdiga personer, vilka själva ägde bevislig kunskap i bokföring. Innehavare av handelsföretag, som på grund av gjord anmälan redan funnes etablerade vid det nu avsedda villkorets ikraftträdande, borde naturligen genom en övergångsbestämmelse fritagas från villkorets uppfyllande.

I det inom handelsdepartementet utarbetade författningsutkastet medtogos — *Utkastet.* i enlighet med kommerskollegii förslag — inga bestämmelser om viss yrkeskunskap eller viss tids praktik som villkor för rätt att idka näring. Däremot infördes i utkastet det av kollegium ifrågasatta stadgandet, att den, som dreve handelsrörelse i bod eller från annat fast upplagsställe, skulle äga nöjaktig bokföringskunskap. Dreves handeln av juridisk person, skulle sådan kunskap finnas hos någon av bolagsmännen eller av styrelseledamöterna eller hos annan, som vore satt att leda företagens angelägenheter. Bevis härom skulle ingivas av aktiebolag till aktiebolagsregistret, av ekonomisk förening till föreningsregistret men eljest till handelsregistret. Som bevis om bokföringskunskap finge endast godtagas betyg från kurs i bokföring vid av skolöverstyrelsen härför godkänd skola eller utbildningskurs eller intyg av auktoriserad revisor eller av annan trovärdig och bokföringskunnig person. Kommerskollegii förslag, att vid filial med självständig förvaltning inom detaljhandeln skulle finnas bokföringskunnig föreståndare, uteslöts.

I de inkomna yttrandena är det framför allt det nu ifrågavarande spörsmålet *Yttrandena.* — införandet av legala kompetensvillkor i allmänhet och särskilt för handel och hantverk — som upptagits till behandling och gjorts till föremål för utförliga uttalanden. Under det man i vissa yttranden av principiella eller andra skäl intagit en bestämt avvisande hållning gent emot dylika villkor, i andra

åter funnit utkastets ståndpunkt väl avvägd, hava i en del yttranden än längre gående åtgärder påfordrats.

Bokförings-
kunskap
som kom-
petensvill-
kor för rätt
att idka
handel.

Vad först handeln angår har det i utkastet upptagna kravet på styrkt bokföringskunskap såsom villkor för rätt att idka butikshandel i allmänhet vunnit anslutning från *länsstyrelsernas* sida. Länsstyrelserna i Malmöhus och i Älvsborgs län ställa sig dock tveksamma. Länsstyrelsen i Malmöhus län ifrågasätter, huruvida icke målet skulle kunna nås genom att vårdslös och falsk bokföring lades under allmänt åtal i samband med åtal för oriktig deklaration. Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att, om kravet skall upptagas, det borde räcka, därest bevis om bokföringskunskap presterades för den, som förde affärens böcker. Överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Örebro län anse likaledes för strängt att fordra bokföringskunskap hos näringsidkaren personligen; det vore tillfyllest med sådan kunskap hos föreståndare eller hos biträde. Länsstyrelserna i Kalmar, Hallands, Skaraborgs och Norrbottens län anse bokföringskravet böra gälla för all handel, således även grosshandel.

Av *magistraterna och stadsstyrelserna* i landets 113 städer hava 110 inkommit med yttranden. I 40 av dessa yttranden förekommer dock allenast ett allmänt uttalande, att anledning till erinran mot lagutkasten icke syntes föreligga. Endast stadsstyrelsen i Eslöv samt magistraterna i Hjo, Örebro, Västerås och Piteå hava bestämt avstyrkt bokföringskravet; magistraterna i Halmstad och Varberg ställa sig tvekande. Magistraten i Trälleborg anser undantag böra göras för vissa mindre affärer. Stadsstyrelserna i Lidingö och Mjölby samt magistraterna i Uppsala, Nyköping, Karlskrona, Laholm och Skara anse tillfyllest med bokföringskunskap hos föreståndare eller hos biträde. För den händelse bokföringskravet ansåges böra lagfästas, ansluter sig även magistraten i Halmstad till sistnämnda uppfattning. Enligt magistraterna i Södertälje och Norrköping samt stadsstyrelsen i Kungälv borde bokföringskunskap fordras av alla, som driva rörelse av beskaffenhet att medföra bokföringsplikt. Magistraterna i Linköping och Luleå anse kravet böra gälla idkare av varje slag av handel. Likaså magistraten i Varberg, som uttalar att, om detta villkor över huvud skall uppställas, det borde gälla för all yrkesmässig handel.

Av *handelskamrarna* hava Stockholms och Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare avstyrkt ifrågavarande kompetenskrav. Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare synes anse övervägande skäl tala mot kravets uppställande. Gotlands handelskammare och handelskammaren i Karlstad tillstyrka utkastets förslag, den senare handelskammaren dock under framhållande av att dispensmöjlighet måste finnas. Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare samt Västergötlands och norra Hallands handelskammare anse tillfyllest med bokföringskunnigt biträde, likaså Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare. Enligt handelskammaren i Gävle borde bokföringskunskapen föreligga hos näringsidkaren själv eller hos någon, som är satt att leda hans företag t. ex. prokurist. Han-

delskammaren för Örebro och Västmanlands län anser bokföringskravet böra uppställas för alla idkare av handel; enahanda uppfattning har Smålands och Blekinge handelskammare, vilken dock, som nämnts, finner tillfyllest med bokföringskunskap hos biträde.

Vad angår *övriga näringsorganisationer* har utkastets förslag i förevarande del i huvudsak tillstyrkts av Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverksorganisation och Malmö köpmannaförening men avstyrkts av Stockholms köpmannaförening. En bestämt avvisande hållning gentemot införande av förevarande kompetensvillkor har intagits av Sveriges industriförbund, kooperativa förbundet och Sveriges allmänna lantbrukssällskap, lantbrukssällskapet särskilt för de ekonomiska föreningarnas vidkommande.

Skolöverstyrelsen anser kravet på styrkt bokföringskunskap böra utsträckas till alla idkare av rörelse, varmed följer bokföringskyldighet; Sveriges advokatsamfund hyser samma åsikt.

Den närmare innebörden av yttrandena framgår av en inom departementet utarbetad sammanställning, vilken torde få som bilaga åtfölja protokollet (*bil. C 1*).

I fråga om kravet på styrkt bokföringskunskap för rätt att driva handel har *kommerskollegium* i sitt utlåtande över utkastet med hänsyn till den i ärendet förebragta utredningen såtillvida modifierat sin tidigare ståndpunkt, att kollegium numera anser detta krav böra inskränkas att avse allenast sådan butiksrörelse, som drives av enskild person eller av handelsbolag. Aktiebolag eller ekonomisk förening borde däremot få driva butikshandel utan särskild kontroll i förevarande hänseende. Vidare syntes bokföringskunskap ej behöva fordras av näringsidkaren personligen, utan det finge anses tillfyllest om sådan kunskap föreläge hos någon i rörelsen anställd person. Slutligen borde registreringsmyndigheten vara berättigad att för butikshandel, som dreves i mindre skala och endast avsåge försäljning av livsmedel och andra förnödenhetsvaror, dispensera från kravet. Vad beträffade fordringarna på filialföreståndares kvalifikationer anslöte sig kollegium numera till den ståndpunkt, som angivits i författningsutkastet, att bokföringskunskap ej behövde styrkas i fråga om dylik föreståndare.

Kommerskollegium anförde härom i huvudsak följande:

'Vid det övervägande av spörsmålet, som kollegium i anslutning till detta uttalande och på grundval av det föreliggande utredningsmaterialet numera företagit, har kollegium ej funnit anledning att ändra den principiella ståndpunkt, som kollegium tidigare deklarerat. Kollegium finner således, att en bestämelse av antytt innehåll icke kan anses inkräkta på näringsfriheten som sådan, utan att den snarare bör betraktas såsom en ordningsföreskrift. Emellertid läser icke kunna förnekas, såsom ock kollegium redan i berörda uttalande betonat, att de invändningar, som från olika håll framförts gentemot kravet på bokföringskunskap såsom legalt villkor för rätten att idka näring, icke kunna fränkännas berättigande.

Det har under diskussionen i denna fråga framhållits, att några nämnvärda *praktiska* svårigheter icke skulle behöva befaras, därest ifrågavarande villkor uppställdes. Dess verkan skulle ju begränsa sig därtill, att den, som ämnade öppna detaljhandel och för sådant ändamål anmälde firma, hade att därvid förete

ett intyg, utvisande att han ägde nöjaktiga bokföringskunskaper. Kunde garantier skapas för att villkorets uppfyllande ej bleve enbart en tom formalitet, kunde det synas som om alla praktiska betänkligheter borde vara övervunna. Emellertid är det icke så mycket vid affärens startande utan snarare vid rörelsens övergång, som svårigheter kunna yppa sig. Vid frivillig överlåtelse torde visserligen kravet på, att köparen skall vid inregistreringen uppvisa bokföringsintyg, ej behöva vålla större betänkligheter, men om övergången är föranledd av handelsidkarens dödsfall, kunna besvärligheter givetvis möta. I flera av de avgivna utlåtandena har sålunda påpekats, att en änka, som fortsatte sin avlidne mans rörelse, skulle bliva tvungen att genomgå en bokföringskurs för att ernå den behöfliga kompetensen. Ett annat fall, som i praktiken även kan vara av viss betydelse, är det, då handlanden såsom enda arvinge efterlämnar omyndigt barn och rörelsen av förmyndaren fortsättes i syfte, att arvingen efter uppnådd myndighetsålder skall handhava rörelsen. Efter ordalagen i utkastet skulle det närmast vara förmyndaren, vilken, såsom den som formellt driver rörelsen, skulle ha att förete ett intyg om bokföringskunskap. Härmed skulle i själva verket uppställas ett särskilt formellt villkor i fråga om förmyndarens kvalifikationer. En icke bokföringskunnig men i övrigt lämplig person skulle i ett dylikt fall knappast av domstolen kunna förordnas till förmyndare. Svårighet torde även uppstå, då ett handelsbolag, såsom ej sällan sker, genom utträde av bolagsman övergår till enskild firma. I sin egenskap av juridisk person har handelsbolaget haft rätt att lägga bokföringskompetensen på någon av de anställda i ledande ställning, men från den stund, då endast *en* av de gamla bolagsmännen kvarstår, räcker icke längre den anställdes kompetens utan firmainnehavaren måste anskaffa kompetensbetyg för egen del, vilket givetvis kan vålla besvärligheter, om han t. ex. på grund av ålder eller sjukdom har svårt att tillägna sig de bokföringskunskaper, som erfordras. En rigorös tillämpning av utkastets bestämmelser skulle måhända föranleda, att änkan, förmyndaren eller firmainnehavaren, om handelsbolagsformen av en eller annan anledning ej kunde användas, bleve tvungen att ombilda företaget till aktiebolag, i vilket fall lagens krav i förevarande hänseende skulle vara uppfyllt, om någon, som satts att leda företagens angelägenheter, ägde bokföringskunskap. Att emellertid på detta sätt tvinga affärsinnehavare att för en, i många fall kanske rätt obetydlig rörelse, tillgripa en företagsform, som alls icke är lämpad för densamma och varigenom skulle föranledas i och för sig onödiga utgifter för bolagsbildning, aktiestämpel o. s. v., kan knappast vara välbetänkt.

För mötande av de anförda svårigheterna har nu i några av de avgivna utlåtandena föreslagits, att den utväg, som i utkastet anlitas för de juridiska personernas del, borde kunna komma till användning även för affärsföretag, som innehavas av enskild person. Kompetenskravet i fråga skulle sålunda vara uppfyllt, om någon, som vore satt att leda företagens angelägenheter, ägde nöjaktig bokföringskunskap. Emellertid torde — särskilt i mindre detaljhandelsföretag — tvekan givetvis kunna komma att råda, huruvida den, för vilken kompetensbetyget företeddes, verkligen uppfyllde kravet att vara satt att leda eller intaga en ledande ställning i affärens angelägenheter. Med hänsyn härtill torde bestämmelsen, för undvikande av de påpekade praktiska olägenheterna, böra givas den innebörden, att affärsinnehavare, som själv ej ägde nöjaktig bokföringskunskap, skulle hava ett biträde anställt, som uppfyllde kompetenskravet. Även mot en så modifierad bestämmelse kunna givetvis anföras vissa invändningar. Sålunda kan framhållas, att densamma i vissa fall kan vålla affärsinnehavaren kostnader, som i enskilda fall kunna förefalla rätt så kännbara, att svårigheter kunna möta, särskilt på landsbygden, att för ändamålet anskaffa kompetent person samt att en bestämmelse med ovan anförda, modifierade innebörd ej kan väntas få den betydelse, som avsetts med hänsyn till stävjande av en

osund handelsrörelse. Vidare måste registreringen hos myndigheterna av en stor mängd affärsinnehavares och butiksbiträdens kompetensbetyg välla en ej obetydlig arbetsbelastning och svårigheter torde också möta för åklagarmakten att effektivt övervaka lagens efterlevnad.

Å andra sidan torde likväl böra erkännas, att kravet på bokföringskunskap hos affärsinnehavaren eller något hans biträde står i god överensstämmelse med andan i den nya bokföringslagstiftningen och i viss mån bör betraktas som en ordningsföreskrift, betingad av bokföringslagens bestämmelser om bokförings-skyldighet. Då undervisning i bokföring numera ingår såsom obligatoriskt läroämne i ett stort antal läroanstalter på högre folkskole- och mellanskolestadiet, lärer tillfälle att inhämta nödiga kunskaper i allmänhet ej komma att saknas. Kollegium vill därför förorda, att ett dylikt krav uppställles.

Emellertid torde kunna ifrågasättas — såsom ock i några av de avgivna utlåtandena yrkats — att den butikshandel, som drives i mindre skala med livsmedel och vissa förnödenhetsvaror, finge undantagas från kravet på bokföringskunskap hos butiksinnehavaren eller i affären anställd person. I dylika affärer torde bokföringen ej sällan bedrivs så, att någon utanför affären stående bokföringskunnig person anlitas, som från den kassakladd, som föres i den dagliga rörelsen, verkställer den ytterligare bokföring som erfordras, och i de större städerna torde också i icke ringa utsträckning s. k. bokföringsbyråer anlitas, till vilka uppgifter om bokföringsdata avlämnas.

Vidare torde böra tagas under övervägande, om ej undantag lämpligen bör göras för aktiebolag och ekonomiska föreningar, vilkas bokföring i varje fall är underkastad viss offentlig kontroll och för vilkas del något behov av lagstiftning i förevarande hänseende knappast gjort sig gällande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts föreslår kollegium, att beträffande enskild person och handelsbolag måtte stadgas, att för rätt att bedriva handelsrörelse i bod eller från annat fast upplagsställe (butikshandel) fordras, att handelsidkaren själv eller någon av bolagsmännen eller ock någon i rörelsen anställd person äger nöjaktig bokföringskunskap; dock att registreringsmyndigheten må på därom gjord ansökan medgiva undantag från vad sålunda stadgats i fråga om sådan butikshandel, som drives i mindre skala och endast avser försäljning av livsmedel och andra förnödenhetsvaror. Aktiebolag eller ekonomisk förening bör däremot få driva butikshandel utan särskild kontroll i förevarande hänseende.

Vad beträffar fordringarna på filialföreståndares kvalifikationer vill kollegium ansluta sig till utkastets ståndpunkt, att bokföringskunskap ej bör krävas av dylik föreståndare.

Såsom tillfyllestgörande bevis om bokföringskunskap borde enligt kollegii principutlåtande godtagas — förutom betyg om genomgången kurs i handelsbokföring vid av skolöverstyrelsen för ändamålet godkänd skola eller utbildningskurs eller intyg av auktoriserad revisor — intyg av två trovärdiga personer, vilka själva ägde bevislig kunskap i bokföring. I utkastet har härutinnan vidtagits den ändring, att intyg av en trovärdig och bokföringskunnig person skulle kunna godtagas. Kollegium vill för sin del i förevarande avseende vidhålla kollegii förslag.

Kravet på viss tids praktik för rätt att driva butikshandel har i allmänhet icke vunnit anslutning i de avgivna yttrandena. I flertalet av dem hava några särskilda skäl härför ej anförts; dock kan motivet till denna avvisande hållning i några yttranden utläsas redan av de uttalanden, som gjorts i fråga om kravet på styrkt bokföringskunskap. Av länsstyrelserna är det endast länsstyrelserna i Jönköpings samt i Västernorrlands län, som tillstyrka detta krav.

Viss tids
praktik
som kom-
petensvill-
kor för rätt
att idka
handel.

Länsstyrelsen i Östergötlands län ställer sig tvekan- de. Av magistraterna utta- la sig endast magistraterna i Södertälje, Jönköping, Västervik, Sölvesborg, Trälleborg, Mariestad och Skellefteå för detsamma. Smålands och Blekinge handelskammare, handelskammaren i Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare ansluta sig likale- des till detta krav. I övrigt hava endast Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverksorganisation och skolöverstyrelsen uttalat sig för detsamma.

Vad i de av berörda yttranden, däri närmare motivering förekommer, härut- innan anförts, framgår av en inom departementet utarbetad sammanställning, vilken torde få som bilaga åtfölja protokollet (*bil. C 2*).

I sitt utlåtande över utkastet har *kommerskollegium* på de i principutlå- tandet anförda skälen och under åberopande i tillämpliga delar av de syn- punkter mot ett dylikt kompetensvillkor, som kollegium samtidigt framförde i fråga om motsvarande yrkande från hantverkarhåll — för dessa synpunkter torde jag få redogöra i samband med motsvarande spørsmål i fråga om hant- verket — förklarar sig vilja avstyrka, att föreskrifter härom upptagas i lag- stiftningen.

Kompe-
tensvillkor
för rätt att
idka hant-
verk.

De av Sveriges hantverksorganisation tidigare framställda kraven på vissa legala kompetensvillkor för rätten att utöva självständig hantverksrörelse vid- hållas av organisationen i dess yttrande över utkastet. Kravet på styrkt bok- föringskunskap har i övrigt tillstyrkts endast av länsstyrelsen i Hallands län, magistraterna i Södertälje och Norrköping samt stadsstyrelsen i Kungälv, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län och Sveriges advokatsam- fund ävensom av skolöverstyrelsen. För kraven på styrkt yrkeskompe- tens och praktik hava handelskammaren för Örebro och Västmanlands län samt skolöverstyrelsen uttalat sig; jämväl länsstyrelsen i Östergötlands län och magistraten i Södertälje hava ansett dessa krav värda beaktande. Sveri- ges köpmannaförbund har framhållit behovet av legala kompetensvillkor även för hantverkets vidkommande.

En närmare redogörelse för yttrandenas innehåll torde som bilaga få fogas till protokollet (*bil. C 3*).

I sitt utlåtande den 6 juni 1931 framhöll *kommerskollegium* beträffande frågan om uppställande av legala kompetensvillkor för hantverkets vidkom- mande till en början, att kollegium vid den förnyade prövning, som kollegium ägnat detta spørsmål, icke kunnat undgå att fästa synnerligt avseende vid den opinion inom hantverkskretsar, som i de avgivna yttrandena kommit till uttryck.

Det skäl, som från några håll förts fram i främsta planet — nämligen be- hovet av skydd för den stora allmänheten mot icke yrkeskunniga hantverkare — funne kollegium dock mindre talande. De olägenheter, som icke minst ur konsumenternas synpunkt vore oundgängligen förenade med ett på legala kom- petenskrav grundat system, torde väga betydligt tyngre än den risk, som all- mänheten utsattes för genom icke yrkeskunniga hantverkare. Denna risk borde ej överskattas. Redan nu torde det icke möta några svårigheter för den, som

ville ha ett hantverksarbete utfört, att genom hänvändelse till hantverkssammanslutningar eller eljest på förhand förvissa sig om den persons kompetens, som han ärnade anlita. Från konsumenthåll hade anspråk på ökat skydd i förevarande hänseende ej heller under diskussionen framställts. Därtill komme, att konsumenternas intresse i detta hänseende ytterligare kunde tillgodoses på den vida enklare väg, som redan i principutlåtandet berörts, nämligen genom mästarbrev. Den, som ville för ett mera krävande hantverksarbete anlita en verkligt kvalificerad kraft, kunde då hänvända sig till en företagare, som innehade mästarbrev, och därigenom vinna större trygghet att få arbetet förstklassigt utfört.

Det vore dock icke enbart den konsumerande allmänhetens intressen, hantverkets utöfvare önskade få skyddade, då de krävde, att innehav av mästarbrev skulle uppställas som villkor för rätt till självständig hantverksutövning. Detta långt gående krav motiverades också med andra skäl.

Djupare sett torde till grund för det från hantverkshåll så starkt framträdande kravet på viss yrkeskompetens för rätten att driva hantverk ligga en känsla av att genom det senaste halvseklets ekonomiska utveckling hantverket försatts i ett oförmånligt läge. Det vore med andra ord fråga om återverknningar av industrialiseringsprocessen. Denna psykologiskt fullt förklarliga känsla hade i några av de till hantverksorganisationen avgivna utlåtandena tagit sig uttryck i uttalanden, att det förhållande, att kompetenskravet icke upptagits i det uppgjorda förslaget till näringslag, innefattade ett underskattande av hantverket som sådant. 'Det är beklämmande', yttrade sålunda Älvsborgs läns hantverksförbund och representanter för hantverksföreningarna i Jönköping och närliggande orter, 'att hantverket skulle så lågt värdesättas, att dess på den hårda verkligheten grundade allvarliga önskemål skall på detta sätt för intet aktas'. Södermanlands hantverksförbund framhöll, att Sveriges hantverkare skulle i händelse lagutkastet bleve upphöjt till lag, 'fortfarande få intaga samma tillbakasatta ställning i samhället, som varit fallet, allt sedan nu gällande näringslag blev antagen'. De uttalanden från olika hantverkssammanslutningar landet runt, som föreläge såsom bilagor till hantverksorganisationens utlåtande, gäve ett livligt intryck av, att hantverkets trångmål egentligen bottnade i den konkurrens, som den yrkeskunnige hantverkaren hade att utstå förnämligast från två håll, nämligen från de icke yrkeskunniga hantverkarnas sida och från industrien. En målande bild av denna dubbla frontställning, i vilken särskilt vissa hantverksgrenar befunno sig, gäve det yttrande, som avgivits av Sveriges skraddaremästares centralförening. Det framhölles däri, att en person med stor lätthet kunde, trots bristande kunskap, igångsätta en affär i skradderibranschen. Därtill fordrades endast ett å två rum, några enkla hjälpmedel och en symaskin, tagen på avbetalning. Kunskapen bestode oftast däri, att vederbörande möjligen kunde sy en kostym, under det att själva utbildningen för att kunna driva näringen, tillskärning, affärsdriftens ledning och kalkylation, alldeles saknades. Dessa yrkesutöfvare nödgades för att erhålla arbete gå till konkurrens med fabriksarbetet, konfektionsindustrien. Följden bleve en 'ruinerande prissättning', varigenom hela yrket droges ned och

de aktningstvårda strävanden, som från vissa håll gjordes för att bibehålla yrkesnivån, omintetgjordes. Den köpande allmänhetens uppfattning om vad ett verkligt förstklassigt skrädderi betydde bleve förvillat, och allmänheten bi-bragtes lätt den uppfattningen, att beställningsskrädderi och konfektion kunde jämnställas. Synpunkten, att hantverkets svårigheter till stor del berodde på konkurrens med icke yrkesutbildade utövare, hade framhållits även i ett stort antal andra yttranden. Hallands hantverksdistrikt hade betonat, att skydd behövdes för att utestänga den förödande illojala konkurrens, som bedreves av personer, som varken hade kunskap om hur arbetet skulle utföras eller kunde göra en tillförlitlig kostnadsberäkning. Och även Sveriges konditorförening hade klagat över den illojala konkurrens, som alltmer framträdde icke minst inom föreningens fack, från icke yrkesutbildade personers sida.

Kollegium anförde vidare:

'Den ståndpunkt, kollegium intagit till denna fråga och alltjämt vidhåller, har för visso icke dikterats av ett underskattande av hantverkets betydelse, ej heller av en bristande värdering av de svårigheter, med vilka hantverket för närvarande har att kämpa. Men kollegium förmenar, att dessa svårigheter icke äro av den art, att de låta sig övervinnas med hjälp av de ifrågasatta lagstiftningsåtgärderna.

Ett konsekvent genomförande av principen, att hantverket skall förbehållas endast verkligt yrkesutbildat folk, skulle uppenbarligen göra det nödvändigt, *dels* att låta kompetenskravet gälla såväl på landet som i städerna, *dels ock* att ge dessa yrkesutbildade ensamrätt eller monopol att utföra allt vad som kan anses hänförligt till »hantverksarbete». Det torde också enligt vad kollegium inhämtat på ledande håll inom hantverksorganisationen vara avsett, att en näringslag hos oss borde grundas på dessa principer. För att garantera uppehållande av ett sådant system bleve det nödvändigt att straffbelägga den, som, utan att vara yrkesutbildad hantverkare eller anställd hos en sådan, företog sig att mot ersättning åt annan utföra hantverksarbete. En hantverkslagstiftning av så strängt monopolistisk karaktär skulle emellertid knappast vara genomförbar. Det skulle säkerligen vara i hög grad stridande mot allmänhetens uppfattningssätt, att det vore en brottslig gärning att — låt vara mot ersättning — hjälpa en annan vid något arbete, som kunde rubriceras såsom 'hantverksarbete'. För stora grupper av landsbygdsbefolkningen är hemslöjden som bekant en betydande förvärvskälla. Men även hemslöjdsarbete utfört i förvärvssyfte bleve med den principiella utgångspunkt, som ovan angivits, ett straffbart intrång på hantverkarnas skyddade förvärvsområde. Att undantaga dylikt arbete från straffbudets tillämplighet skulle svårligen gå för sig, ty var skall en hållbar gräns dragas mellan 'hemslöjd' och annat 'hantverksarbete'.

Det må också påpekas, att en så strängt monopolistisk hantverkslagstiftning, som med tillmötesgående av kraven på hantverkarhåll skulle bli gällande, för närvarande icke finnes i något land. Den norska lagen, som ofta åberopas som lämplig förebild för oss, har dock i *två* synnerligen väsentliga avseenden från-trätt kravet på yrkeskompetens. För det första gäller lagen nämligen obligatoriskt blott i städerna, medan densamma blir tillämplig på landsbygden endast efter särskilt beslut av regeringen på framställning av de kommunala myndigheterna. En dylik frivillig underkastelse under lagen har, oaktat densamma varit i gällande kraft i sjutton år, ej beslutats av mer än sex kommuner. I 'ladestæder', motsvarande våra köpingar och municipalsamhällen, gäller lagen, såvida ej regeringen gör särskilt undantag, vilket skett i fråga om ett tjugo-

tal dylika samhällen. Vidare medger den norska lagen rätt för envar såväl i stad som på landet att utan att styrka sin kompetens 'ernære sig ved haandverksdrift, naar han hertil icke bruker hjælp av andre end sin hustru og hjemmevarende børn'. En dylik s. k. 'frihaandwerker' äger även rätt att till utförande av den del av sitt personliga arbete, som icke kräver hantverkskunskaper, begagna nödvändig 'haandlangerhjælp'.

De avvikelser, som i Norge sålunda måst företagas från principen om legala kompetenskrav för hantverkets utövare, torde ej heller hos oss kunna undvikas. Eljest skulle andra berättigade intressen komma att på ett betänkligt sätt trädas för nära. Vad först beträffar frågan, huruvida kompetenskravet skall gälla obligatoriskt blott för städer och stadsliknande samhällen och icke för landsbygden, så lär man med säkerhet kunna förvänta, att hantverkare med den stadgade yrkesutbildningen komma att slå sig ner huvudsakligen i städer och större samhällen. Landsbygdens befolkning skulle då vid behov bliva nödsakad att anlita mängen gång avlägset boende hantverkare. Det är alldeles uppenbart, att om ett dylikt system verkligen skulle efterlevas, detta skulle för landsbygdens befolkning innebära högst kännbara olägenheter och medföra en avsevärd fördyring av denna befolknings utgifter för nödvändig hantverks-hjälp.

Om en hantverkslagstiftning hos oss ej skulle upptaga det andra av de i Norge gällande undantagen — det som gäller s. k. frihantverkare — skulle lagen på ett synnerligen betänkligt sätt inkräkta på stora befolkningslagars lojala försörjningsmöjligheter. En arbetslös snickeriarbetare skulle t. ex. icke kunna utnyttja sin yrkesskicklighet för att livnära sig på att tillverka föremål, som kunde betecknas såsom hantverksarbeten, en arbetslös konfektionsarbetare skulle vara lagligen hindrad att reparera kläder o. s. v. Det är alldeles uppenbart, att samhället icke bör beröva arbetsvilliga medborgare möjligheten att hederligen försörja sig. Det kan icke vara något tilltalande perspektiv, att dylika personer skulle vara utlämnade att omhändertagas av den allmänna hjälpverksamheten.

Om det således lär vara ofrånkomligt att även hos oss i båda de ovan berörda hänseendena göra undantag från den ensamrätt till hantverk, som skulle tänkas bli de yrkesutbildade tillerkänd, har man allt skäl att fråga sig, om ej dessa undantag äro så betydelsefulla, att de praktiskt taget riva sönder systemet.

Skulle hos oss, i likhet med vad som skett i Norge, det legala kompetenskravet i princip begränsas till städerna och möjligen även större samhällsbildningar på landsbygden, så vore ej gärna möjligt att undgå en konsekvens, som man också nödgats draga i Norge, nämligen att i viss omfattning *lokalt* skydda städernas yrkeskunniga hantverksutövare. Ett sådant lokalt skydd har visserligen från Sveriges hantverksorganisation ej yrkats, men hantverksorganisationen har därvid utgått ifrån att lagens kompetenskrav skulle bli generellt gällande. Då en sådan linje, enligt vad nyss påvisats, ej gärna lär vara genomförbar, utan man måste räkna med, att landsbygden i princip blir undantagen från kompetenskravets tillämplighet, så följer därav att också en viss lokal kompetensbegränsning är ofrånkomlig. Klart är nämligen att, om kompetenskravet överhuvudtaget skall äga någon betydelse, landsbygdens icke yrkeskunniga hantverkare icke kunna få fritt konkurrera med städernas yrkeskunniga. Därvid skulle emellertid frihantverkarnas ställning bli synnerligen svårreglerbar. Frågan blir: skola frihantverkarna, d. v. s. de, som i huvudsak ej sysselsätta andra än familjemedlemmar, tillåtas att utföra arbete i andra kommuner än där de äro bosatta eller där de hava sin verkstad. Går man därvid den väg, man valt i Norge — nämligen att låta frihantverkarna röra sig utan lokala skrankor — kommer en frihantverkare i en landskommun att ha en förmånligare ställning i

konkurrenshänseende än en hantverkare i samma kommun, som har anställda biträden utom familjen. Den senare är utesluten från möjligheten att utföra ett arbete i en närbelägen stad, även om han skulle kunna utföra arbetet i fråga utan anlåtande av biträde, men frihantverkaren är det icke. Att åter generellt begränsa frihantverkarnas rätt att verkställa arbete till den kommun, där han har bostad eller verkstad, skulle givetvis vara alldeles för strängt och särskilt på landsbygden bereda påtagliga olägenheter både för hantverkaren och för dem, som taga hans tjänster i anspråk. Ej heller kan åt en yrkeskunnig hantverkare i stad beredas skydd mot frihantverkarna i samma stad. Redan av det sagda torde framgå, att en rättvis avvägning av denna lokala konkurrensbegränsning knappast låter sig göra och i varje fall skulle leda till ett mycket invecklat reglementerande. Därtill kommer, att det torde visa sig synnerligen svårt att i praktiken få dessa lokala skrankor respekterade. Redan den norska lagens förhållandevis enkla föreskrifter hava visat sig vara lätta nog att kringgå. En snickare i en landskommun, som får i uppdrag att göra ett hantverksarbete för en person i en närliggande stad, kan utföra arbetet hemma i sin verkstad, men skulle något särskilt installationsarbete erfordras hos kunden, måste detta verkställas av en snickare på platsen, såvida ej landssnickaren är frihantverkare, i vilket fall han, såsom förut nämnts, är obunden av de lokala begränsningarna. Vid butiksinredningar o. d. brukar då ofta ordnas så, att en hantverkare i staden formellt står för arbetet, medan det i själva verket utföres av en hantverkare från annan ort. Flera rättsfall finnas från skrädderibranschen, där fråga varit, huruvida en skräddare med verkstad utanför staden hade rätt att efter att ha tagit mått hos kunder i staden sy kläderna i verkstaden och eventuellt företaga provning i staden. (Se Norsk Retstidende 1900 s. 337, 1909 s. 384, där nämnda förfarande ansetts icke stridande mot lagen.) Det skydd, som de yrkesutbildade stadsskräddarna åtnjuta, blir med en sådan tolkning givetvis av begränsat värde, men å andra sidan låter det sig svårigen tänka, att man skulle kunna förbjuda en dylik trafik. Det säger sig självt, att det skall vara ytterligt svårt att på ett verkligt effektivt sätt övervaka lagens tillämpning i de enstaka fallen. Och det bulvansystem, som uppgives i stor omfattning florerar i Norge, har lagstiftningen knappast någon möjlighet att komma till rätta med. Det förefaller föga troligt, att våra hantverkare, som sedan lång tid tillbaka varit vana vid att få fritt utöva sitt hantverk, skulle önska se sin hantering instängd i lokala skrankor, som binda den skicklige och lojale utövaren av hantverksyrket, medan den mindre lojale ej lär draga i betänkande att med begagnande av de kryphål lagen erbjuder åsidosätta de stadgade inskränkningarna. Och dock är ett lokalt skyddssystem, såsom tidigare visats, ofrånkomligt, såvida det äskade skyddet mot icke yrkesutbildade hantverkare skall bli av något värde.

Beträffande det andra av de ovan berörda undantagen från de legala kompetenskraven, nämligen de s. k. *frihantverkarnas* rätt att även i städerna driva hantverksrörelse, bör ej förbises, att detta undantag i själva verket innebär ett synnerligen betydelsefullt ingrepp i den uteslutanderätt till hantverksarbete, som skulle förbehållas de formellt yrkesutbildade. Den enda skillnaden, som skulle föreligga mellan de båda grupperna, skulle bestå däri, att frihantverkarna ej finge i sin rörelse sysselsätta andra än familjemedlemmar och sådana icke familjemedlemmar, som sysselsattes med arbete, vartill icke krävdes hantverkarskapskap. De yrkesutbildade hantverkarnas företrädesrätt skulle alltså bestå i befogenheten att antaga kvalificerad biträdeshjälp. Det förefaller som om denna företrädesrätt knappast vore av den betydelse, att den kunde rättfärdiga de förhoppningar om hantverkets regeneration, som man inom hantverkarskretsar knyter till den nya lagen. Det bleve uppenbarligen ofta fråga om en provning av ytterst subtil art, huruvida ett visst arbete vore mer eller mindre kvalificerat.

I Norge hava t. ex. förelupit rättstvister, där fråga varit om en raksalongsinnehavare, som var frihantverkare, ägde rätt att anställa biträde för att tvåla in kunderna; huruvida en målare, som låtit en lärpojke skrapa stolpar i och för målning, skulle straffas därför att biträdet också grundat stolparna. Det torde knappast vara att förvänta, att man från allmänhetens sida skulle komma att hysa förståelse för det förnuftiga och berättigade i ett dylikt i yrkesskyddets syfte tillkommet restriktionssystem. Och även för de yrkesutbildade hantverkarna själva skulle föga vara vunnit, om en eller annan frihantverkare bleve bötfälld för en slik förseelse. Snarare kan väl befaras, att den allmänna opinionen ej skulle underlåta att reagera mot tillämpningen av en dylik lag.

Även i andra hänseenden kan en lagstiftning om legala kompetenskrav förväntas ge upphov till synnerligen invecklade lagbestämmelser. Det kan visserligen synas vara enkelt nog, att i en lagparagraf stadga, att för rätten att driva hantverksnäring kräves intyg om vederbörandes kompetens. En sådan lagstiftning förutsätter emellertid uppenbarligen ett bestämmande av ej blott vad som överhuvudtaget skall räknas som hantverk utan även en närmare *avgränsning mellan olika yrken* ävensom ingående föreskrifter om fordringarna för att nödig kompetens i yrket skall kunna anses föreligga. Den vunna kompetensen kan givetvis ej berättiga vederbörande att utöva annat än just det yrket, som är avsett.'

Kommerskollegium framhöll härefter de svårigheter, som uppstå vid försök att giva tillfredsställande bestämmelser i dessa hänseenden, och belyste med exempel från Norge de vanskligheter, som möta såväl vid bestämmelsernas avfattande som vid deras tillämpning i praktiken:

'I Norge, där själva hantverksbegreppet vore närmare reglerat i administrativ väg med befogenhet för Konungen att föreskriva, att viss verksamhet skulle anses såsom hantverk, hade spörsmålet huruvida ett visst arbete fölle under hantverkslagen vållat en stor mängd tvister. Såsom hantverk hade ansetts: uppförande av en träkaj, tillverkning och sammansättning av träställning till möbler, inläggning av korkmattor. Däremot hade ansetts ej vara hantverk: framkallning och kopiering av amatörfilm (oaktat fotografyrket vore hantverk), framställning och ompressning av damhattar, reparation och montering av elektriska maskiner och apparater. Särskilt besvärligt hade varit att i det enstaka fallet draga gränsen mellan industri och hantverk: färgeri betraktades som hantverk, däremot icke 'vaskeri og kemisk renseri', fabrikation av sandaler vore ej hantverk. Skeppsbyggeri vore icke hantverk, en mekanisk verkstad eller ett varv ansåges därför kunna reparera fartyg och maskiner, när arbetet stode i sammanhang med att fartyget lades på slip eller när en genomgripande reparation skulle företas, däremot finge verkstaden ej företaga 'arbete, som bara går ut på hantverksarbete', med mindre hantverkslagstiftningens föreskrifter iakttagits.

Det hade också visat sig nödvändigt i Norge att i detalj reglera de olika hantverksyrkenas avgränsning mot varandra. De på detta sätt i administrativ väg fixerade yrkena uppginge för närvarande till ett antal av ej mindre än 52, varvid dock vore att märka, att åtskilliga yrken vore uppdelade i underavdelningar. Det vore givet, att det vid hantverksarbetenas utförande ej sällan kunde uppkomma tvekan, huruvida en viss åtgärd skulle anses falla inom det ena eller det andra hantverkets lagligt skyddade rayon. Särskilt vid reparationsarbeten inom byggnadsfacket uppgäves i Norge stridigheter hava vållats rörande fixering av gränserna — stridigheter som i mångt och mycket påminde om dem, som hos oss gjort sig gällande inom byggnadsbranschen genom avgränsningen mellan de olika fackföreningarnas områden.

Det vore naturligt, att från hantverkshåll det övervägande intresset riktats på en stark specialisering av yrkena. En dylik utveckling vore emellertid för den konsumerande allmänheten i vissa fall föga önskvärd, ty därigenom att ett antal olika hantverkare måste anlitas för ett och samma arbete, bleve givetvis arbetet fördyrat. Visserligen hade den norska hantverkslagen nödgats göra ett undantag av synnerlig betydelse från regeln, att en hantverkare endast finge utöva det hantverksyrke inom vilket han styrkt sin kompetens, genom att medgiva honom rätt att gripa över i andra hantverk i den utsträckning, som vore nödvändigt för frambringande av ett 'helt handverksarbeide', men klart vore, att denna bestämmelse icke kunde vinna tillämpning i en hel del fall, bl. a. just på det område, från vilket klagomål i berörda hänseende ivrigast förnummits, nämligen vid reparationsarbeten o. d. inom byggnadsbranschen. Som exempel hade framhållits, att en husägare, som ville ha en ugn omsatt, kunde få vända sig till en snickare för borttagande av lister och brädfodring, till en kakelugnsmakare för själva omsättningen, till en plåtslagare för nödig plåtbeklädnad och slutligen till en målare för borttagande av spåren efter reparationsarbetet, allt såvida han ej föredroge att vända sig till en frihantverkare, som kunde ensam utföra hela arbetet.'

Kollegium anförde vidare:

En svårighet, som i detta sammanhang måste beaktas, gäller de *juridiska personernas* ställning. Liksom när det gäller bokföringskravet måste det nämligen även i förevarande hänseende tillses, att icke denna företagsform väljes för att kringgå kravet på yrkeskompetens. I Norge har man därvid genom särskilda restriktiva bestämmelser sökt förekomma en sammankoppling av ett flertal hantverksyrken till stordrift. Hantverkslagen föreskriver sålunda, att ett bolag kan förvärva hantverksbrev endast på villkor, att en delägare i bolaget, som är medlem av styrelsen och har den fackmässiga ledningen av arbetet, har hantverksbrev i yrket, och bolaget har ej rätt att driva annat hantverk än det, som är nämnt i hantverksbrevet. Yrkeskunskap hos annan än styrelseledamot t. ex. hos särskilt anställd person räcker således ej. Även om man icke hos oss skulle genomföra så restriktiva bestämmelser, lär det dock icke vara möjligt att förekomma, att icke för vissa grenar av näringslivet till följd av det nära samarbetet mellan hantverk och industri, kravet på formell yrkeskompetens skulle komma att kännas som en besvärande tvångströja. Man skulle vid upptagande av nya produktionsgrenar eller omläggning av driftsmetoder o. s. v. från ledningens sida städse få ha uppmärksamheten riktad på huruvida icke möjligen något visst led i produktionsförloppet kan komma att tangera det ena eller andra hantverksområdet och påkalla, att en förman med kompetensbevis såsom hantverkare skulle få lov att knytas till företaget. De kompetenskonflikter, som, enligt vad förut är berört, kunna befaras bli en följd av den åsyftade hantverkslagstiftningen, komme helt naturligt också att ur förevarande synpunkt bereda olägenheter för industrien.

Av det anförda torde klart framgå, vilka betydande svårigheter, som äro förenade med genomförande av legala krav på yrkeskompetens. Det är alldeles uppenbart, att *övervakningen* av en dylik lagstiftnings efterlevnad ej är lätt att ordna. En lagstiftning, som med en mångfald restriktioner griper in i stora befolkningslagars dagliga verksamhet, kommer helt naturligt att leda till en mångfald lagöverträdelser. Då kontrollen av naturliga skäl icke kan bli synnerligen effektiv, kommer sannolikt endast en del enstaka fall att bli föremål för beivran. Det säger sig självt, att lagen kan komma att utnyttjas i rent trakasseringssyfte, och i allt fall kan en sådan uppfattning lätt nog vinna insteg hos allmänheten. Här är också att beakta en viktig skillnad i åklagarmaktens ställning i Norge och hos oss. Genom en särskild föreskrift i norska

strafflagen äger nämligen åklagarmyndigheten en diskretionär prövningsrätt i frågan, huruvida åtal skall anställas eller ej. Någon motsvarande befogenhet tillkommer ej de svenska åklagarna och lärar ej heller för det specialområde, varom här är fråga, böra tilläggas dem.'

Slutligen gjorde kollegium följande sammanfattning av sin ståndpunkt till förevarande spörsmål: 'Vid det förnyade övervägande, som ägnats frågan huruvida legala kompetenskrav böra uppställas för rätten att idka hantverk, har kollegium icke kunnat undgå att hysa allvarliga betänkligheter mot en dylik ordning. Att genomföra det ifrågavarande kravet med den stränghet, som från hantverkshåll torde önskas, lärar — om ej andra berättigade intressen skola trädas för när — icke vara görligt. Om åter kompetenskravet begränsas dels lokalt till städer och möjligen stadsliknande samhällen, dels ock till hantverkare, som i rörelsen sysselsätta andra än make och barn, synes den principiella utgångspunkten för hantverkarnas krav — att endast den, vars kompetens i viss ordning konstaterats, skulle ha rätt att utöva ett hantverk — vara så modifierad, att ur hantverkssynpunkt så avsevärda fördelar knappast torde vara förenade med systemet, att de skulle uppväga de ofrånkomliga olägenheter, som därmed äro förenade. Tanken att ifrågavarande system skulle kunna föra hantverket över de svårigheter, med vilka det f. n. otvivelaktigt har att kämpa, synes kollegium bottna i en övertro på lagstiftningens förmåga att råda bot på de ekonomiska verkningarna av förändringar i produktionsbetingelserna. De rubbningar, som bliva en följd av dylika förändringar, kunna enligt kollegii mening säkrast övervinnas genom att de näringsgrenar, som drabbas av dylika rubbningar, av egen kraft anpassa sig efter det nya läget.'

Under åberopande av det anförda hemställde kollegium, att det av hantverksorganisationen framförda önskemålet om legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk icke måtte vinna statsmakternas bifall.

För drivande av lönande näringsverksamhet råda numera inom de flesta verksamhetsgrenar helt andra förutsättningar än vid tillkomsten av 1864 års förordning angående utvidgad näringsfrihet. Särskilt gäller detta handeln och hantverket. Konsumenternas anspråk hava stigit, konkurrensen har skärpts och på näringsidkaren ställas allt längre gående krav ifråga om kunskaper, erfarenhet och förmåga. Denna utveckling sammanhänger naturligen med de senare decenniernas allt mera markerade förändringar inom det ekonomiska livet. Industrialismen, storhandeln och kooperationen hava medfört djupa omvälvningar i själva grundförutsättningarna för den ekonomiska företagsamheten. Det allmänna välståndet har visserligen ökats, men samtidigt har också kampen för tillvaron blivit hårdare och den ensamstående företagarens utkomst-möjligheter beskurits. Hur industrien med sin masstillverkning efter hand trängt in på det ena efter det andra av hantverkets avsättningsområden är allmänt känt. För detaljhandeln hava kapitalstarka företag intresserat sig, vilka dels i de större städerna öppnat betydande varuhus, dels över hela landet sälja mot postorder och efterkrav, dels ock under senaste tiden efter mönster av det amerikanska chainstoressystemet å ett flertal platser upprättat butiker med gemensam inköpsorganisation och under gemensam ledning. Den koope-

Departement-
schefen.

rativa varuförmedlingen har under de senaste två decennierna undergått en kraftig utveckling. Vid ingången av år 1931 voro sålunda till kooperativa förbundet anslutna 731 föreningar med ett medlemsantal om 450,908 och en omsättning på över 342 miljoner kronor. Slutligen har företagsbildningen både inom handel och hantverk understundom tagit en omfattning, som avsevärt överstigit behovet.

De omständigheter jag här påpekat hava i hög grad inverkat på den enskilde detaljhandlaren och hantverkarens utkomstmöjligheter. De allt mer tilltagande svårigheter, med vilka man inom dessa näringskretsar haft att kämpa, hava också, som framgår av förut lämnad redogörelse, föranlett upprepade framställningar om statsmakternas mellankomst för åvägabringande av bättre betingelser för näringsverksamhetens bedrivande.

Min principiella inställning till de önskemål och krav, som från detaljhandelns och hantverkets målsmän sålunda kommit till uttryck, kan i korthet angivas så, att åt dessa båda betydelsefulla grenar av samhällets ekonomiska organisation väl bör från det allmännas sida ägnas all den omsorg, som erfordras för beredande åt dem av möjligast gynnsamma förutsättningar för fyllande av deras speciella uppgifter inom respektive produktionen och varuförmedlingen, men att därvid icke heller bör släppas ur sikte vad som ur den konsumerande allmänhetens synpunkt må synas mest ägnat att betjäna dess intressen.

I de gjorda framställningarna hava detaljhandelns och hantverkets representanter särskilt framhållit, att de med sina krav på vissa kompetensvillkor icke åsyftade något förtäckt skråtvång eller någon inskränkning i en sund konkurrens. Deras önskan vore endast att så tillvida begränsa den fria företagsbildningen, att den, som icke visade sig kompetent att på egen hand driva butikshandel eller hantverk, icke heller skulle få uppträda som självständig företagare inom dessa näringsgrenar. Sveriges köpmannaförbund framhåller sålunda, att vad förbundet vände sig mot vore 'att personer utan ringaste utbildning eller förutsättningar för yrket tillåtas att etablera sig som självständiga köpmän och inträda i ansvarsställning gentemot leverantörer såväl som allmänhet'. 'Hantverkarna eftersträva', yttrar Sveriges hantverksorganisation, 'icke något monopol eller åsyfta på något sätt en återgång till skråtidens förhållanden, man begär blott, att de, som utöva ett yrke, skola kunna sin sak.'

Tydligt är att nu anförda synpunkter i och för sig ingalunda äro oförenliga med konsumenternas bästa. Som kommerskollegium framhållit, hava näringsidkarna och deras kunder ett samfällt intresse av en kvalitativt högt stående hantverksproduktion och en rationellt ordnad varuförmedling, varav följer, att frågan om yrkesnivåns höjande är av stor betydelse även för den konsumerande allmänheten. Härutinnan torde för övrigt knappast förekomma några delade meningar. Den fråga det nu gäller avser emellertid icke nyss anförda allmänt omfattade önskemål om ökad yrkesskicklighet utan begränsar sig till spørsmålet, huruvida det eftersträfvade målet står att vin-

na på lagstiftningens väg genom införande av särskilda villkor om yrkeskompetens. Om det välbetänkta i sådana åtgärder synes enighet långt ifrån vara uppnådd.

Mot kravet på legala kompetensvillkors införande har till en början den invändningen gjorts, att dylika villkor stode i strid med näringsfrihetens princip, varför detta krav redan av den anledningen borde avvisas. En sådan synpunkt må visserligen anses riktig, om man fortfarande vill i varje detalj giva näringsfriheten samma innebörd, som enligt 1864 års förordning. Man förbiser emellertid i så fall, synes det mig, att mellan då och nu snart förflutit ett sekel, under vilket, som jag nyss framhållit, sådana förändringar ägt rum inom det ekonomiska livet som knappast någonsin tillförne. För min del är jag i varje fall icke benägen att ansluta mig till dem, som av enbart teoretiska och principiella skäl motsätta sig de nu ifrågakvarande legala kompetensvillkoren. Den föreliggande frågan anser jag böra bedömas företrädesvis ur praktiska synpunkter.

I det inom handelsdepartementet upprättade preliminära utkastet till näringslag inrymdes, som nämnts, en bestämmelse om att den, som ville driva butikshandel, skulle äga nöjaktig bokföringskunskap. Dreves handelen av handelsbolag eller annan juridisk person, skulle sådan kunskap föreligga hos någon av bolagsmännen eller hos någon av styrelseledamöterna eller hos annan, som vore satt att leda företagets angelägenheter.

Att en noggrann bokföring är av grundläggande betydelse för all ekonomisk verksamhet och icke minst inom handelsyrket lärers få anses så allmänt erkänt, att frågan om bokföringens behövlighet bör kunna lämnas utom diskussionen. Det primära är emellertid, att bokföringen på ett tillfredsställande sätt utföres, däremot icke att handlanden själv ombesörjer eller är kompetent att ombesörja detta arbete. En sådan kompetens hos näringsidkaren är visserligen utan tvivel en ytterligare förutsättning, utöver dem han eljest må äga, att framgångsrikt sköta sin rörelse. Men för ledningen av ett affärsföretag — det må bedrivas i större eller mindre skala — krävas i första hand sådana personliga egenskaper, som kunna sammanfattas under begreppet affärsbegåvning. Där denna är för handen, där föreligger också kompetens att starta och leda en handelsrörelse, oavsett om handlanden i förväg förvärvat formell kompetens i bokföring.

Av nu anförda skäl hyser jag starka betänkligheter mot det nu ifrågakvarande kompetensvillkoret. Jag kan i sådant hänseende också stödja mig på uttalanden i enahanda riktning från många av de hörda myndigheterna och näringsorganisationerna.

Från vissa håll har gjorts gällande, att en bestämmelse om styrkt bokföringskunskap som villkor för rätt att idka handel endast vore att betrakta som en ordningsföreskrift, vilken betingades av bokföringslagens bestämmelser om skyldighet att föra handelsböcker. Häremot må erinras, att redan under förarbetena till bokföringslagen förslag till åtgärder för vinnande av ökad garanti i fråga om bokföringspliktens fullgörande framkommo, ehuru de icke föranledde någon åtgärd. Någon anledning att i detta sammanhang upptaga

ett stadgande av nu angiven innebörd, i vilket man å köpmannahåll onekligen inlagt ett mera vittgående syfte, finner jag icke föreligga.

Till de skäl, jag nyss anført mot att tillmötesgå de framställda kraven på bokföringskunskap som villkor för rätt att utöva näring, kommer dessutom, att en bestämmelse därom säkerligen skulle medföra avsevärda svårigheter i praktiken. En änka, som fortsatte sin avlidne mans rörelse, skulle bliva tvungen att genomgå en bokföringskurs eller på annat sätt förskaffa sig den erforderliga kompetensen. Samma skulle gälla annan arvinge. Om handlanden efterlämnade omyndigt barn och rörelsen skulle drivas av förmyndare, tills arvingen själv kunde handhava densamma, skulle till förmyndare icke kunna förordnas annan än den, som kunde förete intyg om bokföringskunskap. Svårigheter kunde även uppstå, då ett handelsbolag, som ofta vore fallet, genom utträde av bolagsman överginge till enskild person. I sin egenskap av juridisk person hade handelsbolaget haft rätt att lägga bokföringskompetensen på någon av de anställda i ledande ställning, men från den stund, då endast en av de förra bolagsmännen kvarstode, måste denne anskaffa kompetensbetyg för egen del, vilket uppenbarligen kunde vålla besvärligheter, om han på grund av ålder eller annan orsak hade svårt att tillägna sig de bokföringskunskaper som erfordrades. Visserligen skulle i fall som nu nämnts dispens från bokföringsvillkoret kunna meddelas eller den möjligheten kunna tillgripas att ombilda företaget till handelsbolag eller aktiebolag, i vilket fall lagens krav i förevarande hänseende skulle kunna efterkommas genom att som ledare för företaget anställdes bokföringskunnig person. Ett dispensförfarande synes emellertid ur olika synpunkter mindre tilltalande. Och att tvinga affärsinnehavaren att för en kanske tämligen obetydlig rörelse tillgripa en företagsform, som måhända icke vore lämpad för densamma, kan, såsom kommerskollegium framhållit, knappast vara välbetänkt.

I anledning av nu berörda invändningar har kommerskollegium i sitt senare utlåtande föreslagit, att den i författningsutkastet för juridiska personer ifrågasatta rättigheten att vid företaget anställa bokföringskunnig person borde förklaras gälla även för affärsföretag, som innehades av enskild person. Då emellertid särskilt beträffande mindre detaljhandelsföretag tvekan lätt kunde uppstå, huruvida den sålunda anställda verkligen fyllde kravet att leda affärens angelägenheter, borde enligt kommerskollegii mening det vara tillfyllest, om i företaget anställdes ett biträde, som besatte nödig bokföringskunskap.

Vad kommerskollegium sålunda föreslagit synes mig vara den enda framkomliga vägen att undanröja de praktiska olägenheter av den ifrågasatta föreskriften om bokföringskunskap som kompetensvillkor. Men därmed torde också i själva verket det syfte man velat nå med uppställande av ifrågasatt villkor vara till väsentlig del förfelat. Härtill kommer, att registreringen hos myndigheterna av en stor mängd affärsinnehavares och butiksbiträdens kompetensbetyg skulle vålla en ej obetydlig arbetsbelastning och ökade kostnader. Ävenledes skulle svårigheter möta att effektivt övervaka efterlevnaden

av ett dylikt stadgande. Särskilt lärer detta bliva fallet, då det biträde, som företräder bokföringskunskapen, av en eller annan anledning lämnar sin tjänst, utan att anmälan härom göres till registreringsmyndigheten.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört, och då det icke lärer kunna komma i fråga att införa ett villkor om bokföringskunskap allenast för aktiebolags, ekonomiska föreningars eller andra juridiska personers vidkommande, finner jag mig icke kunna förorda, att någon bestämmelse av nu avsedd innebörd i lagstiftningen upptages.

I fråga om hantverket torde i huvudsak enahanda betänkligheter framställa sig mot ett legalt villkor i fråga om bokföringskunskap, som av mig anförts beträffande handeln. Men härtill kommer, att enligt 1929 års bokföringslag flertalet hantverkare icke ålagts bokföringsskyldighet. Sådan skyldighet inträder först, då hantverkaren i sin rörelse anställt flera än två biträden, hustru och barn under 16 år oberäknade. Att under sådana omständigheter föreskriva bokföringskunskap som villkor för hantverksutövning synes mig uteslutet.

Vad härefter angår de i övrigt föreslagna kompetensvillkoren — viss praktik och för hantverkets vidkommande dessutom styrkt yrkeskunskap och förfarenhet i kostnadsberäkning — må till en början erinras därom, att enligt de inkomna yttrandena förslagen härutinnan utanför handelns och hantverkets egna kretsar vunnit betydligt mindre anslutning än kravet på bokföringskunskap. Särskilt i fråga om dessa villkors uppställande för rätt till hantverksutövning är anslutningen påfallande obetydlig, och en anmärkningsvärd omsvängning i uppfattningen synes här hava ägt rum, sedan svaren å 1921 års frågecirkulär avgåvos. Under det att av länsstyrelserna nu endast en med tvekan funnit ifrågavarande kompetenskrav värda beaktande, intogo år 1921 elva en välvillig ställning gentemot desamma, och av de fyra handelskammare, som år 1921 tillstyrkte krav i denna riktning, hava tre numera ändrat uppfattning. Sett ur allmänhetens synpunkt torde de nu ifrågavarande kompetensvillkoren vara av skäligen ringa intresse. I stort sett synas inga nämnda svårigheter hava mött för den, som haft behov att inköpa en vara eller att få ett hantverksarbete utfört, att genom förfrågningar i orten på förhand förskaffa sig tämligen tillförlitlig kännedom om den handlandes eller hantverkarens anseende, som han ämnat anlita. I likhet med kommerskollegium kan jag icke fästa något avseende vid det i några yttranden framförda skälet, att den stora allmänheten vore i behov av lagstiftningens skydd mot icke yrkeskunniga hantverkare eller inkompetenta handlande.

Vad *hantverket* angår synes man bland hantverkarna själva knappast hava tillräckligt beaktat de praktiska verkningarna av en bestämmelse, enligt vilken endast den, som behörigen styrkt sin yrkeskunskap, skulle få utöva yrket. Såsom kommerskollegium framhållit i sitt utlåtande av den 6 juni 1931, torde det icke låta sig göra att genomföra en sådan ordning utan att samtidigt medgiva vittgående undantag från huvudregeln. På de av kollegium anförda skälen synes det mig ofrånkomligt att undantaga frihantverkarna eller, såsom de här i landet vanligen plägat benämnas, självförsörjarna, d. v. s.

lämna envar frihet att utan styrkande av sin kompetens försörja sig genom hantverksarbete, då rörelsen utövas allenast av honom själv eller med hjälp av familjens arbetskrafter. Vidare synes av praktiska skäl oundgängligt att helt undantaga den egentliga landsbygden från lagens tillämplighetsområde eller i varje fall göra dess tillämpning beroende på framställning av kommunala myndigheter. Med stöd av erfarenheten från Norge, där en lagstiftning av denna innebörd sedan åtskilliga år tillbaka varit gällande, har kommerskollegium i sitt nu berörda utlåtande, till vilket jag anhåller få hänvisa, utförligt påvisat, hur förhållandena enligt kollegii mening skulle gestalta sig, om en dylik lagstiftning här förverkligades, samt redogjort för de vanskligheter och i åtskilliga hänseenden otillfredsställande resultat, som därvid kunde förväntas uppkomma. Dessa olägenheter, vilka torde vara i allt väsentligt ofrånkomliga, synas mig vara av sådan beskaffenhet, att de måste anses mer än uppväga de fördelar, som systemet skulle medföra.

På grund av vad jag sålunda anfört finner jag mig icke kunna tillstyrka, att praktisk utbildning, yrkeskunskap eller förfarenhet i kostnadsberäkning göres till legalt villkor för rätt till självständig hantverksutövning.

I fråga om *handeln* hava de framställda önskemålen om yrkeserfarenhet såsom legalt kompetensvillkor numera preciserats till två års praktik i yrket för rätt till butikshandel.

Även gentemot ett dylikt villkor måste jag ställa mig betänksam. Väl må medgivnas, att mindre detaljaffärer ofta öppnas, utan att innehavarna äga några på praktisk erfarenhet grundade förutsättningar för en tillfredsställande skötsel av affären. Men de misslyckanden, som icke sällan blivit en följd därav, hava säkerligen verkat återhållande icke minst i fråga om kreditgivningen till planerade nya företag, då företagaren icke ansetts äga nödig kompetens för sin uppgift. Härigenom har uppkomsten av mindre önskvärda affärer i viss mån förhindrats. Mitt allmänna intryck är också, att förhållandena på detta område numera utvecklats till det bättre. I varje fall kunna missförhållanden av dylik art icke avhjälpas genom lagstiftningen, utan böra de inom affärlivet fritt arbetande krafterna utan inblandning från det allmännas sida här få verka reglerande.

Innebörden av förevarande kompetensvillkor blir i hög grad beroende på bestämmelsens närmare utformning såväl beträffande beskaffenheten av den handelsrörelse, inom vilken praktiken skall hava inhämtats, som ock i fråga om arten av sökandens där innehavda anställning. Härvid torde man, i likhet med vad fallet är i Norge, icke kunna uppställa annat än ytterligt liberala bestämmelser och sålunda få godtaga även praktik i mycket underordnad befattning inom så gott som vilket slag av affärsrörelse som helst. Redan häri ligger naturligen en svaghet i det ifrågasatta stadgandet. Den erfarenhet, som inhämtats t. ex. under anställning som biträde i en liten mjölkaffär, torde näppeligen kunna kvalificera till en självständig ledning av ett större detaljhandelsföretag. Härtill kommer ytterligare en omständighet, som ingiver tveksamhet om villkorets lämplighet, den nämligen, att en god försäljare icke alltid

är detsamma som en god affärsledare. Icke sällan har man kunnat iakttaga, hurusom en person, vilken i egenskap av handelsbiträde förskaffat sig en betrodde ställning och ett gott anseende för skicklighet som försäljare, sedermera, då han öppnar egen rörelse, visar sig vara i avsaknad av de egenskaper, som krävas hos en affärsledare. Följden har blivit ekonomiskt misslyckande inom kortare eller längre tid. Varje praktisk erfarenhet har visserligen sitt värde, men den utbildning, som förvärfvas under praktik som försäljare i en detaljhandel, hänför sig oftast icke till sådant arbete, som är för den självständige företagaren det väsentliga.

För aktiebolag och ekonomiska föreningar synes mig ett kompetensvillkor sådant som det nu förevarande icke vara påkallat av något som helst behov.

Av nu anförda skäl finner jag mig i likhet med kommerskollegium icke kunna tillstyrka, att viss tids praktik uppställs som legalt kompetensvillkor för rätt att driva handel.

För avhjälpande av de svårigheter, varmed de enskilda hantverkarna och detaljhandlarna för närvarande hava att kämpa, är sålunda enligt mitt förmenande de legala kompetensvillkorens väg icke framkomlig. Det stöd från det allmännas sida, som näringsidkarna kunna påräkna för sina strävanden till yrkeskompetensens höjande, synes mig böra lämnas efter samma linjer som hittills, alltså huvudsakligen genom statsunderstöd till kommunala och enskilda lärlings-, yrkes-, verkstads- och handelsskolor, andra anstalter för yrkesundervisning, de olika näringsorganisationernas verksamhet, studieresor, utbildning av lärlingar genom yrkesskickliga hantverkare och dylikt.

I en del yttranden har gjorts gällande, att det för detaljhandelns och hantverkets män ingalunda torde vara omöjligt att genom sina organisationer, genom samarbete och inbördes överenskommelser av egen kraft förverkliga det mål för vars uppnående lagstiftningens ingripande påfordrats. Det synes mig också ligga i öppen dag, att på denna väg betydande resultat borde kunna nås.

I syfte att ytterligare främja strävandena till yrkesskicklighetens höjande bland hantverkarna har kommerskollegium i sitt principutlåtande ifrågasatt, huruvida icke en av Sveriges hantverksorganisation upptagen *mästartiplomer* kunde beredas legal sanktionering. I anledning härav tillkallade min företrädare i ämbetet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande chefen för skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, undervisningsrådet Nils Fredriksson att jämte revisionssekreteraren Hemberg inom departementet biträda med utarbetande av förslag till bestämmelser rörande mästartiplomer. Då besittningen av ett mästartiplom eller mästarbrev icke skulle uppställas som ett kompetensvillkor utan endast innebära en viss utmärkelse, en placering i mästartarnas särklass, ansågs hithörande spörsmål icke böra regleras i en lag om näringsfrihet utan böra upptagas i en särskild administrativ författning. Enligt ett av de sakkunniga utarbetat författningsförslag skulle mästarbrev av Sveriges hantverksorganisation kunna tilldelas förtjänta och skickliga yrkesutövare. Mästarbrev skulle avse visst yrke eller viss yrkesgren

och finge icke tilldelas annan än den, som fyllt 25 år och vore känd för god vandel samt minst 8 år arbetat i yrket och därvid förvärvat sådan skicklighet och erfarenhet, som en självständig utövare av yrket eller yrkesgrenen skäpligen kunde anses böra äga. Vidare fordrades att i avgångsbetyg från ämnes- eller yrkeskurs i statsunderstödd yrkesskola hava erhållit godkända vitsord i kalkylation och bokföring eller att äga däremot svarande kunskaper i dessa ämnen. Slutligen skulle vederbörande driva eller stå i begrepp att starta självständig yrkesverksamhet eller vara anställd som arbetsledare. För utredning angående sökandens kompetens och yrkesskicklighet skulle tillsättas en nämnd om tre personer, därav en, som skulle vara nämndens ordförande, skulle utses av kommerskollegium och de övriga av hantverksorganisationens styrelse. Nämnden hade att efter granskning av ansökningshandlingarna verkställa den utredning, som kunde erfordras för bedömande av sökandens kvalifikationer, samt att därom avgiva skriftligt yttrande. I detta skulle ansökningen till- eller avstyrkas. Sedan nämndens yttrande inkommit, skulle ansökningen av styrelsen prövas och avgöras. Nämndens omkostnader skulle gäldas av hantverksorganisationen, som för varje brev finge uttaga en avgift av högst fyratio kronor. De närmare bestämmelserna angående nämndens verksamhet, som kunde erfordras, skulle utfärdas av kommerskollegium efter hantverksorganisationens hörande. I utkastet till näringslag meddelades därjämte hänvisning till särskilda bestämmelser om yrkesskicklighets utmärkande genom mästarbrev.

I de avgivna yttrandena har i allmänhet uttalats tillfredsställelse med de sakkunnigas förslag i denna del. Endast kooperativa förbundet förklarar sig hysa den meningen, att frågan om mästarbrevs utfärdande alltjämt borde vara en hantverkets egen angelägenhet. Ansåge hantverkarna själva, att mästarbrev vore av betydelse för främjandet av de strävanden för hantverkets utveckling, för vilka Sveriges hantverksorganisation vore främsta målsmannen, så funnes intet att erinra mot att hantverksorganisationen utfärdade mästarbrev efter de grunder, den kunde finna lämpliga. Denna angelägenhet borde få förbli en hantverksorganisationens inre fråga. Enligt förbundets mening vore det obehövt och olämpligt att i en eller annan form giva mästarbrev officiell sanktion.

Att det allmänna genom sin medverkan förlänar ökad auktoritet åt mästarbrevsinstitutionen synes mig välbetänkt. Förutsättningen för en dylik medverkan torde dock böra vara, att densamma av hantverkarna själva någorlunda enligt förordas och att mästarbrev kunna förväntas bli så uppskattade av hantverkarna själva, att dylika brev uttagas av det övervägande flertalet därtill kompetenta näringsidkare. Till belysning av det intresse, som kan förväntas, må nämnas, att antalet ansökningar om Sveriges hantverksorganisationens mästarbrev, vilka första gången utdelades under år 1929, intill den 1 juli 1931 uppgått till 413, därav vid sistnämnda tidpunkt 340 beviljats, 29 avslagits och 44 ännu ej blivit föremål för slutligt avgörande. Därest berörda förutsättningar visa sig vara för handen, är det min avsikt att förelägga Kungl. Maj:t förslag till författning i huvudsaklig överens-

stämmelse med det av de sakkunniga uppgjorda förslaget. Så organiserad synes mig mästarbrevsinstitutionen genom energiskt bedriven upplysningsverksamhet bland den köpande allmänheten kunna bliva hantverkets män en god hjälp i deras strävanden till yrkets förkovran. Utfärdandet av en författning av nu nämnd innebörd lärer ankomma på Kungl. Maj:t i administrativ ordning.

I fråga om kringföringshandel innehåller näringsfrihetsförordningen allenast bestämmelser angående rätten att till salu kringföra varor *utom* ort, där den, som bedriver kringföringshandel, är bosatt eller, om han jämväl idkar fast handel, inrättat kontor av stadigvarande beskaffenhet (*gårdfarihandel*). För kringföringshandel *inom* ort, som nu sagts, finnas icke några föreskrifter i näringsfrihetsförordningen.

Enligt § 9 mom. 4 näringsfrihetsförordningen åligger det den, som vill själv eller genom annan *utom* den ort, där han är bosatt, kringföra varor till salu, att därtill söka tillstånd, om försäljningen skall försiggå i Stockholm, hos överståthållarämbetet, men eljest hos länsstyrelsen i det län, där densamma skall äga rum. För försäljning å marknad erfordras dock ej tillstånd, varjämte den, som behörigen anmält handelsrörelse, är berättigad att utan tillstånd idka kringföringshandel å ort, där han på grund av dylik anmälan inrättat kontor av stadigvarande beskaffenhet. Vid ansökningen skall sökanden förete intyg om redbarhet och ordentlighet samt bevis, att han råder över sig och sin egendom. I stället för detta bevis skall företes, om sökanden är handlande, bevis att han inom riket idkar handel, och, om sökanden är gift kvinna samt mannens samtycke är erforderligt, bevis därom. Önskar sökanden använda biträden, skola även beträffande dem motsvarande intyg och bevis företes. Därest vid prövning av betygens innehåll och i övrigt förekommande omständigheter tillståndet beviljas, skall i beviset därom tillståndstiden samt sökandens och biträdenas utseende och ålder angivas. Tillstånd kan endast beviljas för kalenderår eller del därav.

Mot dessa näringsfrihetsförordningens bestämmelser hava åtskilliga anmärkningar framställts. Det synes sålunda råda en ganska utbredd uppfattning, att kringföringshandeln — i varje fall den form därav, som man vanligen åsyftar med uttrycket gårdfarihandel — icke numera vore påkallad för tillgodoseende av allmänhetens inköpsbehov. Allmänheten riskerade sämre varor än vid köp hos ortens handlande och i dessas rörelse kunde kringföringshandeln vålla kännbart avbräck. Därtill komme, att en kringresande försäljare lätt undandrog sig sin skattskyldighet och att i varje fall de kommuner, där försäljningen försiggått, icke ägde möjlighet att beskatta de förtjänster, hans verksamhet inom kommunen inbringat honom. Slutligen har framhållits, att kringföringshandeln kunde medföra vissa vådor ur social och sanitär synpunkt.

I principutlåtandet anförde kommerskollegium härom:

'Det är enligt kollegii mening uppenbart, att sådan ambulerande försäljning, som egentligen torde avses med näringsfrihetsförordningens bestämmelser om gårdfarihandel, så småningom skall visa sig vara av behovet mindre påkallad

Kringföringshandel.

Utom hemorten.
Gällande rätt.

Kommerskollegium
1928.

för tillgodoseende av allmänhetens köpebehov i mån som samfärdselmöjligheterna förbättras och utvidgas. En dylik utveckling måste också med hänsyn till flera olika omständigheter ur det allmännas synpunkt anses önskvärd. Särskilt må därvid framhållas de sociala vådor, som i allmänhet äro förenade med personers kringvandring under nu avsedda förhållanden, ävensom svårigheten att öva effektiv kontroll i fiskaliskt avseende över dylika ambulerande försäljare. Otivelaktigt löper den köpande allmänheten också större risker att erhålla mindervärdiga varor vid anlitande av gårdfarihandlare än vid inköp hos bofasta handlande. På grund av angivna omständigheter bör enligt kollegii mening det i gällande näringsfrihetsförordning uppställda kravet på särskilt tillstånd för rätt att idka gårdfarihandel alltfört upprätthållas. Där emot kan kollegium icke som skäl härför godkänna de konkurrenssynpunkter, vilka för de bofasta köpmännen torde utgöra den huvudsakliga grunden för de av dem framförda yrkandena om gårdfarihandelns ytterligare begränsning. Om inga andra skäl vore att andraga för den inskränkning i näringsfriheten, som ligger i en särskild reglering av gårdfarihandeln, skulle enligt kollegii uppfattning en sådan åtgärd icke stå i överensstämmelse med grundsatsen om handelns frihet.

Vid sidan av den egentliga gårdfarihandel, som avses i näringsfrihetsförordningen och som i det föregående närmast blivit åsyftad, har emellertid på grund av kommunikationsmedlens utveckling och den under konkurrensens tryck alltmer tilltagande smidigheten i varuförmedlingen en ny form av ambulerande handel så småningom uppstått, vilken ur legislativ synpunkt visserligen torde kunna betecknas som gårdfarihandel i näringsfrihetsförordningens mening, men som till sin art är väsentligen skild från densamma. Kollegium syftar härvid på den ambulerande försäljning, som bedrivs av större industri- eller handelsföretag genom agenter, vilka å automobil medföra de saluhållna varorna för omedelbar leverans. Denna trafik lär med motorfordonets ökade användning ha tagit en betydande omfattning. Naturligen kunna även därvidlag i viss mån sådana olägenheter förefinnas, som påtalats i fråga om gårdfarihandeln, men i stort sett torde knappast kunna göras gällande annat än att en dylik form av varuförmedling högst väsentligt underlättar konsumentens inköp av för honom behövliga varor. Det synes också kunna betecknas som en inkonsekvens, att ett större affärsföretag, som enligt gällande bestämmelser har full frihet att för senare leverans försälja sina varor genom ombud (handelsresande) eller per korrespondens med hjälp av katalog, skall vara förhindrad att till köparens bekvämlighet fullgöra leveransen omedelbart från av ombudet medfört lager. Nu avsedda slag av ambulerande handel bedrivs säkerligen i ganska betydande omfattning utan att tillstånd i vederbörlig ordning härtill inhämtas. Även om inga mera framträdande olägenheter ur ordnings- och hälsovårdssynpunkt eller med hänsyn till statens fiskaliska intressen härigenom kunna påvisas, måste det likväl anses såsom mindre tillfredsställande, att en väsentlig del av kringföringshandeln på detta sätt lämnas helt utanför det allmännas kontroll. Olämpligheten häri framstår så mycket tydligare som någon gränslinje mellan gårdfarihandel i äldre bemärkelse och denna mera moderna form av försäljningsverksamhet svårigen kan uppdragas. Det skulle på grund härav, därest den nu avsedda försäljningen helt frigäves, kunna bliva beroende av rena tillfälligheter, huruvida en ambulerande försäljning skulle vara underkastad särskild rättslig reglering eller icke.

Av nu anförda skäl förklarade sig kollegium finna motiverat, att all kringföringshandel utom bosättningsorten eller den ort, där handlanden idkade fast handelsrörelse, skulle liksom hittills vara underkastad tillståndstvång. Till-

ståndet borde alltjämt sökas hos länsstyrelsen i det län, där försäljningen skulle äga rum.

I fråga om myndigheternas behandling av hithörande ärenden skulle enligt kollegii förslag en viss inskränkning ske i länsstyrelsernas fria prövningsrätt. För vinnande av enhetlig praxis borde i lagen uttryckligen angivas, under vilka förutsättningar tillstånd skulle förvägras. Ansökningen skulle sålunda enligt kollegii mening avslås, då sökanden icke genom läkarintyg förmådde styrka, att han vore fri från smittsam sjukdom, då han erhållit varning eller ådömts tvångsarbete för lösdriveri, då han erhållit villkorlig straffdom, så länge prövotiden varade, då han som villkorligt frigiven stode under särskild tillsyn, då han vore underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, då han icke visade sig hava behörigen erlagt honom påförda utskylder, samt då han icke genom intyg av två trovärdiga personer förmådde styrka sin ordentlighet och redbarhet. Härutöver borde emellertid länsstyrelserna tillerkännas en viss diskretionär prövningsrätt såtillvida, att de borde äga att avslå en ansökan, om kringföringshandeln kunde antagas komma att utgöra allenast ett maskerat bettleri eller lösdriveri, eller då sökanden, även om de nyss angivna omständigheterna icke föreläge, dock på grund av sin tidigare vandel icke kunde anses lämpad att bedriva kringföringshandel. För rätten att vara biträde vid kringföringshandel borde enligt kollegii mening samma villkor gälla som för handlanden själv.

Det preliminära utkastet till näringslag följde i huvudsak de av kommerskollegium sålunda uppdragna riktlinjerna, dock med vissa avvikelser. Kringföringshandel utom hemorten eller utom den ort, där sökanden idkade stadigvarande handelsrörelse, gjordes sålunda beroende på tillstånd av länsstyrelsen i försäljningsorten. Ansökan skulle dock alltid göras av den, för vars räkning försäljningen ägde rum, även om denne själv icke ärnade resa kring med varorna. Utkastet skilde sålunda bestämt mellan sökande och försäljare. Därjämte ansågs arten av de varor, som skulle försälas, böra uppgivas, då kännedom härom kunde vara av stor betydelse för länsstyrelsens avgörande. Vidare föreslogs, att sökanden skulle förete bevis, att han erlagt de honom påförda utskylder, som under föregående och löpande kalenderår förfallit till betalning samt, om ansökningen gjordes av enskild person (sålunda ej av aktiebolag eller andra juridiska personer), intyg att han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet.

Utkastet.

I fråga om länsstyrelsens prövningsrätt angavs endast, att ansökningen skulle avslås, därest anledning föreläge till antagande, att kringföringshandeln skulle komma att utgöra förevändning för tiggeri eller lösdriveri eller att sökanden eljest icke vore lämpad att utöva dylik verksamhet eller då verksamheten på annan grund kunde väntas medföra olägenhet för allmänheten. I likhet med kommerskollegii förslag intog sålunda utkastet den ståndpunkten, att länsstyrelsen endast borde tillerkännas en i viss mån begränsad diskretionär prövningsrätt. I de utkastet åtföljande anmärkningarna framhölls såsom icke lämpligt, att utan närmare direktiv lägga avgörandet helt och hållet i länsstyrelsens hand. Om man framhölle som en ledande princip, att olägenhet för all-

mänheten icke finge uppkomma och att, om verksamheten kunde vara till allmänhetens nytta, konkurrenssynpunkter sålunda icke finge utgöra skäl för avslag, syntes erforderliga direktiv vara lämnade.

I fråga om försäljarna upptogs ett stadgande, att läkarintyg om frihet från smittsam sjukdom skulle företes, varjämte stadgades, att såsom försäljare icke finge godtagas den, som vore underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller som under löpande eller närmast föregående tre kalenderår för lösdriveri meddelats varning eller dömts till tvångsarbete eller som erhållit villkorlig straffdom eller blivit villkorligt frigiven, så länge prövotiden varade, eller som av annan anledning icke kunde anses lämplig som försäljare. Därjämte föreskrefs, att, därest vid prövning av förekommande omständigheter tillstånd beviljades, i beviset därom försäljarens namn och fotografi skulle intagas och tillståndstiden, som icke finge utsträckas över ett kalenderår, angivas. Då sökanden hade för avsikt att själv kringföra varorna och sålunda ämnade själv uppträda som försäljare, skulle de för försäljare givna stadgandena även tillämpas i fråga om honom.

Yttranden.

Beträffande frågan om kringföringshandelns berättigande hava skilda meningar gjort sig gällande. I de yttranden, däri denna form för handel ansetts böra bestå, har enstämmigt framhållits, att densamma alltjämt borde vara beroende på länsstyrelsens tillstånd. Däremot råder olika uppfattning i fråga om de principer, som därvid böra vara vägledande för länsstyrelsens prövning.

Länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Älvsborgs, Skaraborgs och Kopparbergs län synas förorda helt förbud för varje art av kringföringshandel. Enahanda uppfattning uttalas även i några av de från magistrater och stadsstyrelser inkomna yttranden. Länsstyrelserna i Stockholms samt i Göteborgs och Bohus län anse allenast den äldre formen för sådan handel böra förbjudas. För de nyare formerna av kringföringshandel borde enligt länsstyrelsens i Stockholms län mening särskilda bestämmelser givas eller i varje fall länsstyrelsernas diskretionära prövningsrätt bibehållas. Även länsstyrelserna i Uppsala och Jämtlands län anse den äldre formen knappast vara önskvärd. Länsstyrelserna i Blekinge, Malmöhus, Värmlands, Örebro, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län hålla före, att utkastets förslag skulle alltför mycket beskära länsstyrelsernas möjlighet att vägra tillstånd, samt hemställa, att länsstyrelsernas diskretionära prövningsrätt måtte bibehållas. Samma ståndpunkt intages av åtskilliga magistrater. Länsstyrelserna i Blekinge, Malmöhus och Örebro län anse ortens behov av handeln i fråga böra avgörande. Anses kringföringshandeln böra bestå, förorda även länsstyrelserna i Jönköpings och Kalmar län fri prövningsrätt för länsstyrelserna. Överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Gotlands, Kristianstads, Hallands, Västmanlands och Västernorrlands län synas förorda utkastets förslag.

Av *handelskammarna* anse Smålands och Blekinge handelskammare samt handelskammaren i Gävle den äldre formen av kringföringshandel icke vara önskvärd. Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Gotlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Karlstad samt Norrböt-

tens och Västerbottens läns handelskammare göra gällande, att länsstyrelserna borde tillerkännas diskretionär prövningsrätt. Sistnämnda tre handelskamrar anse hänsyn böra tagas till ortens behov av handeln i fråga. Övriga handelskammare synas ej hava någon principiell erinran mot utkastets förslag.

Sveriges köpmannaförbund anser kringföringshandeln numera sakna berättigande och framhåller, att det vore av ytterlig vikt, att, om kringföringshandel alltjämt skulle få förekomma, länsstyrelsernas diskretionära prövningsrätt bibehölles obeskuren. Kooperativa förbundet synes i huvudsak godtaga utkastets ståndpunkt. Sveriges organiserade gårdfarihandlande anse, att anmälan om tillämnad kringföringshandel borde göras, men att rätten till dylik handel i princip borde vara helt fri.

För det närmare innehållet i yttrandena torde jag få lämna följande sammanfattning.

Länsstyrelsen i Södermanlands län förklarar sig vara av den meningen, att kringföringshandeln — alldeles oavsett konkurrenssynpunkter — numera vore övertvägande till skada för allmänheten. Länsstyrelsen hade därför väntat, att denna art av handel skulle i förslaget mera ställts på avskrivning än som skett. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* uttalar den uppfattningen, att kringföringshandeln med nutidens utvecklade kommunikationer icke fyllde något egentligt behov men väl vore förbunden med åtskilliga olägenheter för allmänheten. Visserligen skulle enligt förslaget en ansökning få avslås, om verksamheten kunde förväntas medföra olägenhet för allmänheten, men länsstyrelsen hade för sin del svårt att förstå, att en kringföringshandel, som idkades av en i och för sig lämplig person, skulle kunna medföra annan olägenhet för allmänheten än den, som vore förbunden med all kringföringshandel. Om därför förslaget i nu nämnda hänseende godkändes, kunde länsstyrelsen icke längre fullfölja sin strävan att hålla antalet gårdfarihandlande i länet nere och därigenom så småningom få till stånd en avveckling av hela denna, numera tämligen betydelselösa handelsrörelse. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* finner det anmärkningsvärt, att kringföringshandeln fortfarande vore avsedd att legaliseras. Denna form av varuförmedling syntes tillhöra en svunnen tid. Med våra dagars bekväma kommunikationer torde kringföringshandeln från allmänhetens synpunkt vara obehövlig. Av erfarenheten från länet att döma syntes kringföringshandeln icke hava annan betydelse än såsom ett substitut för fattigvård. Denna form av handel syntes därför, åtminstone successivt, böra avskrivas. Bibehölles den, borde också länsstyrelserna bibehållas vid sin nuvarande diskretionära prövningsrätt. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* uttalar som sin uppfattning, att kringföringshandeln numera vore för allmänheten obehövlig. Den omfattning, i vilken ambulerande handel inom länet bedrivits och det sätt varpå dylik handel ofta ägde rum, hade icke föranlett länsstyrelsen att frångå sin tidigare uttalade mening, att förbud borde stadgas för dylik handel. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* finner en ny lagstiftning böra legalisera senare årens praxis och med viss övergångstid bringa den legala kringföringshandeln att upphöra. Försvunne den legala kringföringshandeln underlättades efterhållandet av den illegala. Lagförslagets upphovsmän hade ur näringsfrihetens synpunkt varit angelägna att förebygga, att gårdfarihandeln undertrycktes till förmån för den fasta handelns intressen. Inskränkningar i näringsfriheten borde endast få ske i den köpande allmänhetens intresse. Även med fullt godkännande av denna ståndpunkt komme man dock enligt länsstyrelsens mening till den slutsats, att gårdfarihandeln icke borde tillåtas. Den fasta handeln vore numera så utbredd och kommunikationerna så förbättrade, att för allmänhetens del en fortsatt kring-

föringshandel vore överflödig. Allmänhetens behov tillgodosåges bäst av den fasta handeln, vars varor och priser vore föremål för fortlöpande kontroll från allmänhetens sida. Genom den lätta förbindelsen med andra orter kunde den lokala handlanden icke — i varje fall icke isolerad — monopolistiskt utnyttja sin ställning. Den verkliga faran för allmänhetens uppskörtning komme numera från köpmännens sammanslutningar, vilka liksom andra sammanslutningar kunde missbruka en tillämpad maktställning. Att emellertid söka motverka möjliga maktmissbruk från minuthandlarkårens sida genom att släppa lös kringföringshandel med svårkontrollerbara eller okontrollerbara varor och affärsmetoder vore enligt länsstyrelsens förmenande mycket litet tilltalande. Sammanslutningssträvanden vore för övrigt ej heller främmande för kringföringshandeln. Behövde materiella ändringar företagas i näringslagstiftningen, sådan den nu tillämpades, borde detta ske genom ökat stöd åt den fasta handeln i förhållande till den rörliga och icke tvärtom. De minskade svårigheterna att vinna tillträde till gårdfarihandlarkåren måste betraktas som ett stöd åt den rörliga handeln. Lagstiftningen rörde sig således påtagligt i en riktning, som enligt länsstyrelsens mening icke vore till allmänhetens gagn. Visserligen medgäve utkastet rätt för länsstyrelsen att avslå ansökan i händelse verksamheten kunde väntas medföra olägenhet för allmänheten. Med länsstyrelsens ovan angivna uppfattning om gårdfarihandeln syntes länsstyrelsen sålunda kunna fortsätta sin praxis att nästan undantagslöst avslå alla nya ansökningar om gårdfarihandel, men huruvida en sådan lagtillämpning vid överklagande skulle stå sig i högre instans torde vara tvivelaktigt. I så fall vore emellertid paragrafens övriga bestämmelser överflödiga. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* förklarar sig vilja bestämt avstyrka kringföringshandeln bibehållande, även om fordringarna för tillståndets erhållande skulle skärpas. Med nutidens utvecklade kommunikationer på landsbygden samt rikligen förekommande marknader och torgdagar kunde något behov av kringföringshandel knappast anses föreligga, i varje fall ej inom Skaraborgs län. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* förklarar sig vara mer än tveksam om behövligheten av de föreslagna bestämmelserna. Då vissa varor finge kringföras till salu utan tillstånd, syntes ifrågasättande bestämmelser icke täcka något verkligt behov utan mer vara att betrakta som en konservering av förr i tiden måhända gagneliga former av handelsverksamhet, som dock med kommunikationsväsendets utveckling och nuvarande utbredning och specialisering av butikshandeln knappast hade något berättigande. *Magistraten i Linköping* anser, att åtminstone i största delen av landet kringföringshandeln torde vara fullkomligt onödig och närmast förefalla som en kvarleva från tider, som nu vore längesedan gångna. Verksamheten torde som regel medföra olägenhet för allmänheten. Det kunde visserligen sägas, att den finge skylla sig själv, som sig ej föresåge, men på grund av kringföringshandeln natur och beskaffenheten av de befolkningslager, som utgjorde gårdfarihandlarnas publik, måste det vara av allmänt intresse, att denna handel så mycket som möjligt inskränktes. På senare tider hade tack vare automobilismen i förening med avbetalningsförsäljningsverksamheten uppkommit en ny form av gårdfarihandel, som dock endast i det yttre skilde sig från äldre tiders schackerhandel. Att denna nya sorts kringföringshandel skedde så att säga i en snyggare yttre form, borde enligt magistratens mening ej föranleda till något omhuldande från statsmakternas sida, utan kringföringshandel vore kringföringshandel, i vilken form den än uppenbarade sig. Den enda kringföringshandel av denna art, som borde vara tillåten, vore handel med vissa livsmedel, och för sådan handel borde särskilda och stränga föreskrifter meddelas till allmänhetens skydd i hygieniskt avseende. *Magistraten i Ulricehamn* anser, att all kringföringshandel vore ett oting, och att dylik handel icke borde i

någon form tolereras. Med nutidens kommunikationer kunde allmänhetens behov av varor mycket väl tillfredsställas av den fasta handeln. Så länge det finnes en laglig form av kringföringshandel, bleve det omöjligt att hålla kontroll på den olagliga kringföringshandeln, vilken på senare tider avsevärt tilltagit. Allmänheten kunde icke göra någon skillnad mellan den lagliga och olagliga kringföringshandeln, och användandet av motorfordon omöjliggjorde oftast polismyndighetens ingripande. *Magistraten i Trälleborg* säger sig ej kunna finna, att kringföringshandeln fyllde något allmänt behov, men väl att den medförde mångahanda olägenheter. Sådan handel borde ej tillåtas i andra fall, än då sökanden på grund av ömmande skäl hade särskilda svårigheter att skaffa sig utkomst.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller, att något behov av kringföringshandel i dess äldre former numera icke förefunnes inom länet, men att under senare tid uppkommit en ny form av ambulerande handel, som bestode däri, att större industri- och handelsföretag utsände agenter, som i automobil medförde de saluhållna varorna, samt anför: 'Mot denna senare form av försäljning synes i huvudsak ingen berättigad invändning kunna göras. Tvärtom torde densamma vara till fördel för konsumenterna utan att samtidigt medföra olägenheter såsom den äldre gårdfarihandeln. Genom de nu föreslagna bestämmelserna är avsett att reglera båda ovan angivna slag av ambulerande försäljning. Vid avfattningen av bestämmelserna synes huvudsakligast den synpunkten hava fått göra sig gällande, att hinder i möjligaste mån icke skall läggas för förberörda mera moderna form av ambulerande försäljning. Bestämmelserna torde nämligen enligt länsstyrelsens åsikt få tolkas så, att, därest de angivna villkoren äro uppfyllda, vederbörande länsstyrelse allenast har att bevilja begärt tillstånd och icke äger avslå ansökan därom. Vid denna innebörd av bestämmelserna har emellertid icke hänsyn tagits till den synpunkt, som länsstyrelsen här ovan framhållit och som även kommerskollegium synes gilla, nämligen att den egentliga gårdfarihandeln bör så långt ske kan hållas tillbaka. Den diskretionära prövningsrätt, som länsstyrelserna enligt nu gällande bestämmelser hava och som medfört, att gårdfarihandeln kunnat hållas inom lämpliga gränser, skulle i huvudsak försvinna, och länsstyrelserna bliva nödsakade att bevilja tillstånd till sådan handel, så snart föreskrivna villkor uppfyllas. Att detta måste innebära en försämring av nuvarande förhållanden finner länsstyrelsen uppenbart. Länsstyrelsen kan därför för sin del icke godtaga de föreslagna bestämmelserna. Därest gemensamma bestämmelser skola ifrågakomma beträffande båda slagen av ambulerande försäljning, böra de avfattas så, att länsstyrelsens diskretionära prövningsrätt enligt nu gällande bestämmelser bibehålles. Att några olägenheter härav skulle uppkomma, torde icke vara att befara, då sådana hittills icke försports. Anses detta däremot icke lämpligt, med hänsyn till att den moderna formen av ambulerande försäljning bör mera frigöras, böra särskilda bestämmelser beträffande densamma meddelas. Det synes länsstyrelsen, som om en sådan utväg vore den lämpligaste.' *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser, att någon anledning knappast finnes att bibehålla den egentliga gårdfarihandeln. På senare tiden hade emellertid större industri- och handelsföretag alltmer börjat bedriva försäljning genom agenter. I allmänhet torde företagen sakna tillstånd till den av dem sålunda utövade kringföringsförsäljningen, ehuru den ur legislativ synpunkt icke skilde sig från gårdfarihandel i näringsfrihetsförordningens mening. Det torde icke kunna ifrågasättas att hindra denna nya försäljningsform, men det vore å andra sidan nödvändigt att underkasta den kontroll. Då länsstyrelsen delade kommerskollegii uppfattning, att någon gränslinje svårigen kunde uppdragas mellan gårdfarihandel i äldre bemärkelse och denna

mera moderna form av försäljningsverksamhet, syntes icke annat återstå än att låta dessa båda försäljningsformer kvarstå, därvid man borde tillse, att kontrollen bleve så effektiv som möjligt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller, att utkastets förslag i förevarande paragraf skulle medföra, att utvecklingen komme att gå i motsatt riktning mot hittills. Orsaken till den stora återhållsamheten i fråga om beviljande av tillstånd till kringföringshandel vore, att handelslivet på landsbygden alltmer utvecklats. Handelsbodars funnes överallt i sådan mängd, att lantbefolkningen kunde på boningsorten bekvämt verkställa sina inköp av förnödenheter. Enligt förslaget skulle tillståndsmyndigheterna icke hava att taga hänsyn till, huruvida behov av den sökta näringen förefunnes eller icke, utan blott till sökandens personliga förhållanden och till den omständigheten, huruvida verksamheten kunde väntas medföra olägenhet för allmänheten. Vid denna tolkning av bestämmelserna utginge länsstyrelsen från att uttrycket olägenhet för allmänheten avsåge att angiva en direkt olägenhet och icke den mera allmänna olägenhet, som bestode däri, att allmänheten kunde bliva lidande genom den tillbakagång den fasta handeln kunde underkastas, om kringföringshandeln finge fritt utbreda sig. Att i varje särskilt fall avgöra, när beviljande av tillstånd till kringföringshandel i angivna mening kunde bliva till olägenhet för allmänheten, skulle helt visst bliva förenat med betydande svårigheter. Men bortsett härifrån funnes enligt länsstyrelsens förmenande icke någon anledning att, såsom komme att ske med den föreslagna bestämmelsen, leda utvecklingen in på en ny väg. Med kringföringshandel vore så många avigssidor förbundna, att det finge anses berättigat att kringskära densamma. Ett dylikt avsteg från näringsfrihetsprincipen kunde icke anses vara av samma art, som den inskränkning, vilken skulle bliva en följd av kravet på bokföringskunskap. I det ena fallet bleve nämligen fråga om att utesluta en del medborgare från förvärvsmöjligheter, som stode andra till buds, men i det andra fallet bleve alla ställda i samma situation, nämligen den att erhålla tillstånd överhuvud taget endast, då verksamheten vore behöflig. En dylik begränsning av kringföringshandeln vore påkallad av skilda hänsyn. Tidigare hade anmärkts, att allmänheten i stort sett kunde bliva lidande, om den fasta handeln ginge tillbaka. Men vidare kunde ej fränkommas, att allmänheten ofta bleve utsatt för att erhålla underhaltiga varor från gårdafarihandlarna, en olägenhet, som bleve så mycket större som rättelse, när sådan eljest kunde ifrågakomma, bleve svår att vinna från den ambulerande handelsmannen. Skulle kringföringshandeln, därest den släpptes fri i den omfattning, som skulle bliva fallet om lagförslaget i denna del godkändes, taga den formen, att handelsmännen med användning av automobil fore kring på landsbygden och utbjöde varorna, komme helt visst allmänheten att finna denna handel ganska besvärande, varjämte en del onödiga inköp skulle föränledas därav. Länsstyrelsen ansåge således, att giltiga skäl talade för en begränsning av kringföringshandeln, och förmenade, att det borde ankomma på tillståndsmyndigheten att var för sitt område pröva, huruvida och i vad mån kringföringshandel borde medgivas. Såsom direktiv för denna prövning syntes böra gälla, att tillstånd icke borde meddelas, med mindre sådant funnes påkallat med hänsyn till allmänhetens intresse av att under tillfredsställande förhållanden äga tillfälle till inköp av förnödenheter. *Länsstyrelserna i Blekinge* och *i Örebro län* framhålla, att tillstånd borde få vägras, då handeln med hänsyn till ortens förhållanden kunde anses för allmänheten obehöflig. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* förklarar sig för sin del icke kunna finna, att utkastets förslag skulle behöva föränleda ett avvikande från länsstyrelsernas nuvarande restriktiva praxis, men då tvekan härom syntes råda, vore det angeläget att paragrafen förtydligades. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* yrkar, att då kringföringshandeln

ordnande vore ett mycket ömtåligt spörsmål och erfarenheten visat, att en diskretionär prövning i många fall vore behöflig för att förebygga osund utveckling av förhållandena, sådan prövningsrätt måtte inrymmas i lagen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* uttalar, att de i utkastet till ledning för länsstyrelsernas prövning inryckta speciella avslagsgrunderna syntes böra utgå. De vore icke blott onödiga, i det ändock säkerligen ingen av landets länsstyrelser uti där angivna fall skulle meddela dylikt tillstånd, utan även och framför allt ägnade att i viss mån försvåra fullföljandet av den restriktiva och, efter vad det förefölle, lyckosamma politik länsstyrelserna sedan flera år tillbaka sökt föra.

Länsstyrelsen i Västmanlands län uttalar, att tillståndstvänet visserligen syntes böra bibehållas, men att i enlighet med grundsatsen om handelns frihet varken den ena eller andra formen av kringföringshandel torde böra förbjudas eller alltför mycket kringgärdas av lagbestämmelser. Utkastets förslag syntes bereda länsstyrelserna möjlighet att på ett tillfredsställande och effektivt sätt vaka över att tillstånd till kringföringshandel icke meddelades åt därför mindre lämpliga personer. Även *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* giver uttryck för liknande synpunkter.

Smålands och Blekinge handelskammare framhåller, att paragrafen omfattade såväl den gamla gårdfarihandeln som ock den handel, som bestode däri, att varor av de fasta köpmännen kringfördes till omedelbar försäljning. Den sistnämnda försäljningsformen hade genom motorismens oerhörda utveckling kommit på modet, och fråga vore, huruvida icke härigenom handeln komme att grundligt revolutioneras till sina former. Förr gick varan från fabriken till grossören, från grossören till detaljisten och från detaljisten till konsumenten, men motorismen syntes allt mera omlägga detta system. Den fasta handeln bleve härigenom väsentligt tillbakaträngd. Hur denna nya utvecklingslinje borde regleras vore tveksamt. Handelskammaren ville dock särskilt påpeka, att genom sammanföringen i samma paragraf av gårdfarihandeln och den större kringföringshandeln en öppen port lämnats för fortsättande av förstnämnda handel. Det vore icke tillfredsställande, att problemet om den gamla gårdfarihandels avskaffande icke blivit särskilt löst. *Handelskammaren i Gävle* föreslår, att den äldre formen av gårdfarihandel måtte avskrivas på så sätt, att nya rättigheter överhuvud taget icke beviljades samt äldre rättigheter endast förnyades för inom länet bosatta personer, vilka hade sitt huvudsakliga levebröd av sådan handel. Vid förnyelse kunde för övrigt tillämpas de regler, som i lagutkastet föresloges. Vad däremot anginge den moderna formen av kringföringshandel, ställde sig handelskammaren mera tveksam. Man hade å ena sidan att beakta konsumenternas berättigade anspråk att bli delaktiga i de fördelar, som nya och förbättrade kommunikationsmedel medförde, men å andra sidan finge man se till, att icke den bofasta handeln, så länge den vore outhärlig, berövades all möjlighet att existera. Ett annat svårt problem i detta sammanhang vore möjligheten att åstadkomma en beskattningsform, som läte de kommuner, vari kringföringshandeln ägt rum, få sin rättvisa andel i den på handeln belöpande kommunalskatten. Dessa spörsmål syntes handelskammaren böra göras till föremål för ytterligare utredning.

Östergötlands och Södermanlands handelskammare framhåller, att kringföringshandeln, som onekligen vore den bofasta handeln till visst avbräck, genom förbättrade kommunikationer bleve allt mindre av behovet påkallad. Hittills hade denna handel så reglerats, att yrkets förutvarande utöfvare i allmänhet bibehållits vid sina rättigheter. En utveckling därutöver syntes icke ur någon synpunkt önskvärd. Då länsstyrelserna alltså handhaft sin diskretionära prövningsrätt på ett sätt, som gynnat en önskvärd och av förhållandena betingad avveckling, syntes det handelskammaren önskvärdt, att denna prövningsrätt allt-

jämt bibehölles obeskuren. *Skånes handelskammare* föreslår, att det i utkastet som skäl för avslag angivna förhållandet, att verksamheten kunde väntas medföra olägenhet för allmänheten, måtte ändras till att verksamheten befunnes icke erforderlig eller eljest icke lämplig. *Handelskammaren i Karlstad* förklarar sig med kännedom om de missförhållanden, som kringföringshandeln medförde och som åtminstone inom kammarens distrikt icke i någon mån motsvarades av några fördelar, hålla på, att länsstyrelsernas nuvarande prövningsrätt icke inskränktes. Enligt kammarens mening borde därför stadgas, att ansökan även skulle avslås, då länsstyrelsen funne rätten för allmänheten obehöflig. *Norrbottens och Västerbottens handelskammare* funne det obestriddigt, att, såsom kommerskollegium gjort gällande, den nya formen av varuförmedling — kringföring av varulager per automobil — högst väsentligt underlättade konsumenternas inköp av för dem behöfliga varor. Att få varorna utbjudna vid hemmets dörr vore otvivelaktigt bekvämare än att behöva avhämta dem i den mer eller mindre avlägsna handelsboden. Å andra sidan medförde nog denna bekvämlighet vissa olägenheter för konsumenten. Han kanske frestades av säljarens svada och varornas närhet att tillköpa sig mer än han i grunden behövde, och han hade icke den möjlighet att utbyta underhaltiga eller felköpta varor, som han ägde hos den i grannskapet bofaste köpmannen. Visserligen vore det sant, att ett affärsföretag enligt gällande bestämmelser, mot vilka ingen hade något att invända, hade full frihet att för senare leverans försälja sina varor genom ombud eller per korrespondens med hjälp av en katalog, och det kunde därför synas inkonsekvent att förhindra företaget att till köparens bekvämlighet fullgöra leveransen omedelbart från av ombudet medfört lager. Den skillnaden föreläge dock, att i det ena fallet täckte köparen sitt behov genom sin rekvisition, i det andra lockades han ofta att gå utöver behovet. Även om man medgäve, att detta må vara köparens ensak, erinrade man sig dock den i kommerskollegii riktlinjer angivna grundsatsen, att ändamålet med lagstiftningen borde vara att befordra sunda förhållanden inom handeln, och ur denna synpunkt ansåge handelskammaren önskvärt, att länsstyrelsernas diskretionära prövningsrätt utvidgades att omfatta ej blott den ambulerande försäljarens person utan också behovet av hans verksamhet.

Stockholms handelskammare förklarar sig anse, att möjlighet att begagna denna försäljningsform alltjämt borde finnas. Visserligen torde väl den egentliga gårdfarihandeln genom kommunikationsmedlens utveckling få anses bliva i viss mån ställd på avskrivning. Densamma vore dock i och för sig av fullt lojal natur. Vad däremot beträffar den modernare formen för kringföringshandel — saluhållande för omedelbar leverans av i automobil medförda varor — funne handelskammaren denna art av ambulerande handel givetvis vara ägnad att på ett smidigt sätt underlätta varuomsättningen. Mot densamma kunde i princip några befogade invändningar knappast framställas. Att helt frigiva denna sistnämnda försäljningsform syntes emellertid av flera skäl möta svårigheter, bland annat på den grund att såsom kommerskollegium påpekat någon fast gränslinje svårigen torde kunna uppdragas mellan denna och gårdfarihandel i äldre mening, vilken alltjämt borde vara föremål för reglering. Mot utkastets förslag hade handelskammaren därför härutinnan ingen erinran att framställa. Att länsstyrelserna tillerkänts en viss diskretionär prövningsrätt, syntes handelskammaren lämpligt. Bland de förutsättningar, under vilka ansökning skall avslås, angäves nämligen, att sökanden icke vore lämpad att utöva dylik verksamhet eller att verksamheten på annan grund kunde väntas medföra olägenheter för allmänheten. I motiveringen hade framhållits, att konkurrenssynpunkter följaktligen icke finge utgöra skäl för avslag, utan att hänsynen till konsumenterna därvid borde vara allena utslagsgivande. En-

ligt handelskammarens mening borde detta också klart utsägas i den slutliga motivering, som komme att åtfölja en blivande lagstiftning i ämnet.

Sveriges köpmannaförbund framhåller, att enligt förbundets mening kringföringshandeln numera med de väl utvecklade kommunikationerna och bofasta handlande på nära nog varje liten plats i landet saknade varje existensberättigande. Vad gårdfarihandel i äldre mening anginge, tillämpade länsstyrelserna också i allmänhet stränga restriktioner. Såsom kommerskollegium angivit, torde någon gränslinje mellan denna och den modernare formen för kringföringshandel, svårigen kunna uppdragas. De av kollegium och i utkastet föreslagna reglerande och restriktiva bestämmelser för kringföringshandeln hälsade förbundet med tillfredsställelse, då de åtminstone i viss utsträckning torde vara ägnade att avlägsna en del av de från allmän social synpunkt mest framträdande olägenheter, som vore förknippade med kringföringshandeln. Dessa goda verkningar komme emellertid enligt förbundets förmenande att helt och hållet spolieras av en betänklig brist i förslaget, nämligen slopande av den diskretionära prövningsrätt, som enligt nu gällande lag tillkomme länsstyrelserna vid beviljande av gårdfarihandelsrättigheter. Blev utkastet lag, föreläge stora risker för att den genom länsstyrelsernas restriktiva politik påbörjade inskränkningen av kringföringshandeln icke längre komme att fullföljas utan att tvärtom denna form av handelsverksamhet komme att avsevärt utvidgas. Man torde på goda grunder kunna befara, att varudistributionen alltmera komme att glida över från butikshandel till kringföringshandel och att den förra alltså ställas på avskrivning. En sådan utveckling vore det väl dock icke, som eftersträfvats. Förbundet ansåge för sin del, att de starka betänkligheter gentemot gårdfarihandel, som på olika håll kommit till uttryck, i huvudsak kunde gälla all ambulatorisk handelsverksamhet. Gentemot lagutkastets tendens på denna punkt vill förbundet alltså inlägga sin starkaste gensaga. Icke minst från landsbygdskommunernas synpunkt vore det en angelägenhet av vikt, att icke varudistributionen överginge att bli ambulatorisk i händerna på ett fåtal företag i de större städerna. Man hade visserligen framhållit, att det kunde vara olämpligt att utan närmare direktiv lägga avgörandet helt i länsstyrelsens hand, men det förefölle förbundet ganska orimligt att tänka sig, att länsstyrelserna skulle låta sitt ställningstagande påverkas av partiska hänsyn. Länsstyrelserna sutte ju inne med den bästa kännedom om förhållandena i sina respektive län, och det torde utan tvivel från det allmännas synpunkt vara önskvärt, att det alltjämt får ligga i deras skön att vägra utlämnande av kringföringshandelsrättigheter även i andra fall, än där lagen direkt angiver orsak för dylik vägran. Några olägenheter av denna nu ganska kraftigt utövade rätt hade icke försports, och densamma kunde sålunda få anses hava blivit prövad och befunnen synnerligen god. Förbundet ansåge vidare samma fordringar böra uppställas för sökanden som enligt förslaget föreskrivits för försäljarna, intyget om frihet från smittsam sjukdom dock undantaget.

Kooperativa förbundet framhåller, att motorväsendets utveckling torde komma att ge åt handeln från rörliga lager en avsevärt större betydelse än förr, samt framhåller som sin uppfattning, att lagstiftningen ej genom uppställande av konstlade hinder borde försvåra en naturlig utveckling. Det vore ur denna synpunkt ägnat att väcka tillfredsställelse, att förevarande paragraf i lagutkastet givits en avfattning, som i det hela syntes garantera behöflig rörelsefrihet för moderna driftsformer inom varuförmedlingen. Om meningen vore, att myndigheten skulle äga rätt att av andra grunder än de i paragrafen uppgivna avslå ansökan, torde man för att skydda medborgarna mot administrativt godtycke böra kräva, att sökanden tillförsäkrades rätt att besvara sig.

Sveriges organiserade gårdfarihandlande hava i ett utförligt yttrande fram-

lagt och motiverat sina önskemål. Efter att inledningsvis hava gjort gällande, att angreppen mot gårdfarihandeln företrädesvis kommit från de fasta handlandena, framhålla de, att gårdfarihandeln ingalunda kunde anses sakna existensberättigande. Att den fasta handeln lede visst avbräck i sin omsättning, i den mån allmänheten gjorde sina inköp genom gårdfarihandeln, vore ingalunda till skada för den köpande. Den fria konkurrensen vore den köpande allmänhetens bästa stöd. Det funnes ingen, som i denna fråga hade uttalat allmänhetens verkliga åsikt. En stor del av Sveriges befolkning hade på grund av avlägsna och spridda bostadsförhållanden stor nytta av gårdfarihandeln. Visserligen hade kommunikationsmedlen förbättrats, men för personer med begränsade inkomster, statare, torpare, mindre lägenhetsägare m. fl. representerade dock en tåg-, bil- eller bussresa en kännbar fördyring av varan. Den, som ägde kapital, kunde visserligen göra uppköp i större skala på en gång och därigenom minska omkostnaderna, men ej den, som finge sin arbetsförtjänst utbetalad med några kronor en eller flera gånger i månaden. Påståendet om sämre varor vore endast ett medvetet utnyttjande av en skenbar möjlighet. Tillstånd till gårdfarihandel beviljades för närvarande under så stränga former, att ovärdiga personer ej komme i fråga. Dessutom beviljades tillståndet praktiskt taget endast för det län, där sökanden vore bosatt. Med ett så begränsat område komme gårdfarihandlanden att besöka sina kunder upprepade gånger under årets lopp. Skulle han genom sina varor, sin person eller sitt uppträdande på något sätt giva anledning till missnöje, skulle detta genast återfalla på honom själv. Man finge ingalunda sätta likhetstecken mellan de legala gårdfarihandlandena och de skaror av dörrknackare, som utan hinder från myndigheternas sida med tvålar, papper, kuvert, kängsnören och dylikt utan tillstånd vandrade kring i landet. För att motarbeta dessa personers besvärliga och motbjudande uppvaktning behövdes ej någon lagändring utan endast att gällande lag tillämpades. Den moderna utvecklingen av varudistributionen ginge mot en ökad ambulerande handel, särskilt efter motorfordonens tillkomst. Denna tendens till ökad utveckling för gårdfarihandeln visade, att den fyllde och kanske än mer i framtiden komme att fylla ett stort behov. Någon som helst anledning att skärpa fordringarna för tillstånd föreläge sålunda icke. Däremot vore det skäligt att, då en ny lag i ämnet utfärdades, klarare bestämmelser för avslag och beviljande gäves, så att icke olika och godtyckliga grunder tillämpades inom olika län, vilket för närvarande vore fallet och vilket syntes kunna leda till gårdfarihandels avskaffande trots yrkets i lag givna skydd och erkännande. I utlåtandet påyrkas, att en var svensk medborgare med god frejd och utan smittsam sjukdom måtte förklaras vara berättigad att, om ej särskild anledning till undantag föreligger, efter anmälan till länsstyrelsen i det län, där han är mantalsskriven, idka kringföringshandel inom hela riket. Den genom anmälan vunna behörigheten borde dessutom gälla tillsvidare, så länge sökanden ej gjort sig skyldig till något, som anses böra föranleda förbud för handels bedrivande. De årliga ansökningarna vållade endast ökat arbete för länsstyrelserna och onödiga utgifter för sökandena.

Stadsstyrelsen i Lidköping ägnar i sitt yttrande spörsmålet om kringföringshandels reglering en ingående behandling. Stadsstyrelsen anför härom: 'Anledning synes saknas för en särskild reglering av kringföringshandeln allenast av den grund, att den konkurrerar med den handel, som bedrivs av inom orten bofasta köpmän. Allmänhetens krav på att utan onödig omgång kunna bekvämt inköpa erforderliga varor gör sig alltmera gällande, och det torde vara en rationellare lösning att detta behov tillgodoses av större industri- och handelsföretag genom utnyttjande av moderna transportmedel, även om leveransen omedelbart fullgöres från av ombud medfört lager, än genom uppkomsten av ett stort antal små fasta affärsföretag, som på grund av rörelsens

ringa omslutning knappast äga förmåga vare sig att försörja sin ägare eller i längden tillgodose konsumenternas anspråk. Inom Lidingö har under de senaste åren ett flertal dylika smärre affärsföretag etablerats på platser, där avståndet till befintliga försäljningsställen ansetts kunna motivera en ny inköpsmöjlighet, utan att dessa företag kunnat tillkämpa sig mer än en efemär tillvaro. Något intresse att ytterligare hålla dylika företag om ryggen torde icke föreligga för lagstiftningen. Däremot bör ur social synpunkt den egentliga, gammaldags gårdfarihandeln underkastas en noggrann reglering och detta torde icke vara möjligt, utan att även de modernare formerna av ambulärande handel, som icke i och för sig medföra liknande olägenheter som gårdfarihandeln i äldre mening, underkastas vissa ordningsföreskrifter.' Stadsstyrelsen vänder sig härefter mot utkastets förslag att underkasta kringföringshandeln utom och inom hemorten olika regler och att för den förra fordra tillstånd men för den senare endast anmälan. Stadsstyrelsen hade icke kunnat undgå att finna, att den väsentligt olika behandlingen av dessa båda former för försäljning icke motsvarades av någon nämnvärd reell olikhet. Däremot föreläge en väsentlig skillnad mellan sådan kringföringshandel, som ägde rum i anslutning till annan rörelse, å ena, och gårdfarihandeln i äldre mening, å andra sidan. Stadsstyrelsen ifrågasatte därför att kringföringshandeln så reglerades, att den, som dreve stadigvarande handels- eller fabriksrörelse eller hantverk, skulle äga att utan tillstånd såväl inom som utom hemorten själv eller genom annan till salu kringföra sådana varor, som av honom tillverkats eller som salufördes i hans fasta handelsrörelse, medan däremot för all annan kringföringshandel skulle erfordras tillstånd. Vid förstnämnda slag av handelsrörelse skulle näringsidkaren endast hava att anmäla genom vem varorna skulle försälas, och om denne icke vore uppenbart olämplig skulle det åligga myndigheterna att för honom utfärda legitimationsbevis. Beträffande sådan kringföringshandel, vartill tillstånd erfordrades, skulle likaledes försäljarna angivas, men myndigheten borde äga att närmare pröva dessas lämplighet. Enligt *magistraten i Alingsås* borde fabrikanter och handelsidkare efter tillstånd få själva eller genom andra kringföra sina tillverkningar. Dessutom borde vissa livsfrönödenheter och andra varuslag få fritt kringföras. All annan kringföringshandel borde förbjudas.

I sitt utlåtande den 6 juni 1931 förklarade sig *kommerskollegium* ej kunna finna de uttalade farhågorna, att länsstyrelsernas fria prövningsrätt i fråga om beviljande av tillstånd till kringföringshandel skulle i utkastet hava blivit alltför kringskuren, vara befogade. Visserligen vore i paragrafen vissa fall angivna, då ansökan skulle avslås, nämligen då anledning funnes att antaga, att kringföringshandeln skulle komma att utgöra förevändning för tiggeri eller lösdriveri eller då sökanden eljest icke vore lämpad att utöva dylik verksamhet eller denna på annan grund kunde väntas medföra olägenhet för allmänheten. Men därmed vore ej sagt, att ansökningen i alla andra fall skulle beviljas. I paragrafens sista stycke hänvisades länsstyrelsen att vid ärendets avgörande pröva 'förekommande omständigheter'. Då emellertid en dylik allmän föreskrift kunde komma att av olika länsstyrelser tillämpas på mycket skiljaktigt sätt, torde det för vinnande av önskvärd enhetlighet måhända vara lämpligt, att Kungl. Maj:t i cirkulär till länsstyrelserna fastställde vissa närmare direktiv för prövningen.

Kringföringshandelns nuvarande omfattning framgår av en inom departementet med ledning av från länsstyrelserna inhämtade uppgifter upprättad

Ytterligare utredning.

tabell, vilken torde få som bilaga fogas vid protokollet (*bil. D*). Tabellen utvisar, att antalet årligen beviljade gårdfarihandelsrättigheter under tiden 1928—1930 utgjorde resp. 1,231, 1,185 och 1,148. Till jämförelse må nämnas, att motsvarande siffror för åren 1922—1925 utgjorde 1,794, 1,638, 1,545 och 1,464. Av de under åren 1928—1930 beviljade rättigheterna kommo resp. 90, 86 och 85 på fasta handlande och andra firmainnehavare. De anförda siffrorna utvisa, att antalet kringföringshandlare befinner sig i ett regelbundet och snabbt avtagande. Orsaken härtill är givetvis att söka i länsstyrelsernas restriktiva politik vid ansökningarnas prövning. Enligt från länsstyrelserna inhämtade uppgifter tillämpa de samliga numera den praxis, att tillstånd till kringföringshandel endast meddelas förutvarande tillståndsinnehavare. Härutöver hava dock en del länsstyrelser undantagsvis beviljat nya tillstånd vid särskilt ömmande omständigheter, då andra förvärvsmöjligheter icke stått sökanden till buds. Som exempel på dylika omständigheter hava angivits, att sökanden genom kroppsligt lyte eller icke smittsam sjukdom är oförmögen att genom kroppsarbete försörja sig. Länsstyrelsen i Västerbottens län har meddelat nya tillstånd undantagsvis, då särskilt ömmande omständigheter i fråga om försörjningsplikt förelegat och sökanden icke ansetts böra falla fattigvården till last. Länsstyrelsen i Norrbottens län har meddelat nya tillstånd endast såsom en hjälp till självhjälp åt personer, som styrkt sig till följd av lyte eller sjukdom vara oförmögna att på annat sätt draga försorg om sig och de sina. Länsstyrelsen i Blekinge län fordrar såväl för nya som för förnyelse av äldre tillstånd, att sökanden till följd av lyte saknar andra förvärvsmöjligheter. Från och med år 1930 tillämpar länsstyrelsen i Värmlands län såväl i fråga om nya tillstånd som vid förnyelser den principen, att ansökan beviljas endast undantagsvis, då ömmande omständigheter eller andra särskilda skäl syns föreligga.

Inom
hemorten.
Gällande
rätt.

Kringföringshandeln inom hemorten är enligt gällande rätt, som förut nämnts, helt fri. I näringsfrihetsförordningen omnämnes sådan handel icke i vidare mån än att i § 9 mom. 4 den, som anmält sig till handels idkande, förklaras berättigad att utan tillstånd driva gårdfarihandel å ort, där på grund av dylik anmälan kontor av stadigvarande beskaffenhet inrättats.

Mot ifrågavarande försäljningsverksamhet hava åtskilliga anmärkningar framkommit, varvid gjorts gällande, att verksamheten borde förbjudas eller underkastas tillstånds- eller anmälningstvång.

Kommers-
kollegium
1928.

Under framhållande av att kringföring av varor till försäljning inom den ort, där handlanden vore bosatt, för närvarande vore helt okontrollerad, anförde kommerskollegium härom i principutlåtandet följande: 'Det torde vara oestridligt, att dylik försäljningsverksamhet, som under senare år avsevärt tilltagit, till icke ringa grad utgör ett maskerat bettleri. På grund härav är det ur social synpunkt ett angeläget önskemål att i möjligaste mån begränsa denna ambulerande handel eller åtminstone att få till stånd en bättre kontroll över densamma. Men det kan icke heller förnekas, att platsförsäljning av här avsett slag i tilltagande omfattning utövas av många aktningvärda personer, vilka såsom ombud för vederhäftiga firmor på detta sätt kunna bereda sig ett

nödortfigt uppehålle. Beträffande vissa varuslag, som föras i marknaden av olika företag under skarp inbördes konkurrens, kan det i själva verket sägas ha blivit ett viktigt medel för avsättningens ytterligare ökning att genom ombud uppsöka kunderna i deras hem och efter demonstration av varan få densamma avyttrad. Av nu anförda skäl håller kollegium visserligen före, att dylik kringföringshandel bör underkastas rättslig reglering, men att man därvid bör åtminstone till en början gå fram med en viss varsamhet. Enligt kollegii mening skulle det knappast stå i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet att utfärda förbud mot sådan ambulerande handel, som här är i fråga, eller att underkasta densamma ett allmänt tillståndstvång av den innebörd, som här ovan föreslagits för kringföringshandeln i övrigt. Som en första åtgärd anser kollegium lämpligt, att föreskriva anmälningsplikt, varigenom bättre möjlighet skulle yppa sig för polismyndigheten att hålla kontroll över verksamheten ifråga. I övrigt torde böra föreskrivas, att anmälan skall göras hos lokal polismyndighet, att tillståndsbevis skall utfärdas i anledning av gjord anmälan, att verksamheten icke må påbörjas förrän dylikt bevis erhållits, att anmälan icke må mottagas och bevis alltså vägras, då det finnes uppenbart, att försäljningsverksamheten är avsedd att utgöra ett maskerat bettleri eller lösdriveri, att tillståndsbevis, vilket bör vara strängt personligt och förses med innehavarens fotografi, skall vid försäljningen medföras och på anfordran företes samt att ny anmälan skall göras för varje kalenderår. För tillståndsbevis bör erläggas allenast en mindre lösenavgift. I övrigt torde de för kringföringshandeln i allmänhet avsedda bestämmelserna kunna bli tillämpliga jämväl för nu ifrågavarande platsförsäljning.'

I det preliminära utkastet följdes i väsentliga delar de av kommerskollegium uppdragna riktlinjerna. Däri föreslogs sålunda, att den, som inom ort, där han vore bosatt eller där han dreve stadigvarande handelsrörelse, ville själv eller genom annan till salu kringföra varor annorledes än å marknad, skulle därom göra anmälan till polismyndigheten. Därvid skulle tillika uppgivas, genom vem varorna skulle försäljas, och försäljarnas fotografi inlämnas. Om anmälan hade polismyndigheten att utfärda bevis, däri försäljarnas namn och fotografi skulle intagas och den med anmälan avsedda tiden, som endast finge omfatta kalenderår eller del därav, skulle angivas. Att bevis skulle vägras, då verksamheten kunde förväntas utgöra maskerat bettleri eller lösdriveri, ansågs icke böra särskilt framhållas. I stället upptogs ett mera allmänt stadgande, att som försäljare icke finge godtagas den, som uppenbarligen vore därtill olämplig. I syfte att i någon mån inskränka den s. k. dörrknackarhandeln föreslogs, att i stad kringföringshandel inomhus icke finge äga rum med mindre polismyndigheten därtill lämnat tillstånd.

I flera av de inkomna yttrandena hava erinringar framställts mot de i utkastet upptagna bestämmelserna till reglering av kringföringshandeln i hemorten. I några yttranden har den ansetts böra helt förbjudas, i andra har gjorts gällande, att även dylik handel borde vara underkastad tillståndstvång efter väsentligen samma regler som kringföringshandel utom hemorten. Dessutom hava en del anmärkningar framställts mot utkastets detaljer.

Utkastet.

Yttrandena.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län och handelskammaren i Karlstad liksom vissa magistrater och stadsstyrelser uttala sig för att kringföringshandeln i hemorten måtte helt förbjudas. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser bestämmelserna hava erhållit en sådan avfattning, att de knappast skulle giva polismyndigheten tillräckligt stöd i en önskvärd strävan att stävja mindervärdig kringföringshandel. Då det ur allmän synpunkt måste anses vara ett viktigt önskemål att i lagstiftningsväg råda bot mot de missförhållanden, som upperbarligen vidlåde den ambulatoriska handeln, sådan den för närvarande beäres, ville länsstyrelsen ifrågasätta, att steget toges fullt ut och att samma bestämmelse, som föreslagits för kringföringshandel utom hemorten, bleve gällande för all dylik handel. Så mycket större fog föreläge för en dylik åtgärd, som med hänsyn till nutida samfärdsmedel inskränkningen till bosättningsorten icke tillnärmelsevis hade samma praktiska betydelse som förut. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser likaledes, att all kringföringshandel borde behandlas i huvudsak lika. Enligt *länsstyrelsen i Örebro län* borde bestämmelserna skärpas, så att de lämnade möjlighet för polismyndigheten att avgöra förekommande ansökningar med hänsyn till behovet av den avsedda handeln. 'Dörrknackarhandeln' i städerna och övriga större samhällen innefattade en sådan plåga, att densamma regelmässigt medförde olägenhet för allmänheten.

Överståthållarämbetet åberopar ett av polismästaren i Stockholm avgivet yttrande, däri beträffande utkastets olika reglering av kringföringshandeln inom och utom hemorten anföres: 'Denna olika konstruktion av rätten att driva kringföringshandeln synes beträffande stadssamhällen, som omedelbart gränsa till utom staden belägna förstadsamhällen, vara mindre tillfredsställande. Man kan med skäl fråga sig, varför strängare bestämmelser skola gälla för den idkare av kringföringshandel i staden, som bor i förstaden, än för den, som bor i det omedelbart intill belägna stadssamhället. Den kringföringshandel, som bedrivs i Stockholm, har ur flera synpunkter visat sig vara av sådan allvarlig olägenhet, att skäl finnas föreskriva samma stränga bestämmelser för den i staden boende kringföringshandlaren, som för den inom staden kringföringshandel bedrivande, men exempelvis i Solna socken bosatte näringsidkaren.' Härtill komme att den konstruktion av förfarandet, som valts, nämligen anmälan med möjlighet för polismyndigheten att vägra utfärda bevis om anmälan ingivande, syntes vara ganska likartad med ett tillståndsförfarande. En vägran att utfärda bevis om anmälan ingivande torde i sak betydta detsamma som ett avslag å sökt tillstånd. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligare att jämväl för nu åsyftad rörelse fordra tillståndsbevis. *Magistraterna i Eskilstuna, Linköping, Halmstad, Karlskrona och Ulricehamn* anse, att för denna handel, som vore väl förtjänt av skärpt kontroll, fordran på tillstånd av ortens polismyndighet borde uppställas. Magistraten i Karlskrona finner det ligga i öppen dag, att just beträffande kringföringshandel i hemorten en diskretionär prövningsrätt för vederbörande myndighet vore alldeles särskilt påkallad. Jämväl magistraten i Ulricehamn anser det vara av behovet påkallat, att polismyndigheten finge pröva såväl sökandens personliga kvalifikationer som behovet av saluförandet.

Sveriges köpmannaförbund uttalar, att en rättslig reglering av denna för närvarande helt okontrollerade handelsverksamhet vore av behovet synnerligen påkallad, varför förbundet hälsade de första ansatserna i denna riktning med stor tillfredsställelse. Det vore dock synnerligen angeläget att även i fråga om dessa kringföringshandlande samma kvalifikationsfordringar uppställdes, som i kommerskollegii principutlåtande föreslagits i fråga om kringföringshandel utom hemorten, såsom bevis om erlagda utskylder, intyg om frihet från smittsam sjukdom o. s. v.

Kooperativa förbundet åberopar vad förbundet anfört om kringföringshandeln i allmänhet och förklarar sig bestämt motsätta sig det intrång i ett affärsföretags rörelsefrihet, som skulle följa av förslaget i denna del. Förslaget innefattade ej blott skyldighet för en handelsidkare att lämna uppgift om vem han ämnade anlita som försäljare utan berättigade även myndigheterna att på grunder, som icke angivits, vägra godtaga den försäljare, som handelsidkaren anställt eller ämnade anställa. Att på detta sätt ställa vissa grenar av ett affärsföretags verksamhet under poliskontroll funne förbundet mycket anmärkningsvärt. Tvånget att anmäla försäljare vore dessutom hinderligt, då handelsidkaren av olika anledningar kunde bliva tvingad att vidtaga tillfälliga dispositioner. Förbundet ville fästa uppmärksamheten på, att sådan kringföringshandel, varom här vore fråga, praktiserades i ganska stor utsträckning och sedan flera årtionden inginge som reguljär gren av vissa affärsföretags rörelse. Brödförsäljningen i Skåne och även i andra delar av syd-Sverige skedde sålunda icke endast från butiker utan även från vagnar. Såväl enskilda bagerifirmor som de av konsumentföreningarna upprättade bageriföreningarna körde regelbundet ut bröd och försälde detta direkt till hushållen. Någon olägenhet härav hade veterligen icke förmärkts. Förbundet ansåge därför bestämelsen om anmälan av försäljare böra helt utgå ur förslaget liksom också föreskriften om tillstånd för kringföringshandel inomhus i stad.

Magistraten i Örebro vänder sig likaledes mot utkastets förslag, att kringföringshandel inomhus skulle kräva polismyndighetens tillstånd. Om en viss kontroll över kringföringshandeln inom hemorten ansåges böra införas, gäve dock utkastets bestämmelser alltför stor maktbefogenhet åt polismyndigheten, och någon garanti för enhetliga principer på olika platser funnes icke. Även *länsstyrelsen i Örebro län* påtalar, att inga bestämmelser upptagits till vägledning för polismyndighetens prövning, huruvida tillstånd till kringföringshandel inomhus skulle beviljas eller ej. Detta vore dock minst lika mycket betingat beträffande sådan handel som vid kringföringshandel utom hemorten.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser likaledes som en brist, att några direktiv för länsstyrelsernas prövning ej lämnats. Denna brist framträdde så mycket mera, som det för polismyndigheten bleve fråga icke om sökandens lämplighet utan om andra hänsyn, vilka, ej närmare bestämda, kunde bliva av särdeles skiftande slag. I förslaget gjordes åtskillnad mellan stad och land så till vida, att medan på landet endast anmälan erfordrades, i stad särskilt tillstånd krävdes, så snart det vore fråga om inomhushandel. Salu-

förande inomhus utgjorde dock den väsentligaste delen av ifrågavarande handel. Länsstyrelsen vore för sin del icke övertygad om det lämpliga i att göra en dylik skillnad. Det funnes på landsbygden samhällen, både köpingar och andra, vilka vore jämförliga med städer såväl vad folkmängd som andra förhållanden anginge, och rörande vilka det följaktligen icke funnes någon anledning att giva andra föreskrifter än dem, som skulle gälla för städer.

Smålands och Blekinge handelskammare samt *magistraten i Falun* föreslår förbud mot kringföringshandel inomhus. *Malmö köpmannaförening* ställer sig tveksam, under framhållande av att dylik handel skulle kunna uppamma nya, mindre sunda former för konkurrens köpmän emellan.

Länsstyrelsen i Gotlands län anser vanskligt att skilja mellan försäljning inom- och utomhus. Bestämmelsen om tillstånd för inomhusförsäljning torde helt kunna utgå, då föreskriften att såsom försäljare icke finge godtagas den, som uppenbarligen vore därtill olämplig, syntes innebära tillräcklig garanti mot olämplig 'dörrknackarhandel'.

Sveriges organiserade gårdfarihandlare anse likaledes tillståndstvånget för inomhusförsäljning böra utgå. Bestämmelsen komme att i många fall ej efterlevas.

Stadsstyrelsen i Lidköping uttalar, att även i fråga om de i förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna torde gälla detsamma som av stadsstyrelsen förut anmärkts beträffande kringföringshandeln i allmänhet, nämligen att mycket närstående företeelser reglerades olika, medan verksamheter av helt olika karaktär behandlades enhetligt. Därest, såsom stadsstyrelsen ifrågasatt, tillstånd erfordrades för all kringföringshandel, som icke inginge som ett led i annan näringsverksamhet, skulle detta i och för sig inskränka 'dörrknackarhandeln', vilken i samband därmed skulle kunna ytterligare regleras genom av tillståndsmyndigheten utfärdade särskilda ordningsföreskrifter, varigenom särskilt gårdfarihandeln inom städer och andra tätbebyggda samhällen, där något behov av dylik handel knappast föreläge, kunde ytterligare begränsas.

Magistraten i Linköping anser det böra i lagen uttryckligen utsägas, att, därest för viss ort beträffande livsmedel eller andra varor förbud mot försäljning genom kringföring stadgats, dessa bestämmelser skola gälla trots näringslagens bestämmelser i övrigt.

Stockholms handelskammare framhåller, att enligt 2 § i ordningsstadgan för rikets städer för försäljning å gator och allmänna platser under vissa förutsättningar fordrades tillstånd av magistraten, bl. a. om det kunde göras gällande, att den på stället framgående rörelsen därigenom hindrades eller uppehöles. Det ville därför synas, som om det nu föreslagna förbudet mot 'dörrknackarhandel' i förening med berörda bestämmelser i ordningsstadgan i realiteten skulle medföra mycket begränsade möjligheter för bedrivande av kringföringshandel åtminstone i större städer.

Slutligen påpekar *polismästaren i Stockholm*, att en försäljare för att undgå tillståndstvånget endast behövde utbyta kängsnören mot blommor, som enligt utkastet skulle få fritt försäljas.

I flera yttranden har hemställts, att den ifrågasatta bestämmelsen om sär-

skilt tillstånd för bedrivande i stad av kringföringshandel inomhus måtte utsträckas att gälla varje ort, där ordningsstadgan för rikets städer vore gällande. I ett par yttranden har stadgandet ansetts böra gälla generellt för hela landet och avse kringföringshandel av varje slag, sålunda även kringföringshandel utom hemorten och kringföringshandel med varor, som finge fritt försälas.

I sitt senare utlåtande framhöll *kommerskollegium*, att utkastet visserligen i princip utginge från, att kringföringshandel inom hemorten endast skulle erfordra anmälan utan prövningsrätt för länsstyrelsen men att stadgandet, att den icke finge godtagas som försäljare, som uppenbarligen vore därtill olämplig, dock förutsatte att försäljarnas lämplighet prövades. Ett förtydligande borde här ske. Sålunda syntes böra stadgas, att tillstånd borde sökas jämväl till försäljning, varom här vore fråga, men att dylikt tillstånd ej finge vägras med mindre försäljningsverksamheten uppenbarligen vore avsedd att möjliggöra utövande av bettleri eller lösdriveri. Vad anginge förbudet mot kringföringshandel inomhus utan tillstånd av polismyndigheten framhöll *kollegium*, att i vissa yttranden tvekan yppats om lämpligheten av att inrymma så stor maktbefogenhet åt polismyndighet. *Kollegium* kunde ej frångå dessa synpunkter ett visst berättigande. Att i den omfattning, som här vore i fråga, tillägga polismyndigheten befogenhet att bestämna över vissa medborgargrupperns försörjningsmöjligheter kunde vara ägnat att väcka betänkligheter. Å andra sidan kunde *kollegium* ej undgå att skänka beaktande även åt de önskemål om ett stävande av den s. k. dörrknackarhandeln, som genom förevarande stadgande skulle tillgodoses. Under förutsättning att polismyndighetens beslut i ärendet kunde besvärsvägen göras till föremål för högre myndighets prövning — varom måhända ett uttryckligt stadgande torde böra intagas i lagen — ville *kollegium* därför ej motsätta sig den föreslagna anordningen. För konsekvensens skull torde dock föreskriften böra utvidgas att gälla även sådana samhällen på landsbygden, där ordningsstadgan för stad vore gällande. Därigenom skulle de önskemål om skärpta bestämmelser, som framförts av polismästaren i Stockholm, i huvudsak bliva tillgodosedda. Att däremot gå så långt, att föreskriften skulle utsträckas att gälla generellt även för landsbygden, kunde *kollegium* ej förorda.

Enligt 11 § 3 st. näringsfrihetsförordningen är det en var medgivet att utan anmälan eller tillstånd till salu kringföra livsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster av inhemsk hemslojd. I andra stycket av samma paragraf stadgas, att den, som anmält sig till idkande av fabrik eller hantverk, äger att själv eller genom hustru eller hemmavarande barn till salu kringföra sina egna tillverkningar, därvid dock försäljaren skall medföra prästbetyg och visst intyg.

Kommerskollegium framhöll i sitt principutlåtande, att mot förstnämnda stadgande anmärkts, att detsamma kunnat tagas till stöd för försäljning även av importerade produkter, såsom kolonialvaror och dylikt, vilket icke torde ha varit lagstiftarens mening, ävensom att stadgandet gäve alltför stort utrymme för ur hälsovårdssynpunkt okontrollerad försäljning av sådana livsme-

Fri kringföringshandel.

Gällande rätt.

Kommerskollegium
1928.

del som mjölk och fisk m. m. dylikt. Kollegium förklarade sig vara av den uppfattningen, att ifrågavarande anmälningsfria handel uttryckligen borde begränsas till inhemska jordbruks- och trädgårdsprodukter, vilda bär och blommor samt alster av inhemska husslöjd ävensom byte och fångst från jakt eller fiske, som utövats av försäljaren själv eller av person tillhörande samma familj som försäljaren. Den kringföringshandel, som fabrikanter och hantverkare enligt näringsfrihetsförordningen vore berättigade att fritt idka, syntes däremot icke längre vara av beskaffenhet att behöva intaga en särställning i lagen. Dylik försäljning borde enligt kollegii mening underkastas samma tillståndstvång som annan kringföringshandel.

Utkastet. Utkastet följde i huvudsak de av kollegium sålunda uppdragna riktlinjerna. I uppräknningen av de varor, som kunde fritt få saluföras under kringföring, upptogos dock ytterligare ladugårdsprodukter och svamp samt tidningar, tidskrifter och böcker varjämte fångst från jakt och fiske ej inskränktes till egen eller familjemedlems fångst.

Yttrandena. I åtskilliga av de avgivna yttrandena har påyrkats, att ytterligare vissa varor skulle få fritt kringföras för försäljning.

Länsstyrelsen i Blekinge län finner sålunda önskvärt, att livsförnödenheter i allmänhet alltjämt måtte få fritt kringföras. Särskilt för landsbygden vore det av stort intresse, att tillgången på åtminstone vissa livsförnödenheter underlättades. Det nuvarande stadgandet i näringsfrihetsförordningen kunde utan olägenhet bibehållas. Samma uppfattning har *magistraten i Lund*, som dock anser, att bestämmelserna böra begränsas till inhemska eller här i landet beredda livsförnödenheter. Även *magistraten i Västerås* finner de skäl, som anförts för borttagande av den gällande friheten i fråga om livsförnödenheter, icke vara övertygande. Kringföring av kött och bröd skedde åtminstone sommartiden t. ex. till sommargäster i stor utsträckning. På samma sätt skedde distributionen av mjölk i stor utsträckning i städer och större samhällen. Det vore tillfyllest, att denna kringföring skedde utan anmärkningar ur hälsovårdssynpunkt, något som väl finge anses åligga vederbörande hälsovårdsmyndighet att kontrollera. Att försvåra dylik verksamhet genom anmälan eller tillståndstvång syntes varken lämpligt eller behövt. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser av behovet påkallat, att även tillverkade matvaror t. ex. charkuterivaror finge fritt kringföras till försäljning. *Handelskammaren i Gävle* hemställer, att även slakteri- och bageriprodukter måtte medtagas. *Stockholms handelskammare* framhåller, att den skärpning av gällande bestämmelser, som utkastets förslag skulle medföra, komme att bli synnerligen betungande för vissa näringar. Så skedde t. ex. utminuterig av alkoholfria drycker i mycket stor utsträckning på sådant sätt, att hos fabrikanterna anställda utkörare kringförde dryckerna till avsalu. Av bagerierna bedrevs likaledes kringföringshandel med bröd i stora delar av landet genom anställda utkörare. Särskilt påtagliga bleve olägenheterna för de näringsidkare, som hade ett stort antal utkörare. Då emellertid enligt handelskammarens mening vägande skäl kunde anföras emot att lämna all kringföringshandel med livsförnödenheter oreglerad, föresloge handelskammaren, att kringföringshandel med bröd och

med drycker, som avsåges i förordningen den 8 maj 1925 om vissa alkoholfria drycker m. m., skulle vara fullt fri för fabrikanter och fasta handlande. Även för andra fall kunde måhända rätt till fri kringföringshandel visa sig vara av behovet påkallad. Motsvarande synpunkter hava framförts av *Sveriges industriförbund*. *Magistraten i Linköping* ifrågasätter frihet även i fråga om sådana alster av konstutövning som målningar, etsningar o. d. Dessa voro för närvarande föremål för en livlig kringföringshandel.

I ett par yttranden anses utkastets förslag vara för vidsträckt. Sålunda ifrågasätter *Sveriges köpmannaförbund*, att den fria försäljningen av fisk och vilt måtte inskränkas till egen eller familjemedlems fångst. Förbundet anmärker vidare, att paragrafen kunde tänkas giva allt för stort utrymme för en från hälsovårdssynpunkt okontrollerad försäljning av livsmedel. Vidare föreslår *magistraten i Uppsala*, att friheten att kringföra de i paragrafen nämnda livsmedlen måtte inskränkas till producenter och hos dem anställda.

I sitt utlåtande över utkastet förklarar sig *kommerskollegium* vilja understödja det från flera håll framkomna yrkandet om bibehållande av nuvarande stadgande, att livsförnödenheter må kunna fritt kringföras till avsalu. Skulle ur hälsovårdssynpunkt särskilda bestämmelser befinnas erforderliga i fråga om kringföringshandel med dylika varor, syntes föreskrift härom böra meddelas i hälsovårdslagstiftningen. Därigenom löstes också en fråga, som med den i utkastet föreslagna avfattningen kunde synas tvivelaktig, nämligen huruvida den nu förekommande kringföringen på tåg samt å teatrar och biograflokaler av choklad o. d. skulle få äga rum utan särskilt tillstånd. Förutom tidningar, tidskrifter och böcker syntes även andra alster av boktryckarkonst, t. ex. vykort och kartor, böra hänföras till den fria varugruppen.

I en del av de inkomna yttrandena har som en oegentlighet framhållits, att den kommun, där kringföringshandeln ägt rum, icke kan beskatta den vinst, som där uppstått på rörelsen. *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* framhöll som önskvärt, att för rätt till kringföringshandel uttoges en efter lämpliga grunder bestämd avgift, som sedan fördelades mellan de av handeln berörda kommunerna. Kringföringshandeln syntes i detta hänseende böra likställas med tillfällighetsförsäljning.

Avgifter.

Kommerskollegium framhöll i principutlåtandet, att kringföringshandelns menliga verkningar ur fiskalisk synpunkt låge däri att kringvandrande försäljare ofta undandrog sig sin skattskyldighet samt att kringföringshandeln medförde en minskning i den bofasta handelns omsättning och därmed också minskat skatteunderlag för resp. kommuner. Detta spörsmål hade, enligt vad kollegium inhämtat, ägnats särskild uppmärksamhet under förarbetena till kommunalskattelagen den 28 september 1928, men önskemålet om en bättre skattereglering i förevarande hänseende kommunerna emellan hade icke kunnat tillgodoses på grund av de därmed förenade oöverkomliga svårigheterna ur skatteteknisk synpunkt. Kollegium anförde vidare:

Om alltså kringföringshandelns beskattning icke kan erhålla en tillfredsställande lösning genom den allmänna skattelagstiftningen — en fråga, som undandraget sig kollegii bedömande — skulle den utvägen kunna tänkas, att

en särskild avgiftsplikt infördes för kringföringshandeln. Avgiften skulle lämpligen inbetalas i förskott till vederbörande länsstyrelse före tillstånds beviljande och borde till sin storlek anpassas efter den omfattning, i vilken handeln komme att bedrivas inom resp. kommuner. Sedermera skulle en fördelning av avgiftsuppbörden genom länsstyrelsens försorg äga rum mellan de olika kommunerna. Emellertid anser sig kollegium icke böra förorda, att ett avgiftssystem av dylikt slag vinner tillämpning. Att utfinna någon rationell grund för avgiftens anpassning efter den omfattning, i vilken handel komme att bedrivas inom de skilda kommunerna, torde knappast vara möjligt. Man skulle därför nödgas antingen införa en för alla lika stor avgift eller ock ålägga handlanden en efterföljande deklarationsplikt. I förra fallet skulle ju, om avgiften sattes så hög, som vore erforderligt för att motsvara ett beräknat genomsnittligt utskyldsbelopp, densamma komma att drabba synnerligen orättvist icke blott olika handlande emellan utan även med avseende å olika stora kommuner i deras inbördes ställning till varandra. I senare fallet skulle man vara inne på ett komplement till kommunalskattelagen, vilket ur flera synpunkter synes mindre lämpligt. Framhållas må, att ett dylikt avgiftssystem, evad det ordnades på ena eller andra sättet, skulle påkalla skäligen vidlyftiga föreskrifter om avdrag för erlagda avgifter vid inkomstdeklaration i hemorten eller i den kommun, där fast driftställe finnes inrättat. Om sålunda någon mot skatteplikten svarande avgiftsskyldighet näppeligen lär kunna ifrågakomma, torde däremot få anses lämpligt, att tillståndsbevis åsättas en relativt hög stämpelavgift, förslagsvis 25 kr.'

Sveriges organiserade gårdfarihandlande anförde härom:

'Att gårdfarihandlanden undandroge sig skattebetalning förekomme säkerligen ej i större utsträckning än inom andra rörelsegrenar. Visserligen kunde han ej skatta till alla kommuner, där han gjorde affärer, utan endast till sin hemkommun, men samma vore förhållandet med de flesta fasta handlandena i städer och större samhällen. Dessa vägrade nog ej av skattehänsyn att sälja till personer bosatta inom andra kommuner. En hel del företag, som i skattehänseende vore av vida större betydelse än all gårdfarihandel tillsammans, finge sina inkomster till största delen från andra kommuners befolkning, utan att skattefrågan därför hindrade deras existens.'

Departementschefen.

Kringföringshandel inom hemorten.

Den av mig lämnade redogörelsen för länsstyrelsernas nuvarande praxis vid prövning av inkomna ansökningar om tillstånd att till salu kringföra varor utom hemorten utvisar, att länsstyrelserna som regel icke bevilja nya ansökningar utan endast medgiva förnyelse år från år av tidigare lämnade tillstånd. Anledningen till att samtliga länsstyrelser sålunda ansett sig kunna på ett restriktivt sätt tillämpa gällande bestämmelser torde ligga däri, att något egentligt behov av denna handel icke befunnits föreligga. Vad under utredningen framkommit synes mig också giva vid handen, att ett förbud för kringföringshandel i den form den hittills pläгат utövas, d. v. s. den egentliga gårdfarihandeln, knappast skulle medföra några nämnvärda olägenheter. Med hänsyn till nutidens goda kommunikationsmöjligheter medelst tåg, omnibussar, automobiler, båtar och telefon och då jämväl affärsbutiker för de vanligare förnödenheterna numera torde finnas praktiskt taget överallt, där en mera sammanträngd bebyggelse uppkommit, torde allmänheten i stort sett icke längre hava något egentligt behov av denna handelsform.

Emellertid har, som framhållits av kommerskollegium och i en del andra

yttranden, kommunikationsmedlens utveckling också föranlett uppkomsten av en ny art av kringföringshandel, i det affärsföretag av skilda slag börjat driva dylik handel genom utsända försäljare, som i automobil medföra de saluhållna varorna. I vårt land har denna försäljningsform hittills tagit föga omfattning, men på sina håll i utlandet förekommer sådan handel i tämligen stor utsträckning. Sålunda har t. ex. i Schweiz bildats ett större affärsföretag inom livsmedelsbranschen, som huvudsakligen driver kringföringshandel medelst särskilda för ändamålet inredda automobiler, vilka efter på förhand kungjord tidtabell besöka olika orter, där försäljningen på viss av myndigheterna anvisad plats sker direkt från bilen. Kunderna få infinna sig vid bestämda hållplatser och uppsökas sålunda icke i hemmen såsom vid kringföringshandeln annars plägar vara fallet. Liknande handelsföretag finnas i Amerika, där de gå under namnet »chain travelling stores».

För närvarande torde väl behov av dylika handelsformer med försäljning från rörliga lager icke i större utsträckning föreligga här i landet. Det är också min fasta övertygelse, att den bofasta handeln alltjämt i regel skall visa sig bäst ägnad att handhava varuförmedlingen och att på ett bestående sätt tillgodose den konsumerande allmänhetens intressen. Emellertid torde icke kunna förnekas, att beträffande vissa orter eller vissa varor förhållandena kunna så gestalta sig, att kringföringshandel i dess nyare former skulle kunna lända till allmänhetens båtnad. Av denna anledning anser jag icke tillrådligt, att man nu genom ett förbud mot all slags kringföringshandel skulle redan på förhand omöjliggöra en utveckling, om vars gagn det ännu torde vara för tidigt att fälla något säkert omdöme. Som kommerskollegium framhållit kan någon gränslinje svårligen dragas mellan gårdfarihandel i äldre bemärkelse och dessa mera moderna former av försäljningsverksamhet. Vid sådant förhållande, och då det uppenbarligen icke lär kunna komma i fråga att — frånsett vissa förnödenhetsvaror, till vilka jag senare återkommer — lämna kringföringshandeln helt fri, har det synt mig lämpligast, att det nuvarande tillståndstvånget bibehålles.

Enligt kommerskollegii i dess principutlåtande avgivna förslag och det på grundval därav utarbetade författningsutkastet skulle länsstyrelsernas nuvarande fria provningsrätt vid avgörandet av ansökningar om tillstånd till gårdfarihandel i betydlig mån inskränkas. Länsstyrelserna skulle sålunda endast hava att tillse, att sökande fyllde vissa i lagen uttryckligen angivna subjektiva förutsättningar. Vore så förhållandet, skulle visserligen enligt utkastet ansökning ändock kunna avslås, om verksamheten kunde väntas medföra olägenhet för allmänheten, men hänsyn finge icke tagas till ortens behov av dylik handel eller andra liknande omständigheter. Denna ståndpunkt synes främst hava varit föranledd därav, att det ansågs angeläget förebygga, att vid provningen hänsyn toges till den konkurrens med den bofasta handelskåren, som verksamheten kunde förväntas medföra. Av kommerskollegii senare utlåtande i ämnet framgår emellertid, att kollegium vid den förnyade provning, som i samband med utlåtandets avgivande ägnats förevarande spörsmål, funnit sig böra förorda, att länsstyrelserna måtte tillerkännas fri provningsrätt, därvid

kollegium för vinnande av önskvärd enhetlighet dock ansett lämpligt, att Kungl. Maj:t i cirkulär till länsstyrelserna fastställde vissa närmare direktiv för prövningen.

Enligt min uppfattning kan det knappast vara lämpligt att helt lämna ortsförhållandena ur räkningen vid bedömandet av ansökningar om kringföringshandel. Särskilt torde vid prövningen böra beaktas, huruvida kringföringshandeln kan bli till nytta för den konsumerande allmänheten i de trakter, där kringföringen är avsedd att äga rum. I våra vidsträckta skärgårdar med deras mångenstädes mindre tillfredsställande kommunikationsförhållanden kan kringföringshandel med vissa varor sålunda befinnas vara av behovet påkallad. Detsamma gäller även andra trakter, där varuförmedlingen genom detaljhandeln icke kan anses ordnad på ett för allmänheten nöjaktigt sätt, eller då kringföringshandeln avser varor, som icke saluhållas av ortens affärsmän. Det torde icke heller kunna förnekas, att omständigheterna även i andra fall kunna vara sådana, att en välskött kringföringshandel med vissa varor — jag tänker då närmast på kringföringshandeln i dess modernare former — kan tänkas vara till fördel för den konsumerande allmänheten. Att emellertid utöver de av mig nyss angivna allmänna riktlinjerna för prövning av ansökningar om kringföringshandel uppställa detaljerade föreskrifter, som skulle kunna passa in på det levande livets mångskiftande förhållanden, erbjuder uppenbarligen betydande vanskligheter. Mest ändamålsenligt torde vara att låta länsstyrelserna, som sitta inne med kännedom om de lokala förhållandena, få en relativt fri prövningsrätt. Emellertid lär för vinnande av en enhetlig praxis vara önskvärt, att vissa huvudgrunder angivas för länsstyrelsernas bedömande av hithörande ärenden. I sådant hänseende torde böra stadgas, att ansökning om kringföringshandel skall avslås, om anledning finnes antaga, att sökanden icke är lämpad att handhava verksamheten, ävensom att tillstånd icke må beviljas, med mindre kringföringshandeln vid prövning av förekommande omständigheter finnes kunna bli till gagn för allmänheten.

Att skyldighet föreligger att vid verksamhetens utövande iakttaga vederbörligen utfärdade ordnings- och hälsovårdsföreskrifter torde ligga i öppen dag. Särskilt må framhållas, att sådana allmänna ordningsstadganden, som tillkommit med stöd av 20 § ordningsstadgan för rikets städer, kunna innehålla föreskrifter rörande kringföringshandel. Härutöver torde åt tillståndsmyndigheten böra inrymmas befogenhet att lämna de särskilda ordningsföreskrifter för försäljningens utövande, som i det särskilda fallet kunna finnas erforderliga.

Vad härefter angår kringföringshandel inom vederbörandes hemort samt, om han är handlande, inom den ort, där han utövar sin fasta rörelse, lär med hänsyn till de anmärkningar, som från skilda håll anförts mot dylik ambulering försäljning, även denna form av kringföringshandel böra underkastas viss rättslig reglering.

Härvid gäller det att tillse, att den enskildes utkomstmöjligheter och rörelsefrihet vid utövande av handelsyrket icke i onödan beskäras, samtidigt som allmänhetens berättigade krav på undanröjande av de obehag och olägenheter, som

Kringföringshandel inom hemorten.

vållas genom kringvandrande försäljares mer eller mindre påträngande utbudande av allehanda varor i hem och arbetslokaler, i möjligaste mån tillgodoses.

Vid öfvervägande av detta spörsmål har jag kommit till den slutsatsen, att jämväl kringföringshandeln inom hemorten bör göras beroende av tillstånd, som lämpligen synes böra meddelas av ortens polismyndighet, men att sådana direktiv därvid böra uppställas för myndighetens prövningsrätt, att en ansöknings endast i undantagsfall och då särskild anledning därtill förekommer må avslås. Liksom vid kringföringshandel utom hemorten bör ansöknings icke beviljas, då anledning finnes antaga, att sökanden icke är lämpad att handhava verksamheten. Som exempel på ett dylikt avslagsskäl kan anföras, att verksamheten förväntas utgöra förevändning för bettleri och lösdriveri. Härigenom skulle således den s. k. dörrknackarhandeln i dess mest påtalade form kunna bliva i viss mån förhindrad. Ej heller torde tillstånd böra meddelas, om de varor sökanden avser att försälja äro av sådan beskaffenhet, att de ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt anses icke böra utgöra föremål för kringföringshandel. Att härutöver ytterligare inskränka denna för närvarande helt fria kringföringshandel synes mig icke tillrådligt. Dock läser tillståndsmyndigheten även ifråga om dylik handel böra tillerkännas befogenhet att meddela de särskilda ordningsföreskrifter för försäljningens utövande, som kunna finnas erforderliga.

I det preliminära författningsutkastet föreslogs, som förut nämnts, att kringföringshandel i stad icke skulle få ske inomhus, med mindre polismyndigheten därtill lämnat tillstånd. Häremot hava invändningar gjorts i flera yttranden. Även enligt min mening vore ett dylikt stadgande ägnat att väcka betänkligheter. Då flertalet varor näppeligen kunna försälas på detta sätt annat än genom utbudande inomhus, skulle det innebära ett allt för stort avsteg från den allmänna näringsfriheten att genom ett stadgande av denna innebörd hindra en person, mot vars lämplighet att bedriva kringföringshandel ingen anmärkning förekommer, att, om han så finner för sig tjänligt, på detta sätt bereda sig utkomst. Jag anser mig därför icke kunna förorda utkastets förslag härutinnan. I detta sammanhang må emellertid framhållas, att tillståndsmyndigheten med stöd av sin rätt att meddela erforderliga ordningsföreskrifter för försäljningens utövande kan föreskriva, att viss kringföringshandel endast må försiggå utomhus.

I likhet med vad för närvarande är fallet böra en del varor få kringföras till salu utan särskilt tillstånd. Att emellertid, såsom kommerskollegium i sitt senaste utlåtande förordat, bibehålla den nuvarande kringföringsfriheten för livsfrönödenheter i allmänhet synes mig knappast motiverat. Begreppet livsfrönödenheter i vidsträckt bemärkelse torde kunna anses omfatta allt, som är för livets uppehälle och nödortf erforderligt, såsom födoämnen, kläder och andra nödvändighetsartiklar. Under alla omständigheter läser detta begrepp vara i språkligt hänseende allt för obestämt för att i detta sammanhang kunna användas. Att utfinna någon generell beteckning för samtliga de frönödenheter, som böra få fritt kringföras till försäljning, torde icke låta sig göra,

Fri kringföringshandel.

varför man synes nödsakad att i lagtexten uppräknade de skilda varuslag, som skulle få fritt kringföras till avsalu.

Avgifter. Beträffande frågan om de avgifter, som böra upptagas vid meddelande av tillstånd till kringföringshandel, finner jag i likhet med kommerskollegium, att någon mot skatteplikten svarande avgiftsskyldighet icke lär kunna komma i fråga. Liksom hittills torde för tillståndsbevis i fråga om kringföringshandel utom hemorten böra utgå stämpelavgift med tio kronor. För bevis om tillstånd till kringföringshandel inom hemorten skulle med tillämpning av nu gällande föreskrifter avgiften likaledes komma att utgöra tio kronor för stämpel eller i vissa fall åtta kronor för stämpel och två kronor lösen. Någon ändring härutinnan synes mig icke påkallad.

Härmed har jag angivit de allmänna riktlinjer efter vilka, enligt mitt förmenande, en reviderad lagstiftning angående kringföringshandeln bör utformas. Till de närmare detaljerna anhåller jag att få återkomma i det följande.

Tillfällighetsförsäljning.

Gällande rätt.

Enligt § 9 mom. 3 näringsfrihetsförordningen åligger det handlande, som utom ort, där han anmält sig till handels drivande, eller ock å sådan ort, men innan han där inrättat kontor av stadigvarande beskaffenhet, vill på kortare tid å auktion eller under hand avyttra lager av handelsvaror, att därtill söka tillstånd hos överståthållarämbetet, om försäljningen skall försiggå i Stockholm, men eljest hos länsstyrelsen i det län, där densamma skall äga rum. För försäljning å marknad erfordras dock ej tillstånd. Vid ansökningen skall lämnas uppgift om den kommun, där försäljningen skall försiggå, och om den tid, varunder densamma skall bedrivas, samt företes intyg att sökanden efter behörig anmälan idkar handel inom riket samt att han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet. Dessutom skall förteckning å varulagret ingivas. Önskar sökanden använda biträde vid rörelsens utövande, skall han uppgiva, vilka personer han vill därtill använda, och om dem förete intyg om redbarhet och ordentlighet samt bevis, att de råda över sig och sin egendom. Är biträdet gift kvinna, som sammanlever med mannen, skall i stället för nämnda bevis företes bevis om mannens tillåtelse. Finnes tillståndet med hänsyn till de avlämnade betygens innehåll och i övrigt förekommande omständigheter böra beviljas, har sökanden att vid bevisets uttågande erlagga en av länsstyrelsen bestämd avgift, lägst 25 högst 500 kronor, till varje kommun, inom vilken försäljning skall ske. Avgiftens storlek bestämmas med hänsyn till varuförteckningens omfattning och det tillämnade antalet försäljningsdagar. I fråga om tillfällighetsförsäljning, som anordnas av aktiebolag eller ekonomisk förening, gälla i stort sett enahanda bestämmelser.

Mot dessa bestämmelser hava anmärkningar framställts särskilt från detaljhandelns sammanslutningar. Så som bestämmelserna avfattats, öppnade de alltför stora möjligheter för tillfällighetsförsäljningar. Allmänheten löpte alltid stor risk att vid dessa försäljningar erhålla underhaltiga varor till dyra priser. För den bofasta köpmanskåren hade försäljningarna i fråga ofta vållat avsevärt avbräck i deras verksamhet, vilket förhållande i sin tur indirekt blivit

till men såväl för den konsumerande allmänheten på orten som ock — genom minskat skatteunderlag — för den kommun, där försäljningen ägt rum. De framställda önskemålen hava i huvudsak gått ut på, att detta slag av försäljning måtte helt förbjudas, att i varje fall endast konkursvarulager och varor, som tillhörde dödsbo, samt skadade eller för hastig förskämning utsatta varor borde få på detta sätt försäljas, att utgående avgift måtte väsentligt höjas samt att vederbörande handelskammare måtte beredas tillfälle att yttra sig över ansökningar om sådan tillfällighetsförsäljning.

I principutlåtandet förklarade kommerskollegium, att det ville synas, som om en begränsning av denna försäljningsform otvivelaktigt skulle vara ägnad att befordra en sund utveckling inom handeln. Med hänsyn härtill borde det för dylik försäljning nu gällande tillståndstvånget bibehållas samt så till vida skärpas, att tillstånd finge meddelas allenast under vissa bestämda försättningar och först sedan vederbörande handelskammare avgivit yttrande i ämnet. Ansökan borde kunna bifallas endast då fråga vore om försäljning av konkurslager, dödsbo, skadade varor eller varor, som vore utsatta för hastig förskämning. I övrigt syntes de i § 9 mom. 3 näringsfrihetsförordningen meddelade föreskrifterna i stort sett kunna förbliva oförändrade.

I det preliminära utkastet till näringslag upptogs ett stadgande av innebörd, att det för försäljning avsedda varulagret endast finge utgöras av skadade eller för hastig värdeminskning utsatta varor eller av varor, som tillhörde konkurs- eller dödsbo eller av sökanden därifrån förvärvat. Till skillnad från kommerskollegii förslag talades sålunda här om hastig värdeminskning i stället för hastig förskämning, varjämte i konkurs- och dödsbon ingående varor ansågos böra få försäljas av, förutom konkursförvaltaren eller dödsbodelägarna direkt, även sådan handelsidkare, som av konkurs- eller dödsboet förvärvat desamma. Vidare upptogs föreskrift om, att länsstyrelsen, innan tillstånd finge beviljas, skulle lämna vederbörande handelskammare tillfälle att yttra sig.

I flertalet av de avgivna yttrandena har utkastets förslag till begränsning av de varuslag, som skulle kunna utgöra föremål för tillfällighetsförsäljning, lämnats utan erinran.

I ett par av yttrandena har gjorts gällande, att ifrågavarande försäljningsform borde helt förbjudas. *Handelskammaren i Gävle* och *magistraten i Strömstad* förklara sålunda, att, då något som helst behov av detta slags försäljning icke kunde anses föreligga samt densamma helt naturligt åstadkomme stort förfång för handelsidkarna på platsen, förbud syntes påkallat. *Magistraten i Alingsås* uttalar som sin uppfattning, att denna form för försäljning borde i största möjliga utsträckning beskäras. Försäljning av konkurs- och dödsbos tillhörigheter borde icke under några omständigheter tillåtas å annan plats, än där varorna vid konkursens början eller dödsfallets inträffande funnes.

I åtskilliga andra yttranden påfordras skärpning av utkastets förslag. *Länsstyrelsen i Kronobergs län*, *Smålands och Blekinge handelskammare*, *Gotlands handelskammare* samt *Sveriges köpmannaförbund* göra sålunda gällande, att

Kommerskollegium
1928.

Utkastet.

Yttrandena.

varor, som förvärvats från konkurs- eller dödsbon, icke böra få försäljas på ifrågavarande sätt. Köpmannaförbundet framhåller, att syftet med detta stadgande väl torde hava varit att bereda konkurs- och dödsbon lättare och förmånligare avsättningsmöjligheter. Emellertid torde det knappast med fog kunna sägas, att denna uppfattning vore riktig. I verkligheten vore det ingalunda konkurs- och dödsboen, som hade någon fördel av ifrågavarande försäljningsmetod, utan endast de återförsäljare, som rent yrkesmässigt ägnade sig åt försäljning av konkursvaror. Man kunde på goda grunder befara, att här lämnats en möjlighet för sådana återförsäljare att kringgå bestämmelserna genom att förnya ett konkurslager med varor, som förvärvats på annat sätt. Möjligheten för kontroll härav syntes vara ytterst ringa, och därmed föreläge fara för missbruk i mycket stor utsträckning.

Vidare har i flera yttranden anmärkts mot att varor, som vore utsatta för hastig värdeminskning, skulle få försäljas på detta sätt. Uttrycket hastig värdeminskning borde ändras till det av kommerskollegium föreslagna hastig förskämning. Därigenom skulle åstadkommas en önskvärd begränsning av de varuslag, som finge omfattas av tillfällighetsförsäljningen. Sålunda förklarar sig *Sveriges köpmannaförbund* visserligen med tillfredsställelse hava funnit, att utkastet i stort sett följt kommerskollegii förslag, men att ändringen av ordet förskämning till värdeminskning dock måste anses innebära en avsevärd försämring. Härigenom skulle även så kallade säsongvaror få försäljas. Men det övervägande antalet av de varuslag, som för närvarande såldes vid tillfällighetsförsäljningar, utgjordes just av säsongvaror. Det torde för övrigt i praktiken bliva ganska svårt att draga en tillförlitlig gräns mellan sådana varor, som vore utsatta för hastig värdeminskning, och sådana, som icke vore det. Förbundet ville därför livligt framhålla vikten av att ordet förskämning bibehölls. Även i åtskilliga andra yttranden har givits uttryck för samma uppfattning.

I en del yttranden har å andra sidan hävdats, att ingen som helst begränsning i avseende å varuslagen borde komma i fråga.

Kooperativa förbundet anser en revision av lagstiftningen på denna punkt snarare böra åsyfta att underlätta sådan försäljning än att införa ytterligare restriktioner. Varje möjlighet att bereda befolkningen tillgång till billiga varor borde enligt förbundets mening betraktas såsom i och för sig lofvärd och den omständigheten, att en avyttring av varor kan komma att ske till priser, som understiga de priser, som noteras av den bofasta handeln, utövad av enskilda handelsidkare eller juridiska personer, borde icke få utgöra anledning att försvåra sådan försäljning. Att rörande tillfällig försäljning föreskriva, att endast vissa kategorier av varor skulle få saluföras på detta sätt, syntes vara ett opåkallat ingrepp i den ekonomiska rörelsefriheten. *Stockholms köpmannaförening* anser begränsning med avseende å varuslagen icke vara påkallad. Vad särskilt anginge konkursvarulager ville föreningen framhålla, att avveckling av gäldbundna bon utan konkurs vore en vanlig företeelse. Vad som ena dagen vore ett avvecklingsbo bleve ofta den andra ett konkursbo. Skillnaden vore endast formell. *Länsstyrelsen i Kristianstad län* utta-

lar likaledes, att det syntes olämpligt att vidtaga någon som helst begränsning i fråga om de varor, som skulle kunna få försäljas. Det föreslagna stadgandet skulle visserligen förekomma en del konkurrens med handelsidkarna på orten, men några olägenheter för allmänheten torde icke kunna uppstå däri- genom, att en handelsidkare finge idka tillfällig försäljning utom hemorten. Tvärtom vore det i mindre samhällen en fördel, att även vissa bättre varor, som i vanliga fall icke kunde där hållas till salu, tillfördes samhället från annat håll, och att allmänheten sålunda bereddes tillgång till ett större urval än som i vanliga fall stode den till buds.

Borttagandet av begränsningen i varuslagen påyrkas även av *Sveriges industriförbund* och *Stockholms handelskammare*. Industriförbundet framhåller, att det i många fall för undvikande av förlust torde vara nödvändigt, att en affärsman finge anordna tillfällighetsförsäljningar jämväl av andra varor än sådana, som angåves i förevarande paragraf. Tillräckligt korrektiv mot missbruk syntes ligga i den föreslagna bestämmelsen om handelskammarens hörande. Handelskammaren framhåller, att behov kunde föreligga att å annan ort sälja varor, som väl vore fullgoda, men som t. ex. vid leverans av någon anledning avvisats av en köpare. Detsamma gällde även i fråga om sådana varor, som efter haveri lossats i främmande hamn. Handelskammaren hänvisade vidare till köplagens föreskrifter i 34, 35 och 55 §§ om skyldighet att för medkontrahents räkning ombesörja försäljning av gods av viss beskaffenhet. Utövändet av en dylik plikt finge ej göras beroende av tillstånd. Då fråga vore om varor, som fordrade alltför kostsam vård, skulle för övrigt med den föreslagna formuleringen tillstånd icke kunna erhållas. Tydligt vore att med bibehållande av kravet på tillstånd det måste möta avsevärd svårighet att finna en formulering, som täckte alla berättigade fall. Enklast vore måhända därför att icke alls begränsa varuslagen. Vidare måste uppmärksammas, att svårigheter ej ställdes för brådiskande försäljning av varor, som på grund av sin beskaffenhet eller eljest måste avyttras med skyndsamhet.

Magistraten i Halmstad anser varubegränsningen för snäv. Det finnes många tillfällen, då en affärsidkare hade de mest fullgoda skäl för avyttring av varor utom sin hemort, t. ex. tillbakavisad leverans. I dylika fall, då t. o. m. en utländsk undersåte ej torde böra fränkännas rätt att avyttra varorna, finge legala hinder för varornas försäljning på lämpligaste sätt ej uppställas. *Magistraten i Ystad* framhåller, att försäljning av förevarande slag kunde vara fullt motiverad jämväl i andra fall, exempelvis för avveckling av en handelsrörelse utan konkurs. Tillstånd borde därför kunna erhållas, då särskilda förhållanden eljest kunde anses betinga den tillfälliga försäljningen. *Magistraten i Sölvesborg* anser skäl saknas att ytterligare begränsa och försvåra möjligheterna att realisera konkursbos tillgångar. Att fordra länsstyrelsens tillstånd för sådan försäljning skulle endast onödigt försvåra boutredningen. Detsamma gällde om auktioner vid boutredning efter avliden handelsidkare och vid bodelning i anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad. Ej heller borde hinder uppställas för laglig likvidation av handelsbolag och enskilda bolag. *Magistraten i Örebro* framhåller, att tillfällighetsförsäljning även bor-

de få omfatta sådana varor, som endast mera undantagsvis såldes av handlandena å orten. Så kunde vara fallet med begagnade föremål (antikviteter), konstverk och dylikt. *Magistraten i Ulricehamn* uttalar den uppfattningen, att det som reaktion mot de överdrivet höga priser, som de lokala köpmannaorganisationerna stundom strävade efter att uppehålla, icke skadade att en och annan realisation då och då komme till stånd.

I anledning av förslaget om att vederbörande handelskammare skulle lämnas tillfälle att yttra sig över inkomna ansökningar, har i åtskilliga yttranden anmärkts, att ett dylikt förfarande finge anses onödigt eller olämpligt. *Stockholms handelskammare* uttalar, att det bleve en mycket ömtålig och grannlaga uppgift, som härigenom komme att åvila handelskammaren. Med fog kunde ifrågasättas, huruvida handelskamrarna lämpligen borde åläggas ett dylikt uppdrag, genom vilket deras verksamhet skulle på ett mera påfallande sätt överflyttas från de allmänna principuttalandenas plan till ett utpräglat ståndpunktstagande rörande en i ett enskilt fall bedriven affärsform. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser anledning att lämna handelskammaren tillfälle till yttrande icke föreligga. *Magistraterna i Skara och Örebro* anse handelskammarens hörande komma att medföra onödig tidsutdräkt och för övrigt vara obehöfligt. *Magistraten i Lund* anser föreskrift om inhämtande av yttrande från handelskammaren onödigt. Enligt den föreslagna paragrafen skulle sådana upplysningar lämnas, att länsstyrelsen i allmänhet själv kunde bedöma, om försäljningstillstånd borde lämnas eller ej. Givetvis stode det länsstyrelsen fritt att i tveksamma fall höra handelskammaren. *Länsstyrelserna i Kristianstads och Hallands län* yrka, att handelskammarens hörande icke må göras obligatoriskt. Ofta vore saken så brådskande, att handelskammarens hörande svårligen medhunnas, och i andra fall kunde frågan ligga så klar, att handelskammarens hörande vore obehöfligt. *Magistraterna i Halmstad och Skellefteå* finna visserligen handelskammaren som regel böra höras, men framhålla, att då det gällde skadade eller för hastig värdeminskning utsatta varor, handelskammarens uttalande näppeligen alltid kunde avvaktas. *Magistraten i Lindesberg* framhåller, att tillfällighetsförsäljningen ej sällan vore av så ringa betydelse, t. ex. vid utförsäljning av mindre konkurslager, att handelskammarens hörande, även om tid härför utan olägenhet kunde disponeras, måste framstå som alldeles opåkallat. *Magistraten i Askersund* uttalar, att bestämmelserna om handelskammarens hörande icke väl passade, då fråga vore om varor utsatta för hastig värdeminskning. *Magistraten i Ystad* framhåller, att handelskammaren knappast kunde äga den lokala detaljkännedom om handelsrörelser å de särskilda orterna inom handelskammarens område, som erfordras. Den utredning, som kunde påkallas, borde lämnas av den offentliga lokalmyndighet, som eljest hade att handlägga näringsrättsliga spörsmål. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser likaledes, att yttrande icke bör inhämtas från handelskammaren men väl från kommunal- och polismyndighet i orten.

Kooperativa förbundet, som, enligt vad förut angivits, hyser den uppfattningen, att all tillfällighetsförsäljning bör vara tillåten utan särskilt tillstånd, vänder sig särskilt mot förslaget, att handelskammarens yttrande skulle in-

hämtas. Om köpenskapens intressen genom handelskamrarna skulle beredas inflytande över frågor av detta slag, borde konsekvensen och rättvisan kräva, att även konsumentintressena gäves tillfälle att framföra sina synpunkter. Här för kunde lämpligen upprättas konsumentkamrar med uppgift att i liknande fall, men även i lagstiftningsfrågor inför statsmakterna, företräda konsumentintresset. Då handelskamrarna hava till uppgift att företräda handels och näringslivets allmänna intressen, vore det att giva dem en obehörig ställning, om de bereddtes tillfälle att öva ett mera direkt inflytande på affärlivet. Redan månheten om att söka bevara handelskammarinstitutionen som en näringslivets allmänna intresserepresentation borde hindra statsmakterna från att lagligen föreskriva, att handelskamrarna skola uppträda som mellankommande part på marknaden.

I sitt utlåtande den 6 juni 1931 framhöll *kommerskollegium*, att utkastet anslöte sig till kollegii tidigare framställda förslag, att tillstånd till tillfällighetsförsäljning endast skulle kunna erhållas, då fråga vore om försäljning av konkursvarulager, dödsbo, skadade varor eller varor, som voro utsatta för hastig förskämning, med allenast den avvikelse att ordet förskämning ersatts med ordet värdeminskning, samt anförde vidare: 'Vid det förnyade övervägande, som kollegium på grundval av de avgivna utlåtandena ägnat föreliggande spörsmål, har kollegium ej kunnat undgå att finna, att den begränsning i möjligheten att bevilja tillstånd till tillfällighetsförsäljningar, som sålunda skulle komma att gälla, i en del fall kan leda till vissa olägenheter. Såsom från flera håll påpekats, kunna nämligen fall tänkas uppkomma, där en tillfällighetsförsäljning är nära nog ofrånkomlig (t. ex. där fartygslast av någon anledning lossats i annan hamn än destinationsortens eller där ett varuparti blivit av köparen avvisat), men där länsstyrelsen genom den föreslagna begränsningen skulle vara lagligen förhindrad att bevilja tillståndet. Att komplettera uppräknigen med alla de fall, som härvid kunna tänkas uppstå, torde vara praktiskt taget omöjligt. En tänkbar utväg vore, om uttrycket 'tillfälligtvis avyttra lager av handelsvaror' i första stycket av 8 § kunde närmare utformas så, att därav klart framgår, att stadgandet endast åsyftar de fall, då en handlande sänder varor till annan ort i syfte att där låta tillfälligtvis försälja dem. I så fall skulle de fall av tillfällighetsförsäljningar, som ovan berörts, komma att falla utanför stadgandets räckvidd.' Kollegium uttalade vidare, att handelskammarens yttrande icke torde behöva inhämtas annat än då så lämpligen kunde ske, samt att kollegium icke kunde biträda förslaget därom, att kommunal- eller polismyndighet i orten skulle höras i handelskammarens ställe.

Den omfattning, i vilken tillfällighetsförsäljningar för närvarande pläga förekomma, framgår av en inom handelsdepartementet med ledning av från länsstyrelserna inhämtade uppgifter upprättad tabell, vilken torde få som bilaga fogas vid protokollet (*bil. D*). Tabellen utvisar, att antalet beviljade tillfällighetsförsäljningar inom hela riket åren 1928—1930 uppgingo till resp. 22, 23 och 25. Överståthållarämbetet uppgiver, att ansökan om tillstånd till tillfällighetsförsäljning icke någonsin gjorts hos överståthållarämbetet. Läns-

Tillfällighetsförsäljningarnas omfattning.

styrelsen i Jönköpings län har icke, i varje fall icke under de sista tio åren, beviljat dylikt tillstånd. I Kronobergs län har tillstånd icke meddelats sedan år 1914, i Gotlands län icke under de senaste tolv åren. Länsstyrelsen i Malmöhus län meddelar, att länsstyrelsen aldrig lämnar sådana tillstånd, varom nu är fråga. I Hallands län har endast en enda ansökan inkommit under de sista tio åren och i Värmlands län har intet tillstånd lämnats under samma tid. Länsstyrelsen i Jämtlands län uppger, att ansökningar om tillstånd äro ytterst sällsynta, och länsstyrelsen i Västerbottens län upplyser, att länsstyrelsen endast en gång under de senaste fem åren beviljat tillstånd.

*Praxis vid
prövning av
ansök-
ningarna.*

Från länsstyrelserna hava vidare uppgifter inhämtats om den praxis, som av dem tillämpas i fråga om tillstånds beviljande. Länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län hava i allmänhet plägat bevilja inkomna ansökningar utan närmare prövning, så snart formaliteterna fyllts. Länsstyrelsen i Örebro län tillägger, att avgiften plägar beräknas tämligen högt, vadan åtskilliga personer, som förfrågat sig om villkoren för tillstånds erhållande, avstått från att ingiva ansökning. Länsstyrelsen i Kronobergs län uppger, att det år 1914 meddelade tillståndet beviljades utan närmare prövning. Länsstyrelsen i Skaraborgs län beviljar tillstånd, därest polismyndigheten i orten förklarar sig icke hava något att däremot erinra. I övrigt synes vid ansökningarnas prövning ortens behov av försäljningen i fråga tillmätas väsentlig betydelse. Länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Västmanlands och Norrbottens län uppgeva, att för dem ortens behov varit avgörande. Länsstyrelsen i Jönköpings län förklarar, att länsstyrelsen icke anser något behov av dylik försäljning föreligga, och att länsstyrelsen därför avslagit inkomna ansökningar. Länsstyrelsen i Malmöhus län brukar av enahanda skäl aldrig lämna tillstånd. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anför, att då handelskammaren, vars yttrande plägar inhämtas, hyser den uppfattningen, att behov av tillfällighetsförsäljning icke föreligger inom länet, inkomna ansökningar regelbundet avslås. Även i Göteborgs och Bohus län hava ansökningarna under de senare åren remitterats till handelskammaren för yttrande. I Gotlands län avslogs den senaste ansökan, som inkom år 1921, bland annat av det skäl, att de ifrågasatta försäljningarna icke kunde anses behövliga för befolkningen i länet med dess jämförelsevis rikliga tillgång på handelsidkare. Länsstyrelsen i Älvsborgs län uppger, att vid tillstånds meddelande såväl ortens behov som varulagrets storlek och art liksom även den eventuella skada, som den tillämnade försäljningen kunde komma att förorsaka de fasta handlandena inom orten, varit avgörande. För länsstyrelsens i Västerbottens län prövning avgörande har varit, att varornas beskaffenhet varit sådan, att avyttringen icke inverkat menligt på de bofasta handlandenas rörelse. Länsstyrelsen i Kristianstads län lämnar tillstånd, därest vederbörande ortsmyndighet — magistrat eller landsfiskal — tillstyrker ansökningen. Länsstyrelsen i Kalmar län uppger, att numera vederbörande polismyndighets och länets köpmannaförbunds yttrande angående behovet plägar inhämtas. Länsstyrelserna i Östergötlands, Hallands, Jämtlands och Värmlands län anför, att, då ansökningar ytterligt sällan förekommit, någon praxis icke utbildat sig. Sistnämnda länsstyrelse tillägger, att i de fall, då ansökan gjorts, sökanden regelmässigt

återkallat densamma, då han blivit uppmärksamgjord på lagens bestämmelser om viss avgift.

Av den redogörelse jag lämnat för länsstyrelsernas nuvarande praxis med avseende å tillstånds beviljande framgår, att det övervägande flertalet av dem vid sin prövning tillmåter ortens behov avgörande betydelse. De nuvarande bestämmelserna i 9 § 3 mom. näringsfrihetsförordningen lämna visserligen icke några närmare direktiv för länsstyrelsernas prövning — i lagrummet anges endast att hänsyn skall tagas 'till de avlämnade betygens innehåll och i övrigt förekommande omständigheter' — men paragrafens tillkomsthistoria utvisar, att denna länsstyrelsernas praxis torde stå i full överensstämmelse med lagstiftarens avsikter.

Som nämnts innehöll näringsfrihetsförordningen i sin ursprungliga lydelse icke några särskilda bestämmelser om tillfällighetsförsäljning. I skrivelse den 1 maj 1886 (nr 35), däri riksdagen uttalade sig för en skärpning av bestämmelserna för rätt att driva gårdfarihandel, framhöll riksdagen, att handlande ofta för kortare tid sloge sig ned på en plats, vare sig i stad eller å landet, och där, till stort förfång för ortens bofasta handlande och skada för allmänheten, utsålde en mängd mer eller mindre värdelöst kram, vanligen under benämning 'realisation för en utländsk konkursmassas räkning' eller dylikt. Riksdagen anhöll därför, att Kungl. Maj:t ville bringa dessa frågor under utredning. I proposition (nr 35) till 1887 års riksdag inhämtade Kungl. Maj:t riksdagens yttrande över ett i anledning av riksdagens berörda skrivelse upprättat förslag till ändringar i näringsfrihetsförordningen, enligt vilket för gårdfarihandel skulle fordras länsstyrelsens tillstånd men för tillfällighetsförsäljning endast anmälan och erläggande av viss avgift. Vid avgörande av frågan, huruvida tillstånd till gårdfarihandel borde beviljas, skulle länsstyrelsen hava att taga hänsyn till, förutom företedda intyg, ortens behov av dylik handel. I sin skrivelse (nr 47) i anledning av propositionen anmärkte riksdagen beträffande förslaget till gårdfarihandels reglering, att det syntes olämpligt, att vid en prövning av sådan beskaffenhet, som här vore i fråga, så strängt begränsa länsstyrelsens prövningsrätt. Med den föreslagna lagstiftningens ändamål syntes bäst överensstämma, att det lämnades öppet för myndigheten att taga hänsyn till alla de omständigheter, som kunde inverka på saken. I författningen borde därför stadgas, att länsstyrelsen hade att vid ansökningens prövning taga 'hänsyn till de företedda betygens innehåll och i övrigt förekommande omständigheter'. I fråga om tillfällighetsförsäljningen uttalade riksdagen som sin åsikt, att anmälan icke kunde anses tillräcklig, samt hemställde att även här tillståndstvång borde stadgas. Då denna art av handelsrörelse ofta lände till betydligt förfång för ortens bofasta handlande och jämväl i övrigt icke väsentligen skilde sig från den s. k. gårdfarihandeln, borde länsstyrelserna även i avseende härå äga att efter förekommande omständigheter pröva, huruvida en person borde tillåtas att idka dylik rörelse. Vid de ändringar, som härefter genom förordning av den 23 september 1887 vidtogos i näringsfrihetsförordningen, gjordes också, i överensstämmelse med riksdagens berörda hemställan, jämväl rätten till tillfällighets-

Departement-
schefen.

försäljning beroende på tillstånd av länsstyrelse och angavs såväl i fråga om gårdfarihandeln som tillfällighetsförsäljningen, att länsstyrelsen vid avgörande av frågan om tillståndets beviljande hade att taga hänsyn till 'betygens innehåll och i övrigt förekommande omständigheter', vilket uttryck alltjämt kvarstår oförändrat i näringsfrihetsförordningen § 9 mom. 3 tredje stycket och mom. 4 fjärde stycket.

Av vad jag här anfört läser tydligt framgå, att lagstiftarens avsikt varit, att länsstyrelserna vid sin prövning av ansökningar om tillstånd till tillfällighetsförsäljning skulle hava att taga hänsyn icke blott till de inlämnade betygen angående sökandens person utan även till ortens behov av dylik handel och omständigheterna i övrigt.

Det ringa antalet ansökningar om tillfällighetsförsäljningar jämväl i de län, där länsstyrelsen icke plägat ingå i materiell prövning av ansökningarna, är ägnat att ingiva tvekan, huruvida dessa försäljningar numera överhuvud taget hava något behov att fylla. För den konsumerande allmänheten läser ett upphörande av tillfällighetsförsäljningarna icke kunna förväntas medföra någon nämnvärd olägenhet. Såsom kooperativa förbundet framhållit, bör naturligen allmänheten icke på något sätt betagas möjlighet att erhålla tillgång till billiga varor, men erfarenheten synes mig hava visat, att förekommande försäljningar av denna art i regel icke varit till gagn för allmänheten. Försäljningarna kunna snarare anses hava framkallat ett konstlat köpebehov och hava ofta omfattat mindervärdiga varor. Som regel anordnas dylika försäljningar för att handlanden skall få avyttra ett för honom tyngande lager. Visserligen kunde ur sistnämnda synpunkt ett förbud för sådana tillfällighetsförsäljningar betraktas som ett försvårande av handelsidkarnas avsättningsmöjligheter. Men härvid bör beaktas, att ifrågavarande försäljningar endast förekomma inom detaljhandeln och att den stora grupp av detaljhandels utövere, som äro anslutna till Sveriges köpmannaförbund, enstämmigt uttalat sig för en begränsning av tillfällighetsförsäljningarna i enlighet med de av kommerskollegium i principutlåtandet angivna riktlinjerna.

Då, som jag nyss angivit, tillfällighetsförsäljningarna för allmänhetens vidkommande torde vara av skäligen ringa betydelse, synes ett tillmötesgående i väsentliga delar av köpmannaförbundets önskemål icke böra möta betänkligheter. I enlighet med denna min uppfattning har jag ansett tillstånd till tillfällighetsförsäljning böra lämnas endast för försäljning av vissa kategorier av varor, beträffande vilka en snabb utförsäljning kan vara av behovet påkallad. Hur denna försäljningsverksamhet lämpligen bör i detalj regleras, torde jag i det följande få närmare angiva.

**Konkurs-
hinder.**
*Gällande
rätt.*

I § 2 näringsfrihetsförordningen uppställs för rättigheten att idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe, eller att, med biträde av annan än hustru och hemmavarande barn, till avsalu tillverka fabriks- och hantverksarbeten, eller såsom yrke utöva annan hantering bland annat fordran på rådighet över sin egendom.

Utkastet.

I det preliminära författningsutkastet uteslöts denna bestämmelse. Som skäl härför anfördes, att uppställandet av ett dylikt villkor knappast torde vara av

någon större praktisk betydelse. Råkade t. ex. en handlande i konkurs, måste han avträda alla sina tillgångar till sina fordringsägare och bleve därigenom praktiskt taget förhindrad att fortsätta sin handel. Vidare kunde ett dylikt krav verka oegentligt, då ej mindre en konkursgäldenär, så snart konkursen avslutats, kunde öppna näringsverksamhet än även den, som under hand eller enligt ackordslagen erhållit ackord, vore oförhindrad att fortsätta sin rörelse. I vissa fall kunde det vara lämpligt, att en yrkesidkare trots konkurs finge fortsätta sin verksamhet. Så kunde t. ex. vara fallet i fråga om en advokat, en hantverkare eller en droskägare.

Mot utkastets ståndpunkt härutinnan hava i en del av de inkomna yttrande- *Yttrandena.* na anmärkningar framställtts. Av länsstyrelserna anser sålunda *länsstyrelsen i Stockholms län*, att detta villkor i vissa fall, såsom t. ex. beträffande mindre hantverk, utan olägenhet kunde bortfalla, medan i andra fall åter, såsom t. ex. beträffande näringsidkare, vilka i sitt yrke kunde anförtros förvaltning av annans egendom, villkoret syntes böra bibehållas. Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* finner åtskillnad mellan olika näringsgrenar påkallad. Särskilt i fråga om handeln kunde det icke vara med god ordning överensstämmande, att en person, som måst överlåta sin egendom till sina gäldenärer, skulle under konkurstiden kunna ikläda sig nya förbindelser, måhända lägga sig till med ett icke obetydligt varulager och praktiskt taget fortsätta sin verksamhet, som om ingenting hänt. Att bringa reda i en sådan konkursgäldenärs affärer bleve måhända ej alltid en så lätt sak. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser kravet böra bibehållas i fråga om handelsrörelse, *länsstyrelsen i Örebro län* åtminstone i fråga om butikshandel. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* ställer sig tveksam och förordar ytterligare utredning. *Länsstyrelsen i Gotlands län* hyser betänkligheter mot ett slopande av detta villkor.

Av handelskamrarna hava *Östergötlands och Södermanlands handelskammare*, *Smålands och Blekinge handelskammare* samt *handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* förordat konkurshindrets bibehållande i fråga om handelsyrket, medan *Stockholms handelskammare*, *handelskammaren i Göteborg* samt *Västergötlands och Norra Hallands handelskammare* uttryckligen förordat konkurshindrets borttagande och övriga handelskammare lämnat utkastets ståndpunkt härutinnan utan erinran.

Flertalet magistrater och stadsstyrelser synas ansluta sig till utkastets ståndpunkt. Nio av dem hava dock ansett konkurshindret böra bibehållas, medan sex funnit detta villkor böra upprätthållas allenast beträffande vissa slag av näringsverksamhet. I följande yttranden har i ämnet gjorts mera utförliga uttalanden.

Sålunda anför *stadsstyrelsen i Lidingö*: 'Låt vara att den omständigheten, att en person icke är försatt i konkurs, icke är liktydigt med att vederbörande är ekonomiskt vederhäftig för de förbindelser, han kan komma att ingå, så innebär dock villkoret om att näringsidkare skall råda över sin egendom ett absolut minimikrav på ekonomiskt underlag för företaget, som icke utan vidare torde böra släppas, åtminstone vad beträffar nya företag. Det måste enligt stadsstyrelsens mening verka stötande, om en näringsidkare, som gjort konkurs, omedelbart skulle kunna under ny firma, som ju enligt förslaget icke behöver innehålla hans namn, börja en liknande rörelse. Något olika ligger kanske

förhållandet beträffande fortsättandet av en en gång börjad rörelse efter inträffad konkurs. Stadsstyrelsen kan emellertid icke dela den uttalade uppfattningen, att det skulle vara synnerligen lämpligt att en advokat eller droskägare skulle under dylika förhållanden få fortsätta sin verksamhet. Beträffande advokatycket torde kravet på ekonomisk vederhäftighet göra sig med särskild styrka gällande. Vad åter en droskägare beträffar, förefaller det stadsstyrelsen svårligen möjligt, att konkursgäldenären skulle själv kunna fortsätta rörelsen med sina gamla fordon, vilka väl, om de icke köpts på avbetalning och återtagas av säljaren, måste avträdas till fordringsägarna. Stadsstyrelsen skulle för sin del icke tveka, att genast avslå en ansökan om tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik från en person i konkurs och skulle likaledes indraga redan meddelat tillstånd, därest tillståndshavaren försattes i konkurs och de i rörelsen använda automobilerna i samband härmed försäljas eller återtagas av säljaren. Stadsstyrelsen vill vidare påpeka den praktiskt taget fullständiga rättslöshet, som under konkursen kännetecknar sådana fordringsägare, vilkas fordringar uppkommit efter konkursen. Endast beträffande smärre hantverkare, som för sin rörelse icke i nämnvärd utsträckning behöva anlita kredit, torde rörelsens fortsättande efter konkursen kunna komma i fråga. Beträffande dylika näringsidkare torde emellertid ett konkursförfarande mera sällan förekomma, då ju några fordringsägare knappast finnas, och i varje fall torde konkursen komma att behandlas enligt 185 § konkurslagen och sålunda avvecklas på mycket kort tid. Stadsstyrelsen anser därför, att rådighet över sin egendom bör bibehållas såsom villkor för rätten att driva näring. Därest viss näringsutövning anses böra undantagas, såsom redan nu är fallet, torde villkoret måhända böra begränsas till näring, som medför bokföringsskyldighet. — *Magistraten i Linköping* anför: 'Man måste ju medge, att den nuvarande formen för styrkande att en person, som vill börja handel, råder över sin egendom d. v. s. icke är i konkurs försatt, är allt annat än effektiv. De nu begagnade, så kallade konkursbevisen kunna ju icke intyga annat än att vederbörande icke är försatt i konkurs vid den domstol, inom vars värjo han vid tiden för intygets utfärdande är mantalsskriven, och innebär således icke något intygande, att icke vederbörande inom annan domkrets är försatt i konkurs, som fortfarande pågår. Då det just efter inträffad konkurs är jämförelsevis vanligt, att en köpman söker sig en annan verksamhetsort, är det således möjligt, att han, trots att hans konkurs ännu ej är avslutad, med klart konkursbevis kan börja handel på annan ort, förutsatt att han där blivit mantalsskriven. Men det förefaller dock stötande för det allmänna rättsmedvetandet, att det skall göras direkt tillätligt för en person, som icke råder över sin egendom, att få öppna handel och inleda personer, som sakna kunskap om förhållandet, i affärstransaktioner. Enligt gällande konkurslag räknas ju till konkursbo även egendom, som tillfaller gäldenären under konkursen, låt vara att av vad han genom eget arbete under konkursen kan sig förvärva icke skall tillkomma konkursboet mera än vad som återstår, sedan avdrag skett för gäldenärens, hans makas och oförsörjda barns och adoptivbarns skäliga underhåll. Det har som skäl för borttagandet av det ifrågavarande villkoret anförts, att sedan genom den nya bokföringslagen registreringsplikt införts för en hel del nya yrkesutövare t. ex. advokater, det skulle vara obilligt att en sådan, därest han råkade i konkurs, skulle betagas möjligheten att under konkursen fortsätta sin rörelse. Ja, detta kan, om man håller sig till just advokatexemplet, gälla beträffande själva sakkörarverksamheten, men denna är för en nutidens advokat av rätt underordnad betydelse i jämförelse med hans andra uppdrag, och det vill förefalla, som om det ej vore så orimligt begärt, att även en advokat, vars huvudsakliga verksamhet kan bestå i förmögenhetsförvaltning och dylikt, finge upp-

höra med sin verksamhet, så länge han icke rådde över sin egendom, och ännu mer att han för att få börja verksamhet som förvaltare av andras egendom och förmögenhet måste styrka, att han själv råder över sin egendom. Magistraten anser, att för behörighet att driva handel m. m. alltjämt bör fordras att vederbörande styrker, att han råder över sin egendom. — *Magistraten i Karlskrona* framhåller, att det väl finnes åtskilliga näringar, som utan menliga följder kunde idkas även av den, som vore försatt i konkurs, men att vid flertalet bokföringspliktiga näringsgrenar detta med hänsyn till tredje mans rätt icke kunde utan risk tillstädjas. Något intrång i näringsidkares förvärvsmöjlighet eller annat väsentligt men för honom genom bibehållandet av bestämmelsen om konkurs såsom hinder för närings bedrivande torde icke vara att befara, ty i alla de fall, där ackordsuppgörelse ej kommit till stånd, torde konkursgäldenärerna framdeles liksom hittills för att skydda sig mot de gamla borgenärernas krav komma att fortsättningsvis utöva sin rörelse i någon anhörigs eller väns namn. Tillåtelsen att fortsätta näringen även under konkurs torde sålunda i det stora flertalet fall komma att sakna varje praktisk betydelse, och under alla förhållanden ansåge magistraten, att åtminstone handel ej borde få bedrivas av den, som befunde sig i konkurstillstånd. — *Magistraten i Ystad* framhåller, att konkurslagen i fråga om ämbets- och tjänstemän stadgade prövning i varje särskilt fall, huruvida han, innan fyra månader förflutit från beslutet om egendomsavträdet, finge åter inträda i tjänsteutövning. Borttagandet av ifrågavarande villkor för rättigheten att driva handel eller annan näring i mera vidsträckt omfattning vore ägnat att försvaga kravet på redbarhet hos näringsidkarna och sålunda minska förtroendet inom näringslivet till men för detsamma. Den av kommerskollegium förebragta utredningen syntes ock hos vederbörande myndigheter och sammanslutningar konstatera snarare en tendens att skapa ytterligare legala villkor för rätten att idka handel än att vilja borttaga ett för sagda befogenhet så vitalt villkor som ekonomisk handelsfrihet av här avsedda art. — *Magistraten i Trälleborg* anför, att det syntes väl överensstämma med grunderna för konkursinstitutet, att en gäldenär i och med konkursutbrottet förlorade förvaltningen över sin rörelse och att denna förvaltning överlämnades åt konkursboet. För en gäldenär, som drivit rörelse, vore nämligen orsakerna till obeståndet oftast att hänföra till rörelsen, och det allmänna intresset av ett snart klarläggande av gäldenärens ekonomiska ställning syntes därför kräva, att han fräntoges rätten att fortsätta en verksamhet, som medför risk för nya förluster. Likaså vore det olämpligt att tillåta konkursgäldenären att öppna ny rörelse, innan hans förra blivit avvecklad genom konkursen. — Enligt *magistratens i Hjo* mening lede det icke något tvivel därom, att olägenheter av ganska allvarlig art komme att uppstå i förhållandet mellan konkursförvaltaren och gäldenären, om denne tillåtes att fortfarande driva handel eller annan näring. — *Magistraten i Gävle* anser, att ifrågavarande krav icke bör helt uppgivas utan bibehållas för rätt att idka handel i allmänhet eller att driva fabriksrörelse. Konkursgäldenären bleve då ej betagen möjlighet att ägna sig åt annat näringsfång. Ett dylikt villkor hindrade dock i viss mån i konkurs satta affärsmän, som visat sig vara notoriska bedragare, att fortsätta sin bedrägliga verksamhet. För näringslivet vore det av intresse att förhindra tillkomsten av firmor, vilkas innehavare redan vid starten vore i konkurs, och som i mer eller mindre grad skulle få karaktären av 'sågsåpansfirmor'.

Sveriges köpmannaförbund, med vilket *Sveriges hantverksorganisation* instämmer, anser förbudet böra bestå i fråga om handelsrörelse. Förbudet hade en viss moralisk verkan och vore mången gång ägnat att sporra en gäldenär till än större ansträngningar för att undgå insolvens.

I övrigt har endast *Sveriges advokatsamfund* motsatt sig ett slopande av bestämmelsen om konkurs såsom hinder för näringsutövning. Samfundet har i ämnet uttalat följande:

'Advokatverksamheten vore ett typiskt exempel på ett yrke, som icke borde få utövas av andra än dem, som råda över sig och sitt gods. I samfundets stadgar funnes föreskrift härom. Redan den omständigheten, att med varje utövning av advokatverksamhet för egen räkning måste följa omhänderhavande i större eller mindre utsträckning av annans medel, torde motivera det av samfundet upprätthållna kravet på dess ledamöters rådighet över sig och sitt gods. Men oavsett detta förhållande vore det av vital betydelse för advokaten att i sin yrkesverksamhet hava den icke minst i ekonomiskt avscende självständiga ställning, som erfordrades såväl för att sätta honom i tillfälle att verkställa nödig sovring av erbjudna uppdrag som för behörigt hävdande av klientens rätt och bästa gentemot alla stridande intressen. Det torde vara uppenbart, att konkurstillstånd tillskapade både en osäkerhet beträffande möjligheten att på betryggande sätt omhänderhava främmande medel och ett beroende av andra, som vore oförenligt med drivande på tillfredsställande sätt av egen advokatverksamhet. Utan tvivel gäves det även andra mera näringsbetonade yrken än advokatverksamheten, för vilka det vore lämpligt upprätthålla kravet, att näringsidkaren måste råda över sig och sitt gods. Exempelvis torde det vara betänkligt att medgiva en i konkurstillstånd försatt handelskommissionär rätt att fortsätta rörelsen, särskilt som dylik rörelse ofta bedreves utan lager och under sådana förhållanden i övrigt, att mellankommande konkurs icke de facto medförde någon inskränkning i möjligheten att fortsätta verksamheten. Styrelsen vore icke beredd att taga ståndpunkt till problemet om den utsträckning, i vilken ett uppgivande av kravet på att näringsidkare skall råda över sig och sitt gods vore motiverat. Av det anförda torde dock framgå, att konkurs såsom diskvalifikationsgrund för näringsutövning icke borde generellt avskaffas.'

I sitt utlåtande av den 6 juni 1931 förklarade *kommerskollegium* det ej kunna förnekas, att vissa skäl talade för att konkurs såsom absolut hinder för näringsutövning finge bortfalla. Någon större praktisk betydelse syntes frågan dock icke äga. Ifrågasättas kunde emellertid om icke konkurshindret borde bibehållas för vissa grupper av näringsutövare. Vad styrelsen för Sveriges advokatsamfund haft att anföra härom syntes ej kunna fränkännas berättigande. De grupper av näringsutövare, för vilkas del konkurshindret borde bibehållas, syntes närmast vara de, som i en eller annan form handlade förvaltningen av andras egendom. Att emellertid härvidlag finna en lagtekniskt hållbar gränslinje torde erbjuda stora vanskligheter. En möjlighet vore, att i näringslagen låta hindret i fråga bortfalla men att i vissa specialförfattningar upptaga en föreskrift, motsvarande den i gällande lag upptagna, att för näringsutövningen ifråga fordrades bl. a. att råda över sin egendom. En annan möjlighet vore att i näringslagen bibehålla konkurshindret generellt men att bereda t. ex. den myndighet, som förde handelsregister, rätt att, där särskilda skäl föreligga, medgiva undantag. Skulle ingen av dessa vägar befinnas framkomlig, syntes gällande lags föreskrift i ämnet böra bibehållas.

De framställda invändningarna mot förslaget om konkursvillkorets borttagande synas mig till stor del bottna i ett överskattande av verkningarna av en sådan åtgärd. Följden skulle ingalunda, såsom i ett av yttrandena befarats, bliva, att gäldenären skulle kunna 'praktiskt taget fortsätta sin verksamhet, som

om ingenting hänt'. Enligt 27 § konkurslagen skall all egendom, som tillhörde gäldenären, då beslutet om egendomsavträde meddelades, eller som tillfaller honom under konkursen, anses såsom konkursboets egendom. Från vad gäldenären under konkursen kan förvärva genom eget arbete skall dock avdrag göras dels för vad som åtgår till hans eget samt hans makes och oförsörjda barns eller adoptivbarns skäliga underhåll, dels ock för all kostnad till förlag, och har gäldenären att med konkursförvaltaren träffa överenskommelse om vad sålunda må avdragas. Vidare äger enligt 60 § konkurslagen förvaltaren att för konkursboets räkning fortsätta den rörelse gäldenären tidigare drivit. Av dessa bestämmelser lär följande, att även om det i nuvarande näringsfrihetsförordning uppställda förbudet för näringsutövning under konkurs skulle bortfalla, gäldenären dock i allmänhet bleve förhindrad att utan konkursförvaltarens medgivande driva näring.

Som kommerskollegium framhållit torde frågan om detta villkors bibehållande emellertid vara av skälig ringa betydelse. På grund härav och då i flera av de inkomna yttrandena yrkande gjorts om bestämmelsens bibehållande oförändrad, har jag icke funnit anledning att nu föreslå någon ändring av stadgandet i fråga.

Vid upptagandet av det utredningsarbete, vars resultat nu är under övervägande, synes hava förutsatts, att arbetet skulle utmynna i en genomgripande revision av näringsfrihetsförordningen och därmed sammanhängande författningar. De ämnen, som skulle upptagas till behandling, avsågo sålunda — jämte frågorna om legala kompetensvillkor samt kringföringshandel och s. k. realisationer — jämväl bland annat spörsmålet om utlännings rätt att idka näring och frågan om ändringar i näringsregistreringen, varjämte ifrågasattes, huruvida icke ett sammanförande av olika på skilda författningar nu uppdelade näringsrättsliga bestämmelser kunde ske.

Som framgår av den redogörelse, jag förut lämnat för frågan om de legala kompetensvillkoren, finner jag mig icke kunna förorda, att några bestämmelser därom inflyta i lagstiftningen. Frågan om näringsregistreringens omläggning torde lämpligen böra upptagas i samband med en blivande revision av lagen angående handelsregister, firma och prokura, vilken fråga dock icke är i det läge, att den kan i detta sammanhang företagas till slutlig prövning. Vad angår spörsmålet om utlännings rätt att här i riket idka näring, lär en revision av bestämmelserna därom icke för närvarande lämpligen böra ifrågakomma. Beträffande slutligen tanken på en mera enhetligt ordnad näringslagstiftning genom sammanförande av de på olika författningar splittrade bestämmelserna i ämnet, kunde en sådan ordning ur teoretisk synpunkt visserligen synas motiverad. Emellertid lär detta numera få anses praktiskt ogenomförbart på grund av mängden och omfattningen av de specialförfattningar av näringsrättsligt innehåll, som efter hand tillkommit.

Bland de skilda spörsmål, som under förevarande utredningsarbete varit föremål för behandling, skulle sålunda återstå endast frågan om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning, beträffande vilka former av handel, enligt

**Utrednings-
arbetets
resultat.**

Departementetschefen.

vad jag förut angivit, även enligt min uppfattning vissa ändringar i gällande bestämmelser äro påkallade.

Med hänsyn till den begränsade räckvidd, den förevarande frågan sålunda erhållit, synes mig knappast lämpligt att i detta sammanhang företaga en omarbetning av hela näringsfrihetsförordningen. Ehuru vissa delar av denna författning numera upphävt och andra genom utvecklingens gång kommit att sakna praktisk betydelse, torde något behov av en ny författning i ämnet dock icke vara för handen.

Vid övervägandet av frågan om ändringar i bestämmelserna om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning har jag funnit, att de nya stadganden, som bliva erforderliga, icke låta sig väl inpassas i näringsfrihetsförordningen. Jag anser mig därför böra föreslå, att dessa bestämmelser upptagas i en särskild lag, benämnd *lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning*. Förslag till en sådan lag har inom handelsdepartementet utarbetats. Därvid hava också beaktats bland annat de önskemål, som framkommit om beslagsrätt vid och skärpta påföljder för olaga kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning. Härtill torde jag få närmare återkomma i det följande vid behandling av lagens särskilda paragrafer.

Vid utfärdandet av en ny lag av nu avsett innehåll torde böra i näringsfrihetsförordningen intagas hänvisning till ifrågavarande lag. I samband därmed lära också förordningens stadganden om utlännings rätt att idka näring böra undergå vissa följändringar. Nu avsedda bestämmelser hava sammanförts i en *lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet*, vartill förslag jämväl utarbetats inom handelsdepartementet.

Jag torde härefter få övergå till författningsförslagets särskilda paragrafer.

Förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning.

**Speciell
motivering.**

Rubriken.

Då näringsfrihetsförordningen med uttrycket gårdfarihandel endast avser varors kringförande till salu utom ort, där gårdfarihandlaren är bosatt, eller, om han tillika anmält sig idka fast handel, där han inrättat kontor av stadigvarande beskaffenhet, samt detta uttryck icke torde väl passa in på nyare former av ambulerande handel, har i enlighet med kommerskollegii hemställan i lagförslaget använts uttrycket kringföringshandel såsom beteckning för all försäljning för omedelbar leverans av medförda varor. Under detta begrepp faller dock ej försäljning under besök, som skett i anledning av kundens därom på förhand framställda begäran. Likaledes har näringsfrihetsförordningens i viss mån missvisande uttryck realisation ersatts med uttrycket tillfällighetsförsäljning.

1—3 §§.

Till förklaring av de i dessa paragrafer upptagna bestämmelser torde få hänvisas till vad i den allmänna motiveringen anförts. Här må endast ytterligare tilläggas, att tillståndstvånget uttryckligen är avsett att omfatta även

kringföringshandel, som bedrivs av bolag och andra juridiska personer. Då uttrycket 'ort', som användes i näringsfrihetsförordningens bestämmelser om gårdfarihandel, måste anses alltför obestämt för att i detta sammanhang begagnas, har, såsom kommerskollegium föreslagit, tillståndstvånget i stället hänförs till området utanför den kommun, där sökanden är bosatt eller där han driver fast handel. Juridisk person bör anses vara bosatt, där styrelsen har sitt säte, eller, om styrelse icke finnes, där rörelsens huvudkontor är beläget. — Att de försäljare, som anlitas vid kringföringshandel, jämväl böra av myndigheten godkännas, synes mig nödvändigt för att säkerställa syftet med de nu ifrågasatta bestämmelserna.

4 §.

Det material, som skall ligga till grund för tillståndsmyndighetens prövning, bör i första hand förebringas av sökanden själv. Då det är av betydelse, att härvid upplysning föreligger om arten av de varor, som skola kringföras, har i förslaget liksom i det tidigare utkastet sökanden ålagts att vid ansökan lämna uppgift härom. Sådan föreskrift finnes icke i gällande rätt. Då den, genom vilken försäljningen skall äga rum, måste vara godkänd av tillståndsmyndighet, har sökanden vidare ålagts att lämna uppgift om vem han vill använda som försäljare.

I stället för gällande bestämmelser om beskrivning på utseende och åldersuppgift har upptagits ett stadgande därom, att försäljarens fotografi skall ingivas för att sedan införas i det för honom utfärdade beviset. Vill sökanden själv kringföra varorna, gäller vad som stadgats om försäljare naturligen även för honom.

Mot den i det preliminära utkastet föreslagna föreskriften om skyldighet för sökanden att vid ansökan om tillstånd till kringföringshandel utom hemorten förete intyg, att han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet har länsstyrelsen i Älvsborgs län uttalat, att detta intyg visserligen gäve intryck av att vara en verklig spärr mot olämpliga handlande, men att enligt länsstyrelsens förmenande intyget i praktiken ej komme att bli mycket mer än en formalitet. Hade vederbörande ej tidigare råkat i sådant klammeri med rättvisan, som ej kunde fördöljas, kunde man vara övertygad om, att ju svagare han vore som självförsörjare desto vackrare intyg kunde han prestera från de kommunala myndigheterna om sin lämplighet som gårdfarihandlare. Gårdfarihandeln vore den sista utvägen före fattigvården, och en god kommunalman strävade naturligtvis såväl i kommunens som i den sökandes eget intresse, att förhindra att vederbörande fölle fattigvården till last. Han intalade sig lätt, då han skulle utfärda intyget, att sökanden vore för arbetet lämplig. För länsstyrelsen åter ställde det sig oftast mycket svårt att skaffa sig säkrare uppgifter än dem, som lämnades av de kommunala förtroendemännen med deras lokala personkännedom. Under framhållande av att anskaffande av intyg ofta vore betydligt mera betungande än vad man i allmänhet syntes vara böjd att antaga, har man vidare anmärkt, att sökanden ofta kunde vara så väl känd för länsstyrelsen, att särskilt intyg om hans redbarhet och ordentlighet finge anses fullständigt obehövt.

Även om ifrågavarande intyg, varom föreskrift för övrigt finnes i näringsfrihetsförordningen, på sätt länsstyrelsen gjort gällande icke alltid kommer att visa sig fullt tillförlitligt, läser intyget dock i regel kunna tjäna tillståndsmyndigheten till god ledning. Jag har därför ansett bestämmelsen härom böra bibehållas. Då emellertid sökanden kan vara så välkänd, att intyg om redbarhet och ordentlighet må vara onödigt, har föreskrivits, att sådant intyg endast erfordras, då sökanden icke är av myndigheten känd. Är sökanden ett aktiebolag eller annan juridisk person läser det icke kunna komma i fråga att upprätthålla en dylik föreskrift. Skyldighet att förete ifrågavarande intyg har därför endast föreskrivits för fysiska personer.

Enligt gällande rätt skall enahanda intyg förete även i fråga om den, genom vilken försäljningen skall äga rum. Kommerskollegium samt några länsstyrelser och Sveriges köpmannaförbund hava ansett föreskriften härom böra bibehållas. Det torde dock vara att befara, att detta intyg i fråga om försäljarna långt mer än i fråga om sökanden skulle bliva en tom formalitet utan praktisk betydelse. Att utöver det fall, då sökanden ärnar själv kringföra varorna — närmast motsvarande den nuvarande gårdfarihandeln — föreskriva dylikt intyg i fråga om försäljarna, har därför icke synt mig påkallat.

För närvarande fordras i fråga om såväl sökanden själv som hans biträden jämväl myndighetsbevis, konkursbevis och för gift kvinna i äldre äktenskap, vilken sammanlever med mannen, bevis om mannens tillåtelse till verksamhetens utövande. I utkastet upptogs icke föreskrift om skyldighet att förete dessa bevis och häremot har i de inkomna yttrandena icke gjorts någon anmärkning. Då dessa intyg ej synas vara av nämnvärd betydelse men väl förorsaka sökandena både besvär och kostnader, har jag ansett fordran härom icke böra uppställas.

Enligt utkastet skulle sökanden vidare förete bevis, att han erlagt honom påförda utskylder, som under föregående och löpande kalenderår förfallit till betalning. Sveriges organiserade gårdfarihandlare hava mot detta stadgande, som saknar motsvarighet i nuvarande näringsfrihetsförordning, anmärkt, att det icke syntes riktigt, att ifråga om en viss verksamhetsgren göra en näringsidkares rätt att utöva sin rörelse beroende av om han guldit sina utskylder eller ej, då dylik skyldighet ej i andra fall uppställts som villkor för näringsutövning. Magistraten i Örebro framhåller, att bestämmelsen även skulle gå ut över den, som trots god vilja icke kunnat betala sin skatt, och hindra honom i hans lofvärda önskan att försörja sig.

Utskyldernas punktliga erläggande får visserligen i allmänhet anses vara ett kriterium på redbarhet och ordentlighet. Att emellertid för en viss grupp av näringsidkare uppställa fordran på företeende av bevis om utskyldernas erläggande synes mig varken rättvist eller lämpligt, varför det ifrågasatta stadgandet icke upptagits i lagförslaget.

5 §.

För innebörden av dessa bestämmelser har tidigare redogörelse lämnats i samband med den allmänna motiveringen.

Att tillståndsmyndighetens beslut får i vanlig ordning överklagas genom besvär, torde icke behöva särskilt anmärkas.

6 §.

För underlättande av länsstyrelsernas kontroll har, i likhet med vad för närvarande är fallet, tillstånd till kringföringshandel utom hemorten ansetts böra beviljas allenast för kalenderår eller del därav.

Enligt utkastet skulle jämväl i fråga om kringföringshandel inom hemorten årlig framställning göras. Detta torde dock näppeligen vara av behovet påkallat. Här hava myndigheterna att pröva ansökningen efter andra grunder än då fråga är om kringföringshandel utom hemorten. Har det en gång blivit av polismyndigheten i hemorten avgjort, att anledning icke föreligger att förvägra sökanden rätt att där idka kringföringshandel, synes all sannolikhet tala för att han jämväl ett kommande år är lika lämpad att utöva denna verksamhet, vadan en förnyad ansökan merendels endast bleve en tom formalitet, förenad med besvär och kostnader. Härtill kommer, att myndigheten, såsom jag senare torde få närmare beröra, synes böra tillerkännas befogenhet att, när helst anledning därtill förekommer, återkalla tillståndet och godkännandet. Anställer sökanden ny försäljare, måste naturligen polismyndighetens godkännande beträffande denne inhämtas. På grund av vad sålunda anförts har jag i fråga om kringföringshandel inom hemorten ansett bevis om tillstånd och godkännande böra kunna utfärdas att gälla tillsvidare eller, om anledning därtill förekommer, för viss tid.

Slutligen må anmärkas, att den i näringsfrihetsförordningen nu upptagna anvisningen, att tillkännagivande om det meddelade tillståndet till polis- och kommunalmyndigheternas efterrättelse bör införas i länskungörelserna, icke upptagits i förslaget. Föreskrift härom har ansetts obehövligen, då länsstyrelserna även därför utan lära komma att införa dylikt meddelande, därest så finnes lämpligt.

7 §.

Såsom jag förut nämnt, upptogs i enlighet med kommerskollegii förslag i det preliminära författningsutkastet vissa detaljerade föreskrifter i fråga om försäljarnas kvalifikationer vid kringföringshandel utom hemorten, medan vid kringföringshandel inom hemorten endast den skulle få underkännas såsom försäljare, som uppenbarligen vore därtill olämplig.

I ett flertal yttranden har hemställts, att de för försäljarna uppställda speciella kraven måtte ersättas med en generell föreskrift om lämplighet. Så framhåller t. ex. föreningen Skyddsvärnet, att dessa fordringar skulle utgöra ett svårt hinder i föreningens verksamhet för beredande av arbete åt frigivna fångar och att det syntes tvivelaktigt, om lagstiftarens mening varit, att påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen skulle kunna ytterligare skärpas genom restriktioner i speciallagstiftningen. Kooperativa förbundet anför i detta sammanhang: 'Det synes styrelsen, som om de föreslagna bestämmelserna om försäljare vore onödigt rigorösa, liksom de äro oförenliga med

den frihet att utvälja och anställa personal, handelsidkare eljest äger. Avgjort olämpligt finner styrelsen det vara att lägga i myndighetens hand att på grunder, som icke äro angivna i lagen, vägra en person rätt att förtjäna sitt bröd som försäljare. Överhuvud är styrelsen av den mening, att det närmast bör ankomma på den firma, som bedriver kringföringshandeln, att utvälja de personer firman vill använda som biträden i sin verksamhet. Att ställa sådana firmor eller handelsidkare i annan klass än de företagare, som driva affär uteslutande i butik, förefaller att vara oegentligt och ägnat att inge allmänheten en generellt taget oberättigad misstro till den varuhandel, som drives från rörliga lager. Styrelsen hyser därför den uppfattningen att ifrågavarande bestämmelser böra utgå ur paragrafen.' Magistraten i Örebro finner föreskriften om läkarintyg onödig och orättvis, då något liknande icke funnes stadgat för andra yrkesgrupper, vilka på grund av sin verksamhet kunde tänkas utgöra en lika stor smittofara. Samma synpunkt understrykes av föreningen Sveriges organiserade gårdfarihandlare. Magistraten i Skara anser fordran på läkarintyg vara av föga praktisk betydelse, eftersom smittsam sjukdom kunde uppkomma under tillståndstiden.

Kommerskollegium har i sitt senare utlåtande framhållit, att kollegium visserligen i principutlåtandet föreslagit den i utkastet intagna uppräknings av absoluta diskvalifikationsgrunder för försäljarna, men att kollegium med hänsyn till vad i vissa utlåtanden anförts numera ville förorda, att denna uppräknings utginge. Såsom i en del yttranden framhållits, finge nämligen en dylik specifikation anses vara onödig. Vad särskilt anginge sådan sökande, som dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ville kollegium erinra om, att de sakkunniga, som den 30 september 1915 avgivit förslag till borttagande ur lagstiftningen av straffpåföljden förlust av medborgerligt förtroende, i sitt betänkande framhöllo, att för framtiden borde iakttagas den största återhållsamhet i fråga om sådana föreskrifter utanför strafflagen, vari rättsförluster bleve förbundna med bistraff av ifrågavarande natur. Vid ärendets framläggande för riksdagen (prop. 1918, nr 63, sid. 68) anslöt sig vederbörande departementschef till de sakkunnigas uttalande i denna del. Kollegium hemställde, att föreskriften i fråga begränsades så, att som försäljare icke finge godtagas den, som icke kunde anses därtill lämplig.

De sålunda framställda anmärkningarna synas mig icke kunna fränkännas berättigande. Vid bestämmande av de fordringar, som böra uppställas i fråga om försäljarna, får icke förbises, att det dock är sökanden, på vilken ansvaret för kringföringshandelns tillfredsställande anordnande och bedrivande i första hand vilar, och att det ligger i hans intresse att endast anställa sådana biträden, som kunna förväntas utöva sin syssla utan att giva anledning till anmärkning. Det må också erinras, att sökanden, därest olämpliga försäljare anlitas, löper risk att få tillståndet indraget. På grund härav har jag i fråga om försäljarna ansett annat stadgande i förevarande avseende icke böra uppställas än att som sådan icke må godtagas den, som kan antagas vara därtill olämplig. Länsstyrelserna hava sålunda här lämnats fri prövningsrätt.

I paragrafens andra stycke har meddelats bestämmelse därom, att särskilt

bevis skall utfärdas för den, som godkänts som försäljare. Att handlanden själv skall erhålla bevis om det honom meddelade tillståndet att idka kringföringshandel torde icke behöva i lagtexten utsägas. Såsom av kommerskollegium framhållits, lärer hinder ej möta, att medgivande till försäljning i annat län lämnas genom påstämpling å tillståndsbeviset eller å försäljarens bevis.

I det föregående har jag angivit som min mening, att avgiften för tillståndsbeviset bör utgöra tio kronor. För det särskilda beviset om försäljares godkännande torde lösen och stämpel böra utgå såsom för annat bevis enligt gällande bestämmelser med tillhoppa två kronor 50 öre eller, om påstämpling sker å tidigare utfärdat bevis, två kronor.

8 och 9 §.

I 8 § hava uppräknats de varuslag, vilka synas böra få kringföras till salu utan att tillstånd enligt de nu föreslagna bestämmelserna skall behöva inhämtas. Härvid hava sådana förnödenhetsvaror ansetts böra ifrågakomma, som för närvarande pläga i större eller mindre omfattning kringföras för försäljning och beträffande vilka denna handel visat sig fylla ett verkligt behov.

Genom orden 'liknande produkter' i andra stycket har betonats, att bestämmelsen icke får tolkas så snävt, att t. ex. alster från höns- eller biskötsel utslutas.

Att för rätten att fritt försälja fisk och vilt fordra, att fråga är om egen eller familjemedlems fångst, torde icke vara lämpligt. Ofta lärer fiskaren ej själv ombestyrja försäljningen till allmänheten, utan andra personer möta upp vid fiskebåtarnas ankomst och besörja distribueringen. Likaså torde jaktbyte ej sällan saluföras genom annan. Härtill kommer att dessa livsmedel äro lätt förstörbara och därför kräva snabb försäljning.

Vad hantverksalster beträffar har jag icke kunnat biträda kommerskollegii uppfattning, att kringföringshandeln därmed skulle, med avvikelse från gällande rätt, underkastas tillståndstvång. En dylik åtgärd skulle enligt mitt förmenande utgöra ett alltför stort intrång i vissa hantverkargrupperns möjlighet att utan särskilda kostnader och besvär på för dem tjänligaste sätt vinna avsättning för sina alster. För övrigt torde det i praktiken mången gång vara hart när ogörligt att draga en gräns mellan hemslöjds- och hantverksalster.

Att tidningar, tidskrifter och böcker icke medtagits i förslaget beror därpå, att försäljningen av tryckta skrifter reglerats i tryckfrihetsförordningen.

I fråga om vissa av de i förevarande paragraf uppräknade varuslagen kunde måhända synas, som om fordran på tillstånd icke skulle kunna anses orimlig, särskilt då tillstånd för kringföringshandel i den kommun, där sökanden är bosatt eller där han driver sin fasta handelsrörelse, icke skulle behöva sökas årligen utan kunna meddelas att gälla tillsvidare. Men härvid får icke förbises, att enligt de föreslagna bestämmelserna varje försäljare måste vara för tillståndsmyndigheten anmäld och av denna godkänd samt innehava med sitt fotografi försett bevis om godkännandet. Såsom i de över utkastet avgivna yttrandena framhållits, pläga åtskilliga varor genom av producenter

och andra företagare anställda biträden kringforslas för försäljning. Sålunda utsändas ofta bröd, mjölk, grädde, kött och andra charkuterivaror samt malt- och läskedrycker till försäljning genom särskilda utkörare. Det skulle vålla företagarna besvär och kostnad samt vid oväntat förfall för en utkörare, t. ex. genom iråkad sjukdom, vara dem praktiskt taget omöjligt att endast använda sig av på förhand godkända försäljare.

Skulle emellertid kringföringshandel med varor, som i paragrafen avses, så bedrivs, att den lämnar rum för berättigat klander, bör den kunna stoppas. I 9 § har därför stadgats, att, om kringföringshandeln giver anledning till anmärkning, densamma må av myndighet, som eljest skulle haft att pröva ansökan om tillstånd, förbjudas.

Framhållas må, att även denna kringföringshandel naturligen är underkastad förekommande hälsovårds- och ordningsföreskrifter. Sålunda har t. ex. en var, som i Stockholm vill idka försäljning av mjölk och grädde, att därom göra anmälan till hälsovårdsnämnden.

10 §.

I vissa författningar förekomma särskilda bestämmelser om rätt att idka kringföringshandel med varor av visst slag. Sålunda förbjudes all kringföringshandel med guld- och silverarbeten i 22 § 1 mom. förordningen den 18 oktober 1912 angående kontroll å guld- och silverarbeten, vilket förbud genom 2 § förordningen den 8 mars 1923 angående kontroll å platinaarbeten utsträckts att gälla även dylika arbeten. I 10 § förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka förbjudes kringföringshandel med pilsnerdricka på landet och givas särskilda regler för sådan handel i stad. Då föreskrifter av denna art uppenbarligen böra gälla oavsett stadgandena i den nu föreslagna lagen, har det i förevarande paragraf givna stadgandet ansetts påkallat.

11 §.

De här föreslagna bestämmelserna gälla endast sådan försäljning av varulager, som handelsidkare — fysisk såväl som juridisk person — anordnar i annan kommun än den, där han driver fast handel.

I sitt principutlåtande föreslog kommerskollegium, som nämnts, att tillstånd till tillfällighetsförsäljning endast skulle kunna erhållas för försäljning av skadade eller för hastig förskämning utsatta varor eller varor, som tillhörde konkurs- eller dödsbo. Att skadade eller för hastig förskämning utsatta varor böra kunna få försälas på detta sätt synes även mig påtagligt. Exempelvis kan i fråga om frukt och liknande lätt skadade och skämda varor extraordinära försäljningsmetoder vara påkallade till undvikande av att varorna förstöras. Det kan likaledes vara av vikt, att en handlande lätt kan göra sig av med ett genom brand eller av annan anledning skadat lager. Utkastets förslag, att tillfällighetsförsäljning skulle i allmänhet omfatta varor, som äro utsatta för hastig värdeminskning, d. v. s. jämväl säsongvaror, mot vilket förslag anmärkning framstälts i ett flertal yttranden, finner jag mig däremot icke kunna tillstyrka. I fråga om konkurs- och dödsbons tillhörigheter läser ofta behov

av lätta och förmånliga avsättningsmöjligheter föreligga. Jag har därför ansett mig böra biträda kommerskollegii av köpmannaförbundet utan erinran lämnade förslag härutinnan. Någon anledning att, såsom i utkastet ifrågasattes, bereda den, som från konkurs- eller dödsbo förvärvat varor, tillfälle att begagna sig av förevarande försäljningsform för varornas avyttring, synes mig icke föreligga.

Några särskilda direktiv för länsstyrelsernas prövning av förekommande ansökningar lära icke erfordras. Det torde vara tämligen självfallet, att, därest de uppställda fordringarna fyllts, tillstånd icke bör vägras med mindre särskilda skäl kunna föranleda därtill.

Beträffande frågan, huruvida handelskammarens yttrande skall infordras, har jag icke kunnat undgå att hysa vissa betänkligheter mot en obligatorisk föreskrift härom. Med hänsyn till de av Stockholms handelskammare i detta sammanhang framhållna synpunkter har det syntts mig tillrådligt att icke i lagtexten upptaga något stadgande i förevarande hänseende utan lämna länsstyrelserna fritt att med hänsyn till omständigheterna avgöra, såväl huruvida vederbörande handelskammare bör lämnas tillfälle till yttrande i ärendet, som ock om yttrande från annat håll bör inhämtas.

Enligt gällande rätt är från tillståndstvånget undantaget tillfällighetsförsäljning å marknader. Denna bestämmelse har bibehållits, men härutöver har syntts lämpligt att göra undantag även för mässor och utställningar.

Från ett par håll har gjorts gällande, att tvekan kunde uppstå om innebörden av uttrycket *tillfälligtvis* avyttra lager av handelsvaror.

Såsom kommerskollegium anmärkt, torde det vara påtagligt, att butiker, som hållas öppna under badsäsongen eller eljest endast under tid, då köpenskap på viss plats plägar förekomma, icke falla under förevarande paragrafs bestämmelser. Att däremot draga en bestämd gräns mellan stadigvarande handelsrörelse och tillfälligt avyttrande av lager av handelsvaror lärer icke låta sig på förhand göra, utan omständigheterna i det särskilda fallet torde här få bli avgörande. I allmänhet lärer butiksrörelse, som stadigvarande hålles öppen viss eller vissa dagar i veckan, vara att hänföra till förstnämnda slag av handel.

I några av de inkomna yttrandena har framhållits, att de nuvarande föreskrifterna om tillfällighetsförsäljning ofta kringginges på så sätt, att handlanden till handelsregistret anmälde filialer på ett flertal platser, där han förut såge, att tillfällighetsförsäljning lämpligen kunde äga rum. Då det kunde vara att befara, att samma förfarande komme att tillämpas även framdeles, ifrågasattes att till paragrafen borde göras ett tillägg, varav klart framginge, att anmälan till handelsregistret om rörelse på annan plats icke i och för sig berättigade till sådan försäljning, som paragrafen avsåge. Ett tillägg av berörd art synes mig dock knappast kunna anses erforderligt. Att en filialanmälan icke utan vidare kan medföra rätt till tillfällighetsförsäljning, utan att därför fordras att handlanden verkligen driver stadigvarande handelsrörelse inom den kommun, där filialen anmäls, lärer till fullo framgå redan av paragrafens formulering.

12 §.

Föreskriften att tillstånd skall sökas hos länsstyrelsen i det län, där försäljningen skall äga rum, står i överensstämmelse med gällande rätt.

Skyldighet för sökanden att förete bevis, att han behörigen anmält sig inom riket idka handel, har endast ansetts påkallad för den händelse sökanden icke gjort dylik anmälan till det av tillståndsmyndigheten förda handelsregistret. I likhet med vad som föreslagits beträffande ansökan om kringföringshandel har bevis om redbarhet och ordentlighet endast föreskrivits i fråga om fysisk person, som icke är av länsstyrelsen känd.

Enligt gällande rätt åligger det sökanden att även uppgiva de biträden han vill använda och att angående dem förete vissa intyg. Då det emellertid syntes mig böra stå handelsiddkaren fritt att utan anmälan själv avgöra, vilka biträden han vill använda vid dessa försäljningar, hava motsvarande bestämmelser icke upptagits i förslaget.

13 §.

De här upptagna föreskrifterna om viss avgift till varje försäljningskommun återfinnas i gällande näringsfrihetsförordning. Mot dessa föreskrifter har i de avgivna yttrandena i några fall anmärkningar framkommit. Med hänsyn till vanskligheten att bestämma avgiftens storlek borde sålunda enligt länsstyrelsen i Gotlands län någon mot skatteplikten svarande utgiftsskyldighet icke vara förenad med ifrågavarande näringsrätt. Skulle avgift utgå, borde i ansökningsuppgift lämnas ej blott om varulagrets omfattning och värde utan även om den myckenhet, som beräknades komma att försälas inom varje kommun. Sveriges köpmannaförbund har yrkat, att den föreslagna avgiften måtte väsentligt höjas och sättas så hög, att kommunerna erhöles en någorlunda tillräcklig ersättning för den minskning i skatteinkomster, som vållades dem genom avbräcket i den bofasta handels intäkter. Enligt magistraten i Lund borde avgiften till varje kommun bestämmas till viss procent av bruttoförsäljningssumman inom kommunen, därvid sökanden, innan tillståndet erhöles, borde ställa vederhäftig borgen eller annan godkänd säkerhet. Magistraten i Halmstad ansåg, att det för frågan om avgift skall utgå eller ej avgörande borde vara, huruvida försäljningen skedde i förvärvssyfte eller endast i avsikt att med minsta möjliga förlust realisera, vad man utan tanke på vinst fått hand om. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har föreslagit, att tillståndet icke borde beviljas, förrän sökanden deponerat den avgift, som länsstyrelsen bestämt. Slutligen må anmärkas, att länsstyrelsen i Västerbottens län ansåg att tvekan kunde råda, huruvida municipalsamhälle vore att betrakta som särskild kommun och alltså skulle uppbära avgift enligt förevarande paragraf. Kommerskollegium förklarade sig finna skäligt, att avgift för tillfällighetsförsäljning inom municipalsamhälle tillfölle samhällets kassa.

Anledningen till ifrågavarande avgifters införande, vilket skedde redan

genom förenämnda förordning den 23 september 1887, synes hava varit en önskan att bereda försäljningskommunen viss ersättning i anledning därav, att vinsten å försäljningen icke kunde beskattas inom kommunen. Ur principiell synpunkt torde visserligen häremot kunna anmärkas, att sökanden kan få erlægga dubbel skatt, men då det ur andra synpunkter synes fullt berättigat att ålägga tillfällighetshandeln jämförelsevis höga avgifter, och de nu utgående beloppen, mot vars storlek anmärkning icke framställts, icke synas oskäligen, har nu gällande bestämmelse härom i sak bibehållits i utkastet. Därjämte har föreskrivits, att försäljningen icke må påbörjas, innan avgiften erlagts. Av 87 § i lagen om kommunalstyrelse på landet framgår, att municipalsamhälle icke utgör egen kommun. Någon anledning att låta municipalsamhället såsom sådant uppbära avgiften för försäljning inom samhället synes mig icke föreligga.

14 §.

Såsom i ett par yttranden framhållits och av kommerskollegium understrukt, läser tillfällighetsförsäljning i vissa fall böra få äga rum utan särskilt tillstånd. Jag åsyftar här sådana fall, då varorna förts till försäljningsorten i annat syfte än att försälas vid tillfällighetsförsäljning. Enligt köplagen kan föreligga skyldighet eller befogenhet att för medkontraheuts räkning ombesörja försäljning av ett varuparti, vid haveri kan godset behöva lossas och försälas i främmande hamn o. s. v. Dylika försäljningar hava icke ansetts ingå i näringsfrihetsförordningens realisationsbegrepp och böra naturligen icke heller falla under de nu föreslagna bestämmelserna om tillfällighetsförsäljning. För att emellertid undanröja varje anledning till tvekan har i paragrafen uttryckligen utsagts, att tillståndstvånget icke avser tillfällighetsförsäljning av varor, som till följd av haveri eller liknande anledning eller i annat syfte än tillfällighetsförsäljning förts till försäljningsorten.

15 §.

Paragrafen motsvarar 9 § 6 mom. i näringsfrihetsförordningen.

Av skäl, som anförts under 6 §, har näringsfrihetsförordningens anvisning, att meddelande om återkallelsen bör införas i länskungörelserna, icke bibehållits.

16 §.

Paragrafen motsvarar 9 § 5 mom. i näringsfrihetsförordningen.

Bevis om godkännande som försäljare torde böra medföras i original. I fråga om tillståndsbevis synes däremot även styrkt avskrift kunna godtagas.

Föreningen Sveriges organiserade gårdfarihandlande har hemställt, att bevisen skulle behöva företes endast på begäran av myndighet. Något bärande skäl härför synes mig icke föreligga.

17—19 §§.

Enligt näringsfrihetsförordningen utgör påföljden för förseelse mot förordningens bestämmelser böter, högst 500 kronor.

Från skilda håll har gjorts gällande, att skärpta bestämmelser vore påkallade för efterhållande av olaga kringföringshandel. Kommerskollegium anförde i principutlåtandet härom:

'För att skapa större eftertryck åt det allmännas åtgärder till reglering av kringföringshandeln torde — såsom föreslagits av Sveriges köpmannaförbund och föreningen Sveriges landsfiskaler — en utvidgning av åklagarens befogenheter och en skärpning av påföljden för överträdelse av bestämmelserna lämpligen böra äga rum. Det förekommer för närvarande säkerligen i betydande omfattning, att ambulerande handel bedrivs utan tillstånd, ehuru sådant rätteligen bort inhämtas, liksom ock att den olovliga handeln fortsättes, oaktat åtal blivit i anledning av förseelsen anhängiggjort. I många fall lär också ha inträffat, att handlande, som ådömts böter för olaga gårdfarihandel, icke kunnat åtkommas för straffets utkrävande. Till förebyggande av nu antydda missförhållanden torde, i enlighet med vad som av nyssnämnda organisationer föreslagits, böra stadgas, att särskilt straff må kunna ådömas för förnyad överträdelse av nu ifrågakvarande bestämmelser under åtalstiden ävensom att beslag må kunna ske av varor, som salubjudits under olovlig kringföringshandel. Därjämte synes det för olaga kringföringshandel stadgade bötesmaximum böra väsentligt höjas, förslagsvis till 5,000 kronor.'

Vad bötesstraffets storlek beträffar har frågan härom genom särskilda böteslagen den 24 september 1931 kommit i ett nytt läge. I överensstämmelse med grunderna för nämnda lag har straffet för förseelser mot de av den föreslagna lagens föreskrifter, som icke utgöra rena ordningsföreskrifter, bestämts till dagsböter enligt den vanliga skalan. Antalet dagsböter, som skall bestämmas efter brottets beskaffenhet, kan sålunda uppgå till högst 120. Storleken av varje dagsbot bestämmas med hänsyn till den sakfälldes inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt till lägst en krona, högst 300 kronor. Det högsta bötesbelopp, som en för förseelse mot den föreslagna lagen sakfälld kan hava att gälda, uppgår sålunda alltefter hans ekonomiska förhållanden till från och med 120 till och med 36,000 kronor. Förseelse mot 16 § torde vara att betrakta som enbart ordningsförseelse, vadan straffet för dylik förseelse bestämts till böter direkt i penningar, högst 100 kronor.

Kommerskollegii förslag om beslagsrätt upptogs icke i det preliminära författningsutkastet. I de till utkastet fogade anmärkningarna framhölls, att med beslag torde böra följa, att varorna vid fällande utslag förklarades förbrukta, och att detta i många fall kunde tänkas verka onödigt hårt.

I flera av de över utkastet avgivna yttrandena har gjorts gällande, att beslagsrätt vore av behovet påkallad. Sålunda framhåller t. ex. länsstyrelsen i Stockholms län, att från landsfiskalshåll svårigheten att få en person straffad för olaga kringföringshandel ofta påtalats. Sedan stämning omedelbart vid förseelsens konstaterande delgivits honom, inställde han sig icke vid domstolen, och på grund av sitt kringfläckande levnadssätt kunde han ofta icke ånyo anträffas, varför han undginge allt straff. Beslagtogs däremot varorna, finge han därigenom omedelbart ett kännbart straff och kunde icke genast fortsätta sin olagliga rörelse, vilket däremot med nuvarande lagstiftning oftast torde vara fallet.

I sitt över utkastet avgivna utlåtande förklarade kollegium, att oaktat kollegium tidigare uttalat sig för att åklagaren skulle medgivas beslagsrätt i fråga om varor, som saluförts vid olovlig kringföringshandel, kollegium dock funne de i anmärkningarna till utkastet anförda skälen mot en sådan beslagsrätt övertygande.

Att enbart straffbestämmelser icke visat sig tillräckliga för att förhindra olaga kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning, vilka för närvarande synas florerera i betydande utsträckning, torde vara obestridligt. De här föreliggande, av länsstyrelsen i Stockholms län påvisade och för övrigt genom uttalanden såväl från föreningen Sveriges landsfiskaler som från andra håll bekräftade missförhållandena synas hava tagit en sådan omfattning, att särskilda åtgärder böra vidtagas för att söka komma till rätta med desamma. Om åklagaren, såsom från flera håll påyrkats, medgäves rätt att taga det olovligen kringförda varulagret i beslag, skulle därmed otvivelaktigt ett synnerligen effektivt medel mot förevarande olaga hantering vara vunnet. Med rätta har dock häremot anförts, att det ofta skulle verka oskäligt tungt för den felande att vid fällande dom gå förlustig hela sitt lager. Det torde emellertid låta sig göra, att så konstruera beslagsrätten, att denna menliga påföljd undvikes. Om åklagaren endast tillerkännes rätt att verkställa beslag till säkerhet för blivande bötesbelopps behöriga gäldande, läser beslagsrätten, utan att hava i nämnevrd mån förlorat sina goda verkningar, icke kunna giva rum för befogad anmärkning i förenämnda hänseende. Jag finner mig därför böra förorda, att en till sitt innehåll sålunda bestämd beslagsrätt tillerkännes åklagaren. Beslagsrätten torde böra äga tillämpning i fråga om allt olovligt saluhållande av varor i strid mot den nu föreslagna lagens bestämmelser. Vid beslagets verkställande har åklagaren att med stöd av sin erfarenhet i göriligaste mån söka beräkna storleken av blivande bötesbelopp och att taga om hand varor till motsvarande värde. Att denna beräkning endast kan bliva högst otillförlitlig ligger i öppen dag, men om föreskrift lämnas, att under inga omständigheter varor få beslagtagas till större myckenhet än att försäljningssumman kan väntas uppgå till högst 1,000 kronor, läser någon praktisk olägenhet härav icke vara att befara.

Om beslag verkställts, är det naturligen av största vikt, att åtal ofördröjligen anställles. Har åtal icke kommit till stånd inom viss tid, bör beslaget få anses förfallet. En tidrymd av en månad torde vara fullt tillräcklig för åtals anhängiggörande.

Om kostnaden för varornas förvarande, vilken kostnad bör bäras av den, som olovligen saluhållit desamma, skulle bliva oskäligt hög eller fara är för varornas förstörelse, torde de böra få säljas utan avbidan på åtalets slutförande. Föreskrift härom har intagits i 18 §:ns sista stycke.

Kollegii förslag om särskilt straff för förnyad överträdelse under åtalstiden har upptagits i förslaget 19 § och utvidgats att omfatta även fortsatt olovlig tillfällighetsförsäljning.

20 och 21 §§

Dessa paragrafer motsvara 23 och 24 §§ i näringsfrihetsförordningen och innehålla sedvanliga bestämmelser.

I några yttranden har gjorts gällande, att åklagaren bör erhålla andel i böterna, men då numera enligt stadgad praxis dylik andel icke anses böra föreskrivas i nytillkomna författningar, har föreslagits, att bötesbeloppet i sin helhet skall tillfalla kronan.

22 §.

I paragrafen har intagits en erinran om de för utlännings i förevarande hänseende i näringsfrihetsförordningen meddelade föreskrifterna.

Tiden för den nya lagens ikraftträdande har synts kunna bestämmas till den 1 januari 1933.

Förslag till lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

Bestämmelserna i det framlagda förslaget till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning skulle ersätta föreskrifterna i näringsfrihetsförordningen § 9 mom. 3—6, vilka lagrum sålunda skulle utgå. Då lagförslagets bestämmelser innebära en avvikelse från den i näringsfrihetsförordningen fastslagna regeln om allmän näringsfrihet, torde i nämnda förordning böra intagas en erinran därom, att för kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning gälla särskilda föreskrifter.

De föreslagna ändringarna i § 26 mom. 2 äro dels rent redaktionella, dels ock betingade av föreskrifterna i det framlagda förslaget till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning. Det i nuvarande § 26 mom. 2 stadgade förbudet för utlännings kringföringshandel gäller endast 'gårdfarihandel, som i § 9 mom. 4 avses', d. v. s. sådan kringföringshandel, för vilken för närvarande svensk medborgare har att söka tillstånd. Med hänsyn härtill synes utlännings, som erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att driva fast handel här i riket, böra äga samma möjlighet som en svensk handelsidkare att efter polismyndighetens tillstånd kringföra sina varor inom den kommun, där han med Kungl. Maj:ts tillstånd utövar sin handelsrörelse. I enlighet härmed har förevarande paragrafs första stycke avfattats.

I fråga om utlännings rätt att verkställa tillfällighetsförsäljning torde nu gällande föreskrifter böra i sak bibehållas.

För utlännings rätt att biträda vid kringföringshandel eller tillfällighetsförsäljning synas särskilda regler utöver de allmänna föreskrifterna angående utlännings behörighet att här i riket vinna arbetsanställning icke böra meddelas.

Slutligen må anmärkas, att kommerskollegium ifrågasatt, huruvida ej de i vissa författningar begagnade, från nuvarande näringsfrihetsförordning häm-

tade termerna gårdfarihandel och realisation borde utbytas mot de nya uttrycken kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning. Då de äldre uttrycken emellertid icke lära kunna föranleda missförstånd, torde med dessa justeringar kunna anstå, till dess författningarna i fråga av annan anledning kunna komma att ändras.»

Föredraganden uppläser härefter förslag till *lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning* samt till *lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet* av den lydelse, bilaga vid detta protokoll (*bil. A*) utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslagen måtte för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.

Förslag

till

Lag**om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning.**

Häri genom förordnas som följer:

Om kringföringshandel.

1 §.

Vill någon, själv eller genom annan, kringföra varor till salu annorledes än å marknad, har han att därtill söka myndighets tillstånd.

Den, genom vilken försäljningen skall äga rum, skall vara godkänd av tillståndsmyndigheten.

2 §.

Tillstånd till kringföringshandel inom kommun, där sökanden är bosatt, eller inom kommun, där han driver fast handel, sökes hos polismyndigheten i kommunen.

Med polismyndighet avses i denna lag för Stockholm överståthållarämbetet, för annan stad, där poliskammare finnes, denna, för övriga städer magistraten eller, där sådan icke finnes, stadsstyrelsen samt för landet landsfiskalen.

Juridisk person skall anses vara bosatt, där styrelsen har sitt säte, eller, om styrelse icke finnes, där huvudkontoret är beläget.

3 §.

Tillstånd till kringföringshandel utom kommun, som i 2 § sägs, sökes hos länsstyrelsen i det län, där kringföringshandeln skall äga rum.

4 §.

I ansökningen skall uppgivas arten av de varor, som skola försäljas, samt genom vem försäljningen skall äga rum. Vid ansökningen skall fogas försäljares fotografi samt, där ansökningen göres av fysisk person, som icke är av myndigheten känd, intyg om sökandens redbarhet och ordentlighet.

5 §.

Finnes anledning antaga, att sökanden icke är lämplig att handhava verksamheten, skall ansökningen avslås.

I annat fall än nu sagts må tillstånd till kringföringshandel enligt 2 § icke

vägras, med mindre varorna ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt anses icke böra kringföras till salu, samt tillstånd till kringföringshandel enligt 3 § icke beviljas, med mindre kringföringshandeln vid prövning av förekommande omständigheter finnes kunna bliva till gagn för allmänheten.

Tillståndsmyndigheten äger meddela de särskilda ordningsföreskrifter för försäljningens utövande, som kunna finnas erforderliga.

6 §.

Tillstånd till kringföringshandel enligt 3 § må icke utsträckas utöver ett kalenderår.

7 §.

Såsom försäljare må icke den godkännas, som kan antagas vara därtill olämplig.

Om lämnat godkännande skall utfärdas särskilt bevis, försett med försäljarens fotografi.

8 §.

Utan hinder av bestämmelserna i denna lag må motor- och smörjoljor samt bränsle till salu kringföras, så ock följande varor, då de äro av inhemsk ursprung eller av övervägande inhemsk tillverkning:

jordbruks-, ladugårds-, mejeri- och liknande produkter ävensom andra trädgårdsprodukter än växtplanter och frö;

kött och köttvaror, dock ej konserver;

bageri- och konditorivaror, konfekt, choklad, karameller och pastiljer;

drycker, som avses i förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, is och vatten;

vilda bär och blommor, svamp;

fångst från jakt och fiske; samt

hemslöjds- och hantverksalster, dock endast där kringföringen sker av tillverkaren eller av hans make eller barn under sexton år.

9 §.

Giver kringföringshandel, som i 8 § avses, anledning till anmärkning, må densamma förbjudas av myndighet, som, därest tillstånd enligt denna lag erfordrats, haft att pröva ansökningen. Beslutet länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär.

10 §.

Om kringföringshandel med vissa varor är särskilt stadgat.

Om tillfällighetsförsäljning.

11 §.

Handelsidkare må icke i annan kommun än den, där han driver fast handel, tillfälligtvis å auktion eller under hand annorledes än å marknad, mässa eller utställning avyttra lager av handelsvaror; dock att sådan försäljning av skadade eller för hastig förskämning utsatta varor eller av varor, som tillhöra konkurs- eller dödsbo, må äga rum efter myndighets tillstånd.

12 §.

Tillstånd enligt 11 § sökes hos länsstyrelsen i det län, där försäljningen skall äga rum.

I ansökningen skola tid och ort för försäljningen angivas. Vid ansökningen skall fogas förteckning å varulagret och, där sökanden icke till det av länsstyrelsen förda handelsregister anmält sin handelsrörelse, bevis, att sökanden behörigen anmält sig inom riket idka handel, samt, där ansökningen göres av fysisk person, som icke är av länsstyrelsen känd, intyg om sökandens redbarhet och ordentlighet.

13 §.

Beviljas tillstånd, skall länsstyrelsen med hänsyn till de uppgivna varornas myckenhet och värde samt antalet försäljningsdagar bestämma en avgift, ej under tjugufem eller över femhundra kronor, till varje kommun, inom vilken försäljningen skall äga rum.

Försäljningen må ej påbörjas, innan avgiften erlagts till länsstyrelsen.

14 §.

Utan hinder av bestämmelserna i denna lag må handelsidkare genom tillfällighetsförsäljning avyttra varor, som till följd av haveri eller liknande anledning eller i annat syfte än tillfällighetsförsäljning förts till försäljningsorten.

Gemensamma bestämmelser.

15 §.

Tillstånd eller godkännande enligt denna lag må av myndighet, som meddelat detsamma, återkallas, när helst anledning därtill förekommer. Beslutet länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär.

16 §.

Bevis om tillstånd enligt 11 § eller styrkt avskrift därav, så ock bevis om godkännande som försäljare skall av den, som utövar försäljningen, medföras och vid anfordran uppvisas.

17 §.

Den, som saluför varor utan tillstånd eller godkännande, då sådant erfordras, eller i strid mot förbud, som meddelats enligt 9 §, eller som överträder vad i 13 § andra stycket sägs, straffes med dagsböter.

För förseelse mot 16 § vare straffet böter från och med fem till och med etthundra kronor.

18 §.

Av olovligen saluhållna varor må allmän åklagare till säkerhet för gäldande av böter, som kunna komma att ådömas, där ej annan säkerhet ställes, taga i beslag så mycket, som skäligen kan anses i värde motsvara böternas belopp, dock högst ett tusen kronor.

Anställes ej åtal inom en månad från det beslag skedde, skall beslaget anses förfallet.

Finner åklagaren, att fara är för varornas förstörelse eller att kostnaden för deras förvarande skulle bli större än skäligen är, skola de av åklagaren försäljas å offentlig auktion, så kungjord som om auktion å utmätt lös egendom är föreskrivet. Försäljningssumman skall nedsättas i riksbanken på sätt särskilt är stadgat; och skall om insättning i bankinrättning vidare gälla vad i 160 § utsökningslagen sägs.

19 §.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom förmäles i 17 § första stycket, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

20 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

21 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

22 §.

Angående utlännings rätt att idka handel gälla särskilda villkor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1933.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Förslag

till

Lag

om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet.

Härigenom förordnas, att i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet dels § 9 mom. 4—6 samt andra och tredje styckena av § 11 skola upphöra att gälla dels ock § 9 mom. 3 och § 26 mom. 2, vilka lagrum senast ändrats § 9 mom. 3 genom förordning den 8 juni 1923 (nr 175) och § 26 mom. 2 genom förordning den 21 augusti 1914 (nr 171), skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9.

Mom. 3. Om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning är särskilt stadgat.

§ 26.

Mom. 2. Utlänning må ej idka kringföringshandel utom kommun, där han efter erhållet tillstånd driver fast handel. Angående utlännings rätt till kringföringshandel inom kommun, som nu sagts, gälle vad om kringföringshandel är särskilt stadgat.

Tillfällighetsförsäljning må av utlänning, ändå att han undfått tillstånd att här i riket idka handelsrörelse, icke verkställas, utan att Kungl. Maj:t på grund av ingången traktat därtill lämnat särskilt tillstånd. Sådant sökes i enahanda ordning, som i mom. 1 av denna § sägs; och gälle härvid i övrigt vad om tillfällighetsförsäljning är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1933.

Bilaga B.

Utländsk näringslagstiftning.

I Norge ersattes den tidigare på åtskilliga författningar, såsom lov om handelen av år 1842 och lov om utvidelse av handelsfriheten på landet av år 1866, splittrade näringslagstiftningen genom en lov om handelsnaering av år 1907, som sedermera i sin tur avlösts av den nu gällande lov om handelsnaering av den 21 juni 1929, vilken trätt i kraft den 1 januari 1930. För hantverkets vidkommande gäller lov om haandverksnaering av den 25 juli 1913 med däri sedermera gjorda ändringar.

Norge.

Norge torde numera — fränsett Ryssland — vara det land, där lagstiftningen djupast ingripit i den allmänna näringsfriheten.

Enligt 1929 års lag fordras för tillstånd att idka *köpmanshandel* såväl viss praktik som viss teoretisk kunskap. Sökanden skall sålunda *dels* efter fyllda 17 år under minst 2 år hava varit anställd som föreståndare, handelsresande, platsförsäljare, handelsbiträde, lagerexpedit eller kontorist vid vanligt handelsföretag, kommissionshandel, handelsagentur, bokhandel, bank, bankir- eller fondmäkleri rörelse, industri- eller hantverksföretag eller som farmaceut eller expedit vid apotek, *dels ock* genomgått examen vid handelskurs i skola, som för ändamålet godkänts av vederbörande departement. Från denna examen är dock den, som före lagens ikraftträdande förvärvat näringsbrev på hantverk eller som undergått en särskilt av Kungl. Maj:t anordnad prövning, befriad.

Tillståndet meddelas i form av handelsbrev mot en årlig avgift av 25 kronor, som tillfaller vederbörande kommun. I handelsbolag skall varje delägare med rätt att teckna firman lösa handelsbrev. I aktiebolag skall den, som förestår handelsverksamheten, och, om denne icke är styrelsemedlem, jämväl en av styrelsens ledamöter inneha handelsbrev. Kooperativa föreningar kunna erhålla handelsbrev under förutsättning att föreståndaren och, om denne icke är styrelsemedlem, jämväl någon i styrelsen fylla villkoren för erhållande av handelsbrev. Änka, som fortsätter mannens handelsrörelse, skall inom ett år styrka, att hon besitter den för erhållande av handelsbrev stadgade teoretiska kunskapen eller ock att hon driver rörelsen genom ombud, som erhållit handelsbrev.

Handelsbrev kan samtidigt icke innehavas i fler än en kommun och inom denna må försäljningen endast drivas från en enda butik. Undantag har gjorts för de kooperativa föreningarna, som medgivits rätt till flera försäljningsställen, dock endast inom en och samma kommun. Med undantag för nedanberörda s. k. frihandelsvaror få fasta handlande icke utan särskilt tillstånd kringföra varor till försäljning.

Under *konkurs* må köpmannen icke utöva annan handelsverksamhet än handelsagentur.

Vissa varor få fritt försäljas såväl från fasta försäljningsställen som genom kringföring. Dessa s. k. *frihandelsvaror* äro: jordbruks- och trädgårdsprodukter i naturligt tillstånd, vilda bär och blommor, ved, trävirke, torv och torvströ, is, vatten, levande och slaktade djur, ogarvade hudar och skinn, köttvaror, vilt och fjäderfä, fisk och fiskvaror, tillagad mat (dock ej konserver), ägg,

mjolk, smör, ost, bageri- och konditorivaror samt, därest försäljningen endast sker i ringa omfattning, mineralvatten och andra alkoholfria drycker, salt, fotogen, bensen, smörjolja, kol och koks, choklad, kondenserad mjolk, tändsticker, såpa, pennor, bläck, brevpapper, kuvert, blyerts och lack. Saft, sylt, marmelad och honung må likaledes fritt försälas, dock endast från fast försäljningsställe. Slutligen få lärare i skolor på landsbygden sälja skolböcker och andra skolsaker till skolans elever. Därest de varor, varom här är fråga, utbjudas från fast försäljningsställe, fordras dock anmälan till kommunens polismyndighet, därvid en avgift av 5 kr. skall erläggas.

Vidare har en var rätt att efter anmälan till polismyndigheten försälja av honom själv tillverkade varor såväl vid tillverkningsplatsen som från fast försäljningsställe vid bostaden. För kringföringshandel med sålunda tillverkade varor gälla lagens bestämmelser om kringföringshandel.

Rätten att driva *kringföringshandel* är utförligt och i detalj reglerad. Som ovan nämnts få frihandelsvaror utan vidare av en var kringföras till försäljning. Alster av inhemsk husflit eller hemindustri — dock i allmänhet icke färdiga kläder och skodon — få efter av polismyndighet för kalenderår lämnat tillstånd av tillverkaren eller den, som direkt av denne köpt varorna, kringföras till försäljning inom tillverkarens hemortskommun och angränsande kommuner. För rätt att sälja ifrågavarande alster utom dessa kommuner fordras näringsbrev på kringföringshandel. Dylikt näringsbrev utfärdas av polismyndigheten i sökandens hemort. Detta gäller för kalenderår och kan endast tilldelas myndiga personer, som erlagt dem påförda skatter för senaste skatteår. I lagen framhålles vidare, att det icke heller bör utfärdas för någon, som kan misstänkas vara lösdrivare eller tiggare eller överskridit den rätt till näringsutövning han tidigare haft eller gjort sig skyldig till straffbar handling, som kan medföra högre straff än böter. Näringsbrevet skall företes för polismyndigheten i varje kommun kringföringshandlanden besöker, därvid de varuslag försäljningen avser tillika skola uppgivas. Förutom förenämnda varor må vid kringföringshandel endast säljas inhemska lantbruksprodukter och fångst från fiske samt sand, sten, mursten, kalk och dylika byggnadsmaterial, lergods, fiskredskap, material och delar till sådana redskap, båtar och båttillbehör samt tunnband av trä. I fråga om de nordligaste länen kan Konungen förordna, att även andra varor må kringföras till försäljning.

Under kringföringshandel faller enligt lagen även försäljning i saluhallar eller på torg, gata, brygga eller andra offentliga platser eller från vagn, fartyg eller båt, tillfällig bostad, tillfälligt uppförda kiosker, automater, bodar och tält eller från annat tillfälligt upplag eller försäljningsställe.

Kringföringshandel må icke drivas från samma försäljningsställe längre än två månader i sträck eller mer än fyra månader under samma kalenderår. Denna inskränkning gäller dock icke försäljning i saluhallar eller å torg eller brygga, ej heller försäljning av frihandelsvaror eller s. k. bagatellsalg.

Med *bagatellsalg* förstås kringföringshandel med tidningar, tidskrifter, biljetter, frimärken, vykort och andra småsaker ävensom tillfälliga försäljningar för välgörande eller allmännyttigt ändamål. I den mån vederbörande kommun ej annorlunda beslutat, kan polismyndigheten generellt eller för visst fall lämna tillstånd till dylik försäljning. Hotell och näringsställen få dock utan tillstånd sälja tobaksvaror m. m. till sina gäster. För försäljning på järnvägsstationer och spårväghållplatser fordras tillstånd av Konungen eller, då fråga är om statens järnvägar, av järnvägsstyrelsen.

I övrigt innehåller den norska lagen om handelsnärings bestämmelser om rätten att upptaga order, om försäljning å auktion, om rätt att exportera varor, om handel å marknader, torg och utställningar, om handel med apoteksvaror och gifter, om handel med antikviteter och begagnade föremål ävensom sär-

skilda föreskrifter för landets norra delar. Därjämte givas vissa övergångsbestämmelser.

Den norska lagen om *hantverksnäring* gäller i första hand endast för »kjöpstæder» och »ladestæder» — för de sistnämnda kan undantag göras — men kan genom föreskrift av Konungen även bliva gällande för områden på landsbygden. För drivande av hantverksrörelse utan biträde av andra än hustru och hemmavarande barn erfordras varken anmälan eller tillstånd. Härvid är även tillåtet att för utförande av sådant arbete, som icke kräver hantverkarskapskap, anlita annan hjälp. Den däremot, som vill driva hantverk i större skala än nu nämnts, måste förvärva hantverksbrev och bliver därigenom hantverksmästare i sitt fack. Hantverket indelas för närvarande i cirka 50 fack, men genom specialisering ökas ständigt fackens antal. För erhållande av hantverksbrev i visst fack fordras, att sökanden *dels* avlagt gesällprov på i lagen föreskrivet sätt inom det hantverksfack ansökningen avser *dels* genom intyg av två trovärdiga män styrker, att han arbetat i facket antingen två år efter gesällprovet eller sex år före detta prov eller också tillhoppa 6 år före och efter provet, *dels ock* styrker, att han har sådan kunskap i bokföring, att han kan fullgöra den bokföring lagen föreskriver, samt att han kan utföra de för hantverket i fråga nödiga kostnadsberäkningarna. Bokförings- och kalkyleringskunskapen skall styrkas antingen genom avgångsbetyg, innefattande ämnen bokföring och kostnadsberäkning, från vissa tekniska skolor eller genom intyg enligt fastställt formulär av två trovärdiga personer, som i minst fem år utövat och alltjämt utövar hantverket i fråga, eller ock, om sökanden tidigare förvärvat handelsbrev eller fyller villkoren för erhållande av handelsbrev, intyg, som ovan nämnts, om kunskap i kostnadsberäkning. Från det uppställda kravet på praktisk utbildning kan vederbörande statsdepartement för särskilt fall dispensera.

En innehavare av hantverksbrev kan gå in på andra hantverksfacks områden i den mån detta är nödvändigt för förfärdigandet av ett helt hantverksarbete. En snickare, som förfärdigat en soffa, kan sålunda både måla och stoppa den. Vill han eljest driva annat slag av hantverk än det, varå hans brev lyder, måste han anställa särskild föreståndare med hantverksbrev på detta andra hantverksfack.

För att ett handelsbolag må driva hantverk måste åtminstone en av delägarna med rätt att teckna firman innehava hantverksbrev och utöva den tekniska ledningen. I fråga om aktiebolagen har enahanda fordran uppställts för en av styrelseledamöterna.

Änka, som fortsätter mannens rörelse, skall inom sex månader styrka, att hon fyller de för erhållande av hantverksbrev föreskrivna villkoren eller att hon anställt kompetent föreståndare.

Innehavet av hantverksbrev medför en årlig avgift till kommunen på 5 kronor.

Hantverkslagen innehåller jämväl utförliga föreskrifter om lärlings antagande och utbildning, om förhållandet mellan mästare och lärling och om gesällprov. Endast innehavare av hantverksbrev få utbilda lärlingar.

Närmare bestämmelser om gesällprov hava lämnats i ett plakat av den 25 oktober 1918 angående avleggelse av svenneprover og kontrollen dermed.

Den nya danska näringslagen av den 28 april 1931, träder i huvudsakliga delar i kraft först den 1 april 1932. Däri upptagas icke några särskilda kompetensvillkor för rätten att driva näring. En var, som vill driva industri, hantverk, handel eller vissa andra i lagens 1 § angivna rörelser, är visserligen skyldig att hos magistrat och polismyndighet lösa näringsbrev, men för dylikt brev erhållande fordras endast, att sökanden är myndig, icke är i konkurs och

Danmark.

ej dömts för vanärande handling. För näringsbrev erlägger — förutom lagstadgad stämpelavgift — enskild person 40 kronor samt aktiebolag och föreningar 200 kronor, som tillfalla vederbörande kommun.

Näringsbrev på *handel* berättigar till försäljning av varor från butik eller annat fast upplagsställe inom vederbörande kommun, dock endast från ett enda försäljningsställe. Kommunerna äro befogade förordna, att vissa i lagen uppräknade varor: vissa näringsmedel, hemslöjdsalster, blommor m. m. må fritt försälas med biträde av hustru och hemmavarande barn och barnbarn. Härvid kan även bestämmas, att vissa av dessa varor må försälas jämväl genom *kringföring*. Jordbruks- och ladugårdsprodukter, fångst från fiske samt tidningar och tidskrifter få utan vidare kringföras till försäljning. För kringföringshandel i övrigt fordras vandrarbrev, men för dettas erhållande äro villkoren ej strängare än för förvärvandet av näringsbrev. Konkurs hindrar ej vandrarebrevs erhållande men dylikt brev må vägras, om det kan befaras, att lämnat tillstånd skulle komma att missbrukas eller eljest giva anledning till olägenheter. Vandrarbrevet berättigar emellertid icke till försäljning av andra varor än i huvudsak sådana, som enligt vad ovan nämnts kunna vara föremål för kommuns beslut om fri försäljning från fasta försäljningsställen, vederbörande kommun dock obetaget med hänsyn till kommunens behov förordna, att vandrarbrevet skall medföra rätt att sälja jämväl andra varor — företrädesvis hushållsförnödenheter och utländsk frukt.

Den, som allenast med biträde av make och hemmavarande barn och barnbarn driver *hantverk eller industriell verksamhet*, behöver icke lösa näringsbrev. Egna produkter må han fritt försälja från verkstad, butik eller annat fast försäljningsställe. Den industriidkare eller hantverkare, som löst näringsbrev, har dessutom rätt att sälja av andra tillverkade liknande produkter ävensom maskiner, redskap och material, som användas i sådan verksamhet som hans.

Ehuru den danska lagen sålunda icke innehåller några speciella kompetensvillkor för rätten att driva näring, har man dock efter tyskt mönster sökt öppna en möjlighet till särskild utmärkelse åt hantverkare med högre grad av yrkesskicklighet. Däri stadgas sålunda, att handelsministeriet efter samråd med den danska industri- och hantverksorganisationen skall kunna föreskriva, att beteckningen mästare i förbindelse med angivande av en hantverksverksamhet endast skall tillkomma personer, som genom föreskriven lärotid i yrket eller genom prov enligt lärlingslagen eller vid prov, som anordnas av ministeriet eller på annat tillfredsställande sätt styrker sin färdighet i yrket. Mästarna skulle få företrädesrätt vid utseende av representanter för hantverket, vid val av inspektörer för tekniska skolor, som bedömare av lärlingsprov o. s. v.

I övrigt innefattar den danska lagen bestämmelser om utlännings rätt till näringsverksamhet, om rätt att upptaga beställningar, om handelsresande för utländska firmor, om näringsverksamhet å mässor och utställningar, om torg- och marknadshandel, om auktioner, om föreningar av yrkesmän m. m. Dessutom givas särskilda regler för vissa yrkesutövare: mäklare, dispaschörer, speditörer, revisorer m. fl.

Sedan år 1889 har Danmark en särskild lärlingslagstiftning.

Tyskland. Enligt Gewerbeordnung av den 21 juni 1869 med senare vidtagna ändringar erfordras i regel inga särskilda kvalifikationer för utövandet av s. k. stehender Gewerbebetrieb, d. v. s. rörelse från fast förrättningslokal. Man har endast att härom göra anmälan till vederbörande myndighet. Särskilda föreskrifter gälla dock dels för anläggningar, som på grund av läge eller beskaffenhet äro förbundna med olägenhet för grannar eller för allmänheten, dels ock för vissa

verksamhetsgrenar, som äro av sådan natur, att de kräva särskilda personliga kvalifikationer (läkare, apotekare, pantlånare m. fl.).

Den, som driver rörelse från fast förrättningslokal, får i stort sett fritt utöva sin näring inom den kommun, där lokalen är belägen.

Vidare äger en var, som är bosatt inom kommunen eller där han har fast förrättningsställe, inom kommunen kringföra varor till försäljning. Undantag göres dock för vissa varor, som under inga förhållanden få säljas under kringföring. På framställning av kommun kan förordnas, att inom kommunen bosatta personer eller personer, som där hava fast förrättningsställe, icke må utan särskilt tillstånd inom kommunen eller viss del därav idka kringföringshandel, för uppköp av varor till återförsäljning uppsöka andra än handlande och producenter, för varuorders upptagande uppsöka andra personer än dem, som använda varan i sin rörelse, eller å offentliga platser eller inomhus utan anmaning erbjuda hantverksprestationer. I fråga om vissa varor såsom jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsprodukter är kringföringshandeln dock under alla förhållanden helt fri.

Vill någon utom kommun, där han är bosatt eller där han har fast förrättningslokal, personligen idka kringföringshandel eller erbjuda hantverksprestationer, upptaga order eller för återförsäljning uppköpa varor hos andra än köpmän eller annorstädes än å allmänna försäljningsställena, måste han i regel först söka ett s. k. »Wandergewerbeschein». Beträffande vissa varor, såsom jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsprodukter, ävensom i vissa i lagen angivna fall erfordras dock icke dylikt bevis, å andra sidan få vissa varor, begagnade kläder och sängkläder, lump-, värdepapper m. m., icke sålunda köpas eller säljas.

Vandrarbrev må icke tilldelas personer, som lida av smittsam eller avskräckande sjukdom, som stå under polisuppsikt, som ådömts minst tre månaders frihetsstraff för vissa angivna brott, innan tre år förflutit från straffets genomgående, eller som äro kända för tiggeri, lösdriveri eller dryckenskap. Som regel må vandrarbrev icke tilldelas blinda, döva eller stumma och icke heller personer under 25 år. Härutöver kan ansökan om vandrarbrev avslås allenast i vissa i lagen särskilt angivna fall.

Vandrarbrev utfärdas av myndighet, där sökanden bor eller uppehåller sig, för kalenderår och gäller hela Tyskland. Innehavaren har dock att erlagga de särskilda skatter, som kunna vara föreskrivna för särskilda delar av landet. I minderårigs vandrarbrev kan föreskrivas förbud för honom att driva sin verksamhet efter solnedgången. Är den minderårige av kvinnokön, kan även verksamhetens drivande inomhus förbjudas.

Ehuru den tyska lagstiftningen sålunda icke uppställer några särskilda kompetenskrav vare sig för handels eller hantverkets vidkommande, har dock rätten till mästartiteln förbehållits hantverkare med högre grad av skicklighet och erfarenhet. Som villkor uppställer lagen, att hantverkaren fyllt 24 år och dessutom genomgått en mästarprövning inför en kommission på fem personer, som efter vederbörande hantverksskammares hörande utses av högre administrativ myndighet. För godkännande fordras, att hantverkaren visar sig kunna självständigt utföra och beräkna kostnaderna för inom yrket vanliga arbeten samt styrker sig äga de kunskaper, särskilt i bokföring, som i övrigt kunna anses erforderliga för ett självständigt utövande av hantverket i fråga. Dessutom fordras som regel, att hantverkaren avlagt gesällprov samt därefter arbetat i yrket tre år.

Den tyska Gewerbeordnung är synnerligen omfattande och detaljerad. Bland dess bestämmelser i övrigt märkas sålunda föreskrifter om mässor och marknader, om lärlingars antagande och utbildning, om arbetstid samt om frivilliga och obligatoriska sammanslutningar mellan yrkesutövare. Vidare givas före-

skrifter om upprättandet av hantverksskammare till bevakande av hantverkets intressen m. m.

En 277 paragrafer omfattande Ausführungsanweisung zur Gewerbeordnung lämnar närmare tillämpningsföreskrifter.

Finland.

I Finland har genom den nu gällande lagen av den 27 september 1919 angående rättighet att idka näring den tidigare näringslagen av år 1879 i väsentliga delar upphävts. Kvar står endast vissa bestämmelser om sammanslutningar mellan yrkesidkare.

För rätten att idka näring uppställer den finska lagen icke några särskilda kompetensföreskrifter. Rätt till självförsörjning, d. v. s. närings utövande utan annat arbetsbiträde än make och omyndiga efterkommande i rätt nedstigande led samt utan att därvid salubod, kontor eller särskilt försäljningsställe begagnas, tillkommer utan vidare envar. Dessutom äger allmogen och innehavare av lägenhet på landet rätt att själva eller genom andra såväl i stad som på landet tillsaluhålla allt vad från deras lägenheter erhålles eller vad de och deras husfolk genom hemslöjd tillverka. För annan näringsutövning fordras medborgerligt förtroende samt rådighet över sig och sin egendom, och skall om sådan näringsutövning anmälan göras i stad till magistrat och på landet till kronofogde. I lagen uppräknas dessutom vissa näringar, vilka äro underkastade särskilda villkor och bestämmelser.

För kringföringshandel fordras tillstånd av landshövding, som — efter en lagändring 1927 — har fullt fri prövningsrätt. Ansökningen skall åtföljas av läkarbetyg. Tillstånd meddelas för kalenderår. Under kringföringshandel må samtliga för handel i allmänhet lovgivna varor säljas. Närmare föreskrifter angående kontroll över kringföringshandeln kunna utfärdas i administrativ väg.

Österrike.

Den österrikiska lagstiftningen skiljer på fria näringar, hantverk och koncessionerade näringar. De näringar, som skola hänföras till hantverk eller anses som koncessionerade, uppräknas i lagen. All annan näringsutövning räknas till den fria gruppen.

Förutsättningarna för tillstånd att driva koncessionerad näring anges i Gewerbeordnung eller särskilda författningar.

För rätten att idka hantverk kräves bevis om yrkeskunskap, förvärvat genom arbete som lärling och gesäll.

För utövande av fri näring fordras i allmänhet anmälan och bevis, att näringsidkaren fyller vissa allmänna kvalifikationskrav (myndig ålder etc.). Handel hör i allmänhet till de fria näringarna, men för rätten att driva vissa slag av detaljhandel, nämligen diverse-, speceri- och kolonialvaruhandel samt »Materialwarenhandel» kräves viss tids praktik, som dock kan helt eller delvis ersättas med skolutbildning av i lagen närmare angiven art.

För kringföringshandel gälla särskilda regler. Lant- och skogsbruksprodukter få dock fritt kringföras till försäljning.

I likhet med vad förhållandet är i Tyskland innehåller den österrikiska Gewerbeordnung även utförliga bestämmelser om marknader, om lärlingars antagande och utbildning, om arbetstid, om frivilliga och obligatoriska sammanslutningar mellan yrkesutövare, om mästerprov o. s. v.

Polen.

I Polen har den 7 juni 1927 utfärdats en ny näringslag grundad på principen om allmän näringsfrihet utan särskilda kompetensvillkor. Undantag göres dock för hantverket. För drivande av självständigt hantverk fordras styrkt yrkeskompetens. Såsom bevis härom godtages antingen erhållen rätt till mästartnamnet inom hantverket i fråga eller bevis om godkänt gesällprov i förening med tre års praktik som gesäll eller ock bevis om godkänt prov

inför prövningskommissionen för militärmästare. Handelsministern äger dessutom bestämma i vad mån avgångsbetyg från vissa skolor eller prov inför vissa myndigheter skola kunna godkännas som kompetensbevis. Dessutom innehåller den polska näringslagen en utförlig lärlingslagstiftning samt ingående bestämmelser om organisationer av näringsidkare och om hantverkskamrar.

England saknar allmänna bestämmelser om rätten att idka näring. Principiellt är en var berättigad att driva vilken näringsverksamhet som helst när och var han vill. Endast beträffande vissa rörelser hava lämnats särskilda föreskrifter, i allmänhet betingade av hälsovårds- och liknande synpunkter.

England.

I Belgien, Frankrike och Holland förekomma icke några särskilda kompetensvillkor för rätten att idka näring.

*Belgien,
Frankrike,
Holland.*

I Schweiz har ännu icke någon federal näringslagstiftning kommit till stånd, utan hithörande frågor regleras av varje kanton för sig.

Schweiz.

Yttranden

angående

bokföringskunskap som kompetensvillkor för rätt att idka handel.

* Till-
styrkande.

Sveriges köpmannaförbund framhåller, att köpmannakåren sedan omkring 50 år påyrkat revision av näringsfrihetsförordningen samt anför:

»Då vi i vårt land erhöilo den nära nog obegränsade näringsfrihet, som alltjämt är rådande, så rönste vår näringslagstiftning otvivelaktigt påverkan av den starka reaktion mot skråväsendets tyngande och hinderliga bestämmelser, som då uppstått. Utan tvivel var det för näringslivet och landet i dess helhet av utomordentlig betydelse, att större frihet genomfördes, och att skråmonopolismens värde blev definitivt brutet. Fråga är emellertid, om inte reaktionen då som så ofta eljest sköt en liten smula över målet, och om man inte i och med frihetens genomförande även lämnade alltför stort rum åt självsvald och osunda företeelser på näringslivets område. Skråväsendet hade visserligen överlevt sig självt, och en större frihet var erforderlig för att giva utrymme åt den fria företagsamheten, vilken sedermera under näringsfrihetens hägn visat sig mäktig att föra den ekonomiska utvecklingen framåt på ett tidigare oanat sätt. Men skråväsendet hade dock en stor fördel, som genom den obegränsade näringsfriheten blev i viss mån spolerad, den fördelen nämligen, att yrkesutbildning och vissa kvalifikationer voro oundgängligen förutsättningar för yrkesutövning. Under de snart sjuttio år, som gått, sedan den utvidgade näringsfriheten genomfördes i vårt land, har det visat sig, att otillräckligheten av legala villkor för rätten att få idka näring varit till men för en sund utveckling av näringslivet, särskilt på detaljhandels och hantverkets områden. Efter hand, som utvecklingen gått framåt, har denna brist i näringslagstiftningen kommit att framträda allt tydligare. Vad särskilt detaljhandeln beträffar, har den nya tiden kommit med allt strängare krav på dess utövare. Det fordras i våra dagar helt andra kvalifikationer för att rätt kunna handhava varudistributionens viktiga funktion än vad som erfordrades under ett tidigare skede. Förmåga att göra riktiga och fördelaktiga inköp, att bedöma och vårda varor, att föra en redig och överskådlig bokföring samt att på grundval av densamma kalkylera och prissätta varorna, att fylla de hygieniska krav, som lagstiftningen och allmänhetens berättigade fordringar uppställa, att i alla avseenden söka tillmötesgå konsumenternas önskemål och betjäna dessa på det mest fördelaktiga sätt, allt detta kan icke förvärfvas utan yrkesutbildning och praktisk verksamhet inom yrket. Det är från dessa synpunkter förbundet ser frågan om vissa legala villkor för detaljhandels vidkommande. Vad förbundet med det ovan sagda velat framhålla är, att landets köpmannakår och dess organisationer ingalunda äro motståndare till näringsfrihetens princip eller önska återföra utvecklingen till skråtidens tvångsförhållanden, men väl att man anser stadgande av vissa legala villkor för rätt att idka detaljhandel vara väl förenligt med näringsfrihet och en utveckling i enlighet med tidslägets krav. Sak samma gäller frågan om vissa restriktiva bestämmelser för kringföringshandel och tillfällighetsförsäljningar med mera. Principen, att var och en skall vara berättigad att ägna sig åt vilken

näringsverksamhet som helst, kan enligt förbundets förmenande icke anses lägga hinder i vägen för sådana bestämmelser, som avse skapa garantier för, att utövningen av denna näringsverksamhet sker på ett från olika synpunkter tillfredsställande sätt.»

Förbundet förklarade sig på det livligaste tillstyrka utkastets förslag, men hemställde att detsamma måtte så till vida ändras, att juridisk person, som ville idka butikshandel, skulle vara skyldig anställa bokföringskunnig föreståndare. Eljest skulle ifrågakarande krav lätt kunna kringgås t. ex. genom att bland bolagsmännen i ett handelsbolag eller styrelseledamöterna i ett aktiebolag invaldes en bokföringskunnig person, som icke alls toge del i verksamheten utan endast vore en skenfigur för bokföringskravets skull. Vidare borde intyg om bokföringskunskap, som ej utfärdats av auktoriserad revisor, för att godtagas vara undertecknat av två trovärdiga och bokföringskunniga personer. Slutligen borde för varje filial inom detaljhandeln finnas särskild registrerad bokföringskunnig föreståndare.

Sveriges hantverksorganisation förklarar sig i huvudsak instämma i köpmannaförbundets uttalanden.

Malmö köpmannaförening uttalar, att i fråga om rätten att driva butikshandel, på vilken punkt så många vitt skilda önskemål framställts, förslaget innebure en medelväg, som icke åt något håll sköte över målet och som borde kunna erkännas såsom väl avvägd.

De länsstyrelser, som tillstyrkt kravet på styrkt kunskap i bokföring, hava i allmänhet icke närmare motiverat sitt ståndpunktstagande. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* framhåller dock, att bristande insikt i bokföring gjorde det svårt och ofta omöjligt för företagaren att i tid bilda sig en klar uppfattning angående företagens eller dess olika grenars ekonomiska bärighet och vid en ev. konkurs många gånger försvårade boets utredning. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* betonar, att bokföringskunskap måste fordras av näringsidkaren personligen. Det vore av vikt, att varje affärsman själv kunde överblicka sitt företags ekonomiska tillstånd och utveckling och icke vore hänvisad lita till andra. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* framhåller, att det enligt förslaget omöjliggjorts för en enskild handelsidkare, som själv icke vore kunnig i bokföring, att idka butikshandel, även om han förmådde visa, att han ägde tillgång till nöjaktig bokföringskunskap, såsom att familjemedlem eller i hans tjänst anställd person ägde sådan kunskap och åtagit sig bokföringen eller att avtal eljest träffats med sakkunnig om böckernas förande. Det förefölle, som om den föreslagna lagen härutinnan vore för sträng. Väl kunde det vara svårt att formulera något mjukare stadganden, som täckte vad därmed åsyftades och tillika innefattade tvångsmedel för framtvingande av bokföring, men omöjligt torde det ej vara. *Länsstyrelserna i Gotlands samt Göteborgs och Bohus län* anse, att i fråga om juridiska personer bokföringskunskapen bör föreligga hos någon, som direkt omhänderhar verksamheten.

Östergötlands och Södermanlands handelskammare framhåller, att handelskammaren redan på ett tidigt stadium av den utredning, som föregått det framlagda utkastet, uttalat en varning för att kringskära och inskränka nu rådande näringsfrihet vare sig genom direkta lagföreskrifter eller genom statliga och kommunala organs ingripande och förmynderskap. Med tillfredsställelse hade handelskammaren konstaterat, att utkastet byggde på samma sunda principer, som nu gällande näringsfrihetsförordning. Handelskammaren ville dock förorda, att brist i affärsledarens utbildning i bokföring finge ersättas genom anställande av för sådant ändamål kompetent kraft.

Smålands och Blekinge handelskammare. »Den i utkastet upptagna bestämmelsen att den som driver butikshandel skall äga nöjaktig bokföringskunskap överensstämmer med vad handelskammaren i denna del förut i ärendet yrkat,

dock att det uppställda kravet fått en viss begränsning, som handelskammaren icke avsett. Enligt handelskammarens mening finnes det ingen anledning att låta bestämmelsen omfatta endast butikshandeln. Den omständigheten att, såsom kommerskollegium i sin utredning nämnt, grosshandels representanter under kollegii med dem förda överläggningar i denna lagstiftningsfråga ställt sig bestämt avvisande till en dylik bestämmelse beträffande grosshandeln, utgör i och för sig icke något avgörande skäl. Kommerskollegium har anfört, att en bestämmelse om bokföringskunskaps befintlighet icke kunde principiellt anses inkräkta på näringsfriheten, utan snarare böra betraktas såsom en *ordningsföreskrift*, vilken betingas av bokföringslagens bestämmelser om skyldighet att föra handelsböcker. För grosshandels utöfvar har det visat sig föreligga ett behov av samma ordningsföreskrift, ity att sådant slarv i fråga om bokföringskyldighets fullgörande förekommit att resp. grosshandlare icke bort få utöfva yrket. Handelskammaren förmenar alltså, att det i denna paragraf uppställda villkoret bör gälla såväl handelsrörelse i parti som butikshandel.» Handelskammaren förklarade sig vidare anse, att handelsidkaren själv icke behöfve besitta bokföringskunskap, därest sådan kunskap föreläge hos någon i affären anställd. Även dödsbo borde ha rätt att anställa bokföringskunnig person. Vidare borde för varje handelsfilial med självständig förvaltning krävas särskilt registrerad bokföringskunnig föreståndare.

Västergötlands och Norra Hallands handelskammare: »Medan för hantverket såsom sådant bokföringen torde vara av mindre betydelse i jämförelse med behovet av yrkeskompetens, kommer den däremot att inom handelsyrket spela en mycket viktig roll med hänsyn till rörelsens bedrivande enligt ekonomiskt sunda principer. Handelskammaren anser därför, att detaljhandelskårens ofta framförda krav på bokföringskunskap som villkor för rätten att öppna detaljhandel bör i viss mån tillgodoses genom lagstiftning. En bestämmelse härom kan principiellt icke anses inkräkta på näringsfriheten utan måste betraktas som en ordningsföreskrift, vilken betingas av bokföringslagens bestämmelser om skyldighet att föra handelsböcker. Och i överensstämmelse härmed synes det handelskammaren också vara tillräckligt, om sådan kunskap innehaves av den, som är skyldig att föra affärens böcker och icke såsom i utkastet föreskrives av innehavaren.»

Handelskammaren i Karlstad: »Om varje handelsrörelse är till för att tjäna den konsumerande allmänhetens intressen, bör handelsidkaren icke få stå främmande för sitt yrkes uppgifter. Det nu gällande kravet för rätt att idka handel — god frejd och rådighet över sig själv och sin egendom — anser handelskammaren ingalunda ensamt tillfredsställande, varom många påtalade olägenheter både för leverantörer och konsumenter nogsamt vittna. Det gäller då att finna kompetenskrav för näringsidkaren, som å ena sidan icke träda den fria konkurrensen för när och å andra sidan trygga allmänhetens krav på bästa möjliga betjäning och säkerhet för utbudna varors goda kvalitet m. m.» Det i utkastet föreslagna kravet på nöjaktig bokföringskunskap ansåge handelskammaren lämpligt.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län förklarar sig biträda förslaget i förevarande del. Dock kunde handelskammaren ej finna någon anledning, varför bokföringskravet skulle vara inskränkt att gälla endast handel i bod. Samma skäl, som talade för att kräva bokföringskunskap av den, som dreve handel i bod, kunde anföras för kravet på dylik kunskap hos den, som idkade grosshandel. Handelskammaren befarade emellertid, att en bestämmelse om viss bokföringskunskap endast skulle bliva en död bokstav utan någon praktisk betydelse, om den ej kompletterades med bestämmelser om viss lärotid.

Handelskammaren i Gävle framhåller, att handelskammaren tidigare ansett

sig kunna tillstyrka att för rätt att idka detaljhandel uppställdes fordran såväl på kunnighet i bokföring som på viss genomgången lärotid samt att för självständig verksamhet på hantverkets område efter norskt mönster uppställdes krav på såväl viss utbildning som viss tids praktik i yrket. Med beaktande av alla de skäl, som tidigare förestavat handelskammarens ståndpunkt i denna fråga, kunde handelskammaren dock icke finna annat än att kommerskollegii argumentation mot uppställandet av krav på viss yrkeskunskap för rätten att idka näring vore giltiga. Utan tillgång till kontrollerbara utbildningsmöjligheter kunde ett dylikt villkor lätt nog förfela sitt syfte och i stället bliva ett redskap för ett mot näringsfriheten direkt stridande skräintresse. Handelskammaren ville därför för det närvarande ansluta sig till den av kommerskollegium och lagutkastets författare intagna ståndpunkten att i hithörande avseenden begränsa sig till kravet på bokföringskunnighet för rätt att idka detaljhandel. Dock torde det såväl i fråga om enskild handelsidkare som juridisk person vara tillräckligt med bokföringskunskap hos någon, som vore satt att leda företaget. Änka, som efter mannens död ville fortsätta dennes handelsrörelse, borde sålunda äga rätt att fylla villkoret om bokföringskunnighet genom att anställa en bokföringskunnig föreståndare. Möjligheten att bilda bolag stode visserligen öppen, men en sådan utväg vore icke alltid lämplig och önskvärd. Att fordra styrkt bokföringskunskap för filialföreståndare syntes ej behöfligt. Slutligen framhöll handelskammaren, att det syntes tveksamt vilken grad av bokföringskunskap, som borde krävas. Det syntes handelskammaren riktigast att kräva sådan kunskap i bokföring, som erfordrades för idkande av detaljhandel i allmänhet, och icke att kunskapen skulle vara nöjaktig för det slag av detaljhandel, som näringsidkaren i det föreliggande fallet ärnade driva.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare anser det föreslagna stadgandet om styrkt bokföringskunskap vara allt för kategoriskt. Sålunda syntes hava lämnats obeaktat det fall, att ett detaljhandelsföretag genom innehavarens död överginge på ett dödsbo, vars delägare ägnade sig åt andra yrken eller på grund av ålder icke hade möjlighet att uppfylla det föreslagna kompetenskravet, men ville fortsätta rörelsen, som de måhända funne vara en god placering för sin ärvda förmögenhet eller icke kunde avyttra utan avsevärd förlust. Ej heller vore utrett huruvida en kursförvaltare skulle fylla bokföringskravet. Det ville därför synas som om det föreslagna stadgandet kunde få alldeles oförutsedda konsekvenser, vilka skulle ingripa på en mängd olika områden och även kunde komma att utgöra en viss inskränkning i den privata äganderätten.

För sin del ville handelskammaren uppfatta en bestämmelse i nu förevarande hänseende såsom ett komplement till redan gällande bestämmelser om bokföringsskyldighet. Att bokföringskunnig person måste finnas tillgänglig inom ett företag för denna skyldighets fullgörande vore därför rimligt och ganska självklart, men det torde av nyss anförda skäl vara fullkomligt orimligt att fordra, att innehavaren själv skulle fylla visst mått i fråga om bokföringskunskap. Om därför ett stadgande om bokföringskunskap överhuvud skulle inflyta i författningen, borde det åtminstone modifieras därhän, att i paragrafen avsedd handelsidkare, i likhet med bolag och annan juridisk person, hade rätt att driva sin rörelse, även om han själv icke kunde styrka nöjaktig bokföringskunskap, därest han i sin rörelse anställde person med sådan kunskap. Men även en sådan anordning vore långt ifrån tillfredsställande. Visserligen skulle genom lämplig myndighet kunna utövas en viss kontroll på bestämmelsens efterlevnad, men ojämnheten och möjligheten till orättvisa vid bokföringskunskapens förvärvande kvarstode. Betänkeligast av allt vore dock, att bestämmelsen skulle avstänga en näringsidkare, vars företags omfattning icke tilläte

utgiften för lön av kvalificerat biträde, från möjligheten att anlita utomstående kompetent kraft.

Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare anför: »I viss mån kan fordran på styrkt bokföringskunskap anses som en given följd av den nya bokföringslagen. Å andra sidan kan det dock sägas, att stadgandet om bokföringsskyldighet gör ett stadgande om bokföringskunskap i och för sig självt skäligen överflödigt. Sättet för bestyrkande av innehavd bokföringskunskap medför därjämte att bestämmelsen får en ganska svag innebörd. Det finns mer än en handelsskola, som på grund av sina teoretiska kursplaner komme att av skolöverstyrelsen godkännas, men vars undervisning ej bär större frukter än att de utexaminerade eleverna vid utträdet i det praktiska livet stå skäligen handfallna. Än svagare bevis på förefintlig bokföringskunskap är det medgivna intyget av ' trovärdig och bokföringskundig person'. Vilken myndighet skall granska och på vilka grunder skall han kunna granska intyggivarens kompetens? När man därtill vet, hur lättvindigt mången ger ifrån sig ett intyg, när han för detsamma icke har något annat ansvar än det sällan utkrävda moraliska, kan man svårligen fästa någon synnerlig vikt vid här ifrågavarande bestämmelse. De skiljaktiga villkoren för person, som själv driver butikshandel, och juridisk person med samma uppgift synas därjämte föga motiverade men möjligen ägnade att leda till olägenheter. Den enskilda personen kan driva sin affär i mycket större omfattning än den juridiska och bland sina flertaligare befattningshavare äga personer med den bokföringskunskap, av vilken han törhända själv ej är mäktig, medan han äger viktigare kvalifikationer för affärens drift. Och än mer — vid hans död kan affärens good will, ja, dess bestånd, gå förlorad, därför att exempelvis hans änka ej kan fylla det föreskrivna villkoret för dess fortsatta drift. Om överhuvud taget kravet på nöjaktig bokföringskunskap skall behöva upp- tagas, synes enskild person böra jämnställas med juridisk. Någon åtgärd till höjande av näringsutövarnas kvalifikationer eller till ingrepp i den osunda konkurrensen synes i varje fall kravet på nöjaktig bokföringskunskap icke vara.»

*Skolöverstyrelsen*¹ anför: »Bestämmelsen i utkastet om fordran på nöjaktig bokföringskunskap för den, som bedriver butikshandel, finner överstyrelsen i och för sig välbetänkt. Det förefaller likväl överstyrelsen vara enklare och riktigare att föreskriva, att den, som driver sådan rörelse, att därmed följer bokföringsplikt, skall äga nöjaktig bokföringskunskap. Eljest kommer det egendomliga förhållandet att äga rum, att juridisk person, t. ex. aktiebolag, som driver *butikshandel*, skall styrka bokföringskunskaper hos 'någon av styrelseledamöterna eller hos annan', men om bolaget driver *industriell* verksamhet eller hantverk i sådan omfattning, att bokföringsskyldighet föreligger, skulle sådant styrkande icke vara erforderligt.»

Sveriges advokatsamfund: »Kravet, att den som driver s. k. butikshandel skall styrka nöjaktig bokföringskunskap, läser i och för sig vara motiverat men gäller enligt styrelsens uppfattning med samma styrka alla bokföringsskyldiga näringsidkare. Olägenheterna av att bokföringspliktig näring drives utan vederbörlig bokföringskunskap äro givetvis icke större beträffande butikshandel än i fråga om åtskilliga andra näringsgrenar. Anledning att inskränka ifrågavarande kompetensfordran till utöware av butikshandel torde därför saknas.»

Magistraten i Uppsala framhåller, att kravet på bokföringskunskapens styrkande enligt magistratens mening principiellt icke vore anknutet till bokföringsskyldigheten utan uppställt därför att rörelsen skulle kunna med säker-

¹ Se även skolöverstyrelsens yttrande ang. kravet på styrkt praktik.

het överblickas av dess utövare och därigenom av honom drivas enligt ekonomiskt sunda principer.

Magistraten i Linköping: »Detta kompetenskrav avser tydligen att i någon mån åstadkomma, att de personer, som sakna all kunskap i den för handelns rätta utövande nödvändiga bokföringen, skola hindras från att börja handel. Med bokföringskunskapen hoppas man dessutom skall följa en viss förmåga att kalkylera en affärstransaktions bärighet m. m. Det kan naturligtvis invändas, att kunskap i bokföring för en handlande visserligen är av vikt, men att förefintlighet av sådan kunskap ingalunda kan utgöra någon som helst säkerhet för att vederbörande skall gå i land med sin affär. Bristen på bokföringskunskap förekommer naturligtvis oftast bland de mindre affärsmännen, och när man då vet, huru dessas bokföring, även om de äro någorlunda bokföringskunniga, i praktiken går till, ställer man sig mycket skeptisk till betydelsen av det föreslagna villkoret om bokföringskunskap. Räkenskaperna föras ju i själva verket oftast året runt i en mer eller mindre slarvig kladd, ja kanske på lösa lappar. Först då deklarationstiden nalkas, nödgas man i sista stund själv eller genom tillkallad bokföringskunnig person, i all hast på en gång lägga upp hela årets bokföring, som ju måste bli mycket bristfällig. Magistratens vid detta yttrandes avgivande tjänstgörande ledamöter äro samtliga ordförande eller ledamöter i taxeringsnämnder och hava således rik erfarenhet av det ovan beskrivna tillvägagångssättet, vilket dess värre är synnerligen ofta förekommande. Tillfällen har t. o. m. förekommit, då vid deklaration fogats vederbörliga utdrag av räkenskaper, som icke ens funnits till. Emellertid torde det föreslagna villkoret ändock vara ett steg på rätt väg och kan aldrig vara till skada, varför någon invändning ej bör göras mot förslaget i denna del.»

Stadsstyrelsen i Mjölby: »Bokföringskunskap som villkor för butikshandels utövande, torde väl i rätt stor utsträckning anses som ett av de mera elementära förutsättningarna, men dock anser stadsstyrelsen detsamma, begränsat som det är till handel i butik, kunna föranleda onödiga svårigheter då ej i förslaget möjlighet lämnas en ej bokföringskunnig butikshandlare, att genom anställande av bokföringskunnigt biträde bedriva en dylik rörelse. Särskilt i denna handelsgren torde det inträffa flera fall där förutsättningar i kapital och kunskaper på butikshandelns område förefinnes, men däremot den formella kunskapen att föra numera föreskrivna handelsböcker saknas. Å andra sidan finnes överflöd på bokföringskunnigt folk, vilka dock på grund av kapitalbrist ej kunna starta egna företag. Det förefaller därför, som om möjligheter borde i lagen lämnas för en näringsidkare, att lämna bevis om att han till sitt företag genom kontrakt på viss eller löpande tid knutit en kompetent bokförare. När denna lämnar sin anställning bör bevis inlämnas om att annan dylik anställts. Genom en dylik anordning skulle också en närmare överensstämmelse ernås med de butikshandelsidkande aktiebolagen, ekonomiska föreningar och handelsbolag.»

Magistraten i Eksjö uppger, att var och en, som haft att taga befattning med taxeringsarbetet, hade en bedrövlig erfarenhet av den fast härresande okunnighet, som i stor utsträckning rådde i fråga om bokföring. Bestämmelsen om bokföringskunskapens styrkande vore den viktigaste i hela utkastet.

Magistraten i Karlskrona: »Magistraten kan ej dela den mening, att bokföringskunskap *ovillkorligen* måste erfordras av envar, som idkar butikshandel. Detta utgör nämligen en *verklig* och betänklig inskränkning i näringsfriheten, i ty att en hel del, för handelsyrket eljest måhända mycket lämpade personer, som ej på annat sätt kunna förvärva sin bärning, förhindras att utöva sin näring. Självklart är, att bokföringskunskap hos handelsidkare alltid är högeligen önskvärd, och att sådan är absolut nödvändig,

då det gäller mera omfattande handelsrörelse (grosshandel), men att fordra bokföringskunskap av envar handlande, som vill öppna en liten butik, synes magistraten vara att skjuta över målet. Bokföringslagen ställer sig visserligen på den ståndpunkten, att bokföringsskyldighet åligger all handel med varor (som ej bedrivs genom kringföring eller från salustånd) men knyter ej denna skyldighet till handelsidkarens person. Enligt magistratens förmanande borde vid butikshandel av mindre omfattning — exempelvis sådan som bedrivs allenast med biträde av föräldrar, make, barn och syskon eller med högst två andra biträden — det kunna räcka med att handelsidkaren styrker sig hava träffat avtal med fullt sakkunnig person att på handelsidkarens (och eget?) ansvar verkställa bokföringen. Endast auktoriserade personer borde få anlitas att utföra dylikt bokföringsarbete åt andra, och anordningen förutsätter självfallet kontroll över att behörig bokförare ständigt finnes anställd för viss rörelse. Dylik kontroll borde kunna åvägbringas därigenom, att bokförare, varom här är fråga, ålades skyldighet att till registreringsmyndigheten anmäla, därest hans uppdrag återkallades eller han av annan anledning — exempelvis sjukdom, bortresa eller undanhållande från affärsidkarens sida av för bokföringen nödvändiga anteckningar och upplysningar — bleve förhindrad att fullgöra sitt uppdrag.»

Magistraten i Sölvesborg: »Utkastets förslag i denna del kan hälsas med stor tillfredsställelse, när man betänker de absurda förhållanden, som nu äro rådande i förevarande avseende och den grova okunnighet, som mången gång blottas, när staten genom sina organ domstolarna kräver ut ett ansvar av konkursgäldenärer, vilka omedvetet försyndat sig mot bestämmelsen i 23 kap. 3 § tredje punkten strafflagen.»

Magistraten i Trälleborg: »Att fordran på bokföringskunskap stadgas för rätt att idka handel torde i princip vara fullt riktigt i vad gäller vanlig yrkesmässig detaljhandel. Med de stora krav, som numera ställas på en köpman, kan det icke vara annat än till hans egen fördel, för att ej tala om leverantörers och konsumenters, att han förstår sina böcker och därmed oavbrutet kan följa gången av sin rörelse. Att en handelsidkare, som nu ofta är fallet, nödgas lägga bokföringen i händerna på främmande mer eller mindre noggranna hjälpare, kan ingalunda medföra tillräcklig säkerhet eller vara till fördel för rörelsens bedrivande enligt ekonomiskt sunda principer. Enbart absurt verkar väl också, att han vid eventuellt konkurstillstånd skall dömas till frihetsstraff för oordentlig bokföring, då han saknar alla begrepp om både ordentlig och oordentlig sådan.» Magistraten framhåller vidare, att undantag måste göras för vissa mindre affärer, t. ex. en liten mjölkhandel. »Dylika affärer innehavas i stor utsträckning av kvinnor, som i många fall äro föga skrivkunniga och därför knappast kunna lära någon regelrätt bokföring. Dessa affärer giva dessutom för det mesta ett så blygsamt överskott, att det näppe-ligen torde böra ställas andra fordringar på innehavarna än som betingas av gällande ordnings- och hälsovårdsföreskrifter. Blev likväl så fallet befärade man att de många småaffärerna i berörda bransch skulle bortfalla för att övertagas av ett färre antal stora affärer, vilket icke skulle vara till fördel för den konsumerande allmänheten, lika litet som för de många fattiga människor, som nu ha sin bärgning av en dylik affär. Då här avsedda affärer icke ligga inne med några nämnvärda lager och ej heller erfordra någon större kredit, utan i regel ha ett fåtal leverantörer, som undan för undan likvideras, så är bokföringen för dessa icke av större betydelse, än att den liksom hittills saklöst kan ombesörjas av annan än affärsinnehavaren.» Magistraten förordade undantag för försäljning i mindre omfattning av sådana varuslag, som angäves i 1 § 2 stycket butiksställningslagen.

Magistraten i Laholm: »Ehuruval önskvärdheten av bokföringskunskap som

förutsättning för handels bedrivande torde vara allmän, synes det knappast försvärsligt att från rättighet att idka handel utesluta sådana personer, som, ehuru själva ej bokföringskunniga, äro villiga anställa bokföringskunnig person i sin affär. Det får nämligen icke förglömmas, att det är viktigare för en handlande att äga nödigt rörelsekapital än att äga kunskap i bokföring. Särskilt synes det fall böra observeras, att handelsidkares änka ämnar fortsätta sin avlidne mans handelsrörelse. Att från rättighet att idka handel utesluta en sådan person, som i arv övertager en upparbetad rörelse och äger tillgång till kapital, synes icke ur någon synpunkt behöfligt. Såsom nämnda bestämmelse formulerats synes densamma inbjuda till ett icke önskvärt kringgående av lagen.»

Magistraten i Skara anser att i fråga om juridiska personer det vore obilligt att uppställa krav på styrkt bokföringskunskap för handel i butik, då sådan kompetens icke fordrades för annan rörelse.

Stadsstyrelsen i Lidköping anser vissa invändningar kunna göras mot den särskilda behandling, som kommit just butikshandeln till del. Ville man upprätthålla kravet på bokföringskunskap vid butikshandeln, syntes tillräckliga skäl knappast föreligga att hindra en enskild näringsidkare, som vore okunnig i bokföring, att idka sådan handel, om han anställde en bokföringskunnig föreståndare. Att tvinga honom att härför anlita bolagsformen syntes icke påkallat. Vidare borde, om handeln drevs av juridisk person, i enlighet med kommerskollegium fordras anställandet av bokföringskunnig föreståndare. En bolagsman kunde nämligen vara rättsligen utesluten från deltagande i bolagets förvaltning (så t. ex. i regel en kommanditdelägare). En styrelseledamot i ett aktiebolag åter kunde faktiskt vara så främmande för bolagets verksamhet, att straffbestämmelserna i 23 kap. strafflagen icke ansågs kunna tillämpas å honom. Att bokföringskunskap förefunnes hos en dylik bolagsman eller styrelseledamot syntes därför icke kunna anses tillfyllt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför: »När allmänna bokföringslagen stadgar bokföringsskyldighet, måste den också anses hava förutsatt, att nödig kunskap för skyldighetens fullgörande förefinnes hos näringsidkaren eller någon, som biträder honom i näringsens bedrivande. Erfarenheten visar emellertid, att det icke så sällan brister härutinnan — särskilt hos de mindre företagen, som knappast kunna bära utgifterna för anställande av kompetent bokförare. I allmänhet plägar då anlitas så att säga ambulering bokförare, vilka biträda ett flertal sådana näringsidkare. Mycket ofta har det emellertid visat sig, att även sådana bokföringar långt ifrån rätt avspegla affärshändelsernas verkliga gång, vilket i första hand torde bero just på affärsidkarens egen okunskhet i bokföring eller i oförmåga att rätt bedöma och anteckna det primärmaterial, som skall ligga till grund för den ambulering bokförarens bokföringsåtgärder, samt i andra hand torde bero på den sistnämndes bristande intresse att giva näringsidkaren en tillfredsställande undervisning om primärmaterialens rätta antecknande. Länsstyrelsen antager, att det kan vara ungefärligen en sådan tankegång, som kan hava legat till grund för förslaget om nöjaktig bokföringskunskap hos den, som driver butikshandel, d. v. s. hos den grupp av näringsidkare, beträffande vilka ovan framhållna brister oftast framträda.

Ehuru länsstyrelsen icke underskattar det allmänna intresse — statens skatteintressen och det allmänna kreditväsendets intressen — som torde hava legat till grund för förslaget i denna del, måste länsstyrelsen dock ställa sig något tveksam till inrymmandet av en bestämmelse av ifrågasvarande slag i näringsfrihetsförordningen. Länsstyrelsen vill ifrågasätta, huruvida icke målet skulle kunna vinnas på annan väg. Om man t. ex. lade ansvarsfrågan för vårdslös och falsk bokföring under allmänt åtal i samband med åtal för orik-

Ar-
styrkande.

tig deklaration, skulle måhända ifrågavarande brister i bokföringar rätt snart komma att upphöra av sig självt.»

Stadsstyrelsen i Eslöv anser, att de skäl, som beträffande hantverket ansetts tillräckliga för bokföringskravets avvisande, motivera enahanda ståndpunkt ifråga om butikshandeln. Skulle emellertid kravet införas, vore det större skäl att föreskriva detsamma för automathandel än t. ex. för den handel, som en frisör vid sidan om yrket utövade. I varje fall borde undantag göras för dödsbon under avvecklingstiden, som borde begränsas till viss tid.

Magistraten i Hjo finner den ifrågasatta föreskriften olämplig. Mot ringa avgift kunde en handlande få sina böcker förda eller genomsedda av sakkunnig bokförare. Anledning att nu inskränka den i över 60 år gällande näringsfriheten syntes magistraten icke föreligga.

Magistraten i Örebro medger, att vissa skäl kunde finnas, som talade för uppställande av det i utkastet föreslagna kompetenskravet, som i jämförelse med de förslag, som framställdes från vissa detaljhandelskretsar, måste anses ganska modest. Magistraten kunde dock icke tillstyrka, att ett dylikt stadgande bleve lagfäst. »Det finnes otvivelaktigt många personer med synnerligen stor fallenhet och håg för affärsyrket, vilka sakna den erforderliga bokföringskunskapen och vilkas läggning är sådan att kunskapens förvärvande, därest de lokala förhållandena verkligen ge dem möjlighet därtill, vilket i många fall icke torde vara fallet, för dem ter sig så betungande, att de hellre avstå från sina planer på att idka handelsverksamhet. Det är fara värt, att handelslivet därigenom undandrages många speciella affärsbegåvningar; det torde bland nutida handelsidkare säkerligen kunna framletas många fall, där vederbörande sakna eller åtminstone vid början av sin verksamhet saknat kunskap i bokföring och trots detta drivit fram sin affär till betydande mått. Tillräcklig garanti för att bokföringsskyldigheten vederbörligen fullgöres, får redan anses finnas; det må endast erinras om den stränga ansvarspåföljden i händelse av underlåtenhet vid inträffad konkurs. Och till den del kravet på bokföringskunskap har andra bevekelsegrunder synes det böra avvisas såsom åsytande ett obehörigt inkräktande på näringsfriheten. Vad tillämpningen av en föreskrift, som den föreslagna, beträffar, så kan väl knappast hava varit avsett, att graden av bokföringskunskap skulle sättas i relation till den verksamhet, som vederbörande ämnade bedriva; men i så fall blir resultatet, att i fråga om många synnerligen obetydliga rörelser, för vilka föreskriften skulle komma att gälla, nöjaktig bokföringskunskap för dessas innehavare i viss utsträckning komme att bliva en ganska onödigt kvalifikation, medan beträffande andra rörelser samma villkor icke innebure någon garanti för att vederbörande besutte den bokföringskunskap, som för ifrågavarande rörelse vore erforderlig.»

Magistraten i Västerås framhåller, att ett övergivande av den grundsats om allmän näringsfrihet, som genom 1864 års näringsfrihetsförordning definitivt genomfördes här i landet, icke borde ske utan tvingande skäl. En återgång, om ock blott delvis, till monopol- och skräförhållandena kunde icke anses lycklig. Kommerskollegium syntes ej heller i det stora hela hava velat övergiva denna ståndpunkt, ehuru ett undantag gjorts beträffande detaljhandeln. Magistraten anför vidare: »Bokföringsskyldighet för detaljhandlare och yrkesutövare i allmänhet är numera föreskriven i bokföringslagen av den 31 maj 1929. Huru yrkesutövaren ordnar denna skyldighet — om han själv fullgör densamma eller därför anlitar annan person — synes vara av underordnad betydelse, endast densamma fullgöres. Fullgöres denna skyldighet ordentligt, finnes härigenom möjlighet för dem, som hava ett berättigat intresse av huru en affär skötes (kreditgivare m. fl.) att framtinga sådana upplysningar angående en affärs ställning, att kreditgivning åt osunda dylika inskränkes och

desamma härigenom hämmas i sin fortgång. Såsom under utredningen framhållits, kan det icke utan vidare anses uppenbart, att enbart en genomgången utbildningskurs i bokföring kan tillmätas betydelse såsom mätare på förmågan att omhänderhava skötseln av ett affärsföretag. Såsom Stockholms handelskammare framhållit, kan det ofta inträffa, att personer, som genom driftighet och duglighet synnerligen väl lämpa sig för köpmansyrket, äro mindre väl kvalificerade i fråga om bokföring. Denna brist i affärsledarens utbildning kan ju för sådana fall lätt ersättas genom anställande av för sådant ändamål kompetent arbetskraft. Fara föreligger jämväl, att ett uppfyllande av villkoret om utbildning i bokföring efter hand övergår att bliva enbart en formalitet. Med åberopande av det sålunda anförda synes det därför magistraten anmärkningsvärt, att ett dylikt kompetensvillkor i det föreliggande förslaget upptagits. En bestämmelse därom synes icke medföra de fördelar, som därmed avses att vinnas, och i vissa fall jämväl utgöra ett hinder för eljes sunda affärsers uppkomst. De organisatoriska åtgärder, som erfordras för höjandet av yrkesnivån inom hantverket och detaljhandeln — och till dessa synes fordran på bokföringskompetens böra räknas — synes närmast böra åvila vederbörande yrkesorganisationer.»

Magistraten i Halmstad förklarar sig vara mycket tveksam om lämpligheten av förevarande kravs uppställande. Det funnes för närvarande en mängd personer, som utan bokföringskännedom med största redbarhet slagit sig fram på någon liten matvaruaffär, mjölkhandel e. d. I sådana små affärer, där krediten spelade ringa roll, vore det fullt tillräckligt, att vederbörande anlitate någon bokföringskunnig persons hjälp. Man finge akta sig att i dessa tider, då statens och kommunens understöd påkallades i tid och otid, lägga hinder i vägen för den, som vore inställd på att skaffa sig en lät vara torftig bärgning genom ett yrke, som närmast lämpade sig för hans personliga förutsättningar. Att en änka icke skulle få fortsätta sin mans rörelse, därför att hon icke kunde styrka nöjaktig kännedom om bokföring, vore orimligt.

Magistraten i Varberg förklarar sig likaledes vara mycket oviss, om uppställandet av det föreslagna kravet kunde anses lämpligt, samt framhåller som sin uppfattning, att föreskriften i varje fall icke torde komma att bliva av större nytta. Skall den finnas, borde den dock icke inskränkas till butikshandeln utan utsträckas till all yrkesmässig handel.

Stockholms handelskammare anför: »Handelskammaren finner sig kunna med tillfredsställelse konstatera, att — med visst undantag, som i det följande skall beröras — vid utformningen av det föreliggande utkastet inga nya legala villkor uppställts för rätten att idka näring, något som också står i överensstämmelse med kommerskollegii tidigare i ärendet uttalade uppfattning. Någon avvikelse från näringsfrihetens princip bör icke utan tungt vägande skäl godtagas i den nya lagstiftningen. Under näringsfrihetens hägn har vårt lands ekonomiska liv — genom det fria spelrum, som lämnats det enskilda initiativet — tillförts skapande krafter, vilka säkerligen i hög grad främjat och påskyndat utvecklingen på området. Såsom handelskammaren redan tidigare i detta ärende framhållit, hava under nuvarande förhållanden många näringsidkare blott med hjälp av personliga förutsättningar och utan några som helst förkunskaper kunnat från en obetydlig början skapa betydande industri- och handelsföretag, vilka omfattat en avsevärd del av landets produktion och berett sysselsättning åt ett stort antal löntagare.

Det kan emellertid icke förnekas, att de föreslagna bestämmelserna om förhandsgodkännande av bokföringskunskap som villkor för rätten att driva viss näring innebär en avvikelse från eljest allmänt gällande grundsatser inom vårt näringsliv. Frågan är, huruvida de praktiska skälen för att just ifråga om butikshandeln vidtaga den föreslagna skärpningen väga tyngre än de prin-

cipiella och andra betänkligheter, som kunna anföras mot densamma. Vid prövning härav vill handelskammaren ingalunda underskatta det goda syfte, som ligger till grund för detaljhandelskårens krav på särbestämmelser i denna punkt — krav som äro uttryck för kårens strävan att motverka vissa osunda företeelser inom detaljhandeln samt att höja sina medlemmars kompetens och därmed deras kreditvärdighet och anseende. Den omständigheten, att förslaget utgör ett uttryck för detaljhandlarnas egna önskemål är också ägnad att förringa värdet av den anmärkning, som eljest ligger nära till hands, nämligen att lagstiftaren här förutsättes handla i strid mot den eljest allmänt i vår lag iakttagna likställighetsprincipen. Det torde dock näppeligen med fog kunna bestridas, att, även om den mindre handlanden genom fordran på förhandsprövning formellt sett skulle ställas olika mot engroshandlanden, det just är inom detaljhandeln som bristen på tillräcklig bokföringskunskap mest framträtt och vållat de flesta konkursgäldenärens fall för strafflagens bestämmelser om vårdlös bokföring. För övrigt förhåller det sig ju så, att för de större företag, som äro aktiebolag och därmed jämförliga, eller ekonomiska föreningar, i själva verket redan finnes en bokföringskontroll — både genom lagstadgad revision och på annat sätt — som saknas och alltjämt skulle saknas för av enskilda eller handelsbolag driven butikshandel. Och slutligen kan icke alldeles utan skäl göras gällande att, sedan lagstiftaren fastställt en sträng och allt mera utsträckt bokföringsskyldighet samt förbundet dess uraktlåtande med vissa påföljder, det väsentligen kan synas vara en lämplighetsfråga på vad sätt fullgörandet av denna förpliktelse mot det allmänna må i skilda fall kunna bäst garanteras.

En utgångspunkt för att bedöma det relativa värdet av de olika synpunkter, som tala för och emot den föreslagna undantagsbestämmelsen, torde säkrast kunna erhållas genom en undersökning, i vad mån bestämmelserna i lagutkastet kan väntas tjäna det därmed eftersträfvade syftet att åstadkomma en sakkunnig och tillförlitlig bokföring inom butikshandeln.

I paragrafens uppställning skiljes på fordringarna, när det gäller enskild näringsidkare och då handeln drives av juridisk person. Den enskilde näringsidkare, som har butikshandel, måste själv äga 'nøjaktig' bokföringskunskap. Beträffande åter juridisk person har man, i fråga om dess representanter, ansett sig böra modifiera denna fordran.

Vad nu först angår bestämmelserna rörande enskild person skulle dessa mången gång få rätt egendomliga konsekvenser. Tänk oss det fall, att en redan etablerad enskild näringsidkare jämväl önskar öppna detaljhandel. För rätten att bedriva den större rörelsen har han icke varit i behov av särskilt bevis om sin kunnighet i bokföringskonsten. Men så snart han önskar ombesörja en del av sin omsättning genom butikshandel, blir han tvungen att gå i skola för att skaffa sig certifikat om sin kompetens. Han undgår icke detta genom att anställa en bokföringskunnig handelsföreståndare. Å andra sidan kunde man tycka att, eftersom det är ensamt butikshandeln som åsyftas, ägarens ställföreträdare, som närmast sköter denna bransch, borde vara bokföringskunnig. Men det erfordras visst icke enligt förslaget, allenast chefen-grosshandlaren, den som juridiskt sett driver rörelsen, sitter inne med kunskapen.

En rent obillig följd av stadgandet möter i det fall, att en köpman, som bedrivit en betydlig butikshandel, vid sitt frånfalle efterlämnar änka. Denna skulle då icke ha rätt att fortsättningsvis driva affären, om hon icke händelsevis kunde giva belägg på sin bokföringskunskap, även om hon anställt ett fullt pålitligt biträde, som äger de härför nödiga betingelserna. Änkan skulle i detta fall gå förlustig den good-will, som eventuellt må finnas nedlagd i rörelsen.

Men vad som är icke mindre påfallande och betänkligt är det förhållande, att

det synbarligen möter de största svårigheter att finna en på samma gång smidig och effektiv metod för den påbjudna förhandsprövningen. Denna skall verkställas i handelsregistret, där man näppeligen kan väntas vidtaga annat än en rent formell granskning av papperen. Huvudvikten ligger därför på beskaffenheten av de företedda dokumenten och omdömesgillheten hos de personer, som utfärdat dem. I syfte att underlätta handelsregistrets avgörande har lagförslaget också inskränkt bevisningen till företeende av vissa intyg, bland vilka främst nämnes betyg från viss godkänd skola eller utbildningskurs eller intyg av auktoriserad revisor. Men jämfällt med dessa i viss form och ordning tillkomna vitsord, vilka vederbörande myndighet har jämförelsevis lätt att bedöma, skall enligt lagförslaget gälla intyg 'av annan trovärdig och bokföringskunnig person'. Detta tillägg har uppenbarligen tillkommit i den bästa avsikt att undgå ett byråkratiserat förfarande vid förhandsprövningen. Men fråga är om icke resultatet i stället antingen kan bli det rakt motsatta eller leda till en alltför lättvindig behandling av dessa ärenden.

Här ankommer nämligen på den själv knappast fackkunniga registreringsmyndigheten en icke allenast formell, utan rent saklig prövning. Denna prövning avser till på köpet icke så mycket sökandens kompetens som fastmer den nes borgensman — intygsgivarens, ja, den komme tilläventyrs att sträcka sig jämväl till intygsgivarens hemulsmän. Registreringsmyndigheten kan nämligen icke gärna förutsättas känna alla 'trovärdiga och bokföringskunniga' intygsgivare, utan torde ofta bliva hänvisad till andrahandsupplysningar även om dessas kompetens. Det synes uppenbart, att en dylik anordning icke är ändamålsenlig. Antingen blir registreringsmyndigheten obenägen att godkänna andra än officiellt hallstämplade bevis, i vilket fall fordringarna kunna skäras utöver det nödiga måttet; eller också godtagas enskilda intyg utan tillräcklig sovring, därvid det ligger nära till hands, att t. ex. en intygsgivares notoriska bokföringsskyldighet anses utgöra tillräcklig garanti för hans bokföringskunskap. Följden blir lätteligen en ojämn praxis vid skilda handelsregister, med olika ställda fordringar för likartade fall, och utan att någon verklig säkerhet erhålles för att sökanden blir bättre förberedd än tidigare för den speciella, större eller mindre rörelse, som han avser att driva.

Huru än praxis komme att utveckla sig, är det vidare tydligt, att det uppställda kravet på bokföringskunskap måste bliva av huvudsakligen formell natur. Reell insikt i bokföring lär knappast kunna förvärfvas genom en, i de flesta fall säkerligen ganska lättvindigt och på ett mer eller mindre ytligt sätt genomgången bokföringskurs — en kunskap på detta område är av den säregna art, att den endast kan förvärfvas så att säga inifrån och först efter en längre tids praktiskt sysslande med räkenskaper.

Dessa anmärkningar gälla i tillämpliga delar jämväl de föreslagna bestämmelserna rörande juridiska personer. Men där tillkommer en ytterligare, till synes oöverkomlig brist i lagrummets konstruktion. I fråga om enskilda näringsidkare komma dock förslagets föreskrifter i regel att gälla dem, som bära det juridiska och moraliska ansvaret för affärens skötsel. Detsamma kan knappast sägas om 7 §:ns stadgande i vad det avser juridiska personer. Å ena sidan har man här avvisat den av kommerskollegium framkastade tanken på att, med avseende å paragrafens inskränkning till butikshandeln, fordra anställandet av bokföringssakkunnig föreståndare just för den eller de butiker, som äro i fråga. Men å andra sidan har i utkastet icke heller fordran på styrkt bokföringskunskap knutits vid den direkta rättsliga ansvarigheten för detaljaffärens skötsel. 'Drives handeln av juridisk person', heter det, 'skall sådan kunskap finnas hos någon av bolagsmännen eller av styrelseledamöterna eller hos annan, som är satt att leda dess (d. v. s. huvudföretagets) angelägenheter.' I ett vitt utgrenat företag, som i aktiebolagets form driver rörelse

över hela landet och därvid även idkar butikshandel, anses det alltså tillräckligt att hava en betygsinnehavare inom styrelsen. Denne behöver däremot visst icke vara verkställande direktören eller eljest hava särskild befattning med butiksrörelsen. Men han skall finnas till, med sitt betyg på fickan, och går han bort, försvinner också handelsrätten i butiken. Skall 7 § därtill ges den tolkning, vartill formuleringen föranleder, att i ett kommanditbolag med kanske ett hundratal bolagsmän det är tillräckligt att en kommanditär försetts med nödigt betyg, utan att denne personligen har med bolagets butikshandel att skaffa, så må det frågas, i vilket avseende detta betyg gagnar bokföringen för den detaljhandel, som är i fråga.

Om sålunda enligt handelskammarens mening lagutkastets författare, trots all omsorg, icke lyckats uppnå det med bestämmelsen avsedda syftmålet, så torde detta huvudsakligen bero därpå, att uppgiften icke på ett tillfredsställande sätt kan lösas enligt i utkastet föreslagna linjer. Det visar sig, att i ett rättssystem, som allmänt utgår från befogenheten till fritt initiativ och fri verksamhet inom näringslivet, och där garantierna mot missbruk sökas i viss kontroll under utövningen med straff i särskilda fall för överträdelse av här för träffade regler — det visar sig att genom rubbning på en låt vara enstaka punkt av detta principiella utgångsläge man svårigen vinner något praktiskt resultat, men väl riskerar att göra en bräcka i den rättsuppfattning, varunder vårt näringsliv utvecklats.

I den nuvarande rätten anses en huvudsaklig garanti för bokföringsskyldighetens 'nøjaktiga' fullgörande ligga i det stränga ansvar för konkursförbrytelse, som i händelse av vållad skada (konkursen) följer på vårdslösad bokföring. Efter allmänna rättsregler faller detta ansvar på den eller dem, som genom sin ställning haft att utöva den nödiga tillsynen över de räkenskaper, som anses ofullständiga, missvisande eller eljest vårdslösade. Handelskammaren anser det kunna ifrågasättas, om ej en formellt ordnad förhandsprövning, vilken i många fall icke ens behöver gälla den eller de personer, som utöva ledningen över den drivna butikshandeln, kan befaras slappa ansvars känslan hos dessa och vålla osäkerhet vid ansvarets utkrävande.

Genom den nya bokföringslagen har därjämte skyldigheten att föra tillräckliga och riktiga böcker ytterligare inskräpts och närmare preciserats. Därest det är behöfligt att, även frånsett inträffad konkurs, utkräva ansvar för ådagalagt eftersättande av bokföringsskyldigheten, skulle det ligga inom gällande lagstiftnings principiella plan att utkräva ansvar i fall, där på grund av den bokföringsskyldiges editionsplikt hans böcker eller utdrag därav framlagts och funnits uppenbart bristfälliga (t. ex. vid rättstvist mellan köpmän eller i skatteärende).

Men framför allt ligger vikt uppå att stärka den fortlöpande kontroll, som ligger icke blott i kreditgivarens utan även i den enskilde köpmannens iutresse. Att på lagstiftningens väg påtvinga den mindre butikshandeln den revision och de övriga kontrollåtgärder, vilka äro ålagda aktiebolagen och de ekonomiska föreningarna, läser icke böra komma i fråga. Vad som däremot i högre grad än tidigare kan och bör åstadkommas är en mera tillförlitlig kontroll från såväl kreditgifvarne som detaljhandelns organisationer, varigenom butikshandeln, och framför allt nya företag inom densamma, kunna i tid underkastas nödig prövning. Det viktigaste är över huvud taget ett målmedvetet arbete från näringslivets egen sida i syfte att i samband med leverans av varor få till stånd en allvarlig prövning av kreditgivningen till nybildade företag.

Ett annat spörsmål, som i sådant sammanhang synes kunna upptagas till utredning är, huruvida ej en begränsning eller ett borttagande av hyresvärds förmånsrätt till i uthyrd butikslokal befintliga, hyresgäster tillhöriga handelsvaror och andra lösören, kunde vara av behovet påkallad. De nuvarande be-

stämmelserna torde nämligen ofta nog verka såsom en föga lämplig stimulans till inredande av butikslägenheter, för vilka sakligt behov stundom icke förefinnes.

Olika åtgärder kunna sålunda tänkas i syfte att råda bot mot de otvivelaktigt förefintliga missförhållanden, som på området anmärkts. Men korrektiv mot dessa olämpor bör, enligt handelskammarens mening, icke sökas i lagbestämmelser, som, enligt vad ovan påvisats, bleve av tvivelaktigt gagn för sitt avsedda ändamål och otvivelaktigt innebure en fara för upprätthållandet av hittills gällande grundsatser inom näringslivet.

På de skäl, som sålunda anförts, får handelskammaren avstyrka antagandet av bestämmelser av den innebörd, som framgår av 7 § i utkastet.»

Stockholms köpmannaförening instämmer i vad Stockholms handelskammare sålunda yttrat. Kravet på bevis om bokföringskunskap vore icke av omständigheterna påkallat. Att ställa sig gällande föreskrifter om bokföring till efterrättelse bleve den enskildes ensak. Det borde fortfarande stå honom öppet att anskaffa det biträde han ansåge sig behöva. Handelskammaren hade med rätta påpekat vikten av en mera tillförlitlig kontroll från såväl kreditgivarna som detaljhandelns organisationer, vilken kontroll särskilt borde avse dem, som började affärsverksamhet. Inom de tre stora köpmannaföreningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka vore sammanslutna i den s. k. ackordscentralen, pågingo för närvarande utredning angående organisationen av en effektiv kontroll över nybörjare. Något bistånd av lagstiftningen för genomförandet av en dylik organisation torde knappast vara behöfligt. Däremot borde husvärdns förmånsrätt för butikshyra inskränkas, ty enligt erfarenhet hade denna förmånsrätt haft till följd, att butiker inreddes och därigenom också minuthandlare tillskapades i en omfattning, som vida överstege verkliga behovet.

Skånes handelskammare: »Under förarbetena till det nu framlagda förslaget till näringslag har den i detta sammanhang centrala frågan om införande av ytterligare legala villkor för rätten att driva näring, särskilt inom hantverket och detaljhandeln, varit föremål för starka meningsbrytningar. För egen del har handelskammaren i ett år 1921 till Kungl. Kommerskollegium avgivet yttrande i detta ärende under framhållande av sina starka betänkligheter mot att begränsa nu gällande näringsfrihet, dock ansett de ofta påtalade missförhållanden, som länge gjort sig kännbara inom förenämnda näringsgrenar och särskilt tagit sig uttryck i en överdrivet omfattande företagsbildning och i en ofta nog mindre nöjaktig yrkeskompetens hos nytillkommande yrkesutövare, vara av den art, att de framförda kraven på viss yrkeskompetens som villkor för rätten att bedriva dessa näringar vore förtjänta av att tagas under allvarlig omprövning. Av den av Kungl. Kommerskollegium sedermera verkställda utredningen och icke minst till följd av det ändrade läge, vari frågan om legal reglering av lärlingsväsendet numera kommit, har handelskammaren emellertid ytterligare befästs i den uppfattningen, att den återhållsamhet och varsamhet, som förevarande lagstiftning enligt sin natur påkallar, icke låta sig förenas med de strävanden, som i legalt fastställda villkor om viss yrkeskompetens se ett botemedel mot förenämnda missförhållanden. Ehuru handelskammaren sålunda ingalunda är blind för de betydande svårigheter, varmed detaljhandeln och hantverket f. n. har att kämpa, finner handelskammaren dock avgörande betänkligheter mot att tillstyrka det ifrågasatta kravet att göra utövandet av dessa näringar beroende av viss tids anställning inom vissa yrken eller branscher.

På samma sätt men delvis av andra grunder måste handelskammaren ställa sig synnerligen tveksam rörande lämpligheten av den i § 7 i författningsförslaget upptagna kvalifikationen om nöjaktig kunskap i bokföring som kompe-

tensvillkor för rätten att idka detaljhandel. Sedan bokföringsplikten numera genom 1929 års bokföringslag utsträckt att gälla i stort sett all varuhandel, torde visserligen de principiella betänkligheter, som ur näringsfrihetens synpunkt framförts mot bokföringskompetensen, icke längre böra tillmätas avgörande betydelse. Men däremot synes på rent praktiska grunder kunna ifrågasättas, huruvida den reella nyttan av ett dylikt villkor uppväger de därmed förenade olägenheterna. I vissa fall och särskilt i fråga om sådan mindre butikshandel, där affärsrörelsen är av synnerligen enkel beskaffenhet, — exempelvis i detaljhandelsföretag med mjölk, grädde och smör, grönsaker och frukt, bröd och bagerivaror — torde den insikt, som erfordras i räkenskapsföring, inskränka sig till ett sådant minimum, att det såväl ur den enskildes som ur det allmännas synpunkt måste framstå som opåkallat och onödigt att för rätten att driva dylik handel uppställa krav på styrkt bokföringskompetens. Av liknande hänsyn har också det i den norska näringslagstiftningen upptagna villkoret på bokföringskunskap ej utsträckt att gälla handeln med förenämnda och vissa andra varor. Ej mindre betänkligt synes vara, att det föreskrivna kompetenskravet i många fall torde komma att visa sig skäligen ineffektivt och föga ägnat att motsvara sitt syfte. Enligt författningsförslaget skall den sökande styrka sig äga 'nøjaktig bokföringskunskap'. Vad som härmed skall menas kommer utan tvivel att i tillämpningen ge utrymme för de mest skiftande tolkningar, så mycket mer som lagstiftningen av naturliga skäl måste lägga kompetensprövningen i händerna på en vidsträckt och inbördes heterogen krets av intygsgivare. Till följd härav kan utvecklingen mycket snart befaras taga den riktning, att uppfyllandet av kravet på nøjaktig bokföringskunskap urartar till en tom formalitet utan praktiskt värde. Att genom mera restriktiva bestämmelser söka förebygga en dylik utveckling lär med hänsyn till de ömtåliga förhållanden, en näringslag har att reglera, icke låta sig göra. Vid sådant förhållande finner handelskammaren mest tillrådigt, att förenämnda stadganden icke upptagas i en ny näringslag.»

Handelskammaren i Göteborg förklarar sig till fullo instämma i kommerskollegii starka betänkligheter mot legala kompetensvillkor samt anför vidare: »I ett fall har kommerskollegium ansett sig böra göra ett undantag från sin intagna ståndpunkt, nämligen i vad som avser fordran på bokföringskunskap såsom legalt villkor för rätt att driva butikshandel. Anledning till det antydda undantaget finner kommerskollegium i den särdeles viktiga roll för rörelsens bedrivande över huvud taget, som bokföringen spelar inom handelsyrket, varjämte en bestämmelse om bokföringskunskap såsom villkor för rätten att driva handel enligt kommerskollegii åsikt principiellt icke kan anses inskränka på näringsfriheten utan snarare bör betraktas som en ordningsföreskrift, vilken betingas av bokföringslagens bestämmelser om skyldighet att föra handelsböcker. Handelskammaren kan för sin del icke instämma i kommerskollegii här uttalade uppfattning. Bokföringens fundamentala uppgift inom handelsyrket kan av ingen bestridas och bristande bokföring medför, som av kommerskollegium också framhållits, mångfaldiga svåra skador både för näringsutövaren själv och för dem, som hava med honom att göra i denna hans egenkap. Också har genom bokföringslagen ålagts honom skyldighet att föra handelsböcker och en underlåtenhet härutinnan medför straffpåföljd. Men ur denna bokföringens centrala ställning inom handelsyrket kan icke, såsom i utkastet gjorts, logiskt härledas kravet på att just affärsinnehavaren eller den, som driver handeln, skall innehava den nödvändiga bokföringskunskapen utan såsom skett i bokföringslagen endast att en ordnad bokföring skall förekomma inom affärsföretaget, oavsett vem som äger de nödvändiga bokföringskunskaperna. Man har också i utkastet, när det gäller att giva bestämmelsen om juridisk persons rätt att driva butikshandel, åtnöjt sig med att föreskriva, att bok-

föringskunskap såsom villkor för rätten att driva handel bland annat skall anses fyllt, när sådan kunskap finnes hos någon av bolagsmännen eller av styrelseledamöterna och detta oavsett, om den bokföringskunnige deltagar i företagets omedelbara skötsel eller ej. Handelskammaren kan heller icke i bestämmelsen om bokföringskunskap såsom villkor för rätten att driva handel se en enkel ordningsföreskrift, betingad av bokföringslagens stadgande och icke innebärande något principiellt avsteg från näringsfriheten. Tvärtom måste, enligt handelskammarens uppfattning, den åsyftade bestämmelsen anses innebära ett ganska betydande ingrepp i näringsfriheten och medföra att ett icke ringa antal personer komme att uteslutas från möjligheten att ägna sig åt handelsyrket. Det torde väl icke heller vara uteslutet, att en del av dem, som yrkat på villkorets uppställande, häri sett den egentliga betydelsen av föreskriften att bokföringskunskap skall vara tillfinnandes hos just den, som driver handeln, och att en eventuell brist hos honom i detta hänseende icke får kompletteras genom kunskaper hos annan person, åt vilken företagets bokföring kan anförtros. Enligt handelskammarens åsikt är emellertid bokföringskunskap, om också nyttig och högligen önskvärd, dock icke en så obetingad förutsättning för en god köpman, att en eventuell brist härutinnan skulle böra föranleda till att en person med i övrigt goda förutsättningar för köpmansyrket förhindrades att driva butikshandel och detta så mycket mindre, som i bokföringslagen redan är stadgat om bokföringsskyldighet för handlanden, dock utan att det tillika föreskrives att den, som driver handeln, själv skall föra böckerna eller besitta den därför nödvändiga kunskapen. Att handelsböcker skola föras, torde också vara det enda krav, som härlett ur handels egen natur och rättvisligen bör uppställas från det allmännas synpunkt. Att vidare utveckla detta krav och genom ordningsföreskrifter införa en för bokföringens egen uppgift inom handelp fullständigt främmande konkurrenshindrande verkan, kan handelskammaren icke finna annat än felaktigt. Härtill kommer, att medlet också för det avsedda ändamålet är såsom ovan antytts olämpligt, då det icke endast skulle avhålla otjänliga element från handelsbanan utan även sådana, mot vilkas inträde i handelsyrket inga berättigade anmärkningar kunna göras. De i § 7 givna bestämmelserna äro även från den synpunkten olämpliga, att de icke lämna några garantier för att den önskade bokföringskunskapen i tillräcklig utsträckning verkligen är förhanden. Bevis om bokföringskunskap kan nämligen bland annat presteras genom intyg från trovärdig och bokföringskunnig person och det torde vara uppenbart, att ett dylikt stadgande lämnar fältet öppet för, om ej rent bedrägliga intyg, så åtminstone för möjligheter till sådana, varest de intygade kunskaperna äro så ytliga och minimala, att deras betydelse blir ingen. Det torde också vara fara värt, att den prövning av intygen, som skall utföras av Konungens befallningshavande, blir rent formell och kommer att inskränka sig till att efterse, att ett intyg presterats. Givetvis kan man icke begära av Konungens befallningshavande en ingående prövning av intygsgivarens kompetens att utfärda intygen och ännu mindre en prövning av det sätt, varpå intygsgivaren förskaffat sig kunskap om det förhållande, som intyget avser. Fordran på bokföringskunskap för rätten att driva handel skulle också i vissa fall leda till orimliga hårdheter. Vid en affärsmans död skulle således hans efterlämnade änka ej äga rätt att fortsätta affären, för så vitt hon ej kunde prestera bevis om bokföringskunskap. På grund av det anförda vill handelskammaren för sin del förorda, att § 7 i utkastet helt måtte bortfalla.»

Sveriges industriförbund uttalar som sin principiella uppfattning, att den allmänna näringsfriheten som regel borde vidmakthållas utan legala inskränkningar. I många fall syntes det vara ovisst, om man genom dylika inskränkningar i näringsfriheten verkligen kunde avlägsna de missförhållanden, för vilka man

ville råda bot, och inskränkningarna i fråga kunde lätt medföra olägenheter av måhända än allvarligare natur. Över huvud taget torde man på nu ifrågavarande område icke böra överskatta möjligheten att på lagstiftningens väg rätta förefintliga brister i näringslivets sätt att fungera. Snarare syntes man härvidlag böra sätta större lit till näringslivets egen förmåga till självläkedom. Förbundet hade redan vid besvarandet av de i ärendet utsända frågeformulären uttalat sig emot att rätten att idka näring gjordes beroende av intyg om kunskap i bokföring eller i kostnadsberäkningar, viss lärotid eller dylikt och därvid framhållit, att möjlighet föreläge för näringsidkare att anställa på dessa områden fullt kompetenta personer. Förbundet hade icke funnit skäl att frånträda denna uppfattning och kunde förty icke biträda förslaget om införande av bevis om bokföringskunskap såsom kompetensvillkor för butikshandel. Ett sådant undantag från den allmänna näringsfrihetens princip kunde icke anses påkallat av hänsyn till det allmännas bästa. Visserligen förekomme även ur det allmännas synpunkt betänkliga företeelser på detaljhandels område, men i motsats till dem, som i nu berörda kompetensvillkor såge ett medel att råda bot för dessa missförhållanden, hyste förbundet den uppfattningen, att ett dylikt villkor i sådant hänseende skulle visa sig så gott som fullständigt ineffektivt. En dylik inskränkning i näringsfriheten syntes förbundet olämplig även av det skäl, att enligt vad erfarenheten givit vid handen mängden detaljhandlare visat stor duglighet i sitt yrke, ehuru han icke ägt närmare kännedom i den bokföring, som lagligen åvilade honom, utan härför måst anlita särskild bokförare. Vidare förefölle det knappast konsekvent, att beträffande rätten att idka detaljhandel uppställa kravet på styrkt bokföringskunskap, då samma legala kompetensvillkor icke fordrades för exempelvis rätten att idka grosshandel eller juridiska personers rätt till annan yrkesutövning än detaljhandel. Slutligen syntes det ifrågavarande stadgandet i tillämpningen kunna leda till visst godtycke, särskilt i de fall, där bokföringskompetensen styrktes genom intyg av »trovärdig bokföringskunnig person».

Kooperativa förbundet: »Den ekonomiska rörelsefrihet, som tillerkändes svenska medborgare i och med näringsfrihetsförordningen av 1864, har ovedersägligen varit en av de mest betydelsefulla hävstångerna i arbetet för vårt folks utveckling på det ekonomiska området. Svenskt näringsliv har blomstrat och utvecklats i hägnet av denna förordning, som i förtroende till medborgarnas förmåga att utan tyngande legislativa band fritt gestalta och driva olika slag av näringar tillfört folkhushållet de skapande krafter, som fört detta fram till den ståndpunkt det nu intager. Väl är det sant, att det ekonomiska livet uppvisat och alltfört uppvisar mångt och mycket, som från olika synpunkter kan betecknas som ofullkomligt eller mindre tillfredsställande, men den i lagen garanterade ekonomiska friheten har städse varit det bästa korrektivet häremot. Den ekonomiska frihetens princip, vilken är av fundamental betydelse för näringslivets sunda utveckling, bör därför hållas okränkta, och endast hänsynen till vitala samhällsintressen bör och kan rättfärdiga en inskränkning i medborgarnas ekonomiska umgänge. — — — Det synes styrelsen att vägande skäl icke förebragts för en sådan ordning, att själva rätten att driva handelsrörelse skall göras beroende av företeende av betyg eller intyg om bokföringskunskap. Det hade varit lätt förståeligt, om man vid den tidpunkt, då den nu gällande näringsfrihetsförordningen utfärdades, genom införande av en dylik bestämmelse velat garantera en viss räkenskapsmässig kompetens hos näringsutövarna, ty vid denna tidpunkt voro handels arbetsformer så utvecklade, att det var betydligt svårare än nu att vinna överblick över ett detaljhandelsföretags ställning. Vid mitten av 1860-talet och långt senare var butikshandeln i vårt land föga eller icke alls specialiserad med hänsyn till de varor, som ingingo i rörelsen. Så småningom har ett helt system

av specialaffärer vuxit fram, och tendensen torde allt fortfarande gå i denna riktning. Branschspecialiseringen medför ovillkorligen icke endast en standardisering av själva varurörelsen, utan även schematisering av bokföringen. Den begränsning av kreditterminerna, som skett beträffande flera varuområden, bidrager också till att förenkla detaljhandelns räkenskapsväsen, och för flera branscher torde förhållandena nu vara sådana, att handelsidkaren, även om han har ytterst torftiga bokföringskunskaper, kan nöjaktigt föra erforderliga räkenskaper. Detta gäller icke endast för en massa enskilda affärer (exempelvis för försäljning av bröd och mjölk, tobak etc.) utan även för flera av de ekonomiska föreningar, vars verksamhet är begränsad till vissa bestämda områden. Bokföringslagen av den 31 maj 1929 har också med erkännansvärt beaktande av det levande livets mångskiftande krav och betingelser givit en sådan utformning av stadgandena rörande bokföringsskyldigheten, att handelsidkaren icke är skyldig att hålla större räkenskapsmässig apparat än som betingas av rörelsens art och omfattning. Enligt lagen äro strängt taget endast dagbok och inventariebok obligatoriska, och det förefaller vara fullständigt meningslöst att föreskriva intyg om färdighet i dessa böckers förande. Skulle återigen begreppet 'nöjaktig bokföringskunskap' givas en vidsträcktare tolkning och intyget om bokföringskunskapen utsäga intygsgivarens personliga omdöme om vederbörandes förmåga att föra de räkenskapsböcker intygsgivaren kunde anse erforderliga för den rörelse som vore i fråga, komme man ut på ett område, där risken för godtycke och ett subjektivt färgat ställningstagande vore synnerligen stor. Man kan nämligen utgå från att de flesta om rättighet ansökande handelsidkare bleve hänvisade till att hos revisor eller trovärdig person söka vinna intyg om sin bokföringskunskap, då väl sannolikt endast ett mindretal vore i tillfälle att uppvisa betyg från de skolor eller kurser, som av skolöverstyrelsen godkänts.

Vad särskilt beträffar förslaget att ekonomisk förening skall förete bokföringsbetyg eller intyg för någon sin styrelseledamot eller person, som är satt att leda föreningens angelägenheter, vill styrelsen utöver vad ovan sagts om de ekonomiska föreningarnas rörelse framhålla, att för dessa föreningar föreligga särskilda förhållanden, som i detta sammanhang böra beaktas. Enligt den för ekonomiska föreningar gällande lagen skola räkenskaperna för ekonomisk förening underställas granskning av särskilt utsedda revisorer, vilkas berättelse framläggas på föreningssammanträdet och sålunda underställs de enskilda medlemmarnas prövning. Genom denna anordning är det sörjt för att ekonomisk förenings räkenskaper bringas till kännedom hos en i flesta fall vidsträckt krets av personer, och häri ligger ovedersägligen en viss garanti för att räkenskaperna komma att skötas på ett sätt, som svarar mot rörelsens behov. En mycket betydande säkerhet för ordnad bokföring erbjuda de ekonomiska föreningar, som redovisa sin verksamhets resultat till den offentliga statistiken.

Vad särskilt de till kooperativa förbundet anslutna konsumtionsföreningarna angår, kan om dem sägas, att de i sin förvaltning undantagslöst uppfylla även högt ställda krav i fråga om räkenskapernas förande. Dessa föreningar förfoga allmänt över insiktsfulla räkenskapsförare, varjämte också som regel flera av styrelsens ledamöter äga god förtroendenhet med modern bokföring, vunnit under den i styrelseuppdraget ingående omvårdnaden om praktiska förvaltningsangelägenheter och under användande av de undervisningstillfällen rörelsen själv erbjuder. Därtill ha praktiskt taget alla dessa föreningar stadgemässigt tillförsäkrat sig sakkunnig revision av räkenskaper och förvaltning, utövad av personer, som genom mångårig erfarenhet på olika poster inom de verksamhetsfält, där föreningarna arbeta, vunnit ingående förtroendenhet icke endast med räkenskapsgranskning och kontroll utan även med själva den verk-

samhet dessa föreningar bedriva. Då erfarenheten dessutom givit vid handen att det icke möter den ringaste svårighet att vid nybesättandet av föreståndareplatser såsom vid platsombyten eller startandet av nya föreningar erhålla personer, som kunna nöjaktigt föra erforderliga räkenskaper, finnes det icke någon som helst anledning att föreskriva, att dessa föreningar skulle inför registreringsmyndigheten uppvisa sådant intyg, som omnämnes i § 7.

Med hänvisning till vad ovan sagts finner styrelsen vägende skäl tala emot de bestämmelser, som inrymmas i § 7, och vill beträffande de ekonomiska föreningarna alldeles bestämt avstyrka att en sådan bestämmelse för deras del infördes.»

Sveriges allmänna lantbrukssällskap: »Under de relativt isolerade förhållanden, som jordbruksbefolkningen, jämfört med övriga befolkningsgrupper, lever, är det av betydelse, att stor ekonomisk frihet råder. Framförallt gäller detta vid utbytet av varor. Långa avstånd och glest bebyggda samhällen komma alltid att medföra, att förnödenheter av olika slag belastas med distribueringskostnader, som betydligt överstiga vad stadssamhällellenas befolkning måste bära vid sina varuinköp. Visserligen är genom bilväsendet den förutvarande isoleringen i hög grad bruten, men för att landsbefolkningen skall kunna njuta frukterna av de ändrade trafikförhållandena, få några konstlade band ej påläggas den ekonomiska rörelsefriheten. En näringslagstiftning, som giver svenska medborgare den inom de av statsfinansiella och sociala skäl angivna gränserna största möjliga frihet, har därför att påräkna erkännande av jordbruket. Visserligen kan under hägnad av denna frihet inträffa fall av missförhållanden, men som grundval för näringslivets sunda utveckling och med hänsyn till nu gällande rättsuppfattning är frihet dock att föredraga framför ett under olika former förekommande tvång. Vid vidtagandet av ändringar i gällande näringslagstiftning skulle det därför vara att förvänta, att den ekonomiska frihet, som nu finnes, alltjämt förbleve obesuren. Det föreliggande utkastet innebär emellertid vissa påtagliga tendenser till inskränkningar, som sällskapet anser mindre lyckliga. Sålunda föreslås i § 7, att nöjaktiga, genom särskild examen godkända bokföringskunskaper skola förefinnas för erhållande av rätt att driva handelsrörelse. Denna bestämmelse skulle också gälla för bl. a. ekonomiska föreningar, i det att någon medlem i styrelsen eller annan person, som är satt att leda föreningens angelägenheter, måste besitta bokföringskunnighet. Det enda bärande skälet för genomförandet av en dylik bestämmelse vore, enligt sällskapets mening, om därigenom utomstående intressen, t. ex. tredje mans rätt, kunde bättre garanteras än vad hittills varit fallet. Handelsidkarens kunnighet i bokföring ger emellertid ingalunda en dylik garanti, varför bestämmelsen blott är att uppfatta som ett försvärande av den rådande legala rätten att driva rörelse. — Beträffande speciellt de ekonomiska föreningarnas skyldighet att förete i paragrafen omförmälda bevis, vill sällskapet erinra om, att enligt gällande lag styrelsens förvaltning av föreningens verksamhet är underkastad granskning av såväl revisorer som föreningssammanträde. Styrelsen är vidare inför föreningens medlemmar ansvarig för skötseln av företaget och kan, om den mot bättre vetande fattat för föreningen skadliga beslut, dömas till skadestånd. De gällande bestämmelserna för ekonomiska föreningar innebära sålunda redan nu garanti för att berättigade anspråk beträffande räkenskapsföringen och förvaltningen uppfyllas. Det i paragrafen föreslagna kravet komme därför att verka som ett försvärande moment vid bildandet av ekonomiska föreningar, vilket sällskapet bestämt får uttala sig emot. Därmed har sällskapet ingalunda velat påstå, att kunskaperna i bokföring hos styrelsemedlemmar i ekonomiska föreningar alltid äro tillfyllest liksom ej heller att alla ekonomiska föreningar grundats enligt sunda ekonomiska principer. Brister ha för visso i dessa båda fall förekommit, men

sällskapet anser, att dessa på intet sätt få sammankopplas med själva rätten att driva handelsrörelse. Avhjälpan det av nämnda brister är en för föreningsrörelsen intern angelägenhet, och sällskapet ämnar också i sammanhang med dess allmänna verksamhet för befrämjandet av jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse ägna dessa frågor särskild uppmärksamhet. I många fall är också den av de ekonomiska föreningarna drivna handelsrörelsen av så ringa omfattning, att de föreslagna kraven på bokföringskunnighet måste bli synnerligen betungande. Detta blir fallet för flertalet s. k. lantmannaföreningar, om deras verksamhet skall inrangeras under den i § 7 omnämnda handelsrörelsen, vilket torde bli fallet, enär i paragrafen talas om handelsrörelse från 'fast uppslagsställe'. Skulle det gjorda utkastet upphöjas till lag, skulle en dylik förening sålunda ej få rätt att driva rörelse med mindre än att en styrelseledamot eller föreståndaren kunde uppvisa betyg från bokföringskurs vid av skolöverstyrelsen godkänd skola. Sällskapet får sålunda på det bestämdaste avstyrka, att ifrågavarande förslag om bokföringskunnighet, upphöjes till lag.»

Yttranden

angående

viss tids praktik som kompetensvillkor för rätt att idka handel.

Sveriges köpmannaförbund förklarar sig på det livligaste beklaga, att kravet på viss tids praktisk utbildning icke vunnit beaktande. Även kommerskollegium hade dock medgivit, »att den nära nog obegränsade friheten att öppna näringsverksamhet medfört vissa efter hand alltmera framträdande olägenheter särskilt inom hantverket och detaljhandeln». Det borde då legat nära tillhands för kollegium att söka medverka till missförhållandenas avlägsnande. Förbundet kunde ingalunda dela kommerskollegii uppfattning, att frånvaron av lagstiftning om lärlingsutbildning och yrkesprov skulle utesluta möjligheten att uppställa krav på praktisk erfarenhet för rätten att idka detaljhandel. Möjligen skulle en lärlingslagstiftning kunna medföra större garantier för en tillfredsställande lärlingsutbildning och för bedömande av vederbörandes kompetens, men ett oeftergivligt villkor för praktisk yrkesutbildning såsom legalt kompetenskrav vore en sådan lagstiftning icke. En bestämmelse om viss tids praktik syntes dock kunna medverka till, att icke vilka okvalificerade element som helst kunde etablera sig som självständiga företagare inom detaljhandeln och därmed undergräva yrkets anseende och vålla åtskilliga olägenheter för såväl yrkesidkarna som leverantörerna och den köpande allmänheten. Minst två års praktik i yrket borde fordras.

Sveriges hantverksorganisation förklarar sig i huvudsak instämma i köpmannaförbundets uttalanden.

Skolöverstyrelsen anför: »Det torde knappast råda delade meningar därom, att den allmänna näringsfrihet som under snart sjuttio år varit rådande i vårt land, högst väsentligt medverkat till den storartade utveckling, som inom näringslivets flesta områden ägt rum under det senaste halvsekle. Den nära nog obegränsade friheten att öppna näringsverksamhet har emellertid, vilket även framhålles i kommerskollegii riktlinjer för revision av näringsfrihetsförordningen den 24 oktober 1928, 'medfört vissa alltmera framträdande olägenheter särskilt inom hantverket och detaljhandeln'. Dessa olägenheter bottna huvudsakligen däri, att yrkesutbildning och yrkeserfarenhet icke äro nödvändiga förutsättningar för rätt att utöva näring. Detta förhållande har givetvis så tillvida försvagat den allmänna yrkeskompetensen, att i yrkesmännens led inkommit självständiga företagare, som endast ofullständigt eller icke alls ägt förutsättningar för den påtagna yrkesuppgiften. Ett dylikt förhållande måste givetvis bliva till men för den allmänhet, som ifrågakommande näringar skola tjäna. Risk för att en dylik situation skulle inträda förelåg emellertid icke i samma grad som nu vid tiden för näringsfrihetens genomförande. En väsentlig del av de erforderliga varorna åstadkoms nämligen på den tiden i hemmen, alltså utan medverkan av hantverk och handel, bedrivna såsom yrken. Nutiden uppvisar ett helt annat läge. Självhushållningen har alltmera inskränkts, och för erhållande av de allra flesta varorna, som i det dagliga livet komma till användning, begagnar sig allmänheten av vederbörande yrkesutövare. Uppgiften för ifrågakommande yrkesverksamhet har sålunda blivit högst väsentligt

utökad. Men i samma mån, som uppgiften växer, måste ävenledes kraven på yrkesutövaren växa. Så har ju, för att nämna ett exempel från detaljhandeln, varuslagens antal mångfaldigats. Dessa många varor komma från olika länder, även från de mest avlägsna. Om dem alla behöver köpmannen äga ingående fackkunskaper, om han skall kunna inköpa till sina kunders fördel, om han skall kunna behandla och vårda varorna rätt samt giva kunderna de sakkunniga råd och upplysningar, som de behöva och hava rätt att vänta av honom. Men det är icke enbart varukännedom, en detaljhandlare behöver. Lika oundgängliga äro för honom kunskaper om konsumenternas behov, önskemål och ekonomiska förutsättningar, om hur en butikshandel bör organiseras och ledas för att tillfredsställande fylla nutida fordringar m. m. För hantverket framträda andra krav, såsom t. ex. yrkesmässig handskicklighet, kunskap i yrkesarbetets organisation o. s. v. För dylika kunskapers och färdigheters vinnande erfordras givetvis både *teoretisk och praktisk* utbildning, den senare förvärvad i och genom yrkesarbete inom vederbörande bransch.

Överstyrelsen ansluter sig därför till den från hantverks- och detaljhandelskretsar ofta framförda uppfattningen, att det bör krävas viss tids yrkespraktik för rätt att driva hantverk och därmed jämförlig mindre industri ävensom butikshandel. Det kunde då ligga nära till hands, att man för konsekvensens skull borde uppställa samma krav även beträffande grosshandeln och den större industrien, men i avseende å dessa näringsområden göra sig sådana faktorer gällande, att föreskrifter i här förevarande avseenden icke synas vara behöfliga.

Att praktisk yrkeserfarenhet måste anses vara en nödvändig förutsättning för utövande av yrkesverksamhet har på visst sätt redan kommit till uttryck i gällande författning nämligen i Kungl. Maj:ts förnyade stadga för den kommunala yrkesundervisningen nr 706/1921. I den skolform, som där betecknas med namnet yrkesskola, kunna enligt § 45, 3:e stycket anordnas s. k. mästartkurser, vilka angivas hava till ändamål att 'giva självständiga utövare av ett yrke den fortsatta yrkestekniska eller yrkesekonomiska utbildning eller bådadera, som betingas av yrkets fortgående utveckling, eller ock att bereda arbetare med god yrkesskicklighet, som ämna börja självständig yrkesverksamhet, tillfälle att förvärva den vidare yrkesutbildning, som är behöflig för drivande av sådan verksamhet'. Enligt samma stadga § 57 fordras för inträde i dessa kurser bland annat att under minst tre år hava ägnat sig åt praktiskt yrkesarbete inom det yrke, för vilket ifrågavarande kurs är avsedd. Denna bestämmelse måste anses innebära, att en blivande yrkesutövare näppeligen kan anses äga förmåga att tillgodogöra sig den avsedda utbildningen, med mindre han besitter en yrkeserfarenhet vunnen genom praktik i vederbörande yrke av angiven omfattning. I konsekvens härmed synes man böra anse, att, om en person icke är nog kompetent att tillgodogöra sig den för en viss arbetsuppgift erforderliga utbildningen, han icke heller kan anses kompetent att gripa sig an med arbetsuppgiften själv. Att undantag i ena eller andra avseendet kunna förekomma, får man väl taga för givet, men tillbörlig hänsyn härtill kan tagas genom en dispensbestämmelse, något som också skett i fråga om mästartkurserna.»

Länsstyrelsen i Jönköpings län uttalar endast, att goda skäl syntes vara anförda för kravet på viss praktik inom branschen såsom villkor för rätt att öppna butikshandel.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län förklarar, att, då fordran på viss tids praktisk utbildning syntes vara till obestriddligt gagn och icke kunna anses utgöra en allför sträng inskränkning i näringsfriheten, länsstyrelsen ville förorda bestämmelser härom.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför: »Det lär icke kunna förnekas, att skärpta krav på yrkesskicklighet hos dem, som på eget ansvar skola idka handel

eller annan näring, komme att för konsumenterna medföra åtskilliga fördelar, men å andra sidan innefattar fastställandet av dylika legala kompetensvillkor en så pass betydande inskränkning i nu gällande näringsfrihet med alla därav följande nackdelar, att en lagstiftning härom i varje fall torde böra föregås av en mera uttömmande utredning om olägenheterna av det nuvarande systemet och sättet för dessa olägenheters avhjälpande än som i ärendet förebragts. Den omständigheten, att kravet på skärpta kompetensvillkor framstälts endast från näringsidkarna själva, under det att den stora allmänheten, konsumenterna, knappast visat något intresse för frågan, torde häntyda på att missnöjet med det rådande systemet icke är så utbrett, att någon mera genomgripande förändring är påkallad.»

De *magistrater*, som tillstyrkt förevarande krav, hava icke närmare motiverat sitt ståndpunktstagande.

Smålands och Blekinge handelskammare ansluter sig till kravet på viss tids praktik utan anförande av särskilda skäl. Dessa hade från andra håll blivit så utvecklade, att handelskammaren saknade anledning att ingå på dem.

Handelskammaren i Karlstad förordar fordran på viss tids praktik, förslagsvis två år. Om, såsom det sagts, dylik praktik redan nu vore regel, skulle lagstiftningen endast stadfästa gällande praxis. Erfarenheten visade dock, att i många fall en rörelse öppnades av personer utan minsta kvalifikationer. Ett lagstadgande om två års praktik vore behöfligt och för alla parter fördelaktigt. I något enstaka fall, t. ex. då en änka ville fortsätta sin mans affär, kunde stadgandet verka onödigt hårt, och dispens borde därför kunna medges mot anställande av kompetent affärsbiträde.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län förklarade sig befara, att en bestämmelse om viss bokföringskunskap endast skulle bliva en död bokstav utan någon praktisk betydelse, om den ej kompletterades med bestämmelser om viss lärotid. Det kunde vara sant, att stora svårigheter måhända skulle uppstå, då det gällde att bedöma, huruvida den i lag fastställda yrkeskompetensen i varje särskilt fall förefunnes, men dessa svårigheter borde kunna övervinnas. Det nuvarande läget krävde otvivelaktigt, icke blott i näringsidkarnas utan även i konsumenternas intresse, att effektiva åtgärder vidtoges för att avhjälpa de rådande missförhållandena.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare finner önskvärt, att man sökte motverka de olägenheter, som ovederhäftiga företag medförde, ej så mycket på grund av konkurrens inom detaljhandeln utan fastmera genom den rubbning de kunde medföra i varuförmedlingens mekanism, i produktionens vandring från producent till konsument, och genom den onödiga osäkerhet i ekonomiskt avseende för fabrikanter och grossister, som de ofta orsakade. Visserligen kunde enligt handelskammarens bestämda mening endast en mycket relativ trygghet vinnas genom kraven på bokföringskunskap och praktik — det vore de medfödda naturliga förutsättningarna, det ekonomiska sinnet och den personliga moralen, som vore huvudsaken — men det kunde likväl förutsättas, att dessa egenskapers förefintlighet eller icke under praktisk övning kunde i viss mån fastslås och tryggheten därigenom ökas. Handelskammaren ville därför tillstyrka minst två års praktik för rätt att självständigt driva detaljhandel. Av skäl handelskammaren anför i fråga om kravet på bokföringskunskap och med hänsyn till önskvärheten att förebygga uppkomsten av ett osunt bulvansystem borde det dock vara tillfyllest med anställande av biträde, som uppfyllde de angivna praktiska kvalifikationerna.

Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare framhåller, att detaljhandelns målsmän i känslan av att bokföringskravet icke i och för sig vore något korrektiv mot de osunda utväxterna på detaljhandelns område energiskt påyrkat två års praktik såsom villkor för öppnande av butikshandel. Kom-

merskollegium hade ansett uppställandet av ett sådant villkor med nödvändighet förutsätta, att staten tillsåge, att en var, som ville driva dylik handel, också ägde möjlighet att kunna uppfylla villkoret. Detta vore dock att driva saken in absurdum. På en mångfald näringsområden av annan art hade stränga kompetensfordringar föreskrivits, utan att staten för den skull vidtagit anstalter för att göra en var kapabel att delta i tävlingen. Utan att underkänna de svårigheter, som i praktiken kunde möta för genomförande av kravet att envar, som öppnade buktishandel, skulle besitta den varukänedom och de övriga erfarenheter, som erfordrades för hans tillärnade verksamhet, ansåge handelskammaren dock, att all möjlig hänsyn borde tagas till de framställda önskemålen. Ett tillgodoseende av dessa skulle icke begränsa konkurrensen utöver vad som ur det allmännas synpunkt vore önskvärt. Konkurrens bleve ingalunda utesluten. Därigenom att den blivande köpmannen, innan han öppnade egen affär med de risker, som därmed vore förbundna såväl för honom själv som för hans kreditgivare, nödgades förskaffa sig någon erfarenhet om yrkets krav, fördes konkurrensen endast in på sundare banor.

För *Stockholms handelskammares, Stockholms köpmannaförenings, handelskammarens i Göteborg, handelskammarens i Gävle och Skånes handelskammares, Sveriges industriförbunds och kooperativa förbundets m. fl.* avstyrkande yttranden har redogörelse lämnats i sammanställningen över yttrandena angående bokföringskunskap som kompetensvillkor för rätt att idka handel.

Yttranden

angående

kompetensvillkor för rätt att idka hantverk.

Sveriges hantverksorganisation, som åberopar uttalanden av ett stort antal hantverksmöten, hantverksförbund, hantverksföreningar och yrkesidkarsammanslutningar, vilka alla tillstyrka de framställda kraven, förklarar, att organisationen icke kunde finna de skäl, som från kommerskollegii sida i principutlåtandet anförts mot legala kompetensvillkor, vara bindande.

Mot kollegii påstående, att hantverkarnas klagomål ytterst bottnade i en strävan att i konkurrensförminskande syfte kringgärda den egna yrkesutövningen och i krav på en undantagsställning i den fria konkurrensen, anförde organisationen:

»Hantverkarna ha i huvudsak intet emot konkurrens mellan yrkesmän, som kunna sin sak, men det må vara tillåtet och även fullt förståeligt, om hantverkarna synnerligen kraftigt reagera mot att behöva konkurrera med personer, som utöva yrke utan att behärska sin konst. Hantverkarna begära icke något slags undantagsställning i en sunt och lojalt bedriven konkurrens. Under det att man på åtskilliga andra yrkesområden söker på olika sätt och med olika motiveringar hindra tillströmningen av nya arbetskrafter, så har man inom hantverksvärlden, representerad av Sveriges hantverksorganisation, i stället bedrivit en kraftig propaganda just för rekryteringen inom hantverksyrkena, och har detta skett både i tal och skrift samt genom utgivandet av särskilda propagandabroschyrer, genom bl. a. skolöverstyrelsens försorg spridda i ungdomsskolor av skilda slag. Hade hantverkets strävanden gått ut på ett kringgärdande och skapandet av en undantagsställning, och om man velat begränsa antalet yrkesutövare för att minska konkurrensen, så skulle väl icke nu nämnda åtgärder ha vidtagits, utan då skulle man i stället ha varnat för inträde på hantverksbanan. Detta om något är väl ett bevis för ohållbarheten av Kommerskollegii påstående i anförd riktning. Hantverkarna eftersträva således icke något monopol eller åsyfta på något vis en återgång till skråtidens förhållanden, man begär blott att de, som utöva ett yrke, skola kunna sin sak.»

Kommerskollegium hade vidare i sitt principbetänkande framhållit frågans samband med lärlingslagstiftningen och funnit ofrånkomligt, att det avsedda näringsvillkoret, om det överhuvud skulle av lagstiftningen upptagas, bleve förbundet med en lagstiftning om lärlingsutbildning och yrkesprov, genom vilket möjlighet bereddades envar att under av det allmänna kontrollerade former och villkor förvärva nödig yrkeskompetens och yrkeserfarenhet. På grund av det rådande opinionsläget bland arbetsgivare- och arbetarorganisationerna hade emellertid kommerskollegium, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen i ett av dem den 10 maj 1927 i lärlingsfrågan avgivet gemensamt utlåtande nödgats

förorda, att från det allmännas sida en avvaktande hållning tillsvidare intoges i avseende å lagstiftningen om lärlingsväsendet.

Till bemötande av denna synpunkt anförde hantverksorganisationen:

»För närvarande finnes mycket goda möjligheter att vinna utbildning inom hantverksyrkena. Först och främst finnes det gamla, goda systemet med lärlingsutbildning hos hantverksmästaren på dennes verkstad. Om än avtalen mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna i vissa fall stipulerade, att det skulle finnas så och så många arbetare för rätt att å verkstaden utbilda en lärling och således möjligheterna enligt detta system i viss mån vore begränsade, så hade dock det allmänna genom riksdagsbeslutet av år 1918 skapat betydligt utvidgade möjligheter för yrkesutbildning. Emellertid förefölle det, som om dessa möjligheter icke skulle utnyttjas i den utsträckning, som man hade hoppats, och som vore önskvärt. Detta berodde förvisso på det sorgliga förhållandet, att när det allmänna icke lade några fordringar på en yrkesutövare, så toge ungdomen det gärna mera lättvindigt med sin rationella utbildning. Om det allmänna däremot föreskrev vissa bestämda fordringar, så skulle de möjligheter för yrkesutbildning, som redan nu finnes, i ännu högre grad anlitas och även komma att utvecklas till att tillmötesgå de då säkerligen ökade behoven. För övrigt finnes det redan nu fall, då det allmänna fordrade viss kompetens, utan att för den skull hava sört för att möjligheter finnas att inhämta kunskaper, såväl teoretiska som praktiska, för fyllandet av dessa fordringar. Ett exempel härå vore rätten att köra bil. Här har det allmänna uppställt vissa kompetensfordringar, men icke sört för motsvarande utbildningsmöjligheter. Dylika möjligheter hade dock helt automatiskt skapats som en följd av de uppställda fordringarna. Så komme även att ske på det nu behandlade området, och här vore dock att lägga märke till, att möjligheter redan finnes på initiativ såväl av det enskilda som det allmänna. Då nu det allmänna, både stat och kommun, offrade stora summor på beredandet av möjlighet för de unga att lära sig hantverk, så syntes det både önskvärt och rimligt, att det allmänna också genom särskilda föreskrifter skapade de bästa möjliga förutsättningar för denna yrkeslärd ungdom att sedermera utan intrång från icke yrkeslärd få sin försörjning av yrket i fråga. Just omsorgen om en rationellt bedriven lärlingsutbildning borde även den kunna utgöra en bidragande orsak till och ett starkt motiv för det berättigade i kravet på vissa kompetensbestämmelser. Först när vederbörande hantverksutövare fyllde dylika kompetensbestämmelser, vore han skickad att i sin tur utlära andra inom yrket.»

Hantverksorganisationen framhåller vidare, att kompetensfrågan inom storindustrien och storhandeln lösts automatiskt genom att den, som icke kunde styrka sin förmåga och skicklighet, icke erhöle anställning. Men möjligheten att starta eget företag stode honom alltid öppen. Slutligen anför organisationen:

»Det är synnerligen svårt att förstå, att man alltjämt synes på vissa håll hänga fast vid den nu eljest gammalmodiga uppfattningen om näringsfriheten såsom helig och oantastbar. I själva verket har dock under årens lopp, sedan näringsfriheten genomfördes år 1864, åtskilliga särskilda föreskrifter stadgats för en hel rad av näringsgrenar, vilka för övrigt finnas uppräknade i § 5 i lagutkastet. Styrelsen skulle dock kunna säga, att hantverkarna i princip icke vilja någon rubbning av näringsfriheten. Möjligheten att välja levnadsbana även på hantverkets område bör givetvis vara öppen för vem som helst, men styrelsen fasthåller vid kraven på att vederbörande först skall lära

sig yrket. Varken det allmänna eller det enskilda kan vinna något på, att personer utan någon eftertanke om sin kompetens, såsom läget för närvarande är, kunna kasta sig in i företag, som de icke äro mäktiga att sköta varken till sin egen eller andras fördel. Det kan icke vara med någons fördel för- enligt, att en person skall få använda allmänheten såsom experimentalfält för att lära sig yrket, sedan han först etablerat sig.»

Länsstyrelsen i Hallands län anser kravet på styrkt bokföringskunskap böra utsträckas att omfatta, förutom all slags handel, allt hantverk av sådan beskaffenhet, att därmed följer bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen. Dock borde näringsidkare, som själv ej vore bokföringskunnig i stället kunna få anställa annan med sådan kunskap.

För *länsstyrelsens i Östergötlands län, skolöverstyrelsens och Sveriges advokatsamfunds* yttranden har redogjorts i samband med yttrandena angående kompetenskrav för handel.

Magistraterna i Södertälje och Norrköping samt *stadsstyrelsen i Kungälv* anse bokföringskunskap böra fordras av alla, som driva rörelse av beskaffenhet att medföra bokföringsplikt. Förstnämnda magistrat förklarar sig därjämte anse frågan om obligatorisk föregående yrkesutövning under viss tid vara värd allvarligt beaktande.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län anser högst behöfligt att uppställa krav på bokföringskunskap och på viss lärotid för rätt att driva näring. Kravet på viss lärotid motiverades av samma skäl, som handelskammaren framhållit beträffande motsvarande kompetensvillkor i fråga om handel.

Sveriges köpmannaförbund framhåller, att även på hantverkets områden frånvaron av legala kompetensvillkor varit till men för en sund utveckling av näringslivet.

Bilaga D.

	Realisationer						Gärdfarihandelsrättigheter					
	Antal ansökningar			Därav beviljade			Beviljade			Därav till fasta handlande och andra firmainnehavare		
	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930
Stockholms stad . . .	—	—	—	—	—	—	7	5	4	—	—	—
Stockholms län . . .	—	2	2	—	1	1	56	65	55	—	—	—
Uppsala län	4	2	—	4	2	—	22	18	17	5	2	2
Södermanlands län .	—	—	1	—	—	—	46	47	59	13	13	14
Östergötlands län . .	—	1	2	—	—	2	94	92	87	5	5	10
Jönköpings län . . .	—	—	—	—	—	—	51	48	45	—	—	—
Kronobergs län . . .	—	—	—	—	—	—	7	7	8	1	1	—
Kalmar län	—	—	4	—	—	4	19	16	14	—	—	—
Gotlands län	—	—	—	—	—	—	7	4	6	—	—	—
Blekinge län	—	—	—	—	—	—	6	7	6	—	—	—
Kristianstads län . .	1	—	2	1	—	2	38	35	36	12	14	—
Malmöhus län	—	—	—	—	—	—	70	60	57	6	6	10
Hallands län	1	—	—	1	—	—	48	45	57	4	4	3
Göteborgs och Bohus län	1	2	2	1	2	1	22	22	22	—	—	—
Älvsborgs län	2	4	1	2	4	1	29	27	27	—	—	1
Skaraborgs län	—	—	1	—	—	—	50	45	43	10	9	9
Värmlands län	—	—	—	—	—	—	80	76	61	21	20	15
Örebro län	—	—	3	—	—	3	22	22	22	10	10	10
Västmanlands län . .	1	1	1	1	1	—	97	94	85	—	—	—
Kopparbergs län . . .	12	12	9	11	12	9	172	167	162	—	—	—
Gävleborgs län	—	1	—	—	1	—	135	118	110	3	2	2
Västernorrlands län .	—	—	1	—	—	1	27	30	26	—	—	8
Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	64	74	72	—	—	—
Västerbottens län . .	1	2	—	1	—	—	17	17	15	—	—	1
Norrbottnens län . . .	3	1	2	—	—	1	45	44	52	—	—	—
Summa	26	28	31	22	23	25	1 231	1 185	1 148	90	86	85

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 december 1931.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden CHRISTIANSSON,
EDELSTAM,
STENBECK,
regeringsrådet AFZELIUS.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 november 1931, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning* samt till *lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren William Hemberg.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning.

2 och 3 §§.

Regeringsrådet Afzelius:

Enligt gällande bestämmelser ankommer å länsstyrelsen att beträffande såväl städer som landsbygd pröva ansökningar om tillstånd att idka gårdfarihandel inom länet. Då det remitterade förslaget nu avser att införa den nyhet, att tillstånd skall erfordras jämväl i fråga om kringföringshandel, som någon vill idka inom den kommun, där han är bosatt eller driver fast handel, har prövningen av ansökan härom förlagts till den lokala polismyndigheten. Härav följer, att den, som har för avsikt att utöva dylik handel både i sin egen och i en eller flera andra kommuner inom länet, har att hänvända sig till två olika myndigheter. Olägenheterna av denna, såsom det förefaller, över hövan invecklade ordning torde vara uppenbara med hänsyn ej blott till att sökanden därigenom onödigt betungas utan även till att prövningen, vilken enligt min mening bör ske efter enhetlig grund, icke kommer att äga rum i ett sammanhängande ärende. Avgörandet synes i dylika fall böra tillkomma länsstyrelsen. Av den redogörelse, som i remissprotokollet lämnas för den nuvarande handläggningen av dessa ärenden, lärer nog samt framgå önskvärdheten av att inom ej alltför små förvaltningsområden likartade principer vinna tillämpning. Be-

tydelsen härav ökas i den mån kringföringshandeln börjar utövas i mer affärs-
mässiga former än förr och därmed träder i skarpare motsättning till den bo-
fasta handeln. Särskilt vad landsbygden angår torde anledning saknas att
låta avgörandet ligga hos annan myndighet än länsstyrelsen ens i de sannolikt
tämlichen fåtaliga fall, då tillståndet avser enbart sökandens hemkommun. Otvi-
velaktigt ställer sig detta spörsmål annorlunda, när ansökningen är på samma
sätt begränsad till en stad. Förutsättningarna för kringföringshandeln äro i
allmänhet då väsentligen andra än när frågan gäller sådan handel på lands-
bygden eller i stad och på landsbygd i förening; ansökning, som avser endast
sökandens hemstad, synes lämpligen kunna prövas av magistraten eller stads-
styrelsen med länsstyrelsen såsom besvärinstans.

På grund härav och under hänvisning jämväl till min hemställan vid 5 §
om att samma förutsättningar skola gälla för tillstånd till kringföringshan-
del inom som utom hemkommunen tillstyrker jag sådan omarbetning av före-
varande paragrafer, att tillstånd skall sökas i Stockholm hos överståthållar-
ämbetet och eljest hos länsstyrelsen utom i fall, då tillståndet avser allenast
stad, där sökanden är bosatt eller driver fast handel, i vilket fall ansökning
skall göras hos magistraten eller, där sådan icke finnes, hos stadsstyrelsen. Vid
bifall till denna hemställan erfordras vissa ändringar i avfattningen av 5 och
6 §§.

Justitierådet *Stenbeck*:

Såtilvida är jag ense med regeringsrådet Afzelius att jag anser, att i fall,
då sökanden vill driva kringföringshandel såväl inom som utom sin hemkom-
mun, av länsstyrelsen beviljat tillstånd till kringföringshandel inom det län
eller den del av länet, där nämnda kommun är belägen, bör medföra rätt för
sökanden att utan särskilt tillstånd enligt 2 § driva kringföringshandel jäm-
väl inom hemkommunen under den tid länsstyrelsens tillstånd gäller.

4 §.

Lagrådet:

Då någon vill utom den ort, där han är bosatt, kringföra varor till salu,
d. v. s. idka gårdfarihandel, har han enligt gällande bestämmelser i § 9 mom. 4
näringsfrihetsförordningen att vid sin ansökan till länsstyrelsen om tillstånd
till sådan handel foga myndighets- och konkursbevis samt betyg, att han gjort
sig känd för redbarhet och ordentlighet. Om sökanden är gift kvinna, som
sammanlever med mannen, fordras — när äldre giftermålsbalken är tillämplig
å makarnas förmögenhetsförhållanden — bevis om mannens tillåtelse för henne
att driva sådan handel. Beviset skall därjämte med hänsyn till bestämmelserna
i § 4 näringsfrihetsförordningen innehålla utfästelse av mannen att ansvara
för de förbindelser hon kan komma att ingå i och för rörelsen. Till den, som
är omyndig eller försatt i konkurs, kan således enligt gällande rätt tillstånd
ej givas att idka gårdfarihandel.

Enligt det remitterade förslaget kräves ej, att till ansökningen fogas myn-
dighets- och konkursbevis. Då jämlikt den i § 2 näringsfrihetsförordningen

upptagna allmänna bestämmelsen omyndighet och konkurstillstånd icke medföra hinder mot idkande av annan handel än grosshandel och försäljning av varor från bod eller annat upplagsställe samt i förevarande förslag stadgande icke upptagits om förbud för den, som är omyndig eller försatt i konkurs, att driva kringföringshandel, kan således enligt förslaget tillstånd till sådan handel meddelas person, som är omyndig eller försatt i konkurs. Såsom departementschefen erinrat är emellertid konkurstillstånd såtillvida ett hinder mot idkande av kringföringshandel som på grund av konkurslagstiftningen konkursgäldenär är förhindrad att utan konkursförvaltningens medgivande driva handelsrörelse, och tillstånd till kringföringshandel torde därför endast i undantagsfall kunna givas till sökande, som är försatt i konkurs. Av större praktisk betydelse är förslagets ståndpunkt, att tillstånd till kringföringshandel kan meddelas omyndig. Emellertid måste det beaktas, att enligt 8 kap. 12 § förmynderskapslagen förmyndare ej utan överförmyndarens samtycke äger låta omyndig idka handelsrörelse, som efter vad därom är stadgat ej må drivas utan tillstånd av offentlig myndighet eller särskild anmälan. Skulle förmyndaren utan överförmyndarens samtycke giva en omyndig tillstånd till drivande av sådan handel eller skulle den omyndige driva handel utan förmyndarens tillstånd, bliva de rättshandlingar, som falla inom området för rörelsen, ej gällande. Även i näringsfrihetsförordningen (§ 6) finnes upptaget stadgande av innehåll, att omyndig, som fyllt sexton år, kan vinna rättighet att idka handel eller annat näringsyrke allenast såvida förmyndaren och överförmyndaren därtill samtycka. Det har uppenbarligen ej varit avsett, att utbrytningen ur näringsfrihetsförordningen av bestämmelserna om kringföringshandel skulle innebära, att de i nämnda förordning upptagna villkoren för rätt att idka handel i allmänhet icke skola gälla kringföringshandel. Med hänsyn till innehållet i ovanberörda bestämmelser i förmynderskapslagen och näringsfrihetsförordningen måste vid prövningen av ansökan om tillstånd att driva kringföringshandel tillses, att tillstånd ej lämnas omyndig utan att samtycke till handeln föreligger från förmyndarens och överförmyndarens sida. Tillsynen häröver försvåras naturligen därigenom, att krav på myndighetsbevis ej längre uppställs. Emellertid får det antagas, att vid ansökan om tillstånd till kringföringshandel inom hemkommunen vederbörande polismyndighet även utan tillgång till sådant intyg vid sin undersökning om sökandens personliga förhållanden kan göra sig underrättad därom, huruvida sökanden är myndig eller omyndig, och i den händelse sökanden är omyndig, skall polismyndigheten fordra bevis om förmyndarens och överförmyndarens samtycke. Då fråga är om tillstånd till kringföringshandel utom hemkommunen, torde länsstyrelsen i allmänhet komma att höra ortens polismyndighet, som jämväl i sådant fall bör kunna förebringa utredning i ovanberörda avseende. Med hänsyn härtill och då det måste medgivas, att ett allmänt krav på ingivande av myndighetsbevis skulle vara i viss mån betungande, anser sig lagrådet ej böra framställa erinran mot att ett sådant krav ej bibehållits i förslaget.

Enligt näringsfrihetsförordningen fordras vidare såsom villkor för rätt att idka handel i allmänhet — utom svensk nationalitet (§ 1) — att sökanden icke

innehar viss tjänsteställning (§ 3) eller är gift med person, som innehar sådan tjänsteställning (§ 4). I fråga om gift kvinna, som med mannen sammanlever, gäller — såsom förut nämnts — att hon, om äldre giftermålsbalken är tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden, äger idka handel eller annat näringsyrke allenast såframt mannen sådant tillåter och ikläder sig ansvarighet för de förbindelser hon i och för rörelsen kan komma att ingå. De sålunda för rätt att idka handel i allmänhet gällande villkor måste jämväl vara uppfyllda för att tillstånd till kringföringshandel skall kunna meddelas sökanden, och undersökning i dessa hänseenden måste verkställas i samband med utredningen rörande sökandens personliga förhållanden. Att vederbörande myndighet i tveksamma fall bör äga påkalla, att lämnade uppgifter styrkas genom företeende av erforderliga intyg, synes uppenbart.

Emellertid läser en erinran att sökanden måste uppfylla de för rätt att idka handel i allmänhet gällande villkor icke kunna undvaras i lagtexten. Där enligt särskild författning rörande visst slag av handelsrörelse ej erfordras näringsanmälan och bestämmelser i författningen ej givits om de bevis, såsom myndighets- och konkursbevis m. fl., vilka skola fogas vid ansökan eller anmälan om rörelsen, har såsom exempelvis i förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker upptagits hänvisning till de villkor, som för idkande av handel i allmänhet äro gällande. En sådan hänvisning synes lagrådet lämpligen böra upptagas i 5 § första stycket av det remitterade förslaget.

5 §.

Regeringsrådet *Afzelius*:

Att den ambulatoriska handeln i sin gamla form av gårdfarihandel numera är otidsenlig, synes vara en allmänt omfattad mening hos de myndigheter och andra, vilka haft att uttala sig i detta lagstiftningsärende. Av den föreliggande utredningen framgår ock, att med den praxis, som nu tillämpas vid prövning av ansökningar om tillstånd, denna art av handelsrörelse i stort sett befinner sig i ett avvecklingsskede och måste antagas inom ganska kort tid förekomma endast i så begränsad utsträckning, att den åtminstone från näringsrättslig synpunkt blir av ringa betydelse. Med avseende å den gammaldags gårdfarihandeln läser därför en ny lagstiftning knappast vara påkallad; skall en sådan likväl genomföras, synes det önskligt, att den för myndigheterna bibehåller huvudsakligen samma frihet vid prövningen, av vilken de för närvarande kunna begagna sig.

Senare tiders utveckling av vägväsen och kommunikationsmedel måste med nödvändighet medföra väsentligt förändrade förutsättningar för varuförmedlingen särskilt på landsbygden. Från lagstiftningsynpunkt får denna förändring måhända sin egentliga aktualitet, när den större, till städerna förlagda handeln börjar betjäna sig av automobiler och motorbåtar för att söka en utvidgad kundkrets även bland lantbefolkningen. Den ambulatoriska handeln är i detta sitt moderna framträdande underkastad samma rättsregler som i sin äldre form, och även det remitterade förslaget behandlar den såsom en ensartad företeelse under den sammanfattande beteckningen kringförings-

handel. För de olika slagen, vilka med sina övergångsstadier svårigen i en lag torde kunna strängt åtskiljas, är i varje fall gemensamt, att det icke kan anses obefogat att låta dem vara underställda den kontroll, som ligger i villkoret att till dylik näringsutövning skall finnas myndighets tillstånd; lättare än den fasta kan nämligen den rörliga handeln giva anledning till varje-handa missbruk. Men i övrigt synas skiljaktigheterna kunna vara betydande. Att rätten till idkande av gårdfarihandel ännu under en eljest fullt genomförd näringsfrihet förblivit ganska begränsad, har, i synnerhet under äldre tiders förhållanden, haft giltig grund i omsorgen att icke låta en så primitiv form av handelsrörelse som denna utbreda sig på ett för allmänhetens ekonomi ofördelaktigt sätt och i hänsyn till de sociala olägenheter, som kunde följa av en tämligen oregelmässig verksamhet av talrika kringvandrande handelsmän. Sådana skäl för att tillbakahålla kringföringshandelns utveckling föreliggande tydligen icke, när denna handel — bedriven antingen såsom självständigt företag eller såsom en gren av fast handelsrörelse — befinnes äga förmåga att tillhandagå allmänheten med varor under samma villkor, på vilka dessa stå att erhålla i butiken eller varuhuset, och den ej heller i sin utövning kommer i strid med allmänna ordningsintressen. Äro dessa förutsättningar för handen, synes det icke överensstämma med grunderna för vår näringslagstiftning att för kringföringshandel uppställa särskilda hinder; prövningen kan då icke utsträckas även till en undersökning, som huvudsakligen komme att avse en sådan handels inverkan på allmänhetens benägenhet att anlita den lokala affärsverksamhetens avsättningsmöjligheter. Obestriddligen kan, såsom departementschefen framhållit, en förändring härutinnan, om den bleve av någon större räckvidd, medföra vissa mindre gynnsamma verkningar, men dessa torde icke vara av den art, att de skulle kunna i längden förebyggas genom en restriktiv lagstiftning. Näppeligen skulle lagbestämmelser av sådant innehåll kunna erbjuda den fasta lanthandeln något varaktigt stöd i en konkurrens, som blott är en naturlig följd av samfärdselns utveckling.

Enligt min uppfattning kan det behov av kontroll, som föreligger i fråga om skilda slag av kringföringshandel, nöjaktigt tillgodoses och tillika skäligt utrymme för frihet vid prövningen bevaras genom en bestämmelse av innebörd, att tillstånd till utövande av sådan handel icke må beviljas, med mindre sökanden finnes lämplig att handhava denna verksamhet samt ej med hänsyn till beskaffenheten av de varor, som avses med tillståndet, eller till verksamheten i övrigt hinder kan anses möta ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt. Däremot kan jag icke tillstyrka det remitterade förslaget i vad det avser, att beträffande kringföringshandel utanför sökandens hemkommun skall gälla det särskilda villkor, att sådan handel »finnes kunna bliva till gagn för allmänheten».

Justitieråden *Christiansson, Edelstam och Stenbeck:*

Enligt gällande rätt erfordras myndighets — länsstyrelsens — tillstånd allenast till drivande av gårdfarihandel utom hemorten. Då sökanden före-

tett föreskrivna bevis, däribland betyg att han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet, äger länsstyrelsen enligt § 9 mom. 4 näringsfrihetsförordningen efter prövning av intygens innehåll och i övrigt förekommande omständigheter avslå eller bevilja det sökta tillståndet. Fri prövningsrätt tillkommer således länsstyrelsen.

Jämlikt förevarande paragraf skall, om ansökningen avser kringföringshandel i den kommun, där sökanden är bosatt eller driver fast handel, och sökanden är lämplig att handhava verksamheten, ansökningen beviljas, såframt hinder mot varornas kringförande till försäljning icke anses möta ur hälsovårds-, ordnings-, säkerhets- eller liknande synpunkt. Anledning till erinran mot förslagets ståndpunkt härutinnan synes oss icke föreligga.

Däremot är länsstyrelsens rätt att meddela tillstånd till kringföringshandel utom hemkommunen synnerligen begränsad. Den fria prövningsrätt, som för närvarande tillkommer länsstyrelsen, var i det preliminära utkastet till näringslag i huvudsak bibehållen. Det föreskrevs blott, att ansökningen skulle avslås, om det föreläge anledning antaga, att kringföringshandeln skulle komma att utgöra förevändning för tiggeri eller lösdriveri eller att sökanden eljest icke vore lämpad att utöva dylik verksamhet, eller om verksamheten på annan grund kunde väntas medföra olägenhet för allmänheten. Mot utkastets ståndpunkt framhölls av åtskilliga myndigheter och korporationer, att den föreslagna bestämmelsen skulle för länsstyrelserna medföra svårighet att på ett så restriktivt sätt som för närvarande behandla ifrågavarande ansökningar och att den successiva avveckling av gårdfarihandeln, som i stort sett påginge, skulle förhindras. Enligt det nu framlagda förslaget skall tillstånd till kringföringshandel utom hemorten icke beviljas, med mindre handeln vid prövning av förekommande omständigheter finnes kunna bli till gagn för allmänheten. Med det krav på positiva skäl för antagandet, att den kringföringshandel till vilken tillstånd sökes skall lända till gagn för allmänheten, som torde bli en följd av den föreslagna bestämmelsen, synes denna kunna lägga betydande hinder i vägen för utvecklingen av de nya handelsformer med försäljning från rörliga lager, som under ärendets beredning omnämnts. Då någon gränslinje svårigen kan dragas mellan gårdfarihandel i äldre bemärkelse och dessa mera moderna former av försäljningsverksamhet, torde — på sätt jämväl departementschefen framhållit — länsstyrelserna böra tillerkännas relativt fri prövningsrätt i hithörande frågor. Och det synes vara tillräckligt, om det i lagen uttalas, att vid prövningen bör främst beaktas, huruvida den kringföringshandel, till vilken tillstånd sökes, kan väntas medföra gagn eller olägenhet för allmänheten. Kan handeln väntas medföra gagn, skall tillstånd naturligen beviljas, medan tillstånd skall vägras, om den kan väntas medföra olägenhet. Genom att medgiva länsstyrelserna fri prövningsrätt i de fall, då ett bestämt omdöme i ena eller andra riktningen ej kan fällas, torde med hänsyn till nuvarande praxis det ej kunna befaras, att den avveckling av gårdfarihandeln i dess äldre form, som pågår, kommer att förhindras, medan å andra sidan större möjlighet finnes för länsstyrelserna att lämna skäligt utrymme för utvecklingen av de moderna

former av kringföringshandel, mot vilka sådana anmärkningar ej kunna riktas som mot den egentliga gårdfarihandeln. En jämkning av andra styckets lydelse i den riktning ovan antytts bör därför enligt vår mening vidtagas.

Lagrådet:

Här erinras om vad som yttrats under 4 § beträffande upptagande i förevarande paragraf första stycket av en bestämmelse avseende de villkor, som för idkande av handel i allmänhet äro gällande.

8 §.

Lagrådet:

Bland varor, som enligt nu gällande bestämmelser få utan anmälan eller tillstånd av en var till salu kringföras, upptagas i § 11 näringsfrihetsförordningen alster av inhemsk husslöjd, under det att hantverksalster få sålunda kringföras endast av tillverkaren själv eller genom hans hustru eller hemmavarande barn. I förslaget åter äro enligt förevarande paragraf sista stycket hemslöjdsalster helt likställda med hantverksalster, och kringföring till salu utan särskilt tillstånd är medgiven endast där den sker av tillverkaren eller av hans make eller barn under sexton år. Med hänsyn till de förutsättningar, som i förslaget uppställas för erhållande av tillstånd till kringföringshandel utom hemorten, synes genom förslaget hinder uppstå för begagnande av den säkerligen i vissa orter fortfarande anlitate utvägen att genom någon person exempelvis en av dem, som sysselsätta sig med tillverkningen, eller en medlem av dennes familj till salu kringföra hemslöjdsalster förfärdigade av ett flertal personer i trakten. Det må ifrågasättas, om det även från förslagets allmänna ståndpunkt sett är nödvändigt och lämpligt att i så hög grad försvara ett dylikt försäljningssätt. Visserligen torde det — på sätt departementschefen i fråga om föryttringen av hantverksalster framhållit — mången gång möta svårighet att draga en gräns mellan hemslöjdsalster och vissa alster av det mindre hantverket, men denna olägenhet synes icke vara av den betydelse, att den utgör tillräckligt skäl mot bibehållande av nuvarande friare former för avyttring av hemslöjdsalster.

Justitierådet Edelstam:

Det synes kunna ifrågasättas, huruvida icke det för växtplanter gjorda undantaget bör uteslutas. Kringföring av dylika lärer förekomma i ej ringa utsträckning i sammanhang med kringföring av andra trädgårdsprodukter och torde vara till nytta för många ägare av mindre trädgårdar. Den smittfara, som väl ligger till grund för undantaget, synes knappast vara mindre exempelvis vid torghandel och bör förebyggas i annan ordning. Möjligen kan även själva ordet »växtplanter» komma att befinnas tvetydigt till sin innebörd och medföra en strängare tillämpning än som avsetts.

För konserver har undantag stadgats i fråga om kött och köttvaror. Det är uppenbarligen åsyftat, att ej heller konserver av exempelvis grönsaker, svamp eller fisk skola få kringföras utan tillstånd. Till förekommande av missförstånd

torde det dock vara lämpligt att införa ett uttryckligt undantag för alla slags konserver.

11 §.

Lagrådet:

Rätt att utöva tillfällighetsförsäljning kan enligt förevarande paragraf erhållas allenast i vissa strängt begränsade fall, nämligen — förutom av skadade eller för hastig förskämning utsatta varor — endast av varor tillhöriga konkurs- eller dödsbo.

I de yttranden, som under förarbetena avgivits av skilda myndigheter och sammanslutningar av näringsidkare, har i stor utsträckning den uppfattningen gjort sig gällande, att försäljning av ifrågavarande slag helst borde helt förbjudas, i varje fall kunna tillåtas endast under vissa bestämda förutsättningar. Dock har, särskilt från Stockholms köpmannaförening, framhållits behovet av att tillfälle alltjämt förefunnes till en snabb realisation av varulager under så gynnsamma förhållanden som möjligt, icke blott då konkurs redan inträffat utan även där avvecklingen av en rörelse kunde äga rum utan konkurs.

Med hänsyn härtill och då andra likartade fall kunna tänkas förekomma, där en tillfällighetsförsäljning undantagsvis borde få äga rum, synes det kunna ifrågasättas, om ej utan frångående av den princip, som ligger till grund för förslagets stadganden om tillfällighetsförsäljning, det kunde lämnas vederbörande myndighet öppet att bevilja tillstånd till dylik försäljning, förutom i de i paragrafen angivna fallen, jämväl eljest då synnerliga skäl därtill föreligga.

Övergångsbestämmelserna.

Lagrådet:

Med avseende å den föreskrift, som erhållit plats i andra stycket, torde i övergångsbestämmelserna böra angivas, vilka stadganden i gällande rätt ersättas genom den föreslagna lagen. Detta synes kunna ske på det sätt, att till bestämmelsen om lagens ikraftträdande fogas föreskrift därom, att från och med den angivna dagen § 9 mom. 3—6 samt andra och tredje styckena av § 11 i näringsfrihetsförordningen skola upphöra att gälla.

Förslaget till lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

Lagrådet:

Iakttages vad lagrådet erinrat vid övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning, bör från ingressen till förevarande lagförslag uteslutas föreskriften om upphävande av § 9 mom. 4—6 samt andra och tredje styckena av § 11 i näringsfrihetsförordningen. I stället bör ingressen innehålla, att i förordningen skall införas ett nytt stadgande av nedan i lagen angivet innehåll och betecknat § 9 mom. 3.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari
1932.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Hansén, lagrådets den 23 december 1931 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 27 november 1931 remitterade förslagen till *lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning* samt till *lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Vad först angår förslaget till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning har i anledning av den under 2 och 3 §§ av två utav lagrådets ledamöter framställda erinran den ändring vidtagits i förslaget, att i fall, då sökanden vill driva kringföringshandel såväl inom som utom sin hemkommun, av länsstyrelsen beviljat tillstånd till kringföringshandel inom det län eller den del av länet, där nämnda kommun är belägen, skall medföra rätt för sökanden att utan särskilt tillstånd enligt 2 § driva kringföringshandel jämväl inom hemkommunen under den tid länsstyrelsens tillstånd gäller. Bestämelse härom har inrymts i 6 §.

Vad en ledamot av lagrådet anmärkt rörande lämpligheten utav att låta avgörandet ligga hos länsstyrelserna jämväl vid tillstånd till kringföringshandel inom sökandens hemkommun, för så vitt fråga är om kringföringshandel annorstädes än i stad, synes mig beaktansvärt. Jag har därför verkställt omarbetning av 2 § i överensstämmelse härmed.

I sitt under 4 § gjorda uttalande har lagrådet framhållit lämpligheten utav att en erinran gjordes i lagtexten därom, att sökande av tillstånd till kringföringshandel måste uppfylla de för rätt att idka handel i allmänhet gällande villkor. Då det icke varit avsett, att för nu ifrågavarande särskilda form av handelsverksamhet lindrigare villkor skulle gälla än för idkande av handel i allmänhet, synes mig, till undvikande av missförstånd i dylikt hänseende, den av lagrådet gjorda erinran böra föranleda ett tillägg i lagtexten. Detta har i enlighet med lagrådets förslag infogats i 5 § första stycket.

Mot det i sistnämnda paragraf förekommande stadgandet, att tillstånd till kringföringshandel enligt 3 § icke må beviljas, med mindre kringföringshandeln vid prövning av förekommande omständigheter finnes kunna bliva till gagn för allmänheten, har av lagrådets ledamöter i skilda uttalanden framställts erinran. Att ifrågavarande direktiv för länsstyrelsernas prövning av förekommande ansökningar om sådan kringföringshandel, som nu avses, skulle kunna så tillämpas, att hinder därigenom upprestes för en sund utveckling av modernare former av ambulerande handelsverksamhet, synes mig visserligen föga sannolikt. Då emellertid en mera fri prövningsrätt vid ansökningarnas behandling onekligen kan vara till fördel ur praktisk synpunkt, finner jag mig böra biträda det av tre ledamöter i lagrådet framställda förslaget i denna del. Härav betingad ändring har vidtagits i 5 § andra stycket.

De mot skilda delar av 8 § framställda erinringarna hava endast så tillvida föranlett jämkning i förslaget, att i stadgandet tydligare kommit till uttryck, att paragrafen icke äger tillämpning å konserver. Det i denna paragraf uppställda undantaget i fråga om växtplanter är föranlett av en hemställan från lantbruksstyrelsen om förbud mot kringföringshandel med fruktträd och bärbuskar samt alla övriga levande växter. Som motiv för denna hemställan åberopades angelägenheten att förhindra försäljning av dylika planter av mindervärdig beskaffenhet. Uttrycket växtplanter torde i stort sett omfatta de av lantbruksstyrelsen åsyftade trädgårdsprodukterna. Den föreslagna bestämmelsen innebär sålunda, att dylika planter icke få till salu kringföras utan särskilt tillstånd.

I anledning av vad lagrådet ifrågasatt med avseende å 11 § har till stadgandet i fråga gjorts ett tillägg med den av lagrådet angivna innebörden.

Likaså hava övergångsbestämmelserna till nu ifrågavarande lag samt ingressen till förslaget om ändring i näringsfrihetsförordningen undergått de av lagrådet förordade ändringarna.»

Föredraganden uppläser härefter de sålunda föreliggande förslagen till *lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning* samt till *lag om ändring i förordningen 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet* och hemställer, att förslagen måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

N. Tolstoy.